

- ¹² *Cumque sine quosquam, &c.* Notatur ad hoc quod Aduocati fisci conuerti tam in causis civilibus, quam criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione. Vide Donell. *comment. iuris civilis lib. 18. cap. 5. col. 1. vers. Aduocatum fisci*, Cuiac. *lib. 13. obseru. 1.*

S V M M A R I V M.

- ¹ Beneficium per gradum, non saltum expetere, & impetrare decet, & *num. 2.*
³ Officia appeti an, & quando possint, remissine.

L. Nemo, excepta. VIII.

Idem A. Archelao P. P.

- ¹ Beneficia per gradum, non saltum expetere, & impetrare decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*
² Collige ex text. officia per gradum, & non per saltum expetenda, vt per Rebuff. in *tractat. nominat. quest. 10. num. 4.* Officia appeti an, & quando possint, late Garc. Mastrill. in *tract. de magistratib. lib. 1. cap. 30. à princip.*

S V M M A R I V M.

- ¹ Aduocati Illyrici sine comitatu per biennium absentes, per quinquennium matriculam amittunt.
² Matricula, pro catalogo, descriptione, indicque, & alijs iuribus.

L. De constitutione. IX. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. Ioanni P. P.

- ¹ Aduocati Illyrici sine comitatu per biennium absentes, per quinquennium matriculam amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.*
² De matricula penitus aboletur. J. Vide Donell. *comment. iuris civilis lib. 18. cap. 1. col. 10.* Et matricula pro catalogo, descriptione, indicque in presenti & alijs iuribus ab Imperatoribus vsurpatur, Caluin. in *suo Lexic. iuridic. verbo matricula*, Petr. Gregor. *synagm. iuris lib. 18. cap. 15. num. 1.* Gail *lib. 1. obseru. 21.* Ioan. Garc. de *mobilit. gloss. 4. à princip.*

De Aduocatis fisci.

TIT. IX.

SUPERIUS dictum est de Aduocatis fisci, prout ex singulis foris adsumuntur, vt in hisdem foris causas agant fiscales. nunc dicendum de Aduocatis fisci simpliciter, & in vniuersum. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Nzui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *synagm. iuris part. 1. lib. 49. cap. 7.* Donell. *comment. iuris civilis lib. 18. cap. 1.* Peregrin. de *iure fisci lib. 7. tit. 2.* Ioan. Garc. de *mobilit. gloss. 1. à princip.*

Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

S V M M A R I V M.

- ¹ Causam fiscalem Aduocatus non deserit prætextu salarij non soluti, & *num. 2.*
³ Aduocatus priuati dimittere potest clientem suum ob non solutum salarium, hæreticus parti aduersæ, id non obseruari in Regno Neapolitano, *n. 4.*

L. Cùm te. I.

Imp. ANTONINVS A. Claudio.

Fiscalem causam Aduocatus non deserit prætextu salarij non soluti. Colligunt ex Ordin. Doctores Salicet. Bald. remissuè Ximen. in *concord. & Casal. in annot.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumpt ² Cassan. in *consuetud. Burgund. rub. 1. §. 7. num. 44.* Donell. *comment. iuris civilis lib. 18. cap. 5. in fine.* Peregr. de *iure fisci lib. 7. tit. 2. num. 9.*

In gloss. *Præstare*, fin. ibi, secus in patrono priuati si salarium non soluantur. Notatur ad hoc quod Aduocatus priuati ob non solutum sibi salarium dimittere potest clientem suum, hæreticus parti aduersæ, & eam totis viribus iouare, vt per Amanell. *fig. 253.* quem refert Viui. *tom. 1. comment. opin. lib. 2. tit. 6. num. 19. vers. immo Amavellus pag. 311.* vbi aduertit quod Aduocatus id agens in Regno ⁴ Neapolitano certe nedum maxima reprehensione dignus foret, verum pena etiam non leui plectendus veniret, concludit tandem se potius suadere Aduocato, vt totum salarium sibi occasione postulationis debitum amitteret, quam cum perpetua eius infamia parti aduersæ inhaereret: bene tamen verum asserit quod vbicumque in Regno fieret præiudicium per aliquem clientem suo Aduocato in defendendo illum, & in eligendo alterum Aduocatum, consueuere alias Aduocati ita absque eorum culpa à patrocinio amoti consolare, recurrereque mediantribus supplicationibus ad Regium Consilium, in quo solitum est concedere ex rationabili causa Aduocatis ita expulsi licentia & facultas aduocandi & postulandi pro contraria parte in eadem causa. Franc. Marc. *Delphin. decis. 644. num. 3. p. 1.* Gabr. Aluarez de *praualeg. pauperum p. 1. q. 2.8. num. 13.*

L. Potest, auctoribus. II.

Imp. VALERIAN. & GALLIEN. AA.

Frequentio.

Specialis fisci Aduocatus in diuersis causis pro & contra fiscum agere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumpt ² Peregrin. in *tract. de iure fisci lib. 7. tit. 2. num. 9. vers. in alijs antea causis potest.*

L. Decreto. III.

Imp. CONSTANTIN. A. Aeliano
P. V. Africa post alia.

Aduocatus fisci vigilantiam in officio ostendat, & per calumniam actiones nullas moueat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.*

Y

Probat

- 2 Probat hic text. quod fisci Procurator & Aduocatus cauere debet à calumnia accusando & defendendo in quantum Reip. interest, vt per Donell. *comment. iuris ciuilib. lib. 18. cap. 5. in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. cap. 7. num. 1. in fine*, & num. 12. Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 2. num. 7. Surd. decif. 18. num. 4.* Alias condemnatur in expensis de proprio, *grammat. decif. 60. num. 11. Boët. decif. 324. num. 1. Surd. & Peregr. citatis locis.*

SVMMARIVM.

- 1 Procurator fiscalis non habet causæ cognitionem absente fisci Aduocato, & num. 1.
3 Causa fiscalis non examinatur nisi præsentem Aduocato fisci.
4 Aduocatus fisci, & Aduocatus priuati differunt.

L. Rationales. IV. & vlt.

Jmppp. GRAT. VALENT. & THEOD.
AAA. ad Amianum com. R. P.

- 1 Fiscalis Procurator non habet causæ cognitionem absente fisci Aduocato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Briffon. *lib. 3. seclit. cap. 21.* Donell. *comment. iuris ciuilib. lib. 18. cap. 5. in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. cap. 7. num. 3. & 8.* Peregr. *in tract. de iure fisci lib. 7. tit. 2. num. 2.* vbi ait quod debet addi fisci Aduocatus interesse in fiscalibus causis, vt sententia aduersus fiscum lata eo absente nulla sit, & inualida, secus si pro fisco lata fuerit, optimè Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. num. 11. cum seqq.* vbi notat ex hoc text. emanare praxim vt causæ fiscales non examinatur nisi præsentem Aduocato fisci, quod si abesse contingat, supersedendum est; & deinde subdit quod licet gloss. hic verbo suscipiat dicat quod sententia sequuta rescinditur si Aduocatus fisci non interfuit examini causæ, nihilominus tamen alia gloss. *in l. vn. de sentent. contra fiscum latis non retrahit. lib. 10.* quam ibi sequitur Bart. num. 2. dicit quod talis sententia est nulla, & cum hac opinione remanet Ioan. Garc. *ibid. gloss. 3. num. 63. & 14.* constituens differentiam inter Aduocatum fisci & Aduocatum priuati, quod causa priuati potest examinari etiam si Aduocatus non sit præsens à la vista del pleito, nec sententia sequuta est nulla, sed causa fiscalis non potest examinari absente Aduocato fisci, quod si ablit & el pleito se ven, sententia est nulla.

De errore Aduocatorum, vel libellos,
seu preces concipientium.

TIT. X.

RROR Aduocatorum litigatoribus expressè, vel tacitè consentientibus, vt quia præsentibus non contradicunt, nocet; ignorantibus autem, vt absentibus, non nocet. Libellus & preces differunt, quia libellus preces, vel literas dimissorias, vel rei conuentionem, vel alia acta continet: preces autem sunt desiderium, seu supplicatio, quæ libello

continetur, l. 2. & *supr. de precibus Imper. offer. l. 2.* Scripserunt in hanc rubr. Aloyf. Leo, & Sebast. Naui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

- 1 Pars ea protulisse censetur, quæ Aduocatus parte præsentem proponit, & num. 2.
3 Confessio facta per Aduocatum lite contestata sciente clientulo, & intelligente, perinde est ac si per ipsum clientulum fieret.

L. Ea quæ. I.

Imp. ALEXANDER A. Aurelia.

Pars protulisse ea censetur, quæ Aduocatus parte præsentem proponit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Cuman. Sichard. Alox. Leo, & Sebast. Naui. remissuè Casal. in annos. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt l. Hispan. 8. tit. 6. part. 3. Rip. de peste, tit. de remedijs præstari. contra pestem num. 211. pag. 78. Donel. *comment. iuris ciuilib. lib. 18. cap. 3. col. 3.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo confessio num. 19.* Mascard. *de probat. cunct. 381. num. 1.* vbi ait quod confessio facta per Aduocatum lite contestata, sciente clientulo & intelligente, perinde est ac si per ipsum clientulum fieret, subditque num. 2. & 3. reuocari posse illam confessionem vel ab Aduocato, vel à clientulo vsque ad triduum simpliciter, etiam non docto de errore, & vsque ad sententiam, prius tamen probato errore, de quo etiam Gregor. Lopez l. 1. gloss. 2. tit. 13. part. 3.

SVMMARIVM.

- 1 Error scribentium non nocet parti, si error probetur.
2 Error libelli culpa scribentis occurrens veritati non obest.
3 Error non potest probari post conclusum in causa, sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum, & constat de errore.

L. Errores. II.

Imp. GORDIANVS A. Rogato militi.

Error scribentium non nocet parti si error probetur. Item error libelli culpa scribentis occurrens veritati non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Vide circa hoc Alex. *conf. 8. num. 18. lib. 3.* Padil. *in l. error, num. 22. & seq. sup. de iuris, & facti ignorant.* Afflic. *decif. 44. num. 2. cum seqq.* vbi ait quod post conclusum in causa non potest probari error, sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum, & constat de errore, & talis error in libello non nocet, & dicitur constare de errore quando constat de contrario eius quod fuit confessus.

SVMMARIVM.

- 1 Error Aduocati reuocari potest vsque ad sententiam, etiam in causa appellacionis, & instantia, & n. 2.
3 Pars intra triduum potest reuocare confessionem Aduocati, etiam non docto de errore.
4 Incontinenti, id est intra triduum.

L. Sententia

L. Sententiis finita. III. & ult.

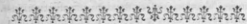
Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Ulpia.

E Rot Aduocati reuocari potest vsque ad sententiam, etiam in appellationis causa & instantia. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez l. 8. gloss. 3. tit. 6. part. 3. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 4. col. 1. Padil. in error. num. 9. & 10. sup. de iuris & facti ignorant. Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. n. 24. pag. 312.

In fine, ubi ait quod pars intra triduum potest reuocare confessionem Aduocati, etiam non docto de errore, post triduum verò ita demum eam reuocabit si doceat de errore, & tunc vsque ad sententiam etiam in causa appellationis.

In continenti. Id est, intra triduum, vt exponunt Neuizan. conf. 56. num. 8. Gregor. Lopez l. 1. gloss. 2. tit. 13. part. 3. Menoch. remed. 1. recuper. 2. num. 255.

Vt quæ defunt Aduocatis partium,
index suppleat.

TIT. XI.

POSTQUAM dictum est de errore Aduocatorum, & libellionum: consequenter agitur de his, quæ ab Aduocatis, vel à partibus, id est, à litigantibus sunt commissæ. Scripserunt in hanc rubricam Aloyf. Leo, Sebast. Naui. item Cuia. Pac. & VVesembec.

De materia rituli vide Bellacomb. & Kitchou. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 7. sub hoc eod. tit.

L. Non dubitandum. Vnic.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. ad Honoratum.

Videx ea, quæ iuris sunt, supplere potest. Colligitur ex Ordin. Cyn. Salicet. Barr. Bald. Castrenf. Fulgos. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissuè Cassal. in annot. & Ximen. in concordant.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 4. col. ult. in fine. Ioan. Aloyf. Ricc. in collectan. decis. part. 4. collectan. 1019. Menchac. controuerf. resus frequent. part. 2. lib. 2. cap. 19. num. 21. ubi regulam constituit quod index non potest supplere de facto, & tamen probat quod vbicunque in absentem potest ferri sententia, ibi index ex officio suo potest querere defensionem pro reo, Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 7. num. 1. in fine, ubi dicit quod quando aliquid est notorium iudici vt iudici, potest ipse ex officio supplere, licet pars non alleget.

Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

Ex quibus causis infamia irrogetur.

TIT. XII.

Videtur dictum sit Aduocatis, qui pro aliis postulant, consequenter dicendum esset de Procuratoribus, qui aliorum litem, vel aliud negotium gerendum suscipiunt: sed quia infames pro aliis postulare prohibentur, licet Procuratores esse possint, idcirco dicendum hoc loco de his qui notantur infamia. Infamia autem proprie dicitur ea quam vocant infamiam iuris, cum aliquis notatur vel edito Prætoris, vel sententia iudicis. Alia dicitur infamia facti, quæ non iure, se re tantum & opinione hominum infamat, & pudorem dumtaxat apud bonos & honestos viros onerat. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Barr. Bald. Anton. Castrenf. Alex. Sichard. Cuman. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. item Cuia. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 6. Cald. Petecia inter quest. forens. in comment. ad §. foror, num. 42. cum seqq. Insist. de inoff. testam. Pradil. in summa legum penal. part. 2. cap. 43. per tot. Farinac. in praxi crimin. quest. 56. à princip. Fr. Paulin. Berti Lucenf. in praxi crimin. Regularium tit. 2. cap. 13. Nicol. Garc. de benefice. part. 7. cap. 8. metipsum de officio & potest. Episcopi part. 2. alleg. 43. Sigism. à Bonacina in tract. de electione dub. 86. Molin. de iustis. tom. 5. tract. 3. disp. 7. 8. & 9. cum seqq. Decian. in tract. crimin. lib. 3. cap. 17.

SVMMARIVM.

1. Carceri inclusus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur.
2. Fama quid sit.

L. Infamiae. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Manilio.

Carceri inclusus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur. Colligitur ex Ord. Cyn. Salicet. Barr. Bald. Angel. Castr. Alex. Sichard. Cuman. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. & remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. Vide ad hoc Cuia. lib. 1. obs. cap. 7.

In gloss. Vincula. ibi, fama autem è contra est illa se dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminuitur. De hac diffinitione fama, vide Cardos. in praxi iudicum, & Aduocat. verbo fama 1. Pradil. in sum. legum penalium part. 2. casu 43. num. 1. Fr. Paulin. Berti Lucenf. in praxi crimin. Regular. tit. 2. cap. 13. num. 4. Molin. de iustis. tom. 5. tract. 4. disp. 1. num. 4. & disp. 7. num. 3. Rebell. de obligat. iustis, p. 1. lib. 4. q. 1. num. 4.

SVMMARIVM.

1. Tributa duplicia accipiens, & ob id per Præsidentem sentiens ad inst. raptoris de pecunia condemnati, infamia nulla notatur.

Y 2 2 Infa

2 Infamia irrogatur ex crimine priuato nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.

L. Nomen furti. II.

Idem AA. Venario.

1 Tributa duplicia accipiens, & ob id per Praesidem condemnationem sentiens, ad instar raptoris de peculatu condemnati, infamia nulla notatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

2 Neque furti, neque vi bonorum raptorum, &c.] Notatur ad hoc quod irrogatur infamia ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum, vt per Gregor. Lopez l. 5. gloss. 2. tit. 6. part. 7. Anton. Gomez var. tom. 1. cap. 11. num. 38. in princip. Cald. Pereira in comment. analyt. §. foror. Instit. de inoff. testam. num. 42. vers. irrogatur etiam, pag. 62. Gam. Lusit. decif. 138. num. 4.

SVMMARIVM.

- 1 Pena vbi causa cognita minuitur, infamia simul remissa censetur, & num. 4.
- 2 Proconsul certis ex causis penam minuire potuit.
- 3 Ordo ad tempus remitti, finito tempore infamia labem non patitur.
- 5 Index, qui ex causa à pena legis diuertit, tenetur talem causam in ipsamet sententia exprimere.
- 6 Relegatus ad tempus, seu priuatus aliqua administratione, censetur intra id tempus quoad id infamiae, finito autem eo tempore remittitur infamia.
- 7 Index certam personam à iure praescriptam imponere necessario tenetur, sine causa non potest minuire, vel augere penas statutas à iure, num. 8.

L. Et si feuerior. III.

Idem AA. ad Metrodorum.

1 POENA vbi causa cognita minuitur, infamia remissa simul censetur. Item Proconsul certis ex causis penam minuire potuit. Ordo ad tempus remotus finito tempore infamiae labem non patitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani. ad hanc l. tom. 1. pag. 82. & ex repetentibus tom. 7. Petrus de Bellapertica.

4 Ad illud quod pena vbi causa cognita minuitur, infamia simul remissa censetur, vide Gam. Lusit. decif. 139. num. 6.

5 Certis rationibus, &c.] Intelligit de certis quibusdam rationibus & causis delicto coherentibus, à iurisque determinatis, & expressis, vt interpretatur Anguian. de legib. lib. 2. controuerf. §. num. 45. vbi controuerf. 7. num. 26. post Innoc. Tiraquell. Clar. Mench. Menoch. & alios resolut, iudicem, qui ex causa à pena legis diuertit, teneri talem causam in ipsamet sententia explicare & exprimere, & respondet ad text. in cap. sicut, de sentent. & re iudic. ex quo vulgo traditur non debere iudicem exprimere causam in sententia, regulariter locum habere quando à pena legis praefinita ex causa non disceditur, & num. 27. subdit non requiritur ita praecise praefatam causae expressionem vt defectus illius inducat sententiae nullitatem.

Eo quod post biennium remississe, &c.] Notatur ad hoc quod ad tempus relegatus, siue priuatus ab administratione aliqua, intra id tempus censetur quoad id infamiae, finito autem eo tempore omnino finiretur infamia, vt per Molin. de iustit. tract. 4. diffus. 9. num. 20. vers. vt vero, in fine. Facit pro opinione dicentium relegatum ad tempus, eo finito sine noua licentia posse reuertere, de qua vide Dec. in cap. quaestiones, num. 2. de appellat. Cremenf. sing. 47. Tiraquell. in l. si inquam, verbo reuertiatur, mon. 342. de renouat. donat.

In gloss. Certis rationibus, ibi, Sed index mitigauit, &c. Vtrum index certam penam à iure praescriptam teneatur necessario imponere? vide Boff. in pract. tit. de penis, à num. 8. Tiraquell. de penis temperand. in praefat. num. 10. cum segg. vbi num. 16. resolut non posse iudicem temere & sine causa minuire, aut augere penas à iure statutas, ob causam vero vtrumque impune facere, immo etiam remittere, Couart. lib. 2. variat. cap. 9. num. 8. vbi tenet posse iudicem proprio iudicio & sententia legis penam vel augere, vel minuire, etiam si lex certam penam statuerit, appositis dictionibus praecise, omni modo, & similibus. Clar. in pract. §. fin. quaest. 85. num. 10. cum segg. Mench. illud controuerf. part. 1. lib. 1. cap. 14. num. 4. vbi num. 5. aliter standum esse assertioni iudicis pronuntiantis & dicentis se ex causa penam à lege, seu statuto impositam alicui ob eius merita minuisse, vel alterasse, Auendan. de exequend. mand. lib. 2. cap. 16. num. 11. Ioan. Garcian. reg. 344. Surd. conf. 25. num. 10. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 1. quaest. 10. per tot. plures refert Cened. ad Decretal. collect. 46. num. 2.

SVMMARIVM.

- 1 Pena aucta, vel minuta cum causa cognitione tacitam transactionem infamiae nomine designat, & num. 2. distinguat vt num. 3.

L. Si Possidonium. IV.

Idem AA. Venustiano.

1 POENA aucta, vel minuta cum causa cognitione tacitam transactionem infamiae nomine designat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt l. Hispan. 6. tit. 6. part. 7. Donell. commentar. iuris civilis lib. 18. cap. 8. col. 20. vers. rursus, Molin. de iustit. tom. 5. tract. 4. diffus. 9. num. 20. vbi loquens quando iudex ex rationabili causa ager penam, ita distinguit. Vel id facit quia circumstantiae concurrentes augent culpam delicti, augendoque penam imponit eam commensuratam delicto, & tunc non censetur commutare infamiam in id augmentum penae, ac proinde punitus maiori, & a pena non excusatur ab infamia. Vel id facit in bonum commune, vt quando ob multitudinem grassatorum, aut aliter deliquentium augetur pena, & tunc augmentum id penae est in commutationem pro infamia, iuxta text. in praesenti, & l. qui cum vna, §. ad tempus, ff. de re milit. & l. ordinem, ff. ad municip. ac proinde ita damnatus, ac punitus infamiam non incurrit, vt recte ait Gregor. Lop. d. l. 6. gloss. penult.

SVM

S V M M A R I V M.

- 1 Infamia non ex genere poenae, sed per sententiam infertur.
- 2 Condemnatus actione iniuriarum incurrit infamiam, iuxta ut num. 3.
- 4 Infamia ab ordine decurionum repellit.

L. Decuriones. V.

Idem AA. Ambrosio.

- 1 Infamia non ex genere poenae, sed per sententiam infertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
- 2 Verum si iniuriam, &c. Notatur ad hoc quod condemnatus actione iniuriarum infamiam incurrit, ut per Tiraquell. de iudicio in rebus ex. *vers. sexagesimo quarto*, num. 74. ubi subdit hoc non obtinere cum quis pro parva, leuique iniuria est condemnatus. Cald. Pereira post *quasi forens. in comment. analytico*, ad §. *foror*, *Instit. de iussu testam. num. 44. vers. addo etiam*, ubi pariter in *vers. seg.* aduertit quod pro parua, leuique iniuria non decet infamiae notam irrogari, quam non minus, quam mortem graues, honestique viri formidare conueuerunt.
- 4 In gloss. *Prohibitum*, ibi, sed propter decurionatum *infigi non potest*. Notatur ad hoc quod infamia ab ordine decurionum repellit, ut per Tiraquell. *dist. num. 74. in fine*.

L. Ad tempus. VI.

Idem AA. Iusto.

- 1 IN causa famosa infertur infamia perpetua. Item damnatus ad tempus in opus publicum finito tempore fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

L. Nemo ob id. VII.

Idem AA. Demetrio.

- 1 EX eo quod quis repudiat hereditatem patris non fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

S V M M A R I V M.

- 1 Condemnatus de furto fit infamis, secus in receptatione facta ignoranter.
- 2 pro Furto incurritur poena infamia.

L. Si furti. VIII.

Idem AA. Ulpia.

- 1 Condemnatus de furto infamis fit, secus in receptatione ignoranter facta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
- 2 Probat hic text. pro furto incurri poenam infamiae, ut per Zali. lib. 2. *singul. intellectu. cap. 2.* Petr. Gregor. *synagm. iuris lib. 17. cap. 2. num. 1. & 23. vers. erit tamen*, Didac. *Quaerita in quasi. crimin. cap. 3. de furto*, num. 9. *vers. vltimus poena latronum*, Molin. *de iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 9. num. 13. vers. licet*, ubi subdit quod si res furdiua apud aliquem reperta sit, at-
Barb. Collect. in Cod. Tom. I.

que condicatur; seu vëdatur ex illa cõditiõne futri-
ua, & sequatur sententia, non incurritur infamia.
latè Fatinae. in *praxi crimin. tit. de furto, quasi. 167.*
ex *num. 10. vbi num. 13.* tenet per hunc textum hanc
poenam infamiae non afficere illum, penes quem
res furata reperta fuerit, etiam scienter, dummodo
eam non contrõctauerit, nec adhuc lucrandi ani-
mo habuerit.

L. Neminem. IX.

Idem AA. Lato.

Defendens patris negotia infamis non fit. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1.
supra hoc tit.

L. Iniuriarum. X.

Idem AA. Seuero.

Condemnatus ob iniuriam illatam personae vi-
li, infamia notatur. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

L. Debitores. XI.

Imp. ALEXANDER A. Herennio.

Effio bonorum infamiam non irrogat. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1.
supr. hoc tit. post omnes Hubert. Giphani ad hanc leg.
tom. 1. pag. 83.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. defu-
munt Strach. *de mercatura, tit. de decoctib. part. 3.*
num. 2. col. 2. Anton. Cont. *lett. subsecutuarum iuris ciuili-
lis lib. 2. cap. 18. num. 2.* ubi propter illa verba huius
text. ibi, *licet ex ea causa bona eorum venerint*, scpe se
dubitasse proficitur, cur hoc casu infringereetur qua-
si recepta iuris regula iniuria & ignominia cum af-
fici, cuius bona ob res alienum vendita sunt.

L. Si te. XII.

Idem A. Donato.

Damnatus ob crimen expilatæ hereditatis fit
infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. defu-
munt Gregor. Lopez l. 5. *gloss. 4. ante fin. tit. 6. part. 7.*
Donell. *comment. iuris ciuiliis lib. 18. cap. 8. col. 1.* Molin.
de iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 9. num. 14. vers. undecimo.

L. Ea quæ pater. XIII.

Idem A. Iuuentio.

Increpatio paterno testamento inscripta filio non
infamiae maculam, sed apud viros graues notam
inurit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1.
supr. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu defu-
munt l. *Hisp. an. 2. tit. 6. part. 7. vbi gloss. 2.* Anton. Gom.
variar. tom. 1. cap. 11. num. 38. col. 1. Emman. Costa in
l. *Gallus, §. & quid si tantum p. 2. num. 105. & lib. 1. se-
lect. cap. 3. num. 6.* Malcad. *de probationib. conclus. 223.*
num. 6. Pradil. in *summ. legum penal. p. 2. cap. 43. num. 3.*
Molin. *de iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 7. num. 6.* ubi ait
quod quando pater in testamento aliquem infame fi-
lio

lio diceret, quia ibi maturo iudicio censeretur id dicere, & non calore iracundiae, tunc licet is filius ea de causa non contrahat infamiam iuris, contrahit tamen infamiam facti, quia merito apud graves, & probos viros ea de causa minoris aestimationis haberi debet, quasi petano more sit affectus.

L. Nullam aestimationis. XIV.

Imp. GORDIANVS A. Iovino.

- F**ustigatus, vel tortus ad veritatem eruendam infamis non fit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
- Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. in repet. l. Barbarius, num. 7. ff. de offic. Praetor. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 6. col. 3. Molin. de iustit. tom. 3. tract. 4. disp. 9. num. 19. in fine.

SVMMARIVM.

- Malier intra annum habitum luctuosum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere potest, & num. 2.
- Uxori ratione mortis mariti competit tristior habitus.
- Uidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducent, incurrit infamiam ipso iure.

L. Decreto. XV.

Idem A. Sulpitia.

- M**ulier intra annum habitum luctuosum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani. ad hanc l. tom. 1. pag. 83.
- Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. l. 2. gloss. 4. in fine tit. 1. part. 6. Conan. comment. iuris civilis lib. 8. cap. 7. num. 3. Boët. decis. 183. num. 2. 5. vbi ait quod non deferret luctum ob mortem mariti non infamat, sed festinanter nubere, nisi à Principe expresse impetretur. Molin. de iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 8. num. 1. vers. secundo.
- Tristior habitus, &c.] Notatur ad hoc quod uxori ratione mortis mariti competit tristior habitus, ut per Perez l. 7. verbo vestit tit. 1. lib. 1. Ordin. pag. 30. vbi post Cypre. decis. 26. & alios, quos citat, tenet etiam uxori de domo viri vidualia vestimenta tradenda esse, si consuetudo loci, & conditio personarum id suffere possit.
- In gloss. Contrahat, fin. ibi, ipso facto, sine ipso iure non expectata sententia. Notatur ad hoc quod vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducent incurrit infamiam ipso iure, ut per Sanch. de matr. lib. 7. disp. 87. num. 3. vbi subdit hanc gloss. dum ait incurrit hanc infamiam non expectata aliqua iudicis sententia, intelligi debere de sententia condemnatoria, non autem declaratoria.

SVMMARIVM.

- Illi fustium ex interlocutoria lata, causa cognita infamat, & num. 2.
- Damnatus ad penam fustigationis, si ex causa non vera, vel non iuste fustigaretur, non esset infamis.

L. Fustibus caesum. XVI.

Idem A. Domitiano.

Ictus fustium ex interlocutoria lata, causa cognita infamat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 5. in fine tit. 6. part. 7. vbi gloss. 14. & 15. Gregor. Lop. l. 1. gloss. fin. tit. 6. part. 7. Cuiac. lib. 13. obseru. 3. Rebuff. de reprobis testibus, n. 224. Gam. Lusi. decis. 139. num. 4. Molin. de iustit. tom. 3. tract. 1. disp. 9. num. 19. Ego ipse de officio, & potest. Episcopi p. 2. allegat. 43. num. 15. Molfel. in sum. Theolog. moralis tract. 6. cap. 8. num. 14. aduertens ex l. illius fustium, ff. hoc tit. quod damnatus ad penam fustigationis, si ex causa non vera, vel non iuste fustigaretur, non esset infamis. Mascard. de probat. concl. 136. num. 33. vbi etiam addit quod si mille annis fustigatus viueret, propter infamiam non posset esse testis, Farinac. in praxi crimin. p. 2. quest. 56. num. 456.

SVMMARIVM.

- Verbum iniuriosum non infamat prolatum à iudice, & num. 2.
- Index si in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret, ut melius viueret, aut Advocato & Procuratori ut deinceps cauere ab aliquo calumnioso accusando, facti infamia illum infamem reddit.

L. Verbum. XIII.

Idem A. ad Magnum.

Iniuriosum verbum à iudice prolatum non infamat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 4. tit. 4. part. 2. vbi gloss. 7. in med. Alciat. lib. 2. disputat. cap. 26. Donell. comment. iuris civilis lib. 13. cap. 6. col. 3. Molin. de iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 7. num. 6. ante med. vbi ait quod si index in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret ut melius viueret, aut Advocato & Procuratori, aut alteri diceret ut cauere deinceps ab aliquo calumnioso accusando, licet id iuris infamiam non irroget, infamem tamen illum reddit facti infamia.

SVMMARIVM.

- Transactio in causa famosa irrogat infamiam.
- Pactum gratuitum, nec purgatio, aut iuramentum infamant.
- Delictum probatur transactione. limita ut num. 4.

L. Nam damnatos. XVIII.

Imp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. Antiocho.

Transactio in causa famosa irrogat infamiam. Item pactum gratuitum, nec purgatio & iuramentum infamant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* Vide Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 8. col. pen.

Quid

¹ *Quid si iuriscrutorum decisa, &c.*] Notatur ad hoc quod delictum ex transactione probatur, vt per Octavian. Vulpel. conf. 68. in princ. vol. 1. Mascard. de probationib. conel. 501. num. 1. vbi num. 4. limitat ex hoc text. quando transactio esset gratuita, nam tunc non induceretur confessio delicti, & citat Hippol. in pract. §. diligenter num. 168. vers. quero ulterius an tacita confessio, Octavian. Vulpel. conf. 4. n. 9. vol. 1. & alios.

S Y M M A R I V M.

- 1 Verba generalia non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam.
- 2 Admonitio Præsidis non infamat si facta sit vt ad meliorem vitam quis se reformet.

L. Interlocutio. XIX.

Impp. CARIN. & NUMERIAN. AA.
Aristocratis.

¹ Generalia verba non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam. *Vel scilicet.* Admonitio Præsidis non infamat si facta sit vt ad meliorem vitam quis se reformet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr.* hoc tit. Vide Molin. de iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 7. num. 6. *vers. item si iudex.*

S Y M M A R I V M.

- 1 Usurarij improbum famus exercentes sunt infames, & num. 2.
- 2 Pœna infamia irroganda est.
- 4 Usurarius est infamis, etiam quod intra modum à iure civili permissum usurarum exerceat.

L. Improbum. XX.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Fortunata.

¹ Usurarij improbum famus exercentes sunt infames. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr.* hoc tit.

² Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. l. Hispan. 4. tit. 6. part. 7. vbi gloss. 15. & l. 5. tit. 6. lib. 8. *mona Recopilat.* Mathesil. singul. 49. & 197. Hippol. singul. 273. mon. 2. & 3. Couar. lib. 3. *variarm cap.* 5. num. 1. in fine, Spin. in *speculo testam.* p. 13. rubr. num. 22. Donell. *comment. iuris civilis lib.* 18. cap. 7. col. 1. *vers. qui facinus improbum,* Salon. in 2. tom. 2. quest. 78. art. 1. *contravers.* 1. num. 2. *vers. nam opinio,* Cocc. in *memoral. verbo usurarij,* pag. 934. Salzed. ad Bernard. in *pract.* cap. 9. lit. A. Geminian. de *usuris* comento 4. in *presat.* num. 3. Campan. in *diuersis Canon. rub.* 1. cap. 20. à *princip.* Bellet. *disquisit. clerical. tit. de disciplina clericali* §. 10. num. 35. Cald. Pereira *post quest. forens.* in *comment. ad §. foror,* num. 44. *vers. usurarius,* Instit. de *inoffic. testam.* Farinac. in *praxi crimin. part. 2. quest. 56.* num. 312. Prædill. in *sonm. legum penalium part. 1. cap. 30. per tot.* Cardos. in *praxi iudicium,* & Aduocat. verbo *usura,* num. 22. Nicol. Garc. de *benefic. part. 7. cap. 8.* num. 20. *cum segg.* Ego ipse de *officio,* & *potestate* Episcopii *part. 2. alie.* 43. num. 3. Molin. de *iustit. tractat. 2.*

disp. 334 in princip. & tract. 4. disp. 8. num. 15. vbi subdit quod hæc pœna comprehendit omnes usurarios, qui veras vsuras naturali iure & Canonico damnatas exercent, esto iure Cæsareo essent permittæ, & cum Gregor. Lopez d. 4. verbo *usuras,* comprehendere ait etiam vsurarios occultos, esto de eorum infamia non sufficienter constet, nisi post latam sententiam, qua pronuntiatu commisisse vsuras.

Pœna infamia irroganda est.] Ex his verbis futuri temporis censetur ipso iure pœna infamiz imposita ne alioquin hæc lex suo effectu frustretur, vt per Sayr. in *claus. Regia lib. 4. cap. 8.* num. 201. Rebell. de *obligat. instit. part. 1. lib. 1. quest. 6. sect. 6.* num. 39. Tiraq. in l. *si inquam,* verbo *reuerentur,* num. 40. *cum segg. de reuocat. donat.* Molin. d. *tractat. 4. disp. 8.* num. 15. in *fine,* Farinac. d. *quest. 56.* num. 132. in *princip.*

In gloss. *Improbum* 1. ibi, id est, ultra legitimum 4 modum, &c. Hæc gloss. communiter reprobatur, & contra eam tenendum vsurarium esse infamem, etiam quod intra modum à iure civili permissum vsuras exerceat. Ita Salicet. *hic* num. 2. Gemin. *consil.* 77. *post* num. 5. Couarr. d. *cap. 3. num. 2.* Clar. in *pract. §. usura,* *vers. puniunt etiam,* Ludou. à Peguera *crimin. decis.* 31. num. 1. quos refert & sequitur Farin. d. q. 56. num. 132. in *princip.*

S Y M M A R I V M.

- 1 Etas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram.
- 2 Etate minoris proueniunt mitius.
- 3 Ioculatores ludentes in scenis sunt infames, intellige vt num. 4.

L. Sifratres tui. XXI.

Iidem AA. & CC. Statio.

¹ Etas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr.* hoc tit.

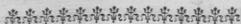
Minores diuinitas etate, &c.] Notatur ad hoc quod minores etate mitius puniuntur, vt per Tiraq. de *pœnis temperand. causa 7.* num. 1. *cum segg.* & plures citatos per Farin. in *praxi crimin. quest. 92.* num. 41. *cum segg.*

In ludicra artis ostentatione, &c.] Notatur ad hoc quod ioculatores ludentes in scenis sunt infames, vt per Bellet. *disquis. cleric. tit. de disciplina cleric.* §. 10. n. 17. & 18. vbi n. 19. intelligit de his, qui publice coram populo faciunt gesticulaciones sui corporis, & se in illis assuefaciunt, bis saltem causa quaestus, refert ego ipse de *officio,* & *potest.* Episcopii *part. 2. alie.* 43. num. 10.

L. Fidem rumpens. XXII. & vlt.

Iidem AA. & CC. Domitiano.

¹ Condemnatus in actione pro socio ob fidem ruptam infamiam incurrit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr.* hoc tit.

De Procuratoribus.

TIT. XIII.

XPOSITIS causis infamiae, consequenter agitur de Procuratoribus. Procurator est, qui negotia aliena vel in iudicio, vel extra iudicium mandato domini administrat. l. 1. ff. hoc tit. dantur verò alij ad lites, seu iudicia, alij ad negotia ff. eod. l. *servum quoque, in princ.* Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Ias. Alex. Scharid. Aloyf. Leo. Petr. Gilchen. Sebast. Nzui. post omnes Hubert. Giphon. ad hanc l. tom. 1. pag. 86. item Cuia. Pac. & VVesembec.

De materia tituli, vide Soar. Viui. Kirchou. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 11. Alexand. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. de procuratorib. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. comment. lib. 7. tit. 1. canon. segg. Arimin. Tepat. var. tom. 1. tit. 87. de procuratorib. ad iudicia. Benedict. Egid. in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 10. de procuratorib.

De Procuratoris & defensoris potestate in causis criminalibus tractatum edidit Ioannes Antonius Rubeus tom. 11. tractatum Doctor. p. 1. fol. 201. & de Procuratoris sustantialibus alium in lucem edidit Ioannes de Graffis tom. 3. eorundem tractat. part. 1. fol. 366.

SVMMARIVM.

- 1 Procurator de rato tunc principaliter cauet, vbi de eius mandato emergit dubium, & num. 2.
- 3 78 Cautionis acceptio in iure.

L. Cautio.

D. ANTONIN. PIVS A. Senero.

PROcurator de rato tunc principaliter, vbi de eius mandato dubium emergit, cauet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Ias. Alex. Castr. Scharid. Aloyf. Leo. Petr. Gilchen. Sebastian. Nzui. remissus Casal. in annos. & Ximen. in concord. & ex repetentibus Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hyspan. 21. tit. 5. part. 3. vbi sic dicitur in summa. Roman. sing. 98. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 12. col. 2. & 3. & cap. 13. col. 10. Mench. controuers. vsusfreq. part. 2. lib. 2. cap. 16. num. 3. in princip. vbi ait quod si dubitetur an Procurator habeat mandatum, tunc non aliter admittitur, quam si prebeat cautionem de rato, cum qua tamen non admittitur si fateretur se non habere mandatum, Donat. à Fina tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 11. pag. 314. Bel-lacomb. ibidem num. 79. pag. 320. vbi intelligit locum non habere quando specialiter mandatum requiritur, Aloyf. Rice. in collect. decif. p. 4. collect. 1296. Cardof. in praxi iudicum & Advocat. verbo Procurator num. 6. Cald. Pereira quest. forens. lib. 2. quest. 34. num. 2. vbi limitatur non habere locum vbi speciale mandatum requiritur, & in his negotiis quae ardua sunt, prout est in causa matrimoniali, Rebuff. in tract. excepti. num. 306. vbi ait quod hæc cautio de stylo

curiarum non solet à Procuratoribus præstari nisi de mandato dubitetur, & de privileg. scholar. priuileg. 114. vbi limitat quando aliquis tanquam Procurator, seu consanguineus, vel amicus repetit libros scholastici, quia tunc non debent eidem restitui nisi plenè probet mandatum speciale ad hoc, quomodo dare cautionem sit paratus, D. Barbof. in l. dimortio, §. interdam num. 34. ff. soluto matrim. vbi ait quod Procurator actoris non auditur in iudicio si constitit eum non habere mandatum quantumcumque offerat cautionem de rato. Kirchou. tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 45. vbi quod admittitur Procurator cum cautione si dubitetur de mandato, & non aliàs.

In gloss. Cautio. ibi, quia hoc est certum de mandato, &c. De particula, cautio, quot modis in iure accipiat, vide D. Barbof. in l. dimortio, §. interdam, n. 14. & 15. ff. soluto matrim. Cautionis appellatio quæ veniant dixi de appellatiua verborum variisq; iuris significat. appell. 43. per tot.

SVMMARIVM.

- 1 Causa pecuniaria vxoris per maritum legitime satisfactam agi potest tam in instantia à prima, quam appellationis.
- 2 Fideiussor de iudicio fisci, & iudicatum soluendo acceptus in causa principali, non tenetur in causa appellationis, nisi, &c.
- 3 Fideiussor in prima instantia non censetur repetitus in secunda, etiam in criminalibus.
- 4 Fideiussor de soluendo indicationem per primum iudicem, si reus est absolutus in causa principali, & condemnatus in causa appellationis, non tenetur, & num. 5.

L. Cùm rem. II.

Diui FRATRES Sextile.

CAUSA pecuniaria vxoris per maritum legitime satisfactam agi potest tam in instantia prima, quam appellationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. Vide posita in collect. ad l. maritus, inf. hoc tit.

In gloss. Appellationes. De materia huius gloss. vide Balb. num. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 25. de fideiuss. num. 70. pag. 377. vbi ait quod fideiussor de iudicio fisci, & iudicatum soluendo acceptus in causa principali, non tenetur causa appellationis nisi aliud sit actum, vel victus appellasset, & appellationem deferuisset non proseguendo, quia tunc tenetur etiam in casu appellationis, quia agitur ex prima sententia, Bonacof. ibidem n. 86. ait quod fideiussor in prima instantia non censetur repetitus in secunda etiam in criminalibus, Viui. ibid. num. 105. pag. 380. Boët. decif. 315. Parlador. lib. 5. verum quid. cap. fin. p. 5. §. 5. num. 8. Vincent. de Franch. Neapol. decif. 208. num. 1. vbi resoluit quod fideiussor de soluendo iudicatum per primum iudicem, si reus est absolutus in causa principali, & condemnatus in causa appellationis, non tenetur, & decif. 320. num. 2. vbi resoluit quod fideiussor de soluendo iudicatum si in prima sententia principalis est absolutus, & in causa appellationis condemnatus, non tenetur, vbi bona additio Ioan. Aloyf. Riccij, Muscatel. de fideiussorib. modo 12. Surd. conf. 271. num. 54. lib. 2. Caball. resolut. crimin. casu 109. num. 6. Fachin. controuers. lib. 3. cap. 57. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. comment.

comment. lib. 1. tit. 1. §. 1. num. 6. & 12. latè & eleganter Stephan. Gratian. *discept. forens.* tom. 2. cap. 348. à princip. vbi num. 2. cum seqq. firmat non esse necessarium satisfactionem fuisse præstitam iudici sub eius proprio nomine; sed sufficere simpliciter fuisse satisfactionem, etiam si fideiussor se obligauerit tanquam principalis, & in solidum de soluendo quicquid fuerit iudicatum, quia ista clausula non debent operari vt teneantur in plus quam quòd proutum est per decretum, cuius virtute fideiussit, sed dumtaxat in casu in quo fuisset condemnatus per iudicem hoc mandantem, adeò vt neque iuramentum interpositum in huiusmodi fideiussionibus aliquid alteret vt teneantur in causa appellationis. Marta *uoto.* l. num. 10.

SVM MARIVM.

1. ob minorem indefensum causa cognita, & deliberatione præcedente fit missio in possessionem.
2. Defensor negligens ab officio remouetur.
3. Procurator abutens potestate sibi commissa remouetur ab officio, & num. 4.

L. Eum qui. III.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Pomponio.

1. Ob minorem indefensum causa cognita, & deliberatione præcedente fit missio in possessionem. Item defensor negligens ab officio remouetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

De materia vide Donell. *comment. iuris civilis* lib. 18. cap. 1. §. 1. col. 4. Matanz. *de ordine indic.* p. 6. tit. 1. & peruenitur aliquando per viam denunciationis, num. 193. vbi ait quòd inquiri iudex de contemptu, & contumacia Procuratoris, qui administrat negotia absentis, nam potest illum ex officio remouere ab administratione, & sibi interdicere officium procuratoris, Palat. *in repet.* cap. per vestras, de donat. inter virum & uxorem, in princip. §. 17. num. 2. & seq. pag. 265. vbi dicit quòd si Procurator abutitur potestate sibi commissa, quia dominum non defendit vt debet, interdicatur ei procuratoris officium à iudice.

SVM MARIVM.

1. Defensio nullo modo, & defensio non legitime, equiparatur.
2. Mulier nisi in rem suam agere, & procurare non potest.
3. Mulieres procuratrices ad iudicia pro alijs esse non possunt. possunt pro re sua, num. 4.

L. Quia absente. IV.

Idem AA. Saturnino.

1. Nullo modo defensio, & non legitime defensio, equiparatur. Item mulier nisi in rem suam agere, & procurare non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
2. Cum aliena negotia per mulieres, &c. Notatur ad hoc quòd mulieres procuratrices ad iudicia pro alijs

esse non possunt, vt per Duen, *reg.* §. 11. Donat. à Fin. na tom. 1. *comment. opin.* lib. 2. tit. 8. num. 32. pag. 317. Donell. *commentar. iuris civilis* lib. 18. cap. 11. col. 2. vbi col. 3. an pro patre & filiis, Frideric. Bruckin. *in tract. de differenti. inter vtrumque sexum* p. 1. memb. 2. art. 2. num. 18. Benedic. Agid. *in tract. de iure & privileg. honestatis* art. 2. de honestate in ijs, qua ad iudicia pertinent, num. 13.

Nisi in rem suam, &c. Ita Duen, *reg.* §. 11. limit. 8. 4

SVM MARIVM.

1. Mandatum ad agendum, defensionem in consequentiam continet.
2. Procurator actoris dominum in reconuentione non defensurus ab agendo repellitur, & num. 3. contrarium vide num. 4.

L. Actionis. V.

Imp. ANTONINVS A. Pancratia.

Mandatum ad agendum, defensionem in consequentiam continet. Item procurator actoris dominum in reconuentione non defensurus ab agendo repellitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. num. 1. sup. hoc tit.

Probat hic text. quòd Procurator ad agendum 3 tenetur dominum constituentem defendere in causa reconuentionis, vt per Ordin. Regiam Lusitan. lib. 3. tit. 2. in princip. & l. Hispan. 21. tit. 4. part. 3. vbi gloss. 5. Abb. in cap. 1. numer. 24. de mutuis petit. Donell. *commentar. iuris civilis* lib. 18. cap. 13. col. 8. Menchac. *controuer. usufreg.* lib. 2. cap. 13. num. 2. vbi contrarium tener quando fuit datum mandatum ad agendum tantum. Cardof. *in praxi iudicium, verbo Procurator* num. 20.

L. Reum criminis. VI.

Imp. ALEXANDER A. Martiano.

Accusatus de crimine quousque processus pendet, Procuratoris officio fungi non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. in l. Barbarius num. 17. cum seqq. ff. de offic. Prator. Gregor. Lop. l. 5. verbo aliqui, tit. 5. part. 3. Donell. *commentar. iuris civilis* lib. 19. cap. 11. col. 4. Soar. de Paz in *praxi* tom. 1. annus. 4. num. 17. Cardof. in *praxi iudicium & Advocat. verbo Procurator* num. 18.

L. Militem. VII.

Idem A. Macrino.

Miles non potest esse Procurator alterius, etiam si coniunctæ personæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 6. tit. 5. part. 3. vbi gloss. 1. Hippol. in l. si quis ne questio, num. 12. ff. de question. Additio ad Mathesil. *fung.* 12. num. 17. Gerard. *fung.* 2. Afflic. lib. 1. *constitut. rubr.* 9. num. 28. vbi de militibus non sitis temporis, Donell. *commentar. iuris civilis* lib. 18. cap. 11. col. 1. & 3. Cardof. in *praxi iudicium & Advocat.*

secus, verbo Procurator num. 15. latè Benedic. Egid. in repet. lex hoc iure ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 10. num. 15. cum seqq. ubi late an extendatur hæc prohibitio ad militem ecclesiæ militiæ.

[Vel quasi suffraganeum accedere.] Explicat Donell. de cap. 11. col. 1.

SVMMARIVM.

1. Procurator ad litem aliam ante litem contestatam constituere nequit, & num. 2. limita in Procuratore rei qui satisdedit indicatum solui, num. 3. procedit huius text. conclusio, quando Procurator est constitutus, & non habet mandatum substituendi, sed tamen dominus promissit habere rationem quicquid gestum fuerit per Procuratorem, aut substituendum, num. 4. non autem procedit quando est Procurator in rem suam, num. 5. vel quando data est facultas substituendi etiam non determinata persona, num. 6. vel in casibus in quibus lis contestatur, num. 7. vel quando disputatur an sit Procurator, num. 8. nec procedit in Prelato Ecclesiæ, nec in coniuncta persona, nec in Procuratore habente mandatum eorum libera, & in Procuratore constituto ad excipiendum tantum, num. 9.

L. Quod quis sibi. VII.

Idem A. Mansuetor.

1. Procurator ad litem constitutus alium ante litem contestatam constituere nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.
2. Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 19. tit. 5. part. 3. ubi gloss. 13. in princ. Dominic. in cap. 1. §. 1. num. 7. de procurat. in 6. Roman. sing. 214. Socin. reg. 392. Boët. decis. 285. num. 1. Vanti. de nullitat. tit. ex defectu inhabilit. num. 129. Gail lib. 4. obs. 74. num. 11. Donell. comment. iuris civil. lib. 18. cap. 12. col. 5. Franc. Turzan. concl. 87. Donat. ad Fina tom. 3. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 12. pag. 314. Turzan. ibidem num. 69. ubi limitat in Procuratore rei qui satisdedit indicatum solui, quia immediate post satisfactionem est effectus dominus litis, Menoch. de presump. lib. 2. pres. 48. num. 1. latè Alexand. Trentacinq. variarum resolut. lib. 2. res. sol. 3. per totam, sub hoc tit. pag. 372. ubi num. 1. procedere ait huius text. conclusionem quando Procurator est constitutus, & non habet mandatum substituendi, sed tamen dominus promissit habere rationem quicquid gestum fuerit per Procuratorem, aut substituendum, & num. 2. declarat non procedere quando quis est procurator in rem suam, quia tunc ipse alium substituere potest etiam ante litis contestationem, & num. 3. declarat secundum quando esset data facultas substituendi etiam non determinata persona, & num. 13. quando declarat non procedere in casibus in quibus lis non contestatur, quia tunc post primum actum in quo incipit tractari de meritis causæ, potest substituere, & num. 14. declarat quando non procedere quando disputatur an sit Procurator, tunc enim quando istum articulum potest ante litem contestatam substituere, & numeris seqq. tehet huiusmodi conclusionem ex text. desumptam non procedere in Prelato Ecclesiæ, nec in coniuncta persona, nec in Procuratore habente mandatum eorum libera, & in Procuratore constituto ad excipiendum tantum.

SVMMARIVM.

1. Miles bona fide Procurator constitutus in rem suam agere causam potest, & num. 2.
3. Procurator in rem suam factus quis.

L. Quistipendia. IX.

Idem A. Aufidio.

Miles bona fide Procurator constitutus in rem suam causam agere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. 7. tit. 5. part. 3. Duen. reg. 88. limit. 9. Cachet. decis. 58. num. 3. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 11. col. 2. & cap. 13. col. 5.

Rem suam gerere, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. verbo suam rem, collige quod Procurator in rem suam factus ille dicitur, qui ex mandato procuret comodum sibi applicare debet, vt per Matt. de clausul. part. 1. claus. 188. num. 2. Bertazol. de clausulis instrument. claus. 29. gloss. 1. num. 1. ubi num. 5. ex Bald. in L. que omnia, §. fin. de procurat. & Iaf. hic asserit censeri constitutum Procuratorem in rem suam altero de tribus modis, quando scilicet sunt mandata actiones directæ, & cessæ viles, quo casu censetur etiam factus Procurator cessionarius in rem suam, & tertio quando solum sunt mandata actiones directæ, quod minus importat concessionem, retero ego ipse de clausulis vsusq. claus. 71. num. 2. Procurator enim in rem suam non est proprie Procurator, vt per Menchac. controuers. vsusq. lib. 2. cap. 39. num. 8.

SVMMARIVM.

1. Procurator egrediens fines mandati domino non præiudicat, nulliter agit si mandati fines excedat, n. 2. secus si dominus sciens tacuerit, num. 3. liberam administrationem habere dicitur, n. 4.

L. Si Procurator. X.

Idem A. Castie.

Procurator egrediens fines mandati domino non præiudicat, & eius fraus, & dolus obest domino, salua tamen mandati contra Procuratorem actione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Officium mandati egressus, &c.] Notatur ad hoc quod Procurator nulliter agit si mandati fines excedat, quia illi sunt à Procuratore diligenter obseruandi, vt per Socin. reg. 309. l. Hispan. 19. tit. 5. part. 3. ubi gloss. 1. Ioan. Garcian. reg. 309. Tiraquel. in l. si vnuquam, verbo libertis num. 59. de reuocand. donat. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 17. in fine, & cap. 18. in princ. Menoch. cons. 34. num. 3. Benedic. Capra reg. 55. num. 2. Soar. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 65. & 66. pag. 319. Ioseph. Ludou. Pernf. decis. 37. num. 5. & decis. 117. a num. 12. Azéved. l. 1. num. 7. tit. 6. lib. 3. & l. 5. num. 1. tit. 4. lib. 5. noua Recop. Cardof. in praxi iudicium, verbo mandatum num. 7. & S. Camill. Borrel. in summ. canon. decis. tom. 2. tit. 66. num. 477. Cardin. Tusch. practico. conclus. tom. 5. lit. M. concl. 39. per totam. Valer. Reginald. in praxi fori pueri lib. 2. §. tract. 8. cap. 1. sect. 2.

sect. 2. mon. 612. Cald. Pereira de emp. & vendit. cap. 15. num. 51. vbi dicit quod gesta per Procuratorem ultra fines mandati tenent si dominus sciens tacuit, refero ego ipse axiom. 143. num. 1. & 2. vbi num. 3. dicitur quod non solum tenetur Procurator seruare fines circa mandatum, sed etiam circa omnes qualitates.

4 Quid si plenam, &c.] Et ita dicitur habere liberam administrationem, de quo Ias. in l. huiusmodi, §. adu. num. 1. ff. de legat. 1. Bart. in l. alio herede, num. 9. in fine ff. de adim. legat. Gregor. Lop. l. 19. in gloss. verbo libre e lleuero, tit. 5. part. 3. vbi dicit quod hæc lex videtur velle quod sufficeret si plenam haberet potestatem, quamuis non diceret, & liberam.

S V M M A R I V M.

- 1 Tutor, & curator ante litem contestatam ex sua persona actorem, non Procuratorem constituunt.
- 2 Pupillus & adultus tutore interueniente Procuratorem constituunt, & num. 5.
- 3 Tutor, & curator post litem contestatam Procuratorem constituere non prohibentur, & num. 6.
- 4 Minor 25. annis potest cum curatoris auctoritate constituere Procuratorem ad litem.
- 7 Pater administrans bona filij aduentitia an possit constituere Procuratorem, & num. 8.
- 9 Minor maior 14. annis vt Procuratorem constituat necessaria est auctoritas sui curatoris, limita vt mon. 10.
- 11 Procurator ad iudicia post litem contestatam potest alium Procuratorem substituere.
- 12 Sententia lata pro pupillo sine curatore valet.

L. Neque tutores. XI.

Idem A. Sebastiano.

- 1 **T**utor, & curator ante litem contestatam ex sua persona actorem, non Procuratorem constituunt. Item pupillus & adultus tutore interueniente Procuratorem constituunt. Tutor & curator post litem contestatam Procuratorem constituere non prohibentur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 4 Vide l. Hispan. 1. tit. 5. part. 3. vbi probatur quod minor 25. annis potest cum curatoris auctoritate constituere Procuratorem ad litem. Nam si sine curatore eum constituat, valet iudicium pro eo, sed non contra eum: curator autem, seu tutor per se non potest nisi prius lis per eum contestetur. Donat. ad l. 1. num. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 26. pag. 317.
- 5 vbi ait quod adultus sine curatore non potest Procuratorem constituere, idem dicit Tiraq. de iure mariti gloss. 5. num. 183. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 12. col. 5. Ceual. commun. contra commun. §. 330. num. 1. vbi tenet quod tutor, vel curator, nisi post litem contestatam, ad negotia pupillorum non possunt Procuratorem constituere, Bernard. Graue. ad pract. Camera Imper. lib. 3. concl. 106. num. 5. & considerat. 1.
- 7 Sed auctorem constituere debent.] An idem sit in patre administrante bona filij eduentitia? Negant Tiraq. in l. si unquam, in princ. num. 9. de reuocac. donat. & de retractu lig. §. 1. gloss. 1. num. 21. Ceual. commun. contra commun. §. 330. ex num. 1. vbi num. 1. resoluit quod posito quod pater (vt verum est) potest ad negotia filij ante litem contestatam Procuratorem constituere, tunc non est necessarius filij consensus.

Tutore, vel curatore interueniente, &c.] Notatur 9 ad hoc quod minor maior quatuordecim annorum vt procuratorem constituit necessaria est auctoritas sui curatoris, vt per Cald. Pereira in l. si curatorem, in princ. num. 21. vbi limitat in casibus, in quibus ille minor legitimam habet personam standi in iudicio, quod in pupillo non procedit, siquidem is nullum negotium potest sine tutoris consensu agere. At vero si minor infans sit, & omnino ignorans, qualis est mutus, furiosus, & absens, tunc eorum vicem iudex supplet, & cum eius decreto & auctoritate debet tutor agere, vel causam defendere, & citat Vanti. de nullit. tit. de nullit. processus ex defectu mandati, num. 140. & seq.

Ipsi etiam tutores, &c.] Notatur ad hoc quod Procurator ad iudicia post litem contestatam potest alium Procuratorem substituere, vt per D. Barbof. in l. cum prator §. 1. num. 104. ff. de iudic. & num. 107. rationem præstat, quia in lite contestata censetur quidam quasi contractus celebratus inter partes, l. 3. idem scribit, ff. de peculio, propter quem Procurator efficitur dominus litis, ex hoc text.

In gloss. Interueniente. ibi, sed quid si citra tutoris auctoritatem Procuratorem ad litem fecerit pupillus, & non fuit repulsus? Resp. non valet iudicium contra eum prolatum, &c. Notatur ad hoc quod sententia lata pro pupillo sine curatore valet, minoribus enim ætas in damnis subueniente, non in rebus propter gestis obesse consuevit, vt per Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 13. num. 25. & de iure mariti gloss. 8. num. 68.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex parte defensoris non requiritur mandatum, sed cautio iudici solvendi.
- 2 Defensor nemo est legitimus sine satisfactione.
- 3 Filium ad iudicio repellitur ob atatem illegitimam, sed vt defensor patris iniuste reicitur.
- 4 Coniunctus pro coniuncto absque mandato a dimititur in iudicio, intelligit vt num. 5. & declaratur num. 9. in conuentione spiritali quid, num. 10.
- 6 Affinis admittitur pro affine, procedit in transuersalibus, num. 7. amplius procedere in valde amicis, mon. 8.
- 11 Minor 25. annis non potest esse Procurator alterius ad iudicia, ad negotia vero ille qui est 17. annorum, potest esse Procurator.
- 12 Reum conuentum absentem defendere quilibet quamuis extraneus potest, & pro eo respondere.
- 13 Coniuncta persona non potest agere sine mandato, cum cautione de rato vis eis qua requirunt mandatum speciale.

L. Exigendi. XII.

Idem A. Frontoni.

EX parte defensoris non requiritur mandatum, sed cautio iudicati solvendi. Item defensor nemo est legitimus sine satisfactione. Item ob atatem illegitimam filius ad iudicio repellitur, sed vt defensor patris iniuste reicitur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & ex tepertentibus tom. 7. Petrus de Bellapetrata.

Probat hic text. Admitti coniunctum pro coniuncto absque mandato, vt per l. Hispan. 10. tit. 5. part. 3. vbi extendit vsque ad quartum gradum, licet de iure communi vsque ad decimum, Hippol. sing. 245.

1 sing. 245. Bernard. reg. 129. Duen. reg. 123. Ioan. Garc. reg. 21. Rebuff. in *tratt. uominat.* q. 14. n. 106. vbi subdit talem non esse procuratorem. Cott. in *memorab. verbo coniuncta persona*, Tiraq. de *retratt.* lig. 5. 1. gloss. 10. n. 100. vbi intelligit dummodo consanguineus postea ratificet, alioquin inutile erit quod à coniuncto ita actum est. Flamin. Carthar. decif. 54. num. 4. Ioseph. Ludovic. Pernsin. decif. 49. & 110. num. 12. Menchac. controu. vsusfreq. lib. 2. cap. 23. num. 6. Donel. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 11. col. 5. Surd. de aliment. tit. 3. quest. 8. num. 10. vbi dicit regulare quod in quacunque causa coniunctus admittitur ad agendum pro coniuncto, siue descendens sit, siue etiam transfuersalis vsque ad decimum gradum, D. Barbo. in l. 3. num. 10. ff. *solutio marim.* Christoph. de Paz in *schol.* ad legem styli l. 10. num. 7. & 8. vbi num. 69. subdit quod admittitur quoque coniunctus coniunctione ciuili vt Canonice pro Ecclesia, & similes, & num. 10. quod affinis pro affine admittitur. Magon. Lucens. decif. 6. vbi procedere ait in transfuersalibus.

8 Amplia procedere in valde amico, Balb. decif. 92. Batt. in *l. non solum*, §. qui alieno, num. 1. ff. hoc tit. P. norm. in cap. accedens d. 8. num. 8. lit. A. vt lite non contest. lat. in l. Titia, num. 14. ff. de verb. oblig. Guillem. Benedic. in cap. Rayninus, verbo testamentum et l. 3. num. 47. Tiraquel. in l. si vnquam, verbo libertas num. 75. cum seqq. de reuocac. donat. Cott. in *memorab. verbo coniuncta persona*, Alphar. collect. 109. Mench. controuers. vsusfreq. lib. 2. cap. 23. num. 7. Amicitia enim vera similis est consanguinitati proximiori, ad not. per Rebuff. de priuileg. schol. priuileg. 104. Tiraquel. de penis temper. causa 22. Menoch. de presump. lib. 4. presump. 89. num. 70. cum seqq. Azeved. ad l. 14. num. 3. tit. 6. lib. 3. noua Recop. pag. 274. Surd. de aliment. tit. 6. quest. 21. num. 4. Sanchez de matrimo. lib. 6. disp. 26. num. 2. Cardic. Mantie. de tacitis, & ambiguis conuentioib. tom. 2. lib. 13. tit. 20. num. 2. cum seqq.

9 Declara quod licet coniunctus pro coniuncto agat absque mandato, interuenire debet postea ratificatio per principalem, Magon. Lucens. decif. 6. n. 6. Hieron. de Laurent. Auenion. decif. 24. Tiraquel. de *retratt. lig.* §. 1. gloss. 10. num. 97. Ioan. Garc. d. reg. 21. num. 9. Et ipse coniunctus coniunctorio nomine, non autem procuratorio debet interuenire, Iaffred. Balb. decif. 415. Cauale. decif. 24. de iudic. Limita tamen supra positam regulam non procedere in coniunctione spirituali, vt resoluunt Tiraquel. in l. si vnquam, verbo suscepit liberos, num. 30. Matienf. in dialog. relat. part. 3. cap. 15. num. 4. Ioan. Garcian. d. reg. 21. num. 6. vbi num. 11. dicit quod iste coniunctus licet possit agere, non tamen poterit substituere in alium.

11 Sane quod sedum legitimam aetatem, &c.] Notatur ad hoc quod minor 25. annis non potest esse Procurator alterius ad iudicia, ad negotia vero ille, qui est 17. annorum, potest esse Procurator, vt expresse probat text. in cap. qui generaliter, §. fin. de procuratorib. & l. Hispan. 19. ad fin. tit. 5. part. 3. Gutier. de iuram. confirm. p. 3. cap. 12. num. 1. Cardos. in *praxi iudicium*, verbo Procurator, num. 16. Capta tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 16. pag. 314. & num. 24. pag. 316. Benedic. Aegid. in *repet.* ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, part. 2. cap. 10. num. 1. Et cum hac distinctione facili negotio componitur Ordinatus Regie Lusitan. lib. 1. tit. 48. §. 10. & lib. 3. tit. 9. §. 5. quæ contrariis sibi extate videntur, cum vna requirat decimum octauum annum, altera vigesimum quintum, quia illa quæ requirit 18. annum, procedit quando constitu-

tur ad particularem causam, altera vero habet locum quando constituitur ad omnes causas; & ideo videtur minimè audiendus, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 36. cum seqq. dum existimat ordinationes illas ex recipiatarum negligentia esse diuersas: faciunt quoque Gregor. Lopez l. 19. verbo de asietis, tit. 5. part. 3. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 128. vers. excipitur secundum finem.

Ob hoc quidem depellere, &c.] Notatur ad hoc quod quilibet quantumvis extraneus, potest reum conuentum ablitentem defendere, & pro eo correspondere, vt per Christoph. de Paz in *schol.* ad legem styli l. 10. num. 15.

In gloss. Non cogitur. ibi, An autem constitutus ad iudiciatum ad agendum sine mandato in casibus illis ubi excipitur speciale mandatum? Resp. non, &c. Notatur ad hoc quod coniuncta persona sine mandato agere non potest cum cautione de rato in eis, quæ requirunt speciale mandatum, vt per Gregor. Lopez l. 10. tit. 5. part. 8. vbi gloss. 3. Couar. lib. 1. var. cap. 6. num. 5. Castill. l. 70. Taurus non. 2. cum seqq. Duen. d. reg. 123. limit. fin. Tiraq. de *retratt. lig.* §. 1. gloss. 13. num. 34. cum seqq. Roman. sing. 613. Pontan. sing. 229. Matienf. l. 5. gloss. 14. num. 13. tit. 11. lib. 5. noua recop. Ioan. Garc. d. sing. 21. num. 7. Mench. questio. vsusfreq. cap. 23. num. 12. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 8. de in integ. restit. minor.

In gloss. Condemnatione. ibi, vnde hic aduersarius inueniret se deceptum auctoritate Regis, quod esse non debet, &c. Hanc rationem exornat Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 39. paulo post princip.

SVM MARIVM.

- 1 Exceptio procuratoria opponenda ante litem contestatam, postmodum non admittitur, nisi incontinenti num. 2 intellige vt num. 3.
- 4 Exceptio dilatoria quæ non fuit opposita in prima sententia, non potest opponi in secunda.

L. Ita demum. XIII.

Imp. GORDIANVS A. Luciano militi.

Exceptio procuratoria opponenda ante litem contestatam, postmodum non admittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Si ciam primam litem contestaueris, &c.] Notatur ad hoc quod exceptio procuratoria ante litem contestatam, vel post incontinenti opponi debet, vt per l. Hispan. 9. tit. 3. part. 3. vbi Gregor. Lopez gloss. 1. intelligit quando Procurator erat habilis ad comparandum in iudicio pro se; si vero esset inhabilis pro se, & pro alio, vt seruus, Monachus, furiosus, vel pupillus, tunc etiam post litem contestatam non posset opponi; deinde intelligit nisi allegaret defectus ex parte constituentium, vt quia constitutus erat seruus, vel minor, vel Syndicus constitutus à minori parte vniuersitatis. Vltcrius intelligit si notitia huius exceptionis interueniret post litem contestatam, vel opponeretur quod esset falsus Procurator; item l. Hispan. 7. vers. a la terra, tit. 5. eadem part. 3. Christoph. de Paz in *schol.* ad legem styli l. 17. num. 12. Donell. comment. iuris civilis lib. 8. cap. 23. col. 2. Benedic. Aegid. in *repet.* l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure part. 2. cap. 10. num. 17. vbi ait quod si aduersarius procuratoriam exceptionem ante litem contestatam opponere

omise, post eam contestatam tali exceptione audienda non erit, & num. 18. per gloss. 1. in *prosentia*, tenet parte non opponente posse iudicem ex officio suo ante litem contestatam militem a procurando removere, & num. 20. intelligit de illo, qui militie actum realiter exercet, & num. 21. limitat in substituto militis, cui ad substituendum data est facultas. Exceptio enim dilatoria, vt est hæc procuratoria, ante litem contestatam opponenda est, post litem autem contestatam non admittitur. Duen. reg. 263. Bernard. reg. 256. Ioan. Garcian. reg. 170. plures Doctores refert parens meus in *comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 49. §. 2. n. 2.* & vide posita ad l. fin. de exceptis.

4. Quod nec, cum appellatio agitur, &c.] Notatur ad hoc quod in causa appellationis exceptio dilatoria non fuit opposita in prima instantia, non potest opponi in secunda, cum fit opponenda ante litem contestationem, vt per Lap. alleg. 82. Duen. regul. 48. limit. 3. Ioan. Gate. reg. 39. n. 1. Branor. ad Sole in locis communib. verbo *appellatio* 28. Rebuff. ad *leges Gallie, in tract. de rescript. art. 3. gloss. 4. n. 13.* Mascard. de *prob. concl.* 118. n. 45. Valasc. *conf. 91. n. 3. in fine*, vbi dicit quod exceptio dilatoria si non fuit opposita ante litem contestatam in causa principali, non potest postea opponi in causa appellationis, & n. 4. resoluit quod generaliter & absolute non est verum quod appellatio reducit causam ad statum vt possit pars ea omnia facere, quæ poterat in prima instantia, sed quod intelligitur ea traditio de eo statu in quo lis erat ante litem contestationem; & ita concludit quod licet appellatio suspendat pronuntiatum, non tamen suspendit ea, quæ ordinantur ad illud, nec ea, quæ ordinata sunt ante litem contestatam, dicens ad hoc esse causam notabilem in hac lege.

SVMARIUM.

- 1 Sententia lata pro Procuratore minoris non legitime constituto valet, & num. 2. ampliat vt num. 3. & intelligit vt n. 4. cum limitatione vt n. 5. & 6.

L. Non eo minus. XIV.

Idem A. Sabiniano.

- 1 Sententia lata per Procuratorem minoris non legitime constituto valet, & tenet, quia minoribus actas in damnis, non in rebus prosperè gestis, prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. i. num. 1. *supr. hoc tit.*
- 2 Hanc eadem conclusionem ex hoc text. desumunt l. *Hisp. tit. 11. in fine, tit. 2. part. 2. gloss. ult. in fine, & l. 2. tit. 5. part. 3. vbi gloss. 1. Decl. in cap. causam que, num. 6. de iudic. Aufser. ad Capell. Thol. decif. 102. & 106. Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum & uxorem, §. 68. num. 6. & 7. Cephal. conf. 743. num. 29. lib. 5. Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss. 1. n. 25. & de iure maris gloss. 8. num. 68. cum seqq. Marant. de ordine iudic. part. 4. distinct. 16. num. 44. Mynsing. centur. 2. obseruat. 36. Vanti. de nullitat. tit. ex defectu mandati, num. 21. & tit. fin. num. 81. Paul. Granut. theorem. 8. num. 23. Sarmient. de redditibus ecclesiasticis, part. 1. cap. 3. num. 11. Menchac. controuers. vltusqueque cap. 9. num. 15. vbi etiam resoluit sententiam pro Ecclesia latam valere quando Procurator est minus legitime constitutus, Rebuff. in compendio alienat. num. 55. Pinel. in l. 1. part. 3. num. 59. de bonis materis. Menoch. conf. 655. num. 15. Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.*

Parlador. lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. part. 3. §. 1. num. 9. Alphar. de officio fisci, gloss. 16. num. 211. Scraphin. de priuileg. inuolunt. priuileg. 83. num. 50. & 51. Stephan. Quarant. in summ. Bullar. verbo *alienatio*, num. 34. pag. 26. Sigism. Seacc. de iudic. lib. 1. cap. 101. num. 39. Aldouin. *confil.* 37. num. 10. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 38. num. 9.

Amplia supraddictam conclusionem ex hoc text. desumptam procedere in fisco contra quem indefensum sententia lata in eius fauorem sustinetur, vt per Tiraq. de iure maris gloss. 8. num. 71. Petegrin. de iure fisci, lib. 7. tit. 2. num. 3. Alphar. de officio fisci, gloss. 18. num. 15. Cabed. *Lustan. decif.* 119. num. 5. part. 2.

Intellige procedere dummodo non sit sententia lata contra alium minorem, ad not. per Cald. Pereira in l. si curatore, verbo *lasis*, num. 169. Alexand. Trenacing. *var. resolut. tit. de rescript. resol. 1. num. 2.*

Limita non habere locum in infante, quia cum eo non est iudicium, caret enim omni sensu, nec potest in iudicio esse, Verall. *decif.* 155. p. 2.

Limita etiam vbicunque adest statutum prohibens obligationem minorum sine solemnitatibus in eo requiritis, quia tunc si illæ solemnitates non sint adhibite, non sustinetur actus, quamuis ipsi minori si vtilis. Ita Pinel. in l. 1. part. 3. num. 31. *vers. ego autem non dubito, de bonis materis.* Tiraquell. ad *leg. connub. gloss. 8. num. 56.* Surd. *decif.* 278. n. 19. Ceuall. *commun. contra commun. quest.* 675. num. 13. Hieron. Gabr. *conf.* 67. num. 20. lib. 2. quos refert & sequitur Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 27. à princip. & serè per iurum.*

SVMARIUM.

- 1 Pactum de quota litis reprobatum in Procuratore, & illam ab agendo repellit, & num. 2.
- 3 cum Procuratore mitius agi, quam cum Aduocato quantum ad infamiam, limita vt num. 4.
- 5 Mandatum nisi sit gratuitum, nullum est.

L. Item. XV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Cornificio.

Pactum de quota litis in Procuratore reprobatum & illam ab agendo repellit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Guid. Pap. *decif.* 102. num. 2. in fine, Grammat. *decif.* 75. num. 16. *vers. tamen idem erit in procuratore*, Franc. Marc. *decif.* 38. num. 1. *vers. idem est in Procuratore*. vbi pariter secundum Alber. subdit quod quantum ad infamiam mitius agitur cum procuratore, quam cum Aduocato, & *decif.* 470. num. 1. part. 2. Nau. *conf.* 4. num. 2. in fine, de pactis, Marcab. ab Anguil. *conf.* 45. num. 1. quos refert & sequitur Farin. in *praxi crimin. q.* 106. num. 16. vbi num. 17. post Bertrand. *conf.* 160. num. 1. lib. 4. & Horati. Carpan. in *comment. ad statuta Mediolanen.* cap. 429. lit. B. & C. limitat procedere in Procuratore ad lites, vel vt alij dicunt, in causidico defendente suum principalem in iudicio, secus autem in Procuratore ad negotia. De pacto, vero de quota litis lacto inter Aduocatum & clientulum in casu victorie late tractati in collect. ad l. qui Aduocatum, *supr. de postulando.*

5 *Quod officium gratiam esse debet.* Notatur ad hoc quod mandatum, nisi sit gratuitum, nullum est, vt per Cardin. Mantie. de tacitis & ambig. conuenit. lib. 7. tit. 3. num. 8.

L. Procuratorem. XVI.

Idem AA. & CC. Pacionia.

1 **P**rocurator, vel actor sine speciali mandato non potest vendere rem in præiudicium domini. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr.* hoc tit.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rebuff. in praxi benefice. tit. de forma vicarij, num. 59. Cald. Percita in l. si curatorem, verbo implorandum num. 5. col. 5. Gardos. in praxi iudiciorum & Advocat. verb. procurator num. 41. Mozz. de contrahib. tit. de empt. & vendit. cap. de personis que possunt emere, n. 28. pag. 356. Roland. à Valle cons. 9. num. 40. lib. 3. Fabian. de Monte in tract. de empt. q. 3. princip. num. 22. Bertazol. de clausulis, claus. 5. gloss. 1. num. 1. & claus. 4. num. 4. Cald. Percita de empt. & vend. cap. 15. num. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Procuratoris officium regulariter nemo inuitus in se recipit. limita vt num. 3. fallit num. 4.
- 2 Procurator defensionem absentis inuitus non suscipit.
- 3 Procurator condemnatus non solum potest, sed etiam debet appellare. limita vt num. 6.
- 7 Procurator qui omisit appellare, dicitur colludere. limita vt num. 8.

L. Inuitus. XVII.

Idem AA. & CC. Mardonio.

1 **I**nuitus quis regulariter officium Procuratoris in se non recipit. Item Procurator defensiones absentis inuitus non suscipit; si enim suscepit implere sufficit. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr.* hoc tit. & ex repetitis tom. 7. Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 2. tit. 23. part. 3. ubi gloss. 1. Roman. singul. 473. incip. Procurator, Pile. quest. 26. Cuiac. lib. 13. obser. 5. Ioan. Garc. regul. 19. num. 6. vbi quod non tenetur quis inuitus procurare, Matth. Coler. decif. 139. num. 1. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 23. concl. 8. & cap. 26. col. 1. Bernard. Graux. ad pract. Camera Imper. lib. 1. conclus. 43. concl. 1. num. 17. Cardos. in praxi iudiciorum & Advocat. verbo Procurator, num. 68. vbi ait quod Procuratoris officium non cogitur quis inuitus acceptare, neque pro reo, neque pro actore, nisi consueuisset operas suas locare, vel postquam tenuit acceptare, penitus uisset: & subdit fallere conclusionem huius text. respectu Reip. aut filii, quia tunc poterit quis cogi inuitus acceptare officium Procuratoris, & num. 69. resoluit quod Procurator postquam acceptauit procuratoriam sui clientuli, tenetur eum defendere, & agere in omnibus causis, & negotiis ad que ratione procuratoris se attrinxit, nec fine iusta causa se exculare ualeret, & si non præstiterit ea, que in causa requirantur, tenebitur domino ad interesse ratione mandati, & etiam de culpa leui, seu leuissima. Aduertit tamen Tiraquel. de pacis temper. causa 22. num. 56. quod

coniunctus Procurator constitutus videtur tacite non contradicendo acceptare mandatum, licet sit secus in extraneo.

5 *Hec eandem ultra, nisi procuratoris causa, &c.* Notatur ad hoc quod Procurator condemnatus non solum potest, sed etiam debet appellare, vt per l. Hispan. 3. tit. 23. part. 3. & l. 23. tit. 5. ead. parti. Pute. decif. 1272. alias 267. in correct. lib. 1. vbi tenet quod Procurator ad certam litem & causam constitutus potest appellare, sed non appellationem prosequi, & decif. 345. alias 335. eod. lib. 1. vbi dicit quod Procurator constitutus in vna instantia potest tantum appellare, non autem appellationem prosequi, nisi specialiter habeat quod possit prosequi, vel habeat ad causas futuras, Boer. decif. 85. num. 9. vbi num. 11. limitat in Procuratore constituto ad omnes causas, & in tutore & curatore, & in causa restitutionis in integrum. late Menchac. controuers. obseru. cap. 19. a princip. vbi num. 2. videtur defendere opinionem illam, quod scilicet Procurator appellationem prosequi teneatur, & num. 3. in fine ad hoc expendit textum in præfati. Christoph. de Paz in schol. ad leges styli l. 13. num. 2. cum seqq. vbi dicit quod Procurator datus cogitur prouocare, non vero exercere inuitus, aut appellationem prosequi obstringitur, vbi circa hoc declarat nonnullas leges Partice. Benedict. Capta concl. 65. Donat. à Fina tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 114. pag. 323. vbi quod Procurator tenetur appellare, Ioseph. Ludou. Pernf. decif. 6. num. 7. Bernard. Graux. ad practiam Camera Imper. lib. 1. concl. 45. num. 2. cum seqq. Cardin. Mantie. de tacitis & ambig. conuenit. lib. 7. tit. 22. num. 18. & 19. vbi ait quod Procurator tenetur appellare ne aliquo sententia transeat in rem iudicatum, & subdit in sacro Auditorio Rotæ fuisse decifum quod Procurator finita prima instantia, licet teneatur appellare à sententia contra dominum lata, non tamen cogitur prosequi appellationem, nisi Procurator sit constitutus ad profequendam etiam appellationem, quia tunc si mandatum sine protestatione suscepit, tenetur illam prosequi.

7 Nota quod Procurator qui omisit appellare, dicitur colludere. Bart. in l. 5. aduersus, ff. quando appellandum sit, Mohed. decif. 2. alias 78. de appell. Crescent. decif. 7. eod. tit. Cassid. decif. 5. eod. tit. de appellat. Afflict. decif. 344. num. 2.

8 Limita in appellatione ab interlocutoria que inter medijs causæ fertur, quia tenetur eam Procurator prosequi, si in eodem loco appellatio interposita ab huiusmodi interlocutoria veniet tractanda, secus si in alio loco remoto, vt per Ias. in l. item procurator, n. 6. de num. oper. nuc. Boer. decif. 285. n. 10. Azueu. l. 20. n. 2. tit. 16. lib. 2. noue Recop. vbi resoluit quod de iure ciuili obligatus Advocatus defendere causam, non tenebatur defendere in appellatione à diffinitiva, sed tantum ab interlocutoria, nisi appellatio ab interlocutoria esset ventilianda in loco remoto subditque ibidem per d. l. 2. esse decifum quod si appellatio ab interlocutoria, vel diffinitiva sit tractanda in eodem loco, vbi fuit factum pactum de salario pro lite illa præstando, in omnibus instantiis debet ibidem partem adinuare vsquequo causa finiatur, secus vero aliàs.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier ob sexum non defendit, sed tutores petis filio, & num. 2.
- 3 Mulier

- 3 *Mulier an agere liceat pro parentibus & filiis, remissum.*
 4 *Mulier non potest esse procuratrix, & num. 7. quod sic, num. 6.*
 5 *Mulier etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur.*
 8 *contra Mulierem in iudicio procuratricem constitutam si nihil opponatur, valebit iudicium.*

L. Alienam. XVIII.

Idem AA. & CC. Dionysia.

- 1 *Mulier ob sexum non defendit, sed tutorem filio petit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
 2 *Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Corral. lib. 4. miscell. cap. 20. Conan. comment. iuris civilis lib. 6. cap. 8. num. 1. Gregor. Lopez per text. ibi in l. 5. tit. 5. part. 3. Duen. regul. 311. vbi limitat diversis modis, Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 11. col. 1. 2. & 3. vbi an mulieri agere liceat pro parentibus & filiis, Didac. del Castillo l. 55. Tauri ex num. 32. Donat. ad Fina tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 32. pag. 317. vbi quod mulier non potest esse procuratrix, Ioan. Garcian. reg. 210. vbi quod femina etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur, latissime Benedicte. Egid. in repet. lex hoc iure ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 10. num. 6.*
- 6 *cum multis seqq. vbi plures casus percurrit, in quibus potest mulier procuratrix constitui, Cardos. in praxi iudicium, & Aduocat. verbo mulier, num. 8. vbi per hunc textum resoluit quod mulier non potest filium suum in iudicio defendere, cum filius sit in pupillari aetate, quoniam hoc est officium vitile, & extra sexum muliebrem, sed debet petere tutorem filio pupillo, & verbo procurator num. 14. dicit*
 7 *quod mulier non potest procuratorio officio fungi in iudicio contentioso, quia sexui non decet, nisi pro se & parentibus morbo detentis, & impeditis & pro marito, D. Barbof. in l. cum Prator. §. fin. num. 256. ff. de iudic. vbi ait quod si nihil opponatur contra mulierem in iudicio procuratricem constitutam, valebit iudicium. Vide posita ad l. 2. infra. de negot. gestis, in fine.*

L. Si pretium. XIX.

Idem AA. & CC. Firmo.

- 1 *Pretium coniectum in vitilitatem domini tem vindicantis, debet emptori restitui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

L. Nihil arbitramur. XX.

Idem AA. ad Verrinum Presidem Syriae.

- 2 *Procurator potest constitui ante, & post litem contestatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

SVMMARIVM.

- 1 *Maritus uxoris est legitimus Procurator, etiam sine mandato, praeteritum si de rato caueat, & num. 2. procedit in marito putativo, num. 3. in sponso per verba de praesenti, num. 4. in vero Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.*

marito tempore quo celebratur actus, de quo quatur, & non in marito post celebrationem actus, num. 5. non procedit in sponso de futuro, num. 6. nec quando maritus egit tanquam Procurator uxoris, cum in rei veritate non haberet mandatum, num. 7. nec in criminalibus, in quibus etiam cum cautione de rato, siue ad defendendum, siue ad accusandum non admittitur absque mandato, num. 8. resolue vt num. 9.

10 *Mandatum est stricti iuris.*11 *Procurator potest constitui sine scriptura.*12 *Mandatum per testis probari potest.*

L. Maritus. XXI.

Imp. CONSTANTINVS A. ad Concilium provinciae Africae.

Maritus uxoris est legitimus Procurator etiam sine mandato, praeteritum si de rato caueat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 l. Hispan. 3. tit. 7. part. 3. Corles. sing. 24. Conan. comment. iuris civilis lib. 9. cap. 3. num. 3. Callan. in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 6. gloss. 1. a princip. Tit. itaq. de retractu lig. §. 8. gloss. 1. num. 1. & 2. & §. 10. gloss. 1. ex num. 1. & ad leges contrub. gloss. 5. num. 21 2. Auton. Gom. l. 50. Tauri num. 20. col. 2. & l. 60. col. 2. & var. tom. 1. cap. 3. num. 10. in fine, & tom. 2. cap. 3. num. 8. col. 2. Gail lib. 1. obs. 133. Alphan. collect. 648. Donell. comment. iuris civilis lib. 18. cap. 11. col. 4. Capra tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 153. & tom. 3. eorundem commun. tit. de procuratorib. concl. 1. Nicol. Mozz. de contractib. tit. de mandato, cap. de diuisione mandati num. 63. Sord. de alimentis tit. 1. §. 13. num. 17. Christoph. de Paz in schol. ad leges styli l. 10. num. 2. cum seqq. Gironde de priuilegiarum & exempt. explicat. num. 767. Bernard. Grauz. ad practicum Camera Imper. lib. 1. concl. 133. num. 5. cum seqq. late Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. de procuratorib. resol. §. per tot. pag. 382. vbi num. 2. procedere ait in marito putativo, & num. 3. in sponso per verba de praesenti, & num. 4. in vero marito, tempore quo celebratur actus, de quo quatur, & non in marito post celebrationem actus.

Limita non procedere in sponso de futuro, Ro. 6 land. à Valle in tract. de lucro datus §. 12. num. 9. Alphan. collect. 648. Paul. Montan. de tutel. & curis c. 35. num. 40. Alexand. Trentacinq. d. resol. 1. numer. 7. vbi num. 8. pariter limitat non procedere quando 7 maritus egit tanquam Procurator uxoris, cum in rei veritate non haberet mandatum, nam tunc processus est nullus, dato quod potuisset agere vt maritus, & legitimus administrator, & num. 9. limitat etiam 8 in criminalibus, in quibus etiam cum cautione de rato, siue ad defendendum, siue ad accusandum non admittitur absque mandato, & num. 10. resoluit quod in bonis dotalibus certum est maritum esse dominum, & pro illis posse agere sine mandato quando nomine suo proprio iudicium proponeret: in aliis vero bonis, seu rebus mulieris, non tamen paraphernalibus subdit maritum admitti absque mandato, cum cautione tamen de rato, & quod in hoc casu loquitur tex. in praesenti. Denique in bonis paraphernalibus agere poterit maritus absque eo quod caueat de rato si mandatum habuerit expressum, vel tacitum; quando vero nullum habuerit, tunc non poterit agere sine cautione, cum illa vero maxime.

- 10 *Id solum exequi debet, &c.*] Notatur ad hoc quod mandatum est stricti iuris, vt per Flamin. Paris. de re-
signat. lib. 9. g. 17. num. 7. cum seqq. & num. 39.
- 11 In gloss. *Prescripseris, fin. ibi, sine scriptura, &c.*
Notatur ad hoc quod Procurator potest constitui sine scriptura, de quo vide Perez l. 3. vers. *virum au-*
tem, tit. 4. lib. 4. Ordin. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 1. 1.
num. 14.
- 12 Notatur etiam ad hoc quod mandatum per tes-
tes probari potest, & de quo vide etiam Bernard.
reg. 609. Boët. decis. 281. num. 1. Villalob. & Vezin.
tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 143. Menchac. contro-
uers. vsus frequent. cap. 16. n. 6. Malfard. de probat. con-
clus. 1010. Perez l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. pag. 533. Soar.
de Paz in pract. p. 1. in init. annot. 4. num. 11. Cardolin
praxi iudicium, verbo procurator n. 8. Cardin. Mantic.
de tacitis & ambig. comment. lib. 7. tit. 3. num. 26.

L. Procuratoribus. XXII.

Idem A. ad Bassum P. V.

- 1 **P**rocurator litem contestando fit dominus litis,
nec potest sine causa remoueri, aut dominus in
se litem transferre. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desum-
unt Cuiac. lib. 2. obser. 31. Boët. decis. 285. num. 1.
& 4. Donell. comment. iuris ciuilib. lib. 18. cap. 12. col. 7.
& cap. 15. col. 6. Viui. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8.
num. 23. pag. 316. vbi ait quod Procurator litem con-
testando, cum per hoc dominus litis effectus sit, ipse
tunc, non autem dominus citandus erit, & si aliter
fieret, processum non valeret, nisi procurator consti-
tutus reperiretur absens, quia Procuratore à loco
iudicii absente, vel impedito post litem contestatio-
nem, posset & deberet tunc absque dubio aliquo
citari dominus & citat Marant. de ordine iudic. part.
4. prime. disp. 16. sub num. 33. Vanti. de nullitatib. tit. de
nullit. & defectu citat. sub num. 85.

SVMMARIVM.

- 1 Mandatum non finitur morte domini, facta à Pro-
curatore litem contestatione, & potest alius à Pro-
curatore substitui.
- 2 Procurator per contestationem factam est dominus
litis, ita ut domino mortuo non expirauerit eius
potestas, intelligit vt n. 3. 4. & resolue vt num. 5.
- 6 Procurator si dominus litis effectus alium substitue-
rit, per mortem ipsius Procuratoris soluitur man-
datum in persona substituti qui fit effectus domi-
ni litis.
- 7 Procurator qui dominus litis effectus est in prima
instantia, non potest procedere in causa appella-
tionis.

L. Nulla dubitatio. XXIII.

Imp. IULIANVS A. Secundo P. P.

- 1 **P**ost contestationem factam à Procuratore, do-
mini morte non finitur mandatum, & potest alius
à Procuratore substitui. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
- 2 *Vipote dominum litis, &c.*] Notatur ad hoc quod
Procurator per contestationem litis dominus factus
est, ita ut domino mortuo non expirauerit eius po-
testas, quia si dominus moritur lite iam contestata,

Procurator iudicium prosequi potest, vt per l. 23.
tit. 5. part. 3. Octavian. Velt. in praxi Romana Cuiac.
lib. 4. cap. 4. n. num. 12. Guid. Pap. g. 119. Caffador. de
cis. 2. num. 2. de procurat. Marant. de ordine iudic. part. 6.
altu. 1. g. expedita, num. 109. Vanti. de nullitat. tit. ex
defectu iurisdic. n. 106. Surd. decis. 89. num. 6. & 17.
vbi intelligit respectu litis, quam est contestatus,
l. Hispan. 22. & 23. tit. 5. part. 3. Boët. decis. 285.
num. 7. & 8. Robert. lib. 2. sentent. cap. 1. pag. 2. Bo-
nacoli. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 144. pag. 324.
vbi subdit hunc text. ex stylo Curia non habere lo-
cum, quia hæres defuncti vocandus est. Donell. com-
ment. iuris ciuilib. lib. 18. cap. 12. col. 7. Flores de Me-
na lib. 3. g. 5. num. 21. Card. Mantic. de tacitis, & am-
big. comment. lib. 7. tit. 3. num. 25. vbi num. 30. intelli-
git non habere locum si Prælatus, vel Rector Eccle-
siæ constituerit Procuratorem ad agendum nomine
Ecclesiæ, vel pro suo beneficio, quia quamvis Pro-
curator litem sit contestatus, tamen mdatum morte
ipsius Prælati, vel Rectoris intelligitur solum.
Clem. vlt. hoc tit. idem Card. Mantic. d. lib. 7. tit. 21.
ex num. 9. vbi dicit quod in mandato ad lites res de-
finit esse integra quando facta est litis contestatio,
& num. 10. resoluat Procuratorem post litem con-
testatam ab eo, qui illum constituit, reuocari non
posse, nisi consensus ipsius & aduersarij accedat, qui
etiam tacitus sufficit, veluti si ex eius scientia & ra-
tione colligatur, & num. 12. aduertit quod in
causis in quibus non est necessaria litis contestatio,
illa tacite intelligitur cum primum cepit tractari de
meritis causæ, hoc est, cum principale negotium dis-
cuti incipit, tantundem enim operatur quasi litis
contestatio, quantum vera contestatio litis. latè Ale-
xand. Trentacing. variarum resolut. lib. 2. tit. de
procuratorib. resolut. 4. num. 1. vbi ex hoc text. colligit
quod post contestationem litem factam à Procurato-
re per mortem domini non extinguitur mandatum,
vbi num. 2. extendit ad causas in quibus lis non con-
testatur, ita ut statim quod incipit tractare de me-
ritis causæ, habeatur talis actus pro litis contesta-
tione, & operetur illos effectus, quos consuevit
operari litis contestatio, & num. 1. post Capyc. decis.
186. ait procedere in causis feudilibus, & num. 4. cum
seqq. per Clem. fin. de procurat. limitat non procedere
in Prælato, vel Rectore Ecclesiæ, hospitalis, ciuita-
tis, seu vniuersitatis, qui constituit Procurato-
rem ad agendum nomine Ecclesiæ suæ, hospitalis,
ciuitatis, vniuersitatis, vel pro suo beneficio, quia
quamvis Procurator sit litem contestatus, tamen
per mortem naturalem, seu civilem illius Prælati,
seu Rectoris finitur mandatum, & num. 14. declar-
at quoque non procedere quando nullus existit
hæres, quia nullo existente hærede mandatum Pro-
curatoris expirat mortuo domino: & num. 15. declar-
at etiam non procedere quando hæres mortui est
pupillus, nam tunc per mortem domini constituentis
expirat Procuratoris mandatum.

Quippe cum & Procuratorem posse eum institui. 6
&c.] Notatur ad hoc quod si Procurator dominus li-
tis effectus alium substituerit, per mortem ipsius Pro-
curatoris soluitur mandatum in persona substituti
qui fit effectus dominus litis, Ordin. Reg. Lust. lib. 3.
tit. 48. §. pen. Rot. decis. 33. de procur. in numis, Cardin.
Mantic. d. lib. 7. tit. 23. num. 25. & 26. Aloyf. Ricc. in
collect. decis. p. 2. collect. 351.

In gloss. *Dominus litis, ibi, id est, instantia litis, &c.* No-
tatur ad hoc quod Procurator, qui dominus litis ef-
fectus est in prima instantia, non potest procedere in
causa appellationis, quia non intelligitur dominus li-
tis, sed instantia, vt per Card. Mant. d. lib. 7. tit. 22. n. 21.
SVM

bus litum persequit in indiuiduo prohibita est, non litigantes per Procuratorem causam perdunt. Colligant ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. & seq. desumunt l. Hispan. l. 1. tit. 5. part. 3. vbi statutum est
4 vt Rex, Episcopus, Baro, dominus militum, magister Ordinis militie, aut alius Regis locum tenens non litigabit pro se in sua causa, sed per Procuratorem, nisi in causa criminali contra eum mota; bene tamen potest assistere ad informandum Procuratorem, vel ad respondendum interrogationibus per iudicem factis. Cassan. in catalogo gloriarum mundi part. 7. consil. 5. Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 141. vbi dicit
5 quod nobiles per Procuratorem compareant in criminalibus, Cardof. in praxi iudicum & Advocat. verbo persona num. 4. in princip. vbi dicit quod personæ illustres teneantur respondere per Procuratorem in iudicio. Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 1. num. 15.
7 ad fin. vbi ait quod persona illustris in ciuili causa, etiam si velit, non potest agere, nec se defendere personaliter, sed tenetur constituere Procuratorem, licet possit adesse causæ dum agitur, & iudices instituere, & de suo facto & iure docere. Boer. decis. 285. num. 3. vbi quod personæ illustres possunt agere & conueniri per Procuratorem. Christoph. de Paz in schol. ad leg. styli l. 30. num. 10. vbi dicit quod illustris persona per se litigare non debet, sed vt Procuratorem nominet a ius dicente compelli potest.

S Y M M A R I V M.

- 1 Persona illustris per Procuratorem agunt, alia autem iuri communi se conformant.
- 2 Quæque, regulariter stat. inclusiue.
- 3 Persona illustris accusati sedere, & non stare debent quando conueniuntur in prouincijs, secus si in Curijs.

A V T H. Hoc iure.

- 1 Illustres per Procuratorem agunt, alia autem personæ iuri communi se conformant. Colligant ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. *supr. hoc tit.* Vide posita ad legem præcedentem, quæ cum hoc text. concordat.
- 2 In gloss. *Vsq. 2. ibi, & inclusiue*, &c. Notatur ad hoc quod regulariter dictio, *vsque*, stat. inclusiue, vt per Tiraq. de retractu lib. 5. l. gloss. 11. num. 66. Rebuff. tom. 1. ad leges Gallie, tract. de sentent. prouis. gloss. 3. pag. 162. & in comment. ad l. absentem 199. vers. regula igitur. ff. de verbor. signif. pag. 633. Menoch. cons. 337. num. 10. & 21. Azueed. ad l. 1. num. 33. tit. 4. lib. 4. noua Recopil. Surt. cons. 429. n. 71. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. §. 1. num. 2. Bened. Egid. in repet. l. 1. de sacro. Eccles. part. 1. §. 5. num. 17. quos alios refero ego ipse in tract. de dilation. vsus reg. dict. 437. num. 1. cum segg. vbi amplio vndecim modis, & limito sex.
- 3 In ead. gloss. ibi, *sed si allegarent, stare debent*, &c. Vide Boer. decis. 222. n. 14. ad fin. vbi resoluit quod illustres accusati sedere, & non stare debent aliquantulum inferius à cognitore causæ, quando conueniuntur in prouincijs vbi non sunt magni iudices, secus si conueniantur in Curia Romana, vel Constantinopolitana, vbi sunt magni iudices, quia tunc cum illis accusatione pendente non sedebunt, & subdit sic seruari in Curijs supremis Regni Francie, quia tales accusati iuxta eorum Aduocatos cooperto stant ca-

pite, nisi quando Aduocati, aut Procurator Regius contra eos proponit, quia tunc capite stant discoperto.

S Y M M A R I V M.

- 1 Reus citatus in causis pecuniarijs, per Procuratorem comparere potest, & non.
- 2 in Causis pecuniarijs & ciuilibus nullus est compellendus vt personaliter compareat. Vt quis personaliter veniat, causa in citatione exprimenda est, num. 4.
- 3 Causa ad personaliter comparandum sufficientes quæ sunt.
- 4 Pars quæ senserit se grauatum ex mandato generalis facti in personam Procuratoris, munus instructi, potest petere vt aduersarius compareat personaliter.

L. In pecuniarijs. XXVI. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD.

AAA. Anthemio P. P.

Citatus in causis pecuniarijs, per Procuratorem quis comparere potest. Colligant ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Vide Nicol. Milin repet. verb. citatio, fol. 30. Socin. in tract. de citat. art. 20. a. num. 25. Perez ad l. 8. tit. 2. lib. 3. Ordin. pag. 499. vbi de hoc text. Azueed. l. 15. num. 1. tit. 3. lib. 4. noua Recop. vbi dicit quod in causis pecuniarijs & ciuilibus nullus est compellendus vt personaliter compareat. Christoph. de Paz in schol. ad leg. styli l. 30. ex mun. 1. vbi legem illam ex hoc text. delumptam asserit, probatque ait reum citatum vt per se in iudicio compareat, Procuratorem mittere posse si causa non sit de his, in quibus persona reuocari posset, aduertitque quod quamuis nonnulli intelligant textum in presenti, quando citatio simplex est, neque fuit adiectum vt vocatus, vel Procurator eius superesset, quo casu potest quis accedere, vel Procuratorem mittere, secus vero quando iubet index personaliter adesse, tunc enim iudici parendum est, nec distinguendum an causa sit ciuilis, vel criminalis; nihilominus tamen Bart. in princ. l. ius text. & Alex. ibi in eius additione hunc text. in omni casu accipiunt, nempe vt quamuis persona specialiter vocata sit, si tamen causa specialis non intercedat, per Procuratorem respondere possit, omnis enim in ius vocatus habet potestatem per se, vel per Procuratorem respondendi, licet in citatione dicatur vt ipsemet iudicio adsit, nisi iusta causa moueat ad astringendam personam. Hactenus Christoph. de Paz.

Nonnunquam ob causas vehementiores. J. Notatur ad hoc quod in citatione, vt quis personaliter veniat, debet exprimi causa, vt per Socin. reg. 302. Tiraq. de penis temper. in presat. n. 59. Azueed. d. l. 15. num. 2. tit. 3. lib. 4. noua Recopil. vbi causas ad personaliter comparandum reputat sufficientes si ipsemet citatus sciret melius veritatem, quam Procurator suus; vel si dominus est legalior, quia Procurator est rixosus, vel tabula, nisi Procurator haberet mandatum speciale ad sic & ad sic respondendum, quia tunc etiam dominus legalior esset, & Procurator rixosus, vel tabula, non teneretur personaliter comparere, & hoc nisi natura causæ domini præsentiam requireret, & num. 3. querit quid erit in Procuratore in rem suam, nunquid debet cogi cedens actiones ad personali-

ter comparandum, si per debitorem petatur ut compareat personaliter in aliquo ex dictis casibus. In Hispania statutum est per d. l. 1. §. tit. 3. lib. 4. nona Recop. ut nullus teneatur ad citationem personaliter comparere, sed sufficit per Procuratorem, literaque citationis iubentes personaliter comparere, sunt nullae, & subreptitiae, neque adimplende sunt, nisi ubi Regi conveniret aliter fieri, & per Regium Consilium visum approbatumque fuisset: quod intelligendum est convenire quoties tales litterae subscriptae fuerint saltem a tribus ex Regio Consilio. Et adverte quod nec etiam tenetur personaliter comparere citatus in illis casibus, quibus ad personaliter comparandum citari potest, si ex tali comparatione timeat sibi vim inferri de quo vide Hippol. sing. 3. 1. 1. Callan. in consuet. Burgund. rubr. §. 16. n. 95.

In gloss. Instructa. ibi, vel tertio, quia dominus melius sit veritatem, &c. Notatur ad hoc quod pars, quae sentit se grauatam ex mandato generali facto in personam Procuratoris minus instructi potest petere ut adversarius compareat personaliter tanquam verior, & legalior, meliusque de causa instructus ut examinatur, ut per Marant. in repet. l. si actor, n. 63. ff. de procur. Gutier. pract. lib. 1. q. 62. n. 3.

Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus prestare, vel actiones in se transferre.

TIT. XIV.

PERIT conditor Codicis in tractatu de Procuratoribus, & dat hunc titulum, quo vetat potentiorum patrocinium in litem adsumi. Est autem duplex patrocinium, alterum Advocatorum, qui etiam patroni causarum vocantur: alterum Procuratorum. Sed hic tit. est de patrocinio Procuratorum, ut titulus 18. in fin. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Angel. Fulgof. Cuman. Alex. Iaf. Schar. Aloyf. Leo, Sebast. Neui. item Cuiac. Pac. & VVefembec.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 39. l. Hispan. 1. §. tit. 7. part. 3. Socin. reg. 68. Duen. reg. 88. Adrian. Pulz. ad editum de alienat. iudicij cap. 13. à princip. Cuiac. lib. 8. observ. 3. 1. Xuat. allegat. 19. Rebuff. tom. 2. ad leges Gallic. tit. de cessione iuris art. 1. gloss. 3. & 10. & art. 2. gloss. fin. vers. ultimo non licet, Franc. Marc. Delphin. decis. 394. num. 3. Avil. ad cap. 3. Prator. gloss. procuratores, num. 26. Auendan. de execution. mandatis p. 2. cap. 1. num. 1. Menoch. de arbit. casu 276. num. 6. & casu 438. num. 11. Alexand. Tientracinq. var. resol. lib. 2. tit. de postulando, resol. 2. pag. 66. Cardin. Tusch. lit. C. concl. 208. D. Barbof. in l. 1. p. 7. n. 46. cum seqq. ff. soluto matrim. Christoph. de Paz in school. ad leges ff. l. 1. 7. num. 3. cum seqq. Mart. de iurisd. p. 4. casu 91. late Farin. fragm. crim. lit. L. ex num. 297.

Potentior qui dicatur ad hunc effectum, vide Ordin. Reg. Lusitan. tit. 39. §. 1. & 2. Iacob. de Arena de pensione iuris à n. 1. Ioan. de Grassis eod. tract. §. 1. n. 1. Rebuff. d. tit. de cessione iuris, art. 1. gloss. 2. & 5. Menoch. de praes. lib. 3. praes. 129. n. 37. ubi dicit in proposito potentiori reputari, qui adversarium tettere potest, item qui habeat merum & mixtum imperium, ac potestatem de iure & de facto. Alexand. Tientracinq. d. resol. 2. n. 6. Cald. Pereira de potestate nominandi c. 1. n. 6. cum seqq. Christoph. de Paz d. l. 27.

ff. l. 1. n. 3. Aym. conf. 295. n. 43. ubi loquitur in his, qui habent merum imperium vel in militibus, qui habent potestatem preterrefaciendi. Ofsac. Pedem. decis. 144. n. 12. ubi declarat tunc demum ratione officij quem reputari potentiori, si talis sit qui possit merum inferre adversario, alias secus, & n. 13. declarat personam Magistratus dici potentiori, quando iurisdictionem habet, secus si non habet. Et licet cessionem factam Clerico contra laicum non dici factam in potentiori, Clericus contra habeat potestatem de iure & de facto, existimaverit Martia d. casu 91. n. 3. cum seqq. nihilominus tamen contrarium receptius videtur, de quo vide Duen. reg. 88. ampl. 4. Iacob. de Aren. ubi sup. n. 50. Rebuff. d. art. 1. gloss. 2. Xuat. alleg. 19. à princip. Anton. Gabr. commun. lib. 2. tit. de actionib. concl. 5. n. 52. Matienz. l. 11. gloss. 5. n. 1. tit. 10. lib. 3. nona Recop. Menoch. conf. 2. n. 40. & conf. 38. n. 48. Sicut. conf. 22. n. 3. Alexand. Tientracinq. d. resol. n. 5. Cald. Pereira de potest. nomin. cap. 1. n. 11. D. Barbof. in l. 1. p. 7. num. 44. ff. soluto matrim. Mascard. de probat. concl. 559. n. 19. & 20. ubi limitat non procedere in simplici Clerico, Thom. Valasc. alleg. iuris tom. 1. alleg. 47. num. 12. ubi limitat in Clericis in minoribus Ordinibus constitutis, quia licet obseruent requisita Concilij Tridentini, non mutant forum in causis civilibus, sed tantum in criminalibus, & cessante hac mutatione fori non dicuntur potentiores ratione fori.

SYMMARIVM.

- 1 Potentiores non sunt Procuratores.
- 2 Patrocinium potentiorum ad debilioris oppressione captas causa priuandus.
- 3 Seniores ut intercessionibus importunis potentiorum non opprimantur omnium interese.
- 4 in Oppressis miserabilibus leuandis non semper attendi gradus iurisdictionum.
- 5 Advocantes patrocinium potentiorum, siue per viam advocacionis siue procuracionis, siue cessionis, causam perdunt, & potentiores arbitrio iudicis puniuntur amplius ut n. 6. 7. 8. & limita ut n. 9. 10. 11. 12.
- 13 Divitia reddunt quem potentiori.
- 14 Causa si committitur per legem certo officiali, hac iurisdictione quasi data per legem, censetur ordinaria.

L. Diuine. I.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
Aristobulo S.

Potentiores non sunt procuratores. Item patrocinium potentiorum ad debilioris oppressionem captas causa priuandus. Omnium interese ut tenuiores intercessionibus importunis potentiorum minimè opprimantur. In leuandis oppressis, & miserabilibus gradus iurisdictionum non semper attenduntur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Fulgof. Cuman. Alex. Iaf. Schar. Aloyf. Leo, Sebastian. Neui. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Probat hic text. quod advocantes patrocinium potentiorum, siue per viam advocacionis, siue procuracionis, siue cessionis, causam perdunt, & potentiores arbitrio iudicis puniuntur, de quo l. ff. §. 3. & l. 16. tit. 7. ead. part. Duen. reg. 88. Garcian. reg. 339. Auendan. de exequend. mandat. p. 2. cap. 1. num. 1.

ubi ait hanc legem facere contra procurantes litteras missas iudicum superiorum ad inferiores. Menoch. *de arbit. casu* 438. *mon.* 11. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de postulando resol. 2. à princip.* Christoph. de Paz in *schol. ad leges styli* l. 17. *mon.* 3. *consequenter*. Alphan. *collect.* 326. Farin. *frag. crim.* p. 2. *lit. L. num.* 300.

6 Amplia primò, suprà positam resolutionem procedere non solum in actore, sed etiam in reo, nam licet hæc lex 1. loquatur in actore, tamen habet locum etiam in reo, cum sint correlativa, ita Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 4. Duen. *d. reg.* 88. *ampl.* 1. Farin. *fragment. crimin.* p. 2. *lit. L. num.* 312. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 2. Christophor. de Paz *d. l. 17. num.* 7. *vbi in fine*, in dubitatis resoluendum ait tam actoris, quam rei neminem aduocario ratione officij potentiorum Procuratorem esse posse.

7 Amplia secundò, siue palam, siue occulte patrocinium præstetur, & etiam per interpositam personam, Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 5. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 3.

8 Amplia tertio, etiam si quis procurauerit patrocinium familiaris potentiorum, provt comprobati videtur ex illis verbis huius text. ibi, *quam potentiorum domorum opibus miserentur*, quia illud verbum, *domorum*, non intelligitur pro ædificio, sed accipitur pro illis de familia: ita Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 3. Farin. *fragment. crimin.* p. 2. *lit. L. num.* 304. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 4. *vbi* intelligit quando domini auxilium præstant familiaribus, vel probatur quòd familiaris est potens ratione familiaritatis, quam habet cum domino. Sed Greg. Lop. l. 6. *gloss. ult. tit. 5. part. 3.* *vbi* tenet quòd non puniunt amissionem causæ qui familiaris alicuius potens patrocinium recepit.

9 Limita tamen non procedere suprà positam conclusionem quando ille, qui assumpsit patrocinium potentioris, seu in potentiorum facere cessionem, litigaret cum aequè potentiori, quia tunc videtur fecisse non vt metum inferat, sed vt excludat: ita Christoph. de Paz *d. l. 17. styli num.* 10. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 8.

10 Limita secundò quando huiusmodi personæ potentiores vellent esse Procuratores, Aduocates pro Rege, libertate, vidua, orbo, & alia miserabili persona, & pro liberando ad mortem iniuste damnatum. ita l. *Hisp.* 7. & 11. *tit. 5. part. 3.* Christoph. de Paz *d. l. 17. styli num.* 9.

11 Limita tertio quando cessio, vel alienatio fit per patrem filius, vel descendentes potentioribus, vel aduocat pater patrocinium filiorum, quia licet filius sit maior & potentior patre, fortè factus Marchio à Rege, non comprehenditur inter potentiores prohibitos, vt per Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 10. D. Barbof. in l. 1. p. 7. *num.* 47. *ff. soluto matrimonio*, *vbi* tenet quòd si cessio fiat in filium, vel consanguineum potentiorum ratione officij, tunc locus erit prohibitioni huius textus, nisi clarissimè constiterit quòd non animo vexandi, sed ex iusta causa facta sit ea cessio. At verò circa cessionem factam per patrem filio scholari in l. *Hisp.* 18. *vers. pero por quanto tit. 7. lib. 1. Ordinem*, constitutum est quòd hæc cessio possit fieri per patrem filio scholari, dummodo iuret quòd facit eam cessionem vt filius sustineat se in studio, & quòd ex ea nulla ad eum debet resultare vitilitas, vel ad alios filios, & quòd fit prædicta cessio absque villa fraude. quod in Francia latius permittum est, nam non solum pater potest facere prædictam cessionem filio scholari, sed & aliis consanguineis scholaribus prædicto iuramento ab utra-

que parte quòd nulla frans, vel simulatio interuenit in illa cessione, provt attestantur Rebuff. *tom. 2. ad leges Gallie tit. de cessione act.* art. 2. *gloss.* 4. & *seq.* & in l. *unic. num.* 349. *de sentent. qua pro eo, quod inter est, & de privileg. scholar.* *prin.* l. 177. Horat. Luti. in *similis tract. prin.* 55. quos refert D. Barbof. *d. p. 7. num.* 49. in *fine*, & *num.* 48. *prope fin.* ait in Regno Portugallicæ non valere cessionem factam in filium scholarem, cum in eo Regno dispositio iuris communis obstruatur sit.

Limita quarto, non procedere in mulieribus, & maxime miserabilibus, quoad iacturam causæ & actionis, si aduocant patrocinium potentioris, vel cedant actionem, & iura in potentiorum, quia iuris ignorantia in damno evitanda mulieribus prodest, & maxime miserabilibus personis, Bald. *conf.* 151. in *fine vol. 1.* Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 12. Sic vice versa non procedit quoque in eo, qui petit auxilium mulieris potentis, vt intercedat pro eo: ita Balb. *conf.* 226. *lib. 3.* Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 7. *vbi* de hac opinione se dubitare ait, quia magis consequimur hodie mulierum precibus, quam alius.

Quam potentiorum domitorum opibus, &c.] Nota: tur ad hoc quòd diuitiæ reddunt quem potentiorum, vt per Cald. Pereira *de potest. eligent. cap. 1. num.* 7.

In gloss. *Afferentur*, ibi, *tu dic per sententiam, nam dicit, afferentur, & non sunt affecti.* Vide gloss. *fin. l. 6. tit. 5. part. 3.* & gloss. 4. l. 8. *tit. 5. part. 3.* Titac. in l. *si vnaquam, verbo reuertatur num.* 11. & 39.

In gloss. *Specialiter*, sit. Notatur ad hoc quòd si causa particularis committatur per legem certo officiali, hæc iurisdicção quasi data per legem censetur ordinaria, vt per D. Barbof. in l. 1. *art. 1. num.* 221. *ff. de iudic. & in l. cum Prator, §. 1. num.* 68. *ff. de ed. vbi* ait quòd si causa cognoscenda committatur habita relatione ad officium, tunc iure ordinario videtur facta commissio, & ibi refert Baldum ad hoc extollere hanc gloss. Et per illam tenet Menoch. *de præsumpt. lib. 2. pref.* 16. *num.* 8. quòd quando lex simpliciter constituit aliquem iudicem, & dubitatur quam iurisdicçãois speciem tribuerit, præsumitur concessa ordinaria.

S V M M A R I V M.

1 Cedens actionem potentiori ratione officij perdit causam, & *num.* 2.

3 Alio quando transfertur in alium qui potentior sit, tunc cessio, aut translatio huiusmodi non solum est inualida, sed etiam qui illam transfert, amittit in partem ius, quod habebat ad tale debitum.

L. Si cuiuscunque. II. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD.

AAA. Ioanni P. P.

Cedens actionem potentiori ratione officij perdit causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Adrian. Poluxæ, ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap. 6. *prope fin.* Emil. Verall. *decis.* 105. *art. 2. part. 1.* *vbi* ait hanc legem locum habere, quando quis vel imperando patrocinium, vel credendo actiones vel dolose fecerit, quia tunc perit

De his, qui potent. nomine, &c. Tit. XV. 273

nitur iactura causæ, & crediti amissione propter dolum suum. Molin. de iustis. tract. 2. disp. 340. num. 6. ubi dicit quod quando actio transfertur in alium, qui potentior sit, tunc cessio, aut translatio huiusmodi non solum est inualida, sed etiam qui illam transferret, amittit in pecuniam ius, quod ad tale debitum habebat. Vide etiam Doctores citatos ad l. 1. num. 2. sup. hoc cod. tit.

De his, qui potentiorum nomine titulos prædijs affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt.

TIT. XV.

Oe titulo adiiciuntur alij duo modi, quibus aliquis potentiorum auctoritate aduersarij opprimere conatur. Primus modus est, si quis titulos aliquis viri potentis prædijs affigat, quasi ad virum illum potentem pertinentibus. Secundus, cum reus conuentus viri potentis nomen, quasi ad illum causa spectet, in litem prætendit. Scripserunt in hanc rubr. Salicet. Bart. Castr. Fulgof. Cuman. Iaf. Schar. Petr. Gilchen. Sebast. Naui. item Cuiac. Pac. & VVefembec.

SUMMARIVM.

- 1 Titulos, seu insignia potentiorum prædijs affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure suo priuatur.
- 2 Titulos potentiorum hisce insignis adibus alienis affigens, in metallum damnatur.
- 3 Lite pulsatus exceptionibus potentioris, potentioris nomen inferens terrendo aduersarij nomine, causam perdit.
- 4 Litibus alienis se immiscens absque possessionis & proprietatis titulis, vt prodigi fama, & calumniarum redemptores notandi sunt.
- 5 Incorporalium quasi possessio, possessio dicitur.

L. Animaduertimus. Vnic.

Imp. ARCAD. & HONOR. AA.
Messale P.P.

- T**itulos, seu insignia potentiorum prædijs affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure suo priuatur. Titulos potentiorum hisce insignis adibus alienis affigens, in metallum damnatur, vt in vers. quod si nullum. Lite pulsatus exceptionibus, potentioris nomen inferens terrendi & concutiendi aduersarij nomine, causam perdit, in vers. Quisquis igitur. Litibus alienis se immiscens absque possessionis & proprietatis titulis vt prodigi fama, & calumniarum redemptores notandi sunt, in vers. Es sane. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Alex. Fulgof. Cuman. Iaf. Schar. Petr. Gilchen. Sebast. Naui. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concord.
- Vt affligi plumbis, &c.] Vide Strach. de mercatura tit. de decollatib. p. 3. num. 4.
- Cum ipse & res sit possessor, & iuris, &c.] Notatur

ad hoc quod incorporalium quasi possessio, possessio dicitur, vt per Padil. in l. 1. num. 4. de seruitut. Veram autem non dari possessionem resoluunt Coa. in reg. possessor p. 2. in princip. num. 6. & 8. Petr. Gregor. synagm. iuris lib. 1. cap. 13. num. 12. cum segg. Sebast. Medices ad l. fin. de legib. gloss. p. 2. à num. 9. Petr. Gilchen. de præscript. part. 2. memb. 3. cap. 12. Fachine. controuerf. lib. 3. cap. 20. num. 22. cum segg. Peteg. var. lib. 3. num. 49. Cardin. Tusch. tom. 6. lit. P. coucl. 403.

Vt nemo priuatus titulos prædijs suis, vel alienis imponat, vel vela regia suspendat.

TIT. XVI.

Vt dictum sit de titulis virorum potentium, dicendum nunc de titulis regis, & de velis regis. Scripserunt in hanc rubr. Castr. Bald. Angel. Cuman. Iaf. Alex. Fulgof. Schar. Petr. Gilchen. Sebast. Naui. item Cuiac. Pac. & VVefemb.

L. Regiæ. I.

Imp. HONOR. & THEOD. AA.
Flauiano P.P.

Regis, aut Principis insignia rei suæ applicans, item ad Regem, vel Principem transulisse videtur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Cuman. Iaf. Alexand. Fulgof. Schar. Sebast. Naui. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

De materia vide Mascard. de probat. concl. 806. num. 4. ubi post Bartol. in tract. de infeg. & arm. in princip. resoluunt quod cuius domus, vel bona Principis ipsius gentilitiis insignibus insignita fuerint, huius domum, vel bona ad fiscum pertinere ex hoc probatur.

Hinc etiam balle mercatorum præsumuntur esse eorum, quorum insignia ibi sunt, Boët. decis. 105. Rot. Genouen. decis. 201. Caluacan. p. 2. decis. 7. Rot. Auenion. diners. decis. 30.

SUMMARIVM.

- 1 Vela regia nemo bonis suis appendere potest indic infcio.
- 2 Plebeius vela regia rebus priuatis Pratore, aut iudice infcio appendens ultimo supplicio subditur, clarissimi Curiales milites hoc perpetrantes deportantur.
- 3 Verborum illicitarum, item insignium remotio culis libet in cuius præiudicium sunt apposta, indulta.
- 4 Vela regia que sunt.
- 5 Plebeius præsumitur nisi nobilis probetur.
- 6 Florentini soli de iure communis nobiles.
- 7 Paxa minor a iure imponitur constituto, in dignitate, & nobilitate.
- 8 Ad illos inter nobiles personas connumeratur.
- 9 Clericus in maioribus Ordinibus constitutus nobilis.

Bona

10 Bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinent ad Episcopum; immobilia vero ad Regem, vel alium dominum temporalem.

L. Ne quis vela. II. & vl.

Jmpp. VALENT. & THEOD. AA.
ad Florentium P. P.

1 Idice infcio' nemo vela regia bonis suis appendere potest. Plebeius vela regia rebus priuatis Praetore, aut iudice infcio' appendens, vltimo subditur supplicio, clarissimi Cuias milites hoc perperantes deportantur. Verborum illicitorum, item insignium remotio & auiuslibet, in cuius praedictum appositum, sunt indulta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

4 Vela regia suspendere, &c.] Quae sunt, vide Card. Caesar. Baron. annal. Eccles. tom. 5. anno Christi 439. pag. 512. Iacob. Reuad. var. sine de iuris ambiguitatibus lib. 5. cap. 11. vbi ait vela regia in praesenti dici vela purpurea auro, pretiosissime lapillis, & gemmis praetextu, quibus Imperatores, alique Reges, & Summi Pontifices in suis palatiis vti consueverunt. Sed Menoch. de arbit. casu 338. num. 12. post Guilhelm. Cui in tract. de securit. num. 30. aliter declarat, videlicet quod solet saluagardia per litteras patentes in priuilegij modum concedi, & in signum concessionis signa quaedam apponuntur in praediis hasta infixa, vel si pro domo concedi contingat, valuis ianuae affigebantur, quae signa appellari existimat vela regia in hoc text.

5 Si plebeius est, &c.] Provt praesumitur, nisi nobilis probetur, vt per Bart. in l. 1. m. 10. de dignit. lib. 12. vbi ait quod soli Florentini de iure communi sunt nobiles, & non alij. Tiraquell. de nobilitate, cap. 10. num. 13. Couarr. lib. 1. variis. cap. 16. num. 10. circa fin. Anton. de Padilla in l. si edibus, num. 5. con. segg. de seruit. & aqua, Malcard. de probationib. conclus. 1090. alias 1094. num. 1. Baëz. de inopie debet. cap. 16. num. 100. Menoch. consil. 321. num. 11. & de praesumpt. lib. 6. praesumpt. 60. Gam. Lusi. decis. 86. num. ult. Ioann. Gatr. de nobilit. gloss. 10. num. 1. & gloss. 11. num. 51. & gloss. 12. num. 15. Gutier. practica. lib. 3. quaest. 14. num. 4. & 5. Thom. Valasc. allegat. iuris tom. 1. alleg. 6. num. 31.

7 Si clarissimus, &c.] Ergo constituto in dignitate, & nobilitate minor poena a iure imponitur, vt per Tiraquell. de nobilit. cap. 20. num. 108. Spin. in speculo testament. gloss. 16. princip. num. 75.

8 Vel miles.] Ergo miles inter nobiles personas connumeratur, de quo Tiraquell. de nobilitate, cap. 8. num. 22.

9 Vel clericus.] In maioribus scilicet, quia in minoribus Ordinibus consistunt ex solo clericali non sunt nobiles, nisi aliqua alia qualitas eis insit, quae praestet nobilitatem, ita Thom. Valasc. d. allegat. 6. num. 30. sed Clericum in plebeios non esse numerandum, per hunc text. tenet Tiraquell. de nobilit. cap. 9. num. 4.

10 Proscribendum, deportandumque, &c.] Notat Rebuff. in comment. ad leges Gallic. tom. 1. in proem. gloss. 5. num. 1. in hac lege fundari generalem Franciae consuetudinem, quia habetur bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinere ad Episcopum; immobilia vero spectare ad Regem, vel alium dominum temporalem imperium inibi habentem.

Ut nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus, quas alius detinet.

TIT. XVII.

VEMADMODVM iura prohibent titulos aliis praediis imponi, ita etiam prohibent imponi signa rebus ab alio possessis, priusquam per iudicem sint nobis adiudicatae, etiam si nostras esse, vel nobis obligatas concedamus. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Fulgos. Alexand. Iaf. Alof. Leo, Sigard. Sebast. Naui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia & explicatione tituli vide Fomes. lib. 1. seclit. cap. 24. Iacob. Reuad. variarum, sine de iuris ambiguitatibus, lib. 5. cap. 16. vbi num. 1. testatur titulum vt est scriptum, cum antea mendosè inciperetur, Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere alienis.

SVMMARIVM.

- 1 Insignia imposita rei meae sine iudicis auctoritate, licet mihi propria auctoritate remouere.
- 2 Signa rebus litigiosis imponere vetitum.
- 3 Aedificare non licet etiam in suo proprio solo, quando ex aedificio aliquid est immissum, vel praectum in re, vel fundo, vel domo alterius.
- 4 Armorum & insigniorum delatio conseruatio domus ac familia institutoris inducitur.

L. Sape rescriptum. I.

Imp. PROBVS A. Octauio.

Insignia imposita rei meae sine iudicis auctoritate, licet mihi propria auctoritate remouere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Alexand. Iaf. Alof. Leo, Sigard. Sebastian. Naui. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Ante sententiam, &c.] Ex his verbis, iunctis aliis 2 ibi, et amotis his causa quae ex officio tibi inferatur, terminetur, colligit Iacob. Reuad. variarum, sine de iuris ambiguitatibus lib. 5. cap. 16. num. 3. & 4. Imperatorem in praesenti text. rebus litigiosis signa imponi vetuisse, vt nullos ex litigatoribus rebus controuersis custodiam, sequestrationis causa depositis sine iudicis auctoritate signa imponere tanquam propriis pateantur: nimirum quod signa rebus duntaxat propriis potuerint imponi quantum numero non possunt res litigiosae comprehendi.

Quam aliquis tenebat, &c.] Notatur ad hoc quod 3 non potest quis aedificare etiam in suo proprio solo quando ex aedificio aliquid est immissum, vel praectum in re, vel fundo, vel domo alterius, vt per Anton. Gom. l. 46. Tauri, num. 19. in princip.

Notatur etiam ad hoc quod ex armorum atque 4 insigniorum delatione conseruatio domus, atque familia institutoris inducitur, vt per Molin. de primogen. lib. 2. cap. 14. num. 6.

L. Rebus,

L. Rebus, quas alius. II. & vlt.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Crangasio.

Lite pendente in rebus ab aliis detentis nemo signa licite apponit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* Vide posita in rubr. & l. 1. *supr. hoc tit.*

*Ne fiscus, vel Respubl. procuratio-
nem alicui patrociniy causa
in lite præster.*

TIT. XVIII.

PROHIBITUM *suprà*, ne viripotentis procuratio nem suscipiant: nunc idem interdictum fisco, & Reipubl. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alex. Ias. Angel. Fulgos. Sichard. Petr. Gilchen, Sebast. Nzu. Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Adrian. Polux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap. 6. in fine*, Peregrin. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. num. 42. cum seqq.*

SVM MARI V M.

1. *Fiscus non recipit in se patrociniy sub prætextu pecunie Reipubl. debita.*
2. *Actio litigiosa, vel dubia, non debet in solutum dari fisco, & num. 3.*

L. Reipublicæ. I.

Imp. GORDIANVS A. Legitimo & alijs.

Sub prætextu pecunie Reipubl. debita: fiscus in se patrociniy non recipit. Item actio litigiosa, vel dubia non debet in solutum dari fisco. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Ias. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Petr. Gilchen, Sebast. Nzu. remissiuè Casal. in *annot.* & Ximen. in *concord. p. 1.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Alphar. *de officio fisci gloss. 16. n. 14. & n. 144. cum seqq.* Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. n. 42.* vbi ait fiscum sibi oblatas actiones, vel res litigiosas non suscipere, & n. 45. tenet cum Bart. hic fiscum actiones debitoris sui litigiosas, vel dubias non suscipere, nec sub prætextu crediti illi debitori patrociniy præstare debere.

SVM MARI V M.

1. *Fiscus, vel Respubl. non potest suscipere actionem litigiosam, vel dubiam.*
2. *Fiscus, & Respubl. non paciscuntur de quota litis. resolue ut num. 3. 4. & 5.*

L. Cùm allegas. II.

Idem A. Tertullo.

Actionem litigiosam, vel dubiam ex causa donatiois fiscus, vel Respubl. suscipere non

potest. Item fiscus, & Respubl. non paciscuntur de quota litis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Vide Ias. in l. *serui electionis*, §. *Labeo*, num. 14. ff. de *legat. 1.* & in l. *ex hoc iure*, mon. 10. ff. de *iustit. & iure*, Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap. 10. in princ.* Boet. *decis.* 320. mon. 10. vbi argum. huius text. resoluit quòd si duo fratres habentes castrum commune, & vnus expellat alium, & frater expulsus vadat ad propinquam ciuitatem, vel Principem propinquum, & sibi vendat, vel donet, & cadat, quòd talis venditio est nulla, quia præsumitur ad emulationem alterius facta. Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. num. 44.* vbi resoluit per hunc text. quòd si priuatus offerat partem rei, vel etiam relicturum, aut donaturum fisco bona sua, vel partem eorum, vt sibi patrociniy præstet aduersus aliquem, audiendus non est, & tit. 7. num. 17. vbi per hunc text. resoluit quòd nec fiscus cum aliquo de quota litis parte pacisci potest.

SVM MARI V M.

1. *Fiscus contra priuatum non præstat procurationem prætextu debiti.*
2. *Fiscus non debet suscipere sponte oblatas à debitore fiscali actiones, sed eas in subsidium capere.*

L. Abhorret. III.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Amphioni.

Fiscus contra priuatum prætextu debiti procuratio nem non præstat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *suprà hoc tit.*

Vide Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. num. 46.* vbi per hunc text. resoluit fiscum sponte oblatas à debitore fiscali actiones non debere suscipere, sed eas in subsidium capere posse.

L. Ad fraudem. IV. & vlt.

Idem AA. & CC. Achilli.

Respublica debitorem suum non iuuabit contra alium prætextu debiti sui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* Vide Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 7. num. 17. in fine.*

De negotijs gestis.

TIT. XIX.

POSTQVAM dictum est de Procuratoribus, qui mandato domini administrant: consequenter agitur de negotiorum gestoribus, qui mandato carent. Negotiorum gestor dicitur is, qui sponte sua, non domini mandato (vt Procurator) nec ratione sibi incumbentis officij (vt tutor & curator) aliena negotia administrat. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alexand. Angel. Cuman. Sichard. Aloyf. Leo, Sebastian. Nzu. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Soar. Viui. Kirchou. & alios

alios. tom. 1. commun. apin. lib. 2. tit. 9. a pag. 325. Atimin. Tepat. variat. sentent. tom. 1. tit. 92. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 553. cum sequentib. Rebello de obligat. iustit. p. 2. l. 17. quest. 2. de negotiorum gestore.

4 *Mulier matertera, extranea scilicet persona, admittitur in iudicio pro alio.*

L. Contra impuberes. II.

Idem AA. Ruffinae.

Pupillus nisi locupletior factus, ex negotio gesto non tenetur. Colligant ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 28. tit. 12. part. 5. ubi gloss. 9. in fine, Hippol. in l. si quis ne questio, num. 40. ff. de questio. Schrad. in tract. de fendis. pag. 9. par. 2. sect. 2. num. 83. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 555. num. 1. in medio, ubi dicit quod si tertius aliquis negotium gerat circa rem pupilli, quam tutor administrabat, & fecerit expensas necessarias, quas pro munere suo facere tenebatur tutor, tam pupillus, quam ipse tutor citentur ad actionem negotiorum gestorum illas solvere, quia negotium utriusque eger: si vero fecerit expensas, quae a principio solum sunt vias utiles actionabiles, tutor tenetur ad eas integras, pupillus vero quatenus ex illis effectus fuerit locupletior; subditque tempore litis contestatae attendendum esse an minor sit tunc locupletior ex expensis superadditis, ut intelligatur quousque tenetur, vel non tenetur illas solvere, Soar. de Paz. in pract. tom. 3. c. 6. §. 4. num. 15. ubi citat hunc text. ad hoc quod actio negotiorum gestorum contraria datur etiam adversus furiosum, & adversus hereditatem iacentem, quamvis delatam pupillo extraneo heredi; secus vero pupillo suo heredi, nisi quatenus locupletior factus fuisset.

Quem Romanorum petendorum gratia duxisti, &c.] Ergo mulier matertera, extranea scilicet persona, admittitur in iudicio pro alio, contra reg. text. in l. alienam, sup. de procurator. Et quamvis Bart. Alex. & alij existimaverint hoc esse speciale favore pupilli introductum, nihilominus tamen dicendum est specialitatis causam in eo consistere quod mulier factum proprium docere intendebat, nempe se rem pupilli propriis suis impendis facere paratam fuisse; quia ergo factum proprium praeendebat, & in pupilli favore docere intendebat, quasi de illo bene conscia in iudicio admittitur, ita Benedic. Aegid. in repet. lex hoc iure, ff. de iustit. & iure cap. 10. ex n. 8.

S V M M A R I V M.

- 1 *Actio negotiorum gestorum pro solutione nomine alieno sine iussu utiliter facta competit.*
- 2 *In actionem negotiorum gestorum venit quod coheres pro coherede utiliter solvit.*
- 3 *Expensa pro parte focj quando repetuntur.*
- 4 *Iudicium familia eriscunda datur, si noudum inter coheredem illud redditum sit, alioquin negotiorum gestorum tantum competit.*

L. Siue pro fratre. III.

Idem AA. Hadriano.

Pro solutione nomine alieno sine iussu utiliter facta negotiorum gestorum actio competit. Item illud quod coheres pro coherede utiliter solvit, venit in actionem negotiorum gestorum. Colligant ex Ordin. Doctores citati ad l. 2. num. 1. ff. hoc tit.

Vide

S V M M A R I V M.

- 1 *Expensa facta ex pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur, dum animo repetendi non censentur facta, & num. 2.*
- 3 *Expensa facta per matrem in accusando suspectum tutorem, non repetitur.*

L. Cum tutores. I.

*Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Sopatra.*

Expenſæ factæ ex pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur dum animo repetendi factæ non censentur. Colligant ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Angel. Castr. Cumen. Sichard. Alôy. Leo, Sebast. Naxi. remissuê Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 35. tit. 14. part. 5. ubi gloss. 2. Cuiac. in lib. 1. quest. Pauli ad l. Nefennius 34. ff. hoc tit. col. mibi 588. ubi probat ex hoc text. expensas factas pietate materna, vel affectione domestica non repeti, quia animo repetendi factæ non videntur: subditque idem non inueniri constitutum in patre, quia in eo hoc erat certum, cum debeat iure naturali filiis alimenta præstare: deinde dicit in hac laudationem domesticam accipi etiam pro ea, quam extranei habent erga familiam, vel domum aliquam. Anton. Gom. l. 29. Tauri num. 20. ubi per hunc text. tenet quod si pater, vel mater soluit pro filio penam pecuniariam, in qua fuit condemnatus propter maleficium, non tenetur illam conferre, quia videtur solum causa pietatis, præterquam si soluit ex necessitate, quia esset fideiussor, vel nisi filius haberet bona adventitia, in quibus pater esset legitimus administrator, quia de eis videtur soluisse. Surd. de aliment. tit. 6. q. 1. à princip. Ioan. Garc. de expens. c. 4. num. 24. Card. Mantica de tacitis & ambiguis comment. tom. 2. lib. 13. tit. 20. num. 5. ubi citato hoc text. dicit quod si quis pro domestica affectione aliquos sumptus fecerit, nulla ratione potest eos repetere, intelligens de eo, qui fuit amicus patris illius, pro quo expendit, quia tunc videtur id ex pietate paterna fecisse, & ideo huiusmodi expensæ tamquam à patre factæ intelliguntur. Molin. de iustit. tractat. 2. disp. 544. num. 6.

In gloss. suspectus faceret. Notatur ad hoc quod expensæ factæ per matrem in accusando suspectum tutorem non repetitur, ut per Surd. de aliment. tit. 6. q. 8. num. 89. ubi restringit, nisi quando esset protestata quod faciebat animo repetendi, quæ tamen protestatio nihil operabitur si impensæ sit modica.

S V M M A R I V M.

- 1 *Pupillus, nisi locupletior factus, ex negotio gesto non tenetur, & num. 2.*
- 2 *Actio negotiorum gestorum contraria datur etiam adversus furiosum, & adversus hereditatem iacentem.*

Vide Bart. in l. 1. num. 1. ad med. de actionib. & obligationib. & l. 4. §. Cato, num. 15. ad med. ff. de verborum obligat. Anton. Gom. variarum tom. 2. cap. 10. num. 3. al. 2. vbi ex hoc text. probari ait quòd si quis tenebatur ad certam pecuniam, vel quantitatem, & decessit relictiis pluribus heredibus, & vnus soluit totum, repetit ab aliis actione negotiorum gestorum; si verò soluisset ex necessitate, repetit iudicio familiaris hereticundæ. Cuias lib. 2. obseru. 36. l. 1. Pac. lib. 2. enunt. 63. Ioan. Garc. de expens. cap. 19. num. 6. vbi dicit quòd aliquando expensæ pro parte quoque socij repetuntur, scilicet actione negotiorum gestorum, & in hunc sensum accipiendam esse hanc legem asserit.

Videtur text. iste in supradicta conclusione contrariari dispositioni text. in l. heredes. §. si vnus, & §. non tantum ff. famul. heres. dum vult negotiorum gestorum actionem cum familiaris hereticundæ iudicio concurrere non posse, de quorum iurium conciliatione agit Guid. Pancitol. in thesaur. var. lect. lib. 3. cap. 14. quem refert Nicol. de Passeribus à Genoa de conciliatione cunctarum legum, prope fin. pag. 732. A num. 178. vbi intelligit ideo in terminis d. §. si vnus, & §. non tantum, familiaris hereticundæ iudicium dari, si nondum inter cohæredem illud redditum sit, alioquin negotiorum gestorum tantum competere, ad quod alludunt verba huius text. ibi, si non est inter vos redditum, &c. Vide latè Gregor. Lop. Madera animaduersus in cap. 30. num. 1. vbi agit de intellectu horum iurium.

L. Qui pupillæ. IV.

Idem AA. Claudius.

Mandatum tutoris non impedit actionem negotiorum gestorum inter gerentem, & dominum negotiorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

SYMMARIVM.

- Officij necessitate facta impediunt actionem negotiorum gestorum.
- Officij simpliciter prolatis notio.

L. Officio. V.

Idem AA. Tryphonio.

Officij necessitate facta impediunt actionem negotiorum gestorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

Vide D. Barbof. in l. 1. p. 4. mon. 18. & 19. vbi ait quòd verbum officium simpliciter prolatum significat illud, quod vniuiusque pro conditione sua facere debet, & ei competit & conuenit, & citat ad hoc textum in presenti, & Cæsar Costa lib. 1. de varijs ambiguitatibus iuris, cap. 9.

SYMMARIVM.

- Curator paterno testamento datus quod expendit ante confirmationem per actionem negotiorum gestorum repetit.
- Curator non datur ex testamento sicut tutor, sed per iudicem.

Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

L. Curatorem. VI.

Idem AA. Gallo.

Curator paterno testamento datus quod expendit ante confirmationem per actionem negotiorum gestorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

Quod non potest videri iure factum. Ergo curator non datur ex testamento sicut tutor, sed per iudicem, vt per Bertazol. in tract. de clausul. instrument. claus. 8. gloss. 7. num. 2. Aldouin. conf. 78. num. 7. Molin. de iust. tract. 2. disp. 220. n. 24. vbi subdit quòd si curator detur testamento ab iis, qui tutorem dare possunt, iudex debet illum confirmare, & citat l. Hispan. 13. tit. 16. part. 6. vbi Gregor. Lopez disputat an quando à patre relictiis est curator filio, ita confirmandus sit à iudice, vt filius teneatur illum suscipere etiam inuitus, & affirmatiuam partem sequitur.

L. Si ab eo. VII.

Imp. ANTONINVS A. Euphrate.

Hereditatis aditio debitum non confundit, nisi pro hereditaria portione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

SYMMARIVM.

- Debitum per longum temporis spatium non exigens, ob impedimenta occupationum, minime remississe videtur.
- Taciturnitas longi temporis non est sufficiens ad presumendam solutionem.

L. Aduersus eos. VIII.

Idem A. & C. Senero.

Ob impedimenta occupationum debitum per longum temporis spatium non exigens remississe hoc minime videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

Vide Rot. apud Pacificum post tract. de Salsiana interdictio, decis. 185. num. 2. vbi dicit quòd taciturnitas longi temporis non est sufficiens ad presumendam solutionem, Marefcot. var. lib. 2. cap. 67. num. 35. eadem Rot. decis. 788. num. 12. part. 1. diuers. vbi dicit quòd sola tarditas creditoris in petendo creditum non sufficit ad presumendam solutionem, alias prescriptio esset frustratoria, & debitor non solum debet probare solutionem respectu creditoris, sed etiam respectu alterius habentis causam ab eo. At verò nonnullis concurrentibus coniecturis, verum quoque est ex diuturnitate temporis præsumi solutionem, cum non sit verisimile creditorem tandiu cessasse à petitione sui crediti, vel tandiu tacuisse si ei debitum solum non fuisset, ad tradita per Calcan. consil. 23. num. 5. circa med. vers. non enim est verisimile. Paris. consil. 137. num. 12. lib. 4. Cephal. consil. 140. num. 9. lib. 2. Simon de Prædictis conf. 68. ex num. 1. Bertazol. consil. 118. num. 6. cum segg. Malcard. de probation. conclus. 132. num. 27. Menoch. consil. 521. num. 98. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 135. num. 19. cum segg. Afflict. decis. 13. sub num. 21. & decis. 58. num. 8. Heët. Felici. allegat. 41. num. 10. & alleg. 44. num. 3. lib. 3.

A a

L. Si

L. Si pecuniam. IX.

Idem A. Salustio.

Ratihabitio insequens negotium per alium gestum, parit negotiorum gestorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. non. 1. sup. *quod tit.* Vide posita in collect. ad reg. *ratihabitio nem* 10. de regul. iur. lib. 6. Cuiac. in l. *semper*. ff. de regul. iur.

De intellectu huius text. cui aduersari videtur, Accursij iudicio, Vlpian. in l. *semper* qui non prohibet, ff. de regul. iur. dum in his terminis Iuriconsultus mandati actione experiri debere ait, non ergo negotiorum gestorum, vide Gregor. Lopez, *Madera animaduersionem iuris civilis libro unico cap. 31.* qui reiectis Accursij solutionibus à Bart. & Alex. in *presenti* veris reputatis, & à Maixer. in d. l. *semper* qui non prohibet, ad fin. tandem concludit in casu nostræ legis tres personas esse considerandas, quæ necessario hic interuenire debent; personæ autem sunt, dominus, seu creditor, debitor & exactor. Pone ergo quod ego decem Salustio debeam, quæ cum à me Iulianus exegisset, Salustius ratum habuit. Si quætas de actione, quæ est inter Iulianum, & Salustium, respondendum est cum Salustio teneti actione negotiorum gestorum, vt probatur in isto text. hic enim ratihabitio consideratur ad hoc vt liberetur debitor, nam aliter, nisi ea interueniat, non liberatur, vt agnuit in *presenti* Accursius gloss. 2. argumento l. *soluendi*. ff. *ead. tit.* quod & alij ex Doct. tribus agnoscunt ad hoc etiam vt debitore liberato cum Iuliano exactore agere possit Salustius, non tamen hoc negotiorum gestorum actionem excludit, et si ratihabitio hæc mandato comparatur, ad supradictos nempe effectus. Si verò quærat de actione, quam habeo aduersus Salustium ego debitor, tunc cum Vlpiano dicendum est Salustium actione mandati mihi esse obstrictum, vt & ne repetat, & liberationem præstet. Agitur ergo ibi de actione mandati contraria, quæ est inter creditorem & debitorem, unde creditorem actione mandati obstringi Vlpianus ait, quæ verba hoc insinuant, non tamen quod semper, & inter gestorum etiam & dominium illa concedatur, contra textum in *presenti*. Hactenus Madera.

L. Si seruum. X.

Imp. ALEXANDER A. Secundo, & alijs.

Crans seruum alienum non inutilem domino habet negotiorum gestorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad lib. 1. num. 3. sup. *hoc tit.*

2 Vide Ioan. Garc. de expens. cap. 1. num. 2. & 3. vbi dicit quod ægrotantem curans, & ob eam rem impensas faciens, accersendo Medicum, & medicameta adhibendo repugnante isto ægrotato, poterit vel ab eo, vel ab hæredibus has expensas recuperare, quia viliiter negotiū eius gessit, idque etiam si moriatur æger.

SVM MARIVM.

1 *Expensas alimentorum pietatis causa factas, mater iura, titulo non recuperat, in res autem alias repetendi animo factas, actione negotiorum gestorum repetit, num. 2. & 3.*

2 *Alimenta à matre filio præstita præsumuntur donata, & non animo repetendi facta, amplius n. 5. limitatur num. 6. & repetitur num. 7. amplius etiam in auiâ materna, seu auiâ materna, & alio ascendente per lineam maternam, num. 8. & extenditur ad filium naturalem, & spurium, num. 9. restringitur autem quando mater administrabat bona filij, num. 10. & limitatur quando mater protestata fuisset à principio alere se filium repetendi, non donandi animo, num. 11. & quando mater super libro rationum familiarium scripisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi præstabat, num. 12.*

13 *Protestatio declaratoria voluntatis non prodest in his, quæ non pendunt à voluntate.*

14 *Mater sine legitima, siue alia quævis, tenetur filium trimum lactare.*

L. Alimenta quidem. XI.

Idem A. Herennie.

Alimentorum expensas pietatis præsumptione factas mater iuris titulo non recuperat. In res autem alias factas repetendi animo mater actione negotiorum gestorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. *quod tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. *Hispan.* 36. tit. 12. part. 5. vbi gloss. 4. & lib. fin. vbi gloss. 3. *ead. tit.* Rip. lib. 2. resp. 12. num. 6. Ioseph. Ludou. *Perus.* decis. 78. num. 10. cum seqq. Mascard. de probat. concl. 76. ex num. 1. vbi firmat conclusionem ex hoc text. quod alimenta à matre filio præstita præsumuntur donata, & non animo repetendi facta, & num. 3. extendit ad auiam respectu nepotum, & num. sequentibus diuersis modis limitat, idem repetit concl. 554. num. 89. cum seqq. limitans quando impense pro alimentis essent magnæ, vel quando mater præstitisset alimenta filio, qui erat in potestate patris adhuc superstitis, & concl. 727. num. 3. vbi tenet quod expensæ alimentorum factæ filio à matre, vel ab alio ascendente in descendente, vel à consanguineo in consanguineum, præsumuntur factæ non animo repetendi, sed potius donandi, & num. 5. resoluit quod expensæ alimentorum præsumuntur factæ animo repetendi si alimenta præstita fuerint cū protestatione à matre quod eas vellet repetere, idem si fuerint sorsum in librum rationum descriptæ, Surd. de aliment. tit. 6. q. 1. num. 1. vbi ait quod animus repetendi præsumitur in eo, qui præstitit alimenta illi, cui non tenebatur, nisi darentur alicui pauperi, quia tunc non præsumitur data repetendi, sed donandi animo, vt ipsemet probat n. 17. cum seqq. latè tit. 6. q. 8. ex num. 41. vbi num. 42. ampliat vt procedat in auiâ materna, seu in auiâ materna & aliis ascendentebus per lineam maternam, & num. 44. extendit ad filium naturalem, & spurium, quia si mater illum aluit, videtur ei donasse alimenta, & repetere non potest, cum respectu matris nihil potius differant à legitimis, & num. 46. restringit quando mater administrabat bona filij, quia tunc impendendo in illius alimentis minime videtur ei donare, & à num. 64. limitat quando mater protestata fuisset à principio alere se filium repetendi, non donandi animo, quia si facta esset post alimenta iam filio præstita, non valeret protestatio, & à num. 73. limitat etiam quando mater super libro rationum familiarium scripisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi præstabat, nisi talis liber probaretur scriptus post factam impensam, Ioan. Garc. de expens. cap. 4. num.

num. 24. Rebell de obligat. iustit. pag. 2. lib. 17. q. vnic. de negotiorum gestore, num. 6. late Molin. de iustit. tract. 2. disp. 154. num. 8. vbi refert quid statuatur hac in re ius Hispanicum, & Lusitanum, & demum dicit rebus quando mater, aut aua infunderent aliquid in rebus aliis necessariis filiis, aut nepotibus, quæ alimenta non essent, tunc in dubio non conferentur infumptis illa animo ea donandi, sed repetendi, neque enim est tanta præsumptio sumptus in aliis rebus esse factos animo donandi pietate paterna, quanta est de sumptibus factis in alimentis, maiorque est fauor alimentorum, quam aliarum rerum; additque idem Molina hæc eadem longè maiori ratione vim habere in patre, aut aua, atque ea intelligit quando non constat de mente & animo eos sumptus facientis.

- 13 Notatur hic text. ad hoc quòd protestatio declaratoria voluntatis non prodest in his, quæ non pendet à voluntate. Ias. in §. fuerat, num. 107. Instit. de actio. vbi dicit quòd si quis tenetur ex necessitate iuris, frustra protestatur, Cephal. conf. 407. num. 42. Surd. de aliment. tit. 6. q. 3. num. 47. & q. 5. num. 23. & decif. 62. num. 34. Matant de ordine iudic. p. 6. memb. 6. ad fin. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 944. num. 41. metipsum de Axiom iuris vsusq. axiom. 194. in fine. Anton. Gom. l. 60. Tauri, n. 5.
- In gloss. Materna pietate 2. ibi, & hoc etiam si fuerit protestata quòd has expensas animo repetendi, non donandi fecit. Ita Palat. in repet. cap. per vestras, notab. 3. §. 14. num. 1. cum segg.

- 14 In ead. gloss. ibi, & tunc intra triennium, &c. Notatur ad hoc quòd mater siue legitima, siue alia quævis, tenetur filium tritimum lactare, vt per Cordub. de Lara in l. si mater, num. 2. cum segg. ff. de liber. & posthum. Ioan. Garc. de expens. cap. 13. num. 29. cum segg. D. Barbof. in rub. ff. soluto matrim. p. 2. num. 53. Valasc. conf. 92. num. 1.

SVMMARIVM.

- 1 Filius donandi animo soluens debitum paternum actione negotiorum gestorum solutum non repetit. Sui iuris factus negotium patris gerens, & soluens, solutum condicit, num. 2.
- 3 Filius si aliquid infumpsit cum patre extra alimenta ei debita, illi, seu ipsius hæredibus competit actio negotiorum gestorum ad ea repetenda, nisi, &c. resolve vt num. 4.
- 5 Soluens pro alio, de suo proprio soluisse censetur.

L. Si filius. XII.

Idem A. Theophilo.

- 1 Filius donandi animo soluens debitum paternum actione negotiorum gestorum solutum non repetit. Item filius sui iuris negotium patris gerens & soluens solutum condicit. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 3 Vide Molin. de iustit. tract. 2. disp. 154. num. 9. vbi resoluit citato hoc text. quòd si filius aliquid cum patre extra alimenta ei debita infumpsit, illi, seu ipsius hæredibus competit actio negotiorum gestorum ad ea repetenda, nisi constaret de animo liberali filij, quò gratis ea infunderet intendisset. Surd. de aliment. tit. 6. quest. 9. num. 10. vbi resoluit quòd filius repetit impensam, quam fecit circa rem patris, aut matris, puta quando eorum debitum exoluere, quia tunc solutum repetit.

Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

Notari solet hic text. ad hoc quòd soluens pro alio, de suo proprio soluisse censetur, vt per Gam. Lusit. decif. 245. num. 2. Flores de Mena ad eundem Gam. decif. 248. num. 2. Crauet. conf. 191. num. 8. lib. 1. & consil. 244. num. 6. lib. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 46. num. 7.

SVMMARIVM.

- 1 Expensæ factæ pro curanda vxore agra non repetuntur per maritum in expensis funerum, dote apud maritum remanente, & num. 2.
- 3 Vir an & quando teneatur suis sumptibus alere vxorem, & equè victum & alimenta præstare, remissive.
- 4 Heres mariti non tenetur dare vestes lugubres vxori defunctæ, nisi aditus consuetudo patriæ.
- 5 Vir vxorem pauperem de suo funerat, & pertinet ad ipsius dignitatem.

L. Quod in vxorem. XIII.

Idem A. Aquile.

Expensæ factæ pro curanda vxore agra non repetuntur per maritum in expensis funerum dote apud maritum remanente. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2. Palat. in repet. rub. notab. 3. in princip. num. 4. & §. 1. num. 1. & 2. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 23. num. 16. fol. 193. Rot. Bononien. decif. 22. n. 9. Olasc. decif. 122. n. 17. Mascard. de probat. concl. 77. à princ. vbi num. 2. subiungit non præsumi huiusmodi expensas & alimenta donata quando protestatus est se ea præstare animo repetendi, cuius dictum existimat Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 33. num. 7. procedere quando maritus vltra debitum modum, & plusquam ferant vires acceptæ dotis, ac fortè sui patrimonij, exhibuit alimenta, non autem si pro dotis qualitate, & debito coniugali aluit vxorem siue sanam, siue agram. Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 10. de donat. inter virum & vxor num. 23. pag. 736. vbi quòd maritus vxori infirmæ tenetur lubuere de alimentis, medicinis, & aliis omnibus necessariis, Surd. de aliment. tit. 1. quest. 33. n. 27. vbi ait quòd si vxor habet patrem, vel fratres, maritus non tenetur eam infirmam curare vltra vires dotis, & tit. 6. q. 3. num. 69. vbi tenet quòd maritus potest alimenta, quæ vxori infirmæ præstare, repetere, & procedere ait etiam in muliere dotata, quia in secunda parte mentionem facit de dote, maxime vbi alimenta excedunt redditus dotis, Ioan. Garc. de aliment. cap. 3. num. 44. vbi dicit quòd hæc medicamenta præstari debent per maritum vxori respectu, id est, ratione dotis, ita ut si morbus grauius sit, & maxime impensæ fiant in vxore ægrotante, quæ dotis vsuras excedant, tunc vir in dotem computare eas debet, quia licet teneatur alere illam, ac subinde mederi, id tamen est respectu dotis.

Vtrum autem & quando teneatur vir suis sumptibus vxorem alere, & equè victum, & alimenta præstare, vide Cordub. de Lara in lib. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 19. cum segg. ff. de liber. agnoscent. Surd. de aliment. tit. 1. quest. 32. num. 17. cum segg. D. Barbof. in rub. ff. soluto matrimonio, part. 2. num. 42. & in l. 2. in princip. part. 1. à num. 17. Sanchez de matrimonio, lib. 9. disp. 4. num. 19. cum segg.

4. In funus facit eius, &c.] Ex hoc text. colligit D. Barbof. in l. que dotis 3. q. n. si ff. solut. matrim. hæredem mariti non teneri vestes lugubres dare vxori defuncti, nisi adit patriæ consuetudo, Iosephi Ludou. Perus. decis. 78. a. num. 1. cum seqq. vbi latè agit de sumptibus funeris præstitis a coniunctis an reciperentur, necne, vbi de matre, patruo, fratre, & administratore, latè Ioan. Garc. de expens. cap. 8. n. 24.
5. vbi quod vir vxorem pauperem de suo funerat, & pertinet ad ipsius dignitatem, & n. 42. resoluit mulieres de dotibus suis esse funerandas, atque id onus funeris ad eum censet pertinere, qui dotem vel iuris beneficio, vel pacto, vel consuetudine lucratur, per l. in eum ff. de relig. & sumpt. funer. & num. 49. intelligit textum in præsent. vbi de funeris impensa etrogata in vxorem a marito Imperator rogatus respondet ad eam teneri patrem, quia ad eam dos peruenit, & n. 50. aduertit quod si vxor patrem habeat hodie, & ex iuris nostri Hispani dispositione marito tertiam bonorum patrem relinquit, quod potest l. 6. Tauri, secundum iuris dispositionem ad vtrumque funeris impensa pro rata bonorum pertinebit, pariter duas partes, maritus tertiam præstabit ad funus.

SYMMARIVM.

1. Mandatum tertij non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem, & eum cuius negotia gesta sunt, sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati.
2. Mariti mandato negotia tam mariti, quam vxoris vtiliter gerens, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum gestorum.
3. Bonorum alienorum cura vbi alicui incumbat, actio directa negotiorum gestorum ei competit.

L. Mandatum. XIV.

Idem A. Mutiano Ruffo.

1. Mandatum tertij non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem, & eum, cuius negotia gesta sunt, sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. loc. cit.*
2. Vide Rebelle. de obligat. instit. part. 2. lib. 17. q. unic. de negotiorum gestore num. 2. in fine, vbi per hunc textum tenet quod si ex mariti mandato quis negotia tam mariti, quam vxoris vtiliter gessit, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum gestorum. Vnde ex hoc text. colligit Molin. de iustit. tractat. 2. disp. 553. num. 3. quod
3. quando cura bonorum alienorum alicui incumbat, siue tanquam mandatario, aut Procuratori, siue tanquam tutori, aut curatori, siue quacunque alia ratione, tunc si tertius aliquis illa administret in absentia eius, cui illorum cura incumbat, aut eo præsentente, sed id ignorante, competit indifferenter actio directa negotiorum gestorum aduersus hunc tertium administratorem, domino eorum bonorum, atque ei, cui illorum cura incumbat, eo quod verè negotium vtrique gesserit: è contra verò competit huic tertio administratori actio contraria negotiorum gestorum si quid vtiliter expendit, indifferenter aduersus dominum eorum bonorum, vel aduersus eum, cui illorum cura incumbat.

SYMMARIVM.

1. Vitricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, nisi animum negotij gerendi habuerit, & num. 2. & 3.

L. Si paterno. XV.

Imp. GORDIANVS A. Eutychiano.

Vitricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, nisi animum negotij gerendi habuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. loc. cit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2. l. Hispani. 37. tit. 12. part. 5. Cordub. de Lara in l. si quis à liberis, q. idem rescriptis, num. 106. & 4. si mater, num. 61. cum seqq. ff. de liber. agnos. Menoch. de arbit. casu 88. n. 13. vbi citato hoc textu dicit quod quando vitricus impendit pro priuigno, donare non præsumitur, nisi affectu paterno impèdat. latè Surd. de alim. tit. 6. n. 11. à princ. vbi n. 4. tenet quod vitricus in dabo præsumitur alimne priuignum animo repetendi, & n. 14. & 15. quod vitricus repetit à priuigno quicquid impendit circa res illius, & quidquid pro eo soluit magistro, qui illum docuit Grammaticam, vel artem, & n. 16. & 19. quod vitricus non repetit alimenta à priuigno, quando ille alendus erat à matre, vel quando eum habuit in suis seruitiis, & obsequiis, vel quado erat illius administratorem si eum habuit in obsequiis, Molin. de iustit. tract. 2. disp. 553. n. 6. vbi n. 10. ait quod illud, quod cum priuignis est infamptum, nisi constet animo liberali infamptum esse, sanè siue in alimentis, siue in aliis rebus fit infamptum, conceditur actio negotiorum gestorum ad id repetendum, quoniam in vitrico non est præsumendus liberalis animus, nisi in coniecturis de aliquo animo liberalis constet ac probetur, solum enim lex ista denegat actionem si paterno affectu sumptus facti sint, non tamen affirmat, aut inquit præsumendum esse factos fuisse paterno affectu, ac sanè quando vitricus tutor esset priuignorum, non dubito præsumendum non esse animum liberalem, sicut non præsumitur in matre & auiâ vitricibus & administratricibus bonorum filiorum ac nepotum. Rebelle. de oblig. instit. p. 2. lib. 17. q. unic. de negot. gest. n. 6. in fin.

Si paterno affectu priuignus tuus aluij. Ergo vitricus si bonis moribus imbutus sit, vt omni suspitione vacet, à priuigni educatione non excludatur, vt per Castr. n. 3. Alex. n. 1. notab. 2. in præsent. Greg. Lop. l. 16. verbo que casare, tit. 16. pag. 6. Cald. Percita in l. si curatorem, verbo sine curatore, num. 110. vers. unde quarta & vltima, de integ. rescript. minor. Sanchez de mar. lib. 7. disp. 88. n. 17. Gutier. de tutel. p. 2. c. 8. n. 21.

L. Si negotium. XVI.

Imp. GALLVS & VOLVSIVS. AA. eidem.

Soluens tributum pro fratre & sorore nullo extraneo mandato actione negotiorum gestorum solutum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *loc. cit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt: 2. Dec. conf. 442. num. 36. & 37. & conf. 628. num. 7. & 8. Ruin. conf. 161. num. 1. lib. 3. & conf. 100. num. 4. & conf. 145. num. 9. lib. 4. Cræuet. conf. 86. num. 2. Menoch. de arbit. casu 88. num. 10. vbi ex hoc text. colligit quod si frater pro fratre aliqui soluit, & collig

collectas, vel quid simile, non presumitur facere animo donandi, sed repetendi, & Rebell. de obligat. instit. p. 1. lib. 17. q. vnic. de negotiorum gestor. num. 6. prope fin. Malecard. de probat. concl. 554. num. 42.

SYMMARIUM.

- 1 Obligatio contracta ratione administrationis transit ad heredem. contra heredem gestoris datur utilis negotiorum gestorum actio, num. 2.
- 3 Officia industrialia non sunt ad heredem transitoria.

L. Curatoris. XVII.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Claudia.

- 1 Obligatio contracta ratione administrationis transit ad heredem. Item contra heredem gestoris datur utilis negotiorum gestorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.
- 2 Nec ad eos officium administrationis transire.] Notatur ad hoc quod officia industrialia ad heredem non sunt transitoria, vt per Gregor. Lop. l. 1. gloss. 3. verbo murisse. tit. 8. part. 5. vbi etiam resoluit in heredem artificis, qui locauit operas suas, seu promisit facere certum adificium sub certa mercede, vel pretio dubio esse electam industriam personae, & sic locationem huiusmodi non transire ad heredem.

L. Ob negotium. XVIII.

Idem AA. & CC. Pomponio.

IN actionem negotiorum gestorum, sicut in similes bonae fidei, vltimae computantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

SYMMARIUM.

- 1 pro Negotio communis gesto locum habet negotiorum gestorum actio.
- 2 Rem communem habentis ex pendentibus, aut meliorantibus, vel rescipientibus, remissum.
- 3 Rem vendens alienam vs. alienam, semper videtur ru fuisse vendita nomine alieno.

L. Ab vno. XIX.

Idem AA. & CC. Alexandro.

- 1 Etiam pro communi negotio gesto locum habet negotiorum gestorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 2 De his qui rem communem habent ex pendentibus, aut meliorantibus, vel rescipientibus, vide Ioan. Garc. de expens. cap. 19. per totum. Notatur ad hoc quod si quis vendit rem alienam, vt alienam, semper videtur res fuisse vendita nomine alieno, non ipsius venditoris, vt per Tirac. de retractu sig. 5. 1. gloss. 2. num. 20. in fine.

SYMMARIUM.

- 1 Tutor & curator distincta officia à gestoribus habent, & tutela actione, non negotiorum gestorum prae-textu expensas repetunt.

bens, & tutela actione, non negotiorum gestorum prae-textu expensas repetunt.

- 2 Gratificari citra officij necessitatem paucis sufficit.
- 3 Tutor ratione administrationis tenetur de dolo, lata, & leui culpa, & si quae pupillus sui iuris sit.
- 4 Tutor, & negotiorum gestor differunt.
- 5 Negotiorum gestor regulariter de dolo, lata & leui culpa tenetur.

L. Tutori, vel curatori. XX.

Idem AA. & CC. Octauiana.

Tutor & curator distincta officia à gestoribus habent, & tutela actione, non negotiorum gestorum prae-textu expensas repetunt. Item paucis gratificari citra officij necessitatem sufficit. Tutor ratione administrationis tenetur de dolo, lata & leui culpa vsquequo pupillus sui iuris sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hinc autem propria voluntas facit, & c.] Nota diff. 4 crimen inter tutorem, & negotiorum gestorem, quia tutor, & curator compelluntur omnia gerere, negotiorum vero gestor non nisi velit, & quae velit, vt per Rebell. de obligat. instit. p. 2. lib. 17. quast. vnic. de negotiorum gestor. num. 17. Molin. de iustit. tractat. 2. disp. 553. num. 6.

Cum non tantum dolum, & latam culpam, & c.] Notatur ad hoc quod de dolo, lata, & leui culpa tenetur regulariter negotiorum gestor, vt per Gregor. Lopez l. 10. gloss. 1. tit. 12. part. 5. Molin. de iustit. tractat. 2. disp. 555. in princip.

L. Si cognati. XXI.

Idem AA. & CC. Michra.

Obligatio personalis non impedit libertatem serui, & liberatus non tenetur de prioribus gestis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

SYMMARIUM.

- 1 Negotiorum gestor nisi casum fortuitum speciali pacto prestare se se recipit, de casu fortuito non tenetur, & num. 2.
- 3 Negotiorum gestor si admonitus à domino ne sua negotia in ipsius absentia ageret, nisi ea lege vt reuocetur de casu fortuito, tunc si seculi agat, reuocetur de casu fortuito.
- 4 Expressum dicitur quod in genere dicitur.

L. Negotium. XXII.

Idem AA. & CC. Eulogio.

Negotiorum gestor nisi casum fortuitum speciali pacto prestare in se receperit, de casu fortuito nequitiam reuocetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. l. 30. gloss. 1. tit. 12. part. 5. Strach. de mercatura, tit. mandati, num. 36. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 553. num. 5. vbi subdit quod si dominus negotiorum gestorum admonuit ne sua negotia in ipsius absentia ageret, nisi ea lege vt reuocetur de casu fortuito.

casu fortuito, tunc si ea in illius absentia agat, tenetur de casu fortuito.

- 4 In gloss. Speciali. 2. ibi, *sed ipse exponit speciali, idest, expresso*, &c. Notatur ad hoc quod expressum dicitur quod in genere dicitur, ut per Tiraq. de iure mariti gloss. 7. num. 87. & 148. Negulan. de pignori. p. 2. memb. 3. num. 21.

L. Negotiis. XXIII.

Idem AA. & CC. Theodoro.

- 1 Actio negotiorum gestorum personalis est, non realis. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. defumit Molin. de iustitia, tract. 2. disp. 553. num. 1. in fine.

SUMMARIVM.

- 1 Prohibitio domini negotiorum gestorum actionem impedit in his, quae post prohibitionem geruntur, & num. 2. & 4. limita ut num. 5.
- 3 Sacer non repetit à genero alimenta quae filiae praestitit contra voluntatem generi.
- 6 Medicus, vel alius, qui iniunxit infirmum curavit, quod possit petere salarium, remissum.
- 7 Expensa facta post denuntiationem, ne illas faceret, non possunt repeti.
- 8 Fideiussor non potest repetere quod soluit pro debitoris iniuncto & contradicente, limita ut num. 9.

L. Si quis nolente. XXIV. & vlt.

Imp. IUSTINIANVS A. Ioanni P. P.

- 1 Prohibitio domini negotiorum gestorum actionem impedit in his, quae post prohibitionem geruntur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

- 2 Hanc eandem consue. ex hoc text. defumit l. Hifpan. 12. tit. 22. part. 5. vbi gloss. 3. & l. 12. tit. 13. part. 1. vbi gloss. 4. Mantu. lib. 5. locorum cap. 56. pag. 2. Socin. reg. 157. Roman. sing. 124. Cotlet. sing. 90. verbo *expensa*. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 13. num. 11. Menoch. de arbitrio. lib. 1. quest. 69. num. 27. Alphan. collect. 958. Surd. de aliment. tit. 6. quest. 5. num. 16.

- 3 cum seqq. vbi quod facer non repetit à genero alimenta, quae filiae praestitit contra voluntatem generi, Ioan. Garcian. de expens. cap. 6. num. 9. vbi ait hunc text. recte & proprie applicari domino, qui ab initio prohibet meliorationes fieri. Molin. de iustis. tractat. 2. disp. 554. numer. 1. vbi ex hoc text. colligit quod si quis alicui expresse significauit ut non gereret negotium aliquod, aut negotia ipsius, si post talem expressam prohibitionem ille id agat, atque aliquid expendat, etiamsi vtiliter id expendat, non competit ei actio negotiorum gestorum aduersus eum, cuius negotium gessit, & in cuius utilitatem id expendit, sed id omnino amittit; secus si quid expendit ante eam prohibitionem, nam id repetit actione negotiorum gestorum: subditque Gregorium Lop. in d. l. 1. tit. 12. part. 5. gloss. vlt. cum Barr. & aliis, quos citat, excipere nisi in eis expensis fauor publicus versetur, ut si eas faciat ad liberandum hominem à morte, mutilatione, graui morbo, aut carceribus, vel pro muliere maritanda, aut aliter publicus fauor in eis faciendis versetur, nam tunc eas repetit, esto is, cuius negotium ea in parte

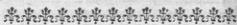
agitur, contradixerit, ac prohibuerit eas facere antequam fierent. In aliis vero euentibus eas amittit saltem in penam ex legis dispositione, & ac proinde esto is, in cuius commodum factae sunt, locupletior ex illis sit effectus, asseritque se credere in conscientiae foro ad eas non teneri, quamvis deceat vt eas soluat, quatenus ex illis effectus fuerit locupletior. Rebell. de obligat. iustis. p. 2. lib. 17. q. vlt. de negotiorum gestore, num. 1.

Regulam huius text. limitat D. Barbof. in l. 3. num. 34. ff. soluto matrim. nisi ea solutio, quae, me inuito, facta est, ex postfacto nihil quærat, nam tunc quasi vtiliter negotium gestum fuerit, teneor illud ratum habere. J. Pemonius 19. ff. hoc tit.

De Medico, vel alio, qui iniunxit infirmum curauit, quod possit petere salarium, vide Tiraq. de nobilit. cap. 6. num. 38. Rebuff. de priuilegiis scholar. priuileg. 58. Surd. decis. 255. num. 25.

Post denuntiationem, &c.] Notatur ad hoc quod quando dominus denuntiavit facienti ne illas impensas nimis onerosas faceret, tunc enim faciens expensas petere non potest, de quo vide Boët. decis. 44. num. 8. Cassan. in consuet. Burgund. rub. 1. gloss. fin. num. 2. Tiraq. de retract. tit. 2. §. 7. gloss. 1. num. 5. Vinet. in auth. nisi, num. 16. de bonis mater. Gam. Lysit. decis. 74. num. 1. Valasc. de iure emphyteut. quest. 25. num. 9. & 10. D. Barbof. in l. adiutorio, §. fin. part. 1. n. 76. ff. soluto matrim.

In gloss. Currentem, vlt. ibi, item an de aequitate & adhibuit aliqua actio, &c. Notatur ad hoc quod nulla actione vel remedio ex æquitate, vel regere poterit fideiussor repetere quod soluit pro debitoris iniuncto & contradicente, ut per Anton. Gom. var. tom. 1. cap. 13. m. 11 in fine, vbi n. 12. limitat & intelligit per terquam si soluat pro liberanda persona alicuius etiam eo iniuncto, quia tunc bene repetit, quia illa prohibito est nulla fauore publicae utilitatis.

De his, quae vi, metusue causa gesta sunt.

TIT. XX.

OSTYLATIONE vtriusque partis audita, Prator aut iudicem dabat, aut ipse cognoscebat, vt de restitutionibus in integrum. Primo autem loco Prator proposuit ea, quae per vim & metum gesta sunt, de quo hoc tit. Scriperunt in hanc rubr. Bart. Bald. Fulgos. Castr. Cuman. Sichard. Alfons. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVe-fembec.

De materia tituli vide Mogollon. in speciali tractu Suar. Viui. Kirchou. & alios tom. 1. cammun. op. lib. 2. tit. 9. pag. 325. cum seqq. Gail de pace publica lib. 1. cap. 2. Alexand. Trentacinq. var. resolut. lib. 1. sub hoc tit. Azor. instit. moralium part. 1. lib. 1. cap. 10. Rebell. de obligat. iustis. part. 2. lib. 1. quest. 5. metiolum in votis decisum canon. voto 1.

SUMMARIVM.

- 1 Interitus periculum fert & sustinet for. item metum inferens.
- 2 Interitus rei semper imputatur metui, etiam oblique rini culpa contingens.

- ³ de Interitu rei plurâ, & num. seq.
⁴ in Participio idem est, quod in principali.
⁵ de Interitu rei quinam teneantur, vel non, remissive.

L. Persecutionem. I.

Imp. ALEXANDER A. Felici.

¹ Interitus periculum fert & sustinet fut, item metum inferens. Colligitur ex Ord. Cyn. Salic. Bart. Bald. Fulgof. Castrenf. Cuman. Sichard. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissive Cafal. in annot. & Ximen. in concord.

- ² Vide Couart. ad reg. paccatum, de reg. inr. in 6. p. 2. §. 6. ante num. 1. vbi per hunc textum tenet quoddam morose semper imputatur rei interitus, etiam absque eius culpa contingens. Hostienf. in summ. huius tit.
³ num. 7. vers. falsa tamen pace sua, vbi dicit quod si res perit ante secundam sententiam, quandoque tenetur qui metum intulit de omni interitu,
⁴ Mogoll. de metu cap. 11. num. 4. vbi dicit quod si perierit res, perit periculum metum inferentis, & num. 5. idem dicendum afferit contra participem quod in ipso principali. De interitu rei quinam teneantur, vel non, vide Andr. Fachin. controu. iuris lib. 2. c. 72.

SVMARIVM.

- ¹ Solutio spontanea purgat metum adhibitum in promittendo, & actionem quod metus causa, tollit. purgat vim, dolum, metum precedentem, num. 2. limita ut num. 3.
⁴ Metus per actum voluntarium purgatur si interuenit ex intervallo.
⁵ Metus non præsimitur.

L. Cum te. II.

Idem A. Alexandro.

- ¹ Spontanea solutio metum in promittendo adhibuit purgat, & actionem quod metus causa, tollit. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
² Vide l. Hispan. 28. tit. 11. part. 5. & l. 48. tit. 14. ead. part. vbi dicitur quod solutio spontanea purgat vim, dolum, vel metum precedentem, in qua l. 48. Gregorius Lopez gloss. 2. hoc procedere ait, quia solutio spontanea, quæ sequitur, tendit ad excusationem actus precedentis, neque ad aliud potest ordinari; non ergo procederet in alio actu sequenti, qui non ordinaretur ad excusationem precedentis. Latè Vezin. & Fichard. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 10. num. 51. pag. 328. vbi firmat conclusionem ex hoc text. desumptam quod metus purgatur per solutionem spontaneam subsequutam, & limitat procedere in soluto, secus in soluendo, vel vbi ageretur aliquo remedio possessorio, vel interdicto recuperandæ, & etiam in solutione, quæ tendit in præiudicium soluentis, secus est in receptione pretii, quæ tendit in fauorem: limitat quoque quando tempore factæ solutionis cellabat metus, vel quando duraret eadem causa metus, seu etiam quando solutio facta fuit tempore coactionis, vel modicum post, Andr. Gail lib. 2. obs. 93. num. 29. Tiraque. de retract. tit. 1. §. 1. gloss. 5. num. 21. & 21. Afflic. decis. 336. n. 7. Ioan. Garc. de vobis gloss. 17. num. 41. Mascard. concl. 1055. n. 35. Ioseph. Ludou. Lucens. decis. 18. num. 2. & 11. Aloyf.

Ricc. collect. 878. Cardos. in praxi iudicium, verbo metu num. 13. Alex. Trentacin. var. resol. lib. 1. sup. hoc tit. resol. 1. Camill. Borrell. in summ. decis. tom. 3. tit. 1. num. 617. & 618. Fatim. fragm. crimin. p. 2. verbo metus, num. 136. cum seqq. Mogoll. intrat. huius tit. cap. 12. ex num. 14. Menoch. conf. 1. num. 396. & seq. & conf. 410. num. 6. & de præsump. lib. 3. præsump. 126. n. 35. vbi dicit quod metum purgare præsumitur ille, qui metu contraxisse dicitur, si sponte soluit, vel egerit, vel alio modo obseruauit, quod promissit, Adrian. Paluze. ad l. interpositus, in princ. de transact. Azened. l. 1. num. 194. & seq. tit. 21. lib. 4. noua Recop. vbi dicit spontaneam solutionem metum purgare & dolum. Gutier. in vepes. l. nemo potest, ff. de legat. 1. num. 380. vbi n. 381. ait textum in præsenti, in intervallo temporis consistere, neque locum sibi vindicare si statim quod fuit, pecunia promissa esset & soluta.

Notari solet hic text. ad hoc quod metus, licet ad principio interueniat, tamen per actum voluntarium purgatur si ex intervallo postmodum interuenit, & tempore illo non durabat metus, nec eius causa, vt per Parif. conf. 76. num. 12. vol. 4. Bonacof. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 10. num. 49. Nam præsumitur semper durare metus quando metum passus est in potestate, & custodia ipsius metum inferentis, ne purgant illum metum quicunque actus voluntatis spontanei per ipsum metum passum quomodocunque facti, Euear. conf. 4. num. 2. inter matrim. Ziletti tom. 2. Ego ipse in votis decis. Canon. voto 1. ex num. 104. Alex. Trentacin. var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1. num. 15.

Nisi & in soluendo vim te passum dicas, &c.] Notatur ad hoc quod metus non præsumitur, vt per Mascard. de probat. concl. 105. n. 1. cum seqq. Surd. decis. 194. n. 22. Fatim. fragm. crimin. p. 2. verbo metus, n. 167. cum seq. metipsum d. voto 1. n. 97.

SVMARIVM.

- ¹ Vendens metu vtili actione repetit oblato pretio, nisi obstat præscriptionis iusta exceptio, & n. 2.
³ Actio quæ sequitur possessorem, non est merè personalis, sed in rem scripta.
⁴ Actio quod metus causa per tertium possessorem longo tempore præscribitur, intellige vt num. 5. & resolutur num. 6.
⁷ Pretium quod restituendum sit.
⁸ Vfuscapit dominus reuocabilis non rem ipsam, quam sua est, sed actionem per quam reuocari potest.

L. Si vi, vel metu. III.

Imp. GORDIANVS A. Caio.

Vendens metu fundum vtili actione repetit oblato pretio, nisi obstat præscriptionis iusta exceptio. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. & post omnes Hubert. Giphon. ad hanc leg. tom. 1. pag. 85.

Vide l. Hispan. §. 6. tit. 5. p. 5. vbi statutum est rescindi venditionem si fuit facta per vim, vel metum hoc iure probato, nec etiam valent accessoria ad firmitatem posita, etiam iuramento firmata, Tiraque. retract. l. 1. §. 12. gloss. 1. n. 18. vbi dicit quod si vi, vel metu fundum vendit emptor alteri vendidit, venditor potest ad secundum emptorem repetere, reddito ei pretio, Boët. decis. 76. n. 8. Gam. Lusit. decis. 74. n. 2. vbi dicit quod pretium reddendum est emptori, contra quem fertur sententia annullationis venditionis.

A 2 4 Postquam

3 *Postquam placuit in rem quoque dari actionem,*] Notatur ad hoc quod actio, quae sequitur possessionem, non est mere personalis, sed in rem scripta, ut per Tiraq. de retractu lig. §. 8. gloss. §. num. 8.

4 *Longa possessionis praescriptione, &c.*] Notatur ad hoc quod actio quod metus causa, per tertium possessorem longo tempore, scilicet decem, vel viginti annorum, praescribitur, ut per Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 10. num. 14. ubi advertit quod licet hæc actio duret triginta annis aduersus eum, qui metum incussit, tamen si res alteri fuit vendita, ea actio aduersus ipsum emptorem longo tempore extinguitur, Angel. in §. quadrupli, num. 4. in fine, Iustit. de action. Sarmient. lib. 2. sect. cap. 11. num. 8. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. num. 29. vers. nec quicquam facit, Viui. decis. 507. num. 18. lib. 3. Montaneir. in addit. ad Oliban. tit. de actionib. cap. 9. num. 17. pag. 2. latè Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resol. 2. n. 1. & 2. Pinel. in autb. nisi tricenaria, num. 35. de bonis mat. ubi allegat hoc text. dicit quod tertius habens causam ab alio, etiam habente rem ab hærede, ordinariè vscupiet.

5 Intellige hanc resolutionem locum habere, si in huiusmodi tertio possessore titulus, & bona fides interuenierit, ut tenet Alex. in praesent. num. 6. quem sequuntur Balb. de praescript. in 1. part. quarta partis princip. in 1. quæ. sub num. 3. Octavian. Cachetan. decis. 172. num. 14. Alex. Trentacinq. d. resol. 2. n. 2. ubi num. 3. resoluit quod si tertius possessor, hoc est, secundus emptor, sciebat per metum primum emptorem emisse, idest, coegisse venditorem per metum ad vendendum, tunc in casu isto huiusmodi secundus emptor, vel alius tertius possessor non praescribit cum fuerit in mala fide.

Verùm autem text. in praesent. sit correctus per au th. mala fide, de praescript. long. temp. disputat Alex. Trentacinq. d. resol. 1. num. 4. ubi resoluit quod non est correctus quando ille, qui per metum compulsus fuit ad vendendum, scilicet per emptorem fuisse denuo alteri rem illam venditam, quia dicta Auth. non loquitur, nec locum habet quando dominus scilicet alienationem factam fuisse. Quando verò ille, qui per metum compulsus fuit ad vendendum, ignorauit, & iurauit, tunc non corrigitur hic text. per dictam Auth. secus si non iurauit, & citat Ruin. conf. 105. num. 16. vol. 1.

7 In gloss. Reddito. ibi, res. quod praestitum est aus. &c. Notatur ad hoc quod restituendum est primum pretium tantum si minus est, si maius sit primum illud pretium, quia scilicet secundus minoris emerit, & illud quidem quod minus est, idest, secundum pretium, si agens volet, restituit, ut per Tiraq. de retractu lig. §. 12. gloss. num. 18. ubi post Petr. Cyn. & Raym. in hoc text. tenet illud omnino restituendum quod a primo emptore fuit datum, siue maius, siue minus sit; quia sicut illi si contra eum ageretur, illud primum pretium esset restituendum, & ita quoque secundo in quem primus totum suum ius transiit; additque ex eisdem Doctoribus quod si possessor rei non habeat causam a primo emptore, non est illi restituendum pretium, cum id non ob aliud repetat quam quod representat personam prioris.

In gloss. Munus fin. ibi, Præterea quia est dominus, &c. Notatur quod dominus reuocabilis potest vscupere non rem ipsam, quæ iam sua est, sed actionem per quam reuocari potest, ut per Tiraq. de retractu. tit. 2. §. 2. gloss. vme. num. 45.

SVMMARIVM.

- 1 Venditio metu iusto mortis, aut cruciati corporis extorta, praesertim metu non purgato, nulla est.
- 2 Actio quod metus causa, elapso anno in simplum datur.
- 3 Contractus metulofus si cessante causa illationis metus fuerit postea voluntario aliquo actu corroboratus, efficitur validus, lumen vt n. 4. §. 5.

L. Si per vim. IV.

Idem A. Primo & Euthydico.

Venditio metu iusto mortis, aut cruciati corporis extorta, praesertim metu non purgato, nulla est. Item actio quod metus causa elapso anno in simplum datur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Et non postea eam consensu corroboratus, &c. Notatur ad hoc quod si metulofus contractus cessante causa illationis metus, fuerit postea voluntario aliquo actu corroboratus ac ratificatus, validus efficitur, ut per Doctores citatos supra ad l. 2. hoc tit. Quæ quidem conclusio limitatur vt non procedat quando non sit ratificatio tempore habili, veluti si lege aliqua, vel statuto determinatum esset tempus, intra quod deberet fieri, extra illud enim tempus non valet ratificatio, Ioseph. Ludou. Lucens. decis. 18. num. 2. & 11. Item limitatur in contractibus ab initio nullis, quia ex actu subsequente ex intervallo non dicitur purgatus metus ad hoc quod actus ab initio nullus reuocatur, & sit validus ex tunc, Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1. num. 42. vers. tertio.

Consensu. Idem, libero. nam si adhuc viget causa metus, consensus nihil operatur, ut per Boer. decis. 100. num. 15. & 16.

SVMMARIVM.

- 1 Actio quod metus causa competit tam ob venditionem coactam, quam minori pretio factam. competit etiam si metum passus rem venalem & animum vendendi haberet, si vi, vel metu compulsus fuisset rem viliori pretio vendere, num. 2.

L. Non interest. V.

Idem A. Rufo militari.

Actio quod metus causa competit tam ob venditionem coactam, quam minori pretio factam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

Ex hoc text. vulgò colligitur competere actionem quod metus causa, etiam si metum passus rem venalem & animum vendendi haberet, si vi, vel metu compulsus fuisset rem viliori pretio vendere, ut per Mench. controuers. vsusq. lib. 3. cap. 65. d. n. 4. vsque ad finem, ubi quatuor adducit opiniones quoad questionem, an in hoc casu agendum sit ad rem recuperandam, vel ad pretij supplementum. Primam Bart. & Angel. in praesent. qui præcisè ad pretij supplementum actionem dari tenent, non tamen ad rem recuperandam. Secundam Aretin. etiam in praesent. & Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. p. 3. c. 1. m. 2. Tertia

Tertium verò inferenti metum ad libitum licere rem reddere, vel pretium supplere. Quartam è contrario. Quatum primam communem dicit ex Pinel. *ubi supra*, & pro ea allegat gloss. fin. Bellap. Cyn. Bald. Salicet. Alex. & Fulgos. hic, à qua vñ cum Pinel. Idem Mench. dissentit, & secundam sequitur, videlicet ad rem consequendam præcisè agendum esse, planèque probari inquit ex hac lege quatenus dicit improbe factum in pristinum statum reponi, nonnullisque rationibus comprobat.

SVM MARI VM

1. *Volentia non probatur ex sola dignitate contrahentis, & num. 2.*
2. *Metus reuerentialis per se solum non sufficit ad rescindendos contractus simili metu initos.*
3. *Metus reuerentialis quibus casibus videtur sufficiens ad rescindendos contractus tali metu initos.*

L. Ad inuidiam. VI.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
& CC. Pollæ.

1. **E**X dignitate sola contrahentis violentia non probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supra* loc. cit.
2. Hanc eadem considerationem ex hoc text. desumunt Ruin. conf. 121. lib. 4. Menoch. de presump. lib. 3. pref. 126. num. 8. & lib. 4. pref. 31. num. 5.
3. Ad arguendum metum, &c. Ergo metus reuerentialis per se solum sufficiens non est ad rescindendos simili metu initos contractus, de quo vide Afflicti. decif. 69. num. 4. Bernard. reg. 532. Hippol. fung. 347. & conf. 124. num. 16. Bertach. lit. M. verbo metus non presumitur, num. 10. Roland. conf. 95. à num. 28. vol. 1. & conf. 83. num. 28. vol. 2. Cephal. conf. 62. num. 29. & conf. 41. num. 45. vol. 1. & conf. 592. num. 11. vol. 4. Boët. decif. 100. num. 11. Grammat. decif. 110. num. 4. & decif. 262. num. 1. Cypic. decif. 95. & decif. 159. num. 34. Ioseph. Ludou. Lucensi decif. 18. Xuat. alleg. 24. ad fin. Con. de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 6. num. 7. & 8. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. num. 11. 18. & 19. Thelaus. d. quest. 51. num. 7. lib. 1. Castill. d. lib. 3. cap. 1. num. 133. Alexand. Trentacinq. d. resol. 1. num. 7. Marta de success. legali tom. 2. p. 4. q. 1. art. 6. num. 29. & 31. Gabr. Pereira Lusit. decif. 30. num. 7.
- Tertius quando vñ cum metu reuerentiali, seu debita reuerentia concurrat in contractu, seu actu enormis vel enormissima læsio, seu vltia dimidium, quia tunc contractus rescinditur, quavis sit corroboratus iuramento, & nulle probentur minæ, seu verbera, & adfuerit presentia iudicis, seu propinquorum. vide Con. d. §. 6. num. 4. Padil. in l. interpositas, num. 21. de transact. Sebalt. Medic. de casib. fort. part. 1. q. 7. num. 7. Menoch. de arbit. casu 136. num. 9. & de presump. lib. 3. pref. 126. num. 17. & pref. 127. num. 14. & lib. 4. pref. 328. num. 9. & 10. Mogoll. dict. cap. 4. §. 1. num. 10. Surt. conf. 395. num. 29. & conf. 480. num. 14. conf. 433. num. 36. & decif. 194. mon. 20. Ceuall. q. 727. num. 21. & 25. Amatis decif. 47. n. 10. Flores de Menais addit. ad Gam. decif. 251. Morquech. de iust. bonorum. lib. 1. cap. num. 42. & lib. 2. cap. 5. num. 60. Sanch. d. disp. 6. num. 15. Farin. d. lit. M. à num. 130. Castill. d. lib. 3. cap. 1. num. 355. Cancer. var. tom. 3. cap. 1. de action. & obligat. à num. 86. Alex. Trentacinq. d. resol. 1. num. 8. Fontan. d. claus. 7. gloss. 2. p. 9. à num. 48. Benechend. ad Seraphin. de privileg. iuramenti. priuileg. 110. num. 12.
1. Contractus quilibet iusto metu celebratus, sine sit hic inde obligatorius, sine ex altera tantum parte rescinditur.
2. Metus contractum donationis nullum reddit, & inualidum.

SVM MARI VM

- 3 *Donatio est contractus.*
 4 *Transactio metu facta nulla est.*
 5 *Stipulatio est contractus.*
 6 *Ad una capitales dicuntur periculum quo quis metuit iacturam libertatis, aut timet incurere in penam legis qua civitas amittatur.*
 7 *Contractus probabilis metus suspitione initii rescinduntur.*
 8 *Compulsus aliquid faciens, aut metuens ne compellatur idem est.*

L. Si donationis. VII.

Idem AA. & CC. Cotui.

- 1 **Q**uilibet contractus celebratus iusto metu, siue sit hinc inde obligatorius, siue ex altera tantum parte, rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
 2 *Si donationis, &c.*] Notatur ad hoc quod metus reddit contractum donationis nullum, & invalidum, ut per Roland. *conf. 2. num. 47. cum segg. lib. 1. Sebast. Medic. de casibus fort. p. 1. q. 7. num. 30. Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. M. concl. 221. num. 11. quos refert & sequitur Farin. fragm. crimin. part. 2. lit. M. num. 42.*
 3 *Et notatur ad hoc quod donatio est contractus, de quo vide Tiraq. de iure mariti gloss. 5. n. 43. & 44. Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis convent. tom. 2. lib. 1. 3. tit. 3. à princip.*
 4 *Vel transactionis, &c.*] Notatur ad hoc quod transactio metu facta nulla & invalida est, ut per Sebast. Medic. d. *quasi. 7. num. 52. Card. Tusch. d. lit. M. conclus. 215. num. 13. & concl. 221. num. 14. Farin. d. lit. M. num. 36. Et vide posita in collect. ad l. interpositas, de transact.*
 5 *Vel stipulationis, &c.*] Ergo est contractus. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. convent. lib. 1. tit. 3. num. 6.
 6 *Capitales minas, &c.*] Dicuntur in hoc text. periculum, quo quis metuit libertatis iacturam, aut timet incurere in penam legis, qua civitas amittatur. ita Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 1. c. 10. q. 8.*
 7 *Pertimescendo.*] Notatur ad hoc quod contractus probabilis metus suspitione initii rescinduntur, ut per Sebast. Medic. *de casibus fort. p. 1. q. 7. n. 7. vers. 16. Grammat. decis. 5. num. 5. 7. 8. & 9. Rebuff. ad leges Gallie tom. 2. tract. de rescissione contractus, gloss. 22. num. 6. Mantic. de conceit. ultim. volunt. lib. 1. tit. 7. num. 6. Paz conf. 25. in fine. Malfard. de probat. conclus. 1055. num. 26. & 49. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. num. 13. in fine, & num. 14. ubi ait idem esse si quis faciat aliquid compulsus, aut metuens ne compellatur. Cachetan. *decis. 170. num. 3. Gabr. Pereira Lusit. decis. 30. num. 4. & 5. Fontanel. de pactis nuptialib. claus. 7. gloss. 2. num. 75. Mogollon. de metu c. 2. §. 6. à num. 1. Ioseph. Ludovic. Lucensi decis. 18. n. 6. & 7. & faciunt per me tradita in votis decis. canon. voto 1. num. 29.**

SVM MARIVM.

- 1 *Venditio facta ne quis ad civitatem trahatur munera, non rescinditur per actionem quod metus causa.*
 2 *Metum allegans, necessario tenetur illum probare.*

L. Cùm te. VIII.

Idem AA. & CC. Tryphonio.

Venditio facta ne ad civitatem munera quis trahatur, non rescinditur per actionem quod metus causa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quod metum allegans, necessàriò illum tenetur probare, ut per Cou. *de sponsal. p. 2. cap. 3. §. 4. num. 1. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. num. 27. prope fin. Sebast. Medic. de casibus fortuitis p. 1. quasi. 7. num. 5. Rebuff. ad leges Gallie tom. 2. tract. de rescis. contract. gloss. 12. num. 11. Menoch. *conf. 1. num. 288. & de presump. lib. 3. pref. 126. num. 1. & pref. 127. n. 1. Decian. conf. 18. num. 13. lib. 1. Malfard. de probat. concl. 1055. num. 1. Mogollon. de metu cap. 10. §. 1. num. 7. Sured. *conf. 511. num. 9. & conf. 429. num. 47. & decis. 194. num. 21. Thesaur. lib. 1. q. 51. num. 2. in fine. Cachetan. decis. 142. num. 7. Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. M. conclus. 225. num. 35. & conclus. 223. num. 1. & 17. & concl. 224. ex num. 1. Cardin. Mantic. decis. 142. num. 1. Montaneir. in addit. ad Oliban. de action. p. 2. lib. 1. cap. 9. num. 7. Carol. de Grassis de except. except. 11. VVelsembeck. in paratit. buius tit. num. 6. Farin. fragment. crimin. part. 1. lit. M. num. 167.***

SVM MARIVM.

- 1 *Metus non iactationibus, sed facti atrocitate probatur.*
 2 *Minas iactans, at parum executioni mandans, metum non incurrit cadentem in constantem virum.*
 3 *Metus non probatur sola protestatione.*
 4 *ad Metus probationem leniores sufficiunt probationes.*

L. Metum. IX.

Idem AA. & CC. Hymnode.

Metus non iactationibus, sed facti atrocitate probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Probat hic text. quod iactans minas, facillè quæ ira deposita nihil, aut parum executioni mandans, metum non incurrit cadentem in constantem virum, ut per multos, & quos plena manu refert Sanchez *de matrimonio lib. 4. disp. 1. num. 20. vbi num. 19. dicit quod ad metum gravem requiritur ut metum inveniatis potens fit minas executioni mandare, non enim esset viti constantis ac fortis quibuscumque terrore minis. Hinc iactationem non probare minùsque facere indicium ad torturam contra iactantem per hunc text. probat Malfard. *de probat. conclus. 871. num. 1. vbi num. 2. rationem assignat, quia sæpe minus faciunt homines, qui magna minantur, & num. 4. limitat quando qualitas persone aliud iudicaret, vel foret consuetus minas exequi.**

Notatur etiam ad hoc quod sola protestatio metum non probat, nisi & alia concurrant, ut minas, verbera, læsio, & alia. Brunor. à Sole in locis commun. verbo *Metus* num. 2. Sured. *conf. 395. num. 26. Malfard. concl. 1055. num. 9. Cardin. Tusch. practic. conclus. verbo Metus, conclus. 224. num. 18. Benechend. in addit. ad Suraph. de privileg. iuram. prinil. 110. num. 20. Mogollon. de metu cap. 30. §. 3. num. 16. vers. resoluta, hanc amplectitur opinionem saltem quando sequuta est*

est protestatio incontinenti post factum, & Alexand. Trentacinq. var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1. n. 38. vers. 2. hanc tenet, quando actus pendet à duorum voluntate, si tamen protestatio non fiat in ipso actu parte presente.

Ad metus probationem cum sæpe sæpius occulte, & intra domum, ac priuatos parietes inferatur, leuiores sufficiunt probationes, probaturque coniecturis, præsumptionibus, ac indicis. Roland. conf. 23. num. 33. lib. 2. Boët. decis. 100. num. 8. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 7. in princip. Couar. de sponsal. part. 2. cap. 5. §. 5. num. 10. Burg. de Paz conf. 3. n. 38. & conf. 7. num. 10. Surd. conf. 395. num. 25. Gutier. conf. 16. mem. 4. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. à n. 32. Sebast. Medic. de casibus fortuitis p. 1. quest. 7. num. 7. vers. 22. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1. num. 2. & 24. Malcard. de probat. concl. 1056. num. 3. Flamin. Paril. de resignat. benef. lib. 13. quest. 1. num. 99. Theaur. lib. 1. quest. 5. num. 22. Card. Mant. decis. 112. num. 12. Marta voto 64. num. 5. Monter à Cuenca Aragon. decis. 32. num. 32. & decis. 45. in resp. pro amita part. 1. num. 62. cum seq. Cachetan. decis. 177. num. 1. Fontanel. de pactis nupt. claus. 7. gloss. 2. part. 5. num. 39. Cardos. in praxi iudicum, & Aduoc. verbo metus num. 7. Castill. lib. 3. quotid. cap. 1. num. 84. cum seqq.

SVM MARIVM.

- 1 Accusationi instituta, aut instituenda timor non prodest ad rescindendam venditionem.
- 2 Statutum ita conditum vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritium peccati non valebit.
- 3 Metum non dicitur pati qui est in carcere respectu iudicis.

L. Accusationis. X.

Idem AA. & CC. Faustina.

Accusationi instituta, aut instituenda timor ad rescindendam venditionem non prodest. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

In gloss. Est desiderium in fine. ibi, si, secus ubi deprehenditur adulterio, &c. Notatur ad hoc quod si statutum conditum sit vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritium peccati non valebit, vt per D. Barbof. in l. si ab hostibus, §. fin. num. 44. vers. infertur etiam, ff. soluto matrimonio, ubi hinc infert quod in dubio non valebit prædictum statutum, cum in dubio semper quis crederetur occidere ob priuatum odium, & non ob publicam vindictam.

In eadem gloss. ibi, non ibi possum, vel non possum inire occidi. Hanc glossam an hoc regulariter veram non esse, & debere declarari cum Castr. hic ad fin. aduertit D. Barbof. loco citato sub num. 57. vers. neque etiam obstat, subdiique ibi illud in confesso esse quod si post auditos adulteros iudex eos condemnauit, & exequatorem mortis fecit matrem, valebit lex, neque maritus tunc occidendo peccabit, cum tunc manifeste occidat condemnatos, & auditos tanquam minister legis.

In eadem gloss. ibi, item quia non est ibi minister legis vt iudex. Notatur ad hoc quod ille, qui est in carcere, non dicitur pati metum respectu iudicis, vt per Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 67. num. 29. ubi

subdit hoc non procedere in his iudicibus, & Potestatibus oppidorum atque villarum, qui habent vultum terribilem, & solent metum incutere.

SVM MARIVM.

- 1 Venditio celebrata per impressionem officialis rescinditur, nec restituitur pretium, & num. 2. intellige vt n. 3.
- 4 Subditi si timeant, & vexationem suam redimant aliquid præstando, per talem præstationem ius non acquiritur.

L. Si per impressionem. XI.

*Imp. CONSTANTINVS A. ad
Eugenium P. P.*

Venditio celebrata per impressionem officialis rescinditur, nec pretium restituitur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit h. Hispan. §. tit. 5. part. 5. vbi Gregor. Lop. gloss. 6. vbi intelligit etiam modicum fit officium, idem Gregor. Lopez l. 6. in gloss. 2. col. 3. in princ. tit. 2. §. part. 4. vbi ait quod si subditi timeant, & vexationem suam redimant aliquid præstando, per talem præstationem ius non acquiritur, Ioanet. rerum quotidian. cap. 44. Cald. Pereira post quest. forens. conf. 3. 4. num. 13. Vide ad tit. & l. 1. de contractib. iudicum, ubi latè.

SVM MARIVM.

- 1 Venditiones, donationes & transactiones per potentiam extorta, nullæ sunt.
- 2 Metum grauem non inferunt preces Principis ad Superiores non soliti trahere tyrannicè.
- 3 Extorquere significat violentiam.
- 4 Potentior quis sit.

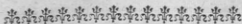
L. Venditiones. XII. & vlt.

*Imp. HONOR. & THEOD. AA.
ad populum.*

Venditiones, donationes, & transactiones per potentiam extorta, nullæ sunt. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Notatur hic text. à contrario sensu ad hoc quod preces Principis ac Superioris non soliti tyrannicè tractare, sibi non acquiescentes non inferunt grauem metum ponderando dictionem, extorta. nam extorquere violentiam significat, ex quo perspicue apparet solam potentiam absque tali extorsione non sufficere. Ita Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 7. n. 1. breuiter Castill. lib. 4. quotid. cap. 1. num. 122. in fine.

Quæ per potentiam, &c. Potentior quoad hoc propositum ille dicitur, qui Reipubl. administrationi admotus, publico officio fungitur, vt per Cald. Pereira de potestate eligendi cap. 1. num. 6. vbi num. 9. vtroque loco citato hoc text. tenet quod familiaritas etiam, seu commensalitas reddit quem potentior.

De dolo malo.

TIT. XXI.

SECUNDA restitutionis causa est dolus malus. Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita ff. hoc tit. l. 1. §. dolum. Dolus bonus est, vt militare stratagemata, d. l. 1. §. non fuit. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Buttrig. Alberic. Bellapert. Angel. Ias. Fulgof. Alexand. Sichard. Aloyf. Leo, Sebastian. Nazui. item Cuiac. Pac. & VVefemb.

De materia tit. vide Celsum Bargalum in specialia tract. de dolo, Bellacomb. Suar. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 11. pag. 328. cum seqq. Alexand. Trentacinq. var. resolut. lib. 1. sub tit. de dolo pag. 190. Malcard. de probat. concl. 531. cum duabus seqq. Fr. Emman. quest. Regul. tom. 2. §. 39. art. 3. Fañin. in practica crimin. quest. 87. 88. & 89. fragment. crimin. part. 1. verbo dolum, a num. 147. vsq. ad 192. Cardof. in practica iudicium & Aduocat. verbo dolum, D. Barbof. in pralud. l. si mora, mem. 33. cum seqq. ff. soluto matr. Menoch. de presump. lib. 5. praef. 3. Atimin. Tepar. variar. sentent. tit. 154. de dolo malo, eius exceptione, & fraude.

SUMMARIVM.

- 1 Fideiusfor pignora à creditore empti, debitori oblatio pretio fortis & vsurarum redditus, & num. 2.
- 3 in Fideiusfore qui rem pignori obligatam emit à creditore presumitur dolum.
- 4 Fideiusfor qui rem pignoris iure obligatam emit, à creditore consentus, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendus est actione de dolo.

L. Si fideiusfor. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Clementinae.

1 Fideiusfor pignora à creditore empti, debitori oblatio pretio fortis & vsurarum redditus. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bartol. Buttrig. Alber. Bellapert. Bald. Angel. Ias. Castr. Fulgof. Alexand. Sichard. Aloyf. Leo, Sebast. Nazui. post omnes Hubert. Giphana. ad hanc l. tom. 1. pag. 89. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit l. hispan. 45. tit. 13. part. 5. ubi gloss. 1. Cuiac. lib. 3. obseru. 37. num. 20. cum seqq. Malcard. de probat. conclus. 532. num. 91. vbi quod presumitur dolum in fideiusfore, qui rem pignori obligatam emit à creditore, Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 459. num. 26. cum seqq. vbi ait quod hic fideiusfor emit rem debitoris, & magis videtur licere quam emere propter fidem debitam debitori, additque in pignoribus hoc ideo esse, quia fideiusfor debet pignora releuare ne pereant, aut vendantur, non autem emere ad propriam utilitatem.

3 De dolo possit alio exerceri. J aperte probat hic text. fideiusforem, qui rem pignoris iure obligatam à creditore emit, consentum, oblato omni debito,

rem ipsam restituere cum fructibus cogendum esse actione de dolo. Paulus autem in l. si mandato, §. Paulus respondit. ff. mandati, fideiusforem ipsum ad id actione mandati perstringendum apertissime docuit. Ad quorum iurium conciliationem multi multas exquisierunt solutiones. Imprimis tota ferè Ordinatio schola, & in primis Accursius in praesenti, vers. de dolo, & in d. §. Paulus. vers. debitoris, ad fin. Bart. hic, Bald. ibidem in fine, & Sichard. etiam hic num. 10. necnon in d. §. Paulus. Angel. Cyn. Fulgof. Odo-fred. & Buttrig. intelligit quod illa verba, de dolo, de quibus in praesenti, intelligenda sint quod detur actio mandati in casu d. §. Paulus, propter dolum.

Cuiac. lib. 3. obseruat. 27. ad fin. his verbis de conciliatione horum iurium agit. Eiusdem generis est l. 1. de dolo, quod nisi dicamus, veliuentem pugnabit cum l. si mandato Titij, §. 1. ff. mandati, & sane non de praetoria, de dolo actione, quae subsidiaria est actio, sed de mandati actio, vt & Ioanni Azoni, Accursio visum est eam l. 1. de dolo, accipiendam esse, illa verba indicant, fidei rupta gratia, in directis enim actionibus bonae fidei de fide rupta agitur, l. ei apud quem, ff. de positis, & ideo actiones de fide mala dicuntur à Marco Tullio in 3. de natura deorum. Hec est igitur sententia d. l. 1. ob fidem mandati ruptam debitorem actione mandati (cui vt in omnibus bonae fidei iudiciis de dolo actio inest) cum fideiusfore agere, qui pignus emit à creditore, neque id omni oblato debito cum fructibus debitori restituit. Haec tenus Cuiac. quem sequutus est Iul. Paci. cent. 2. tit. de dolo, quest. 74.

Anton. Fab. de erroribus pragmat. decade 9. errore 4. in princip. alio modo supradicta responsa conciliare studuit. Tradidit enim disposita in praedictis iuribus minimè esse contraria, quoniam in debitoris, eiusdemque actoris electione, & arbitrio est, utra malit experiri, videlicet in actione mandati, an de dolo, cum vtraque sit eiusdem potestatis, eumque effectum habeat etiam quoad infamiam interrogandam.

Domini Arumaeus in suis discept. in Pandectis disp. 12. thesi 14. melius ad supradicta responsa quandam praestitit conciliationem, libet autem eius expressa verba transcribere. Putarem sic dici posse in specie d. l. 1. de dolo, fideiusforem ad tempus fideiusfuisse, eoque elapso pignora emisse. quae responsio vt facilis, ita quaestioni optimè conueniens. Excipiebat etiam fideiusfor se iam pignora, non vt fideiusfor, sed vt alius quouis extraneus emisse, vt sic nullimodè ad eorum restitutionem virgeri possit. Replicabat actor, idemque debitor in contractu fideiusfionis, vt maxime tempore finito bonam fidem exigi vt ex re debitoris nullum lucrum capiat, l. 2. l. 4. §. 1. ff. de distract. pign. Huic quaestioni respondentes Imperatores rescribunt, non quidem mandati iudicium superesse & vtrum consultius (quod verbum ponderandum est in hoc casu) fideiusforem facere, si restituit, ne videlicet eo refragante fidei rupta de dolo possit actio exerceri. Haec tenus Arumaeus.

SUMMARIVM.

- 1 Actio de dolo cum alia non concurrat, & causa cognita competat. An concurrat cum praescriptis verbis remissive, num. 2.

L. De

L. De dolo. II.

Imp. ANTONINVS A. Agrippa.

Actio de dolo cum alia non concurret, & causa cognita competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Vide Bart. in l. ciuitas, num. 9. ad fin. ff. si certum petatur. Alciat. paradox. lib. 2. cap. 10. col. 2. An hęc actio de dolo concurret cum præscriptis verbis, vide latè disputantem Fesdin. de Mendoça *disputationum iuris ciuili in difficultiores leges ff. de pactis*, lib. 3. c. 4. n. 17.

SVMMARIVM.

- 1 Absenti Reip. causa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt.
- 2 Absenti tempus deducitur de tempore villi.

L. Non potest. III.

Imp. GORDIANVS A. Aquilino.

Absenti Reip. causa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt. Item de villi tempore deducitur absentie tempus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

SVMMARIVM.

- 1 in Contractu facio vt des, vbi non seruatur fides faciendi, & repetitiōni locus non est, datur actio de dolo ad id quod interest eius illud factum non præstitisse, & num. 5.
- 2 Actio de dolo datur in contractu facio vt des.
- 3 Actio præscriptis verbis, & de dolo datur ad interest.
- 4 in Contractu facio vt des fide non seruata auctore Præside fidem seruaturus rem retinet.

L. Cum proponas. IV.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Menandra.

In contractu facio vt des, vbi non seruatur fides faciendi, & repetitiōni locus non est, datur actio de dolo ad id, quod interest eius illud factum non præstitisse. Item actio de dolo datur in contractu facio vt des, actio præscriptis verbis, & de dolo datur ad interest. In contractu facio vt des fide non seruata auctore Præside fidem seruaturus rem retinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. post omnes Hubert. Giphani. ad hanc l. rom. 1. pag. 89.

Vide pro intellectu huius text. Alciat. lib. 5. paradox. cap. 7. vbi verè in contractu facio vt des actionem præscriptis verbis non competere, sed actionem de dolo, quod ea ratione statutum fuisse allegerit, quia cum facta, vt in placitum, repeti non possint, lex generaliter introduxit vt ageretur de dolo, sicut probat text. in præfenti, vbi quia factum illud manu missionis repeti non potuit, respondit Imperator actiones de dolo competere. Cortal. lib. 21. miscel. cap. 10. num. fin. VVelsch. in paratit. iuris ciuili lib. 19. Digestor. tit. 1. de præscript. verbis, num. 5. & 6. dicunt quod cum actio præscriptis verbis sit ciuili, nec datur, nisi in negotiis, quæ vicina & proxima sunt ciuilibus habentibus nomen, non potuit competere in Barbo. Collect. in Cod. Tom. I.

contractu innominato facio vt des, quia non est decidibilis ad contractum nominatum; considerant enim quod contractus nominatus de vt facias, veluti do scyphos vt tabulas pingas, rectè locationi comparatur; contra autem tabulas pingo vt scyphos mihi des, locationi comparari non possit: quare cum in ciuilibus nullum sit adiumentum, confugiendum est ad subsidiaria iudicia, & sic ad actionem de dolo, & in factum prætoriam. Anton. de Leon. in l. cum motan. 4. sup. de transact. existimat quod ad hoc vt in facio vt des competat actio de dolo, oportet quod duo concurrant: primum quod factum nequeat infectum fieri: secundum quod implens in facio vt da nullam senserit ex facto suo læsionem. Post omnes doctissimus Ferdinandus à Mendoça *disputationum iuris ciuili in difficultiores leges ff. de pactis*, lib. 3. cap. 4. num. 27. ita concludit. Ad quintum de tex. in Leon. proponas, do dolo, reiectis Accursij, Bartoli, Baldi, Albertici, Claudij, Decij, Iasonis, & reliquorum interpretationibus, partim negantium in casu illius textus non esse contractum do vt da, sed facio vt da, partim id affirmantium: dices tu quod huc sit contractus facio vt des, vel do vt facias, vel facio vt facias, ad producendam actionem de dolo, nihil interest, cum ex omnibus innominatis æqualiter cum dolus principaliter arguitur, actio nascatur, vt supra dictum est; quare non mirum erit si in casu illius textus, etiam si contractus esset do vt des, cum dolus argueretur, quod ex subiecta materia, & terminis habilibus (qui semper supponendi sunt) colligi potest, actio de dolo competere.

SVMMARIVM.

- 1 Transactio valet inter patrem & filium emancipatum tutela per patrem administrata.
- 2 Dolus patris purgatur per actionem in factum.
- 3 Nouatio legitima confirmata per acceptilationem actionem præstintam perimit.
- 4 contra Nouationem & acceptilationem ob læsionem immodicam filio contra patrem non doli, sed vereturandis causa actio in factum competit.
- 5 Pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator.
- 6 Contractus cum patre gestus rescinditur per actionem in factum.
- 7 Dolus præsumitur ex enormissima læsione.
- 8 Transactio bona fide facta à patre cum filia emancipata ex immodica læsione rescinditur intellige vt n. 9.
- 10 Læsis immodica quæ sit.

L. Si superstit. V.

Idem AA. & CC. Amphidrosæ.

Valet transactio inter patrem & filium emancipatum ratione tutela per patrem administratæ. Item dolus patris purgatur per actionem in factum. Item nouatio legitima per acceptilationem confirmata perimit actionem præstintam. Item contra nouationem & acceptilationem ob læsionem immodicam filio contra patrem non doli, sed vereturandis causa in factum actio competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Per legitimum tutorem patrem, &c.] Notatur ad hoc quod pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator; ita Tiraq. in l. si vnuquam de reuocand. donat. in præf. n. 9.

Quod si pactum tantum, &c.] Notatur ad hoc quod per actionem in factum rescinditur contractus

B b cum

cum patre gestus, ut per Cald. Pereira in l. si curato- rem, verbo lasso, num. 156. de in integ. restit. minor.

7. Sane si lassa et immo- dicè, &c.] Notatur ad hoc quòd dolum præsumitur ex enormissima læsione, ut per Couar. in cap. quamvis pœnitet, p. 3. §. 4. num. 5. & lib. 2. var. cap. 4. num. 5. Cœnet. conf. 142. num. 22. & conf. 192. sub num. 6. conf. tertio principaliter, Brun- non, à Sole in locis communib. verbo dolum el. 2. & ver- bo lasso 1. vbi dicit quòd læsio demonstrat dolum. Malcard. de probat. concl. 531. num. 25. vbi ait per hunc text. quòd dolum præsumitur quando quis ali- quem in pretio læserit ultra dimidiam, & concl. 1051. alias 1055. n. 15. tenet quòd metus præsumitur cum ex actu gesto ingens damnum appareret, vel fieret inter personas, inter quas reuerentia præsumitur.

8. Ad intellectum vide Cardin. Mantie. de iactis & ambig. comment. tom. 2. lib. 26. tit. 9. num. 5. & 24.

9. vbi ait quòd in hac l. deciditur quòd transactio bona fide facta à patre cum filia emancipata ex immo- dica læsione rescinditur, quòd intelligitur quando dolum patris ex proposito intercessit, quoniam hic dicitur non de dolo propter paternam verecundiam, sed in factum actionem filie, quæ lassa est immo- dicè, tri- buendum esse; & ideo transactio intelligitur facta bona fide ex parte filie, non patris, quia tunc non posset dubitari an esset tribuenda actio de dolo, & con- sequenter in eius locum sine dubio daretur actio in factum: ex quo sequitur quòd si dolum ex proposito non intercesserit, transactio ex immo- dica læsione rescindi non posset. Item si filia dolo patris in transac- tione immo- dica læsa est, actione in factum solummodo ei succurritur, quæ subrogatur in locum actionis de dolo, quæ propter reuerentiam patri debitam non datur. l. non debet, ff. de dolo. ergo sequitur quòd propter immo- dicam læsionem transactio non possit rescindi, ex l. 2. de rescind. vendit. & qui interpretatur immo- dicè, non tamen infra dimidiam, verbis huius l. vim facere videntur.

Ad idem consulendus est Benedic. Agid. in re- per. l. ex hoc iure, p. 7. cap. 8. num. 109. ff. de iustis, & iure, vbi ita eleganter loquitur. Nec l. si superstitie, de dolo, loquitur in læsione enormissima, immo immo- dicam læsionem, de qua ibi, illam intelligit gloss. verbo im- mo- dicè, quæ ultra duos aureos erat, in quo tamen gloss. & Doctores eam ibi sequentes confutur Pinel. in d. l. 2. pag. 1. cap. 4. num. 24. vbi læsionem, de qua ibi, ad grandem refert, de qua in d. l. 2. ponderans vitan- que legem eosdem habere auctores. Vtunque verò circa hoc res se habent, immo- dica læsio, de qua in d. l. si superstitie, ad enormissimam tantum sine mani- festa violentia textus restringi nequit, nec eam etiam ad enormem restringere secundum terminos d. l. 2. itaut non aliàs actio in factum, de qua ibi, filie læsæ competere aduersus patrem, quam data læsio- nem ultra dimidiam iusti pretij, sed glossæ potius, ver- bo si lassa, sententiam probat, quæ tenet dolum ibi in- teruenisse tantem causam contractui, quo nempe dolo filia inducta fuit ad transigendum, quam receptorem esse interpretationem fateatur Pinel. d. cap. 4. n. 22. ad fin. Quòd verò dolum de quo ibi, ad hanc doli speciem pertinet, ex eo colligo, quia pater admi- nistrationis bonorum filie liberationem ab ea modi- co dato extorsit, ut text. probat. Vnde quia de præ- teritis præsumitur ex subsequentibus cap. cum per belli- cam, prope fin. §. 4. 2. tradunt glossa & scribentes in cap. scribam, de præsumpt. l. sed in iustis, §. proinde, inf. ad sensum conf. Macedon. Deci. conf. 283. col. 5. prope fin. non temere præsumitur patrem filiam ad transi- gendum dolo induxisse, quo pretenfam ab ea libera- tionem obtineret: atque ita dolo inducit ad transi-

gendum, quæ aliàs de transac- tione non curabat, se- cundum gloss. communiter receptam: & dolum qui- dem cõicitur ex immo- dica læsione illata filie, cuius ille tutelam gesserat, & bona administrauerat. Læsi- nem verò nec enormissimam, nec enormem tantum requiro ad doli coniecturam eliciendam in casu il- lius text. sed cum iudicis arbitrio relinquo cum gloss. ibi dicto verbo, immo- dicè, in secunda interpretatio- ne, sicut & aliàs sæpe relinquitur secundum receptas traditiones, quarum supra meminimus, itaque inspe- cta personarum, negotij, ac rerum qualitate æstima- bit index an immo- dica læsio sit, ex qua resultet præsumptus dolum, qui ex perspicuis indicij proba- tur, iuxta reg. l. dolum, de dolo, quam bene exemplifi- cat Pinel. d. c. 4. n. 25. in specie d. l. si superstitie. Hactenus Benedic. Agidius.

SVM MARIVM.

1. Doli ex indicij perspicuis probatio, & num. 2. am- plia ut num. 3.
4. Dolum non præsumitur in dubio. Ex quibus præsu- mptionibus arguatur, remissè, num. 5.
6. Indicia perspicua quæ sunt, proponitur mens auctoris, num. 7.
8. Indicia arguentia verum dolum qualia esse debent.

L. Dolum. VI.

Jidem AA. & CC. Hymode.

D Olus ex indicij perspicuis probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt a Boët. decis. 100. num. 2. & seg. Anton. Gom. l. 9. Tauri num. 25. Herculian. de negatua num. 275. ad finem, Ioan. Bapt. Lup. de usuris, comment. 2. §. 1. n. 51. Bajard. ad Clar. §. fin. q. 68. num. 52. Malcard. de probat. concl. 530. num. 1. cum segg. Menoch. remèd. 3. re- cap. n. 617. in fine, & de arbit. casu 116. sub num. 21. & de præsumpt. lib. 1. pref. §. 8. num. 10. & lib. 5. pref. §. num. 42. cum segg. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. num. 32. Flamin. Patif. de resignat. benefice. lib. 13. q. 1. num. 101. cum segg. & q. 3. num. 16. Valalc. consult. 56. num. 2. Jacob. Ayret. in repet. l. ut vim part. 2. num. 110. ff. de iustis, & iure, latissime Facin. in praxi crimin. quasi. 189. n. 16. cum multis segg. vbi n. 20. ampliat, quòd ad probandum dolum admittantur coniectu- ræ nedum iuris, sed etiam hominis, & num. 22. dicit quòd ad præsumendum dolum, seu fraudem non suffi- ciunt præsumptiones, & n. 39. tenet dolum non dici ex præsumptionibus probatum quando habet etiam contra se alias non doli præsumptiones: & à num. 44. plures refert præsumptiones excludentes dolum.

Notatur ad hoc quòd dolum in dubio non præsu- mitur, ut per Tiraq. de retrat. lig. §. 26. gloss. l. n. 35. Malcard. de prob. concl. 532. à princ. & concl. 814. cum seg. Perez l. 2. col. 12. verò quoniam in dubio non præsumitur suau nec dolum, tit. 15. lib. 8. Ordin. cap. 299. Me- noch. d. lib. 1. pref. §. 8. num. 10. & lib. 5. pref. §. n. 43. Cardin. Tusch. lit. D. concl. 573. Ex quibus auctori- bus præsumptionibus dolum arguatur, late tradit Ferrari. d. q. 89. num. 74. cum multis segg.

Ex indicij perspicuis.] Quæ autem dicantur indica- cia perspicua non bene consistit inter Doctores. Bart. enim num. 1. Bald. vers. nota quid ea, & Albert. num. 3. in fine, in præsent. text. declarant indicia, perspicua, hoc est, non friuola, & iniusta, nec lenia. Alij, ve- sunt gloss. verbo perspicuis, in præsent. & Decian. in tract.

trall. crim. p. 1. lib. 1. cap. 3. num. 7. intellexerunt, hoc est, manifesta probationis. Aliqui, ex quorum numero sunt Marian. Socin. conf. 37. num. 17. lib. 2. Aym. conf. 3. num. 1. Roland. conf. 11. num. 9. lib. 3. Mascard. d. concl. 530. n. 9. Virgil. Boccard. in confit. Piceni. gloss. 8. sub num. 282. in fine, dixerunt indicia perspicua, hoc est, aperta, manifesta, seu manifestissima. Efficacia vero perfecte quidam dixerunt, ut sunt Aym. conf. 8. post num. 1. Decian. d. cap. 5. num. 7. Virgil. Boccard. d. gloss. 8. num. 182. Nonnulli vigentia, seu conclusio huiusmodi perspicua indicia appellarunt, ut sunt Bald. in princ. Alex. num. 2. & Ioan. Sighard. n. 3. ad fin. in presenti, Menoch. de presump. 3. n. 44. Virgil. Boccard. d. gloss. 8. n. 183. Ego vero existimo esse iudicis arbitrio remissum quæ dicantur perspicua indicia, ex Mascard. d. concl. 530. n. 10. & quæ tradit Farin. q. 86. n. 91. cum segg.

8 In gloss. Conuenit. Notatur ad hoc quod indicia arguentia verum dolum debent esse talia, quæ non possint interpretari nisi in malam partem, non autem in bonam, ut per Mascard. d. concl. 530. post n. 6. in 2. limit. Virgil. Boccard. d. gloss. 8. post n. 183. Surd. decis. 216. n. 45. in fine Farin. d. q. 89. n. 29. vbi meminit de fabula, quam hæc gloss. commemorat, dum refert, Aldricum possidere casum in hac lege in Hispanis, qui inuitauerant eum ad prandium, ut fideiuberet pro eis, vel rationes suas accommodaret, & dabant ei vinum albus quam aquam rubeo mistam ut sic inebriaretur.

L. Simaior. VII.

Idem AA. & CC. Sebastiano.

1 Dolo inductus ad repudiando hereditatem agit contra inducentem de dolo. Repudians hereditatem dolo substitui contra substitutum agit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

SVM MARI VM.

- 1 Actio doli hodie durat biennio continuo à tempore doli commissi, nec habetur ratio absentis & ignorantis. & num. 2.
- 3 Ignorantis tempus currit.
- 4 Actio omnis perpetuatur litis contestatione, nisi solium dua, quæ hic excipiuntur.

L. Optimum. VIII. & ult.

Imp. CONSTANTIN. A. ad Simmachum vicarium.

- 1 Doli actio hodie durat biennio continuo à tempore doli commissi, nec habetur ratio absentis & ignorantis.
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hipp. 6. sit. 16. p. 7. vbi gloss. 1. Hippol. in l. 1. §. praterea, num. 13. ff. de quest. Donell. commentar. iuris civilis lib. 21. cap. 5. col. fin.
- 3 Siue absuerit, siue praestit. &c.] Ergo ignorantis currit tempus, de quo vide Tiraq. de retract. lig. 335. gloss. 4. à princ. vbi n. 8. meminit huius legis.
- 4 In gloss. Finiende. ult. Notatur ad hoc quod omnis actio perpetuatur litis contestatione, nisi solium dua quæ hic excipiuntur, ut per Roderic. Xuar. in lect. ad l. post rem indicatam, notab. 2. vers. considera num. 5. pag. min. 582. vbi ad hoc hanc glossam singularem dicit. Barbof. Collect. in Cod. Tem. I.

De in integrum restitutione
minorum XXV. annis.

TIT. XXII.

EQVITVR tertia restitutionis causa, quam Doctores minorennitatem appellant, cum scilicet minor 25. annis laesus est. Anni hic computantur de momento ad momentum, id est, ut minor intelligatur vsque ad eam horam, ex qua incipit agere annum vicissim sextum, l. 3. §. minorennem, ff. h. tit. Scripserunt in hanc rubr. Castr. Fulgos. Atret. Alex. Iaf. Angel. Sighard. Aloys. Leo, Sebast. Nzui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia vide Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 41. l. Hispan. tit. 12. part. 6. l. 5. & 6. tit. 5. lib. 4. noua Recopilat. & integros tractatus de hoc tit. in lucem ediderunt Ioan. Mauris. tom. 5. tractatum Doctor. fol. 114. Jacob. Cuiac. Sfortia Oddus, & Robertus Lancellottus: solemnem repetitionem ad l. si curatorem, infra. hoc eod. tit. doctè admodum typis mandauit Lusitanus noster, Franciscus de Caldas Pereira, & plura cumulatim Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. Rebuff. tom. 2. ad leges Gallia tit. de restitut. Suar. Viua Villalob. & alij commun. opin. lib. 2. tit. 12. pag. 330. cum segg. Alexand. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. à pag. 160. ad 173. Arim. Tapat. var. sentent. tit. 106. pag. 208. Donell. commentar. iuris civilis lib. 21. cap. 4. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 573. Morl. in compor. iuris part. 2. tit. 5. de in integ. restitut.

SVM MARI VM.

- 1 Minor laesus in renuntiando querelæ inofficiosi testamenti restituitur. & num. 2.
- 3 Minores eo ipso quod renuntiauerint iuri suo, laesi censentur inuicemque ope restitutionis in integrum.
- 4 Minor an laesus in renuntiatione beneficii ecclesiastici restituitur ad illud si iam alteri est collatum.
- 5 Renuntiat qui non facit intra tempus restitutionis.
- 6 Verbum unum eodem loco diuersis respectibus diuersimodè accipitur.

L. Illud. I.

Imp. ALEXANDER A. Plotianæ.

MInor laesus in renuntiando querelæ inofficiosi si testamenti restituitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Atretin. Iaf. Alex. Sighard. Aloys. Leo, Sebast. Nzui. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo laesi, n. 28. vers. ex his itaque debemus, vbi ait restitutum esse minorem aduersus omniâ querelam palam, hoc est, pacto, & verbis expressis, vel tacita dissimulatione, hoc est, temporis lapsu: & n. 29. dissoluere nititur antinomiam, quæ extare videtur inter text. in presenti, dum restitutionem concedit minori laeso in renuntiatione querelæ inofficiosi testamenti, & text. in l. 2. in quib. caus. restit. necess. non est, dum habet quinquennij tempus datum ad querelatum minoribus non currere, ac proinde necessarium non esse restitu-

tionem, & fatetur Cald. Pereira arduam ac difficilem esse horum iurium repugnantiam, commodèque pacari, & in amicitiam reduci non posse, sed tamen sequitur Mauric. in tract. huius tit. cap. 149. & intellectus gloss. pen. huius text. secundo loco relatum, ait tempus quinquennij ad querelandum statutum minoribus non currere, secundum d.l. (quod & videtur annuere text. in presenti, ut colligitur ex intellectu gloss.) & communem, per quem verbum, *cadere*, ponitur propriè, & verb. *auxilium ætatis*, ad restitutionem non refertur, sed magis privilegium ætatis significat, quo in favorem minorum statutum est tempus quætelæ præfixum non currere, subditque illam verborum improprietatem ferendam esse ut sopiatur tanta legum contrarietas, & correctio.

3 Notatur hic text. ad hoc quod minores eo ipso quod renuntiarunt iuri suo, læsi censentur, iuvanturque ope restitutionis in integrum, ut per Roder. Xuar. alleg. 2. o. n. 8. Franc. Sarmien. selsci. lib. 3. cap. 13. n. 2. vbi hunc text. notabilem dicit ad hoc quod vbi-
cunque minor facit actum, ex quo sibi nulla sequi utilitas potest, sed possit sibi damnum inferri, læsus hoc ipso est, & danda restitutio, idem dicit Suar. de Paz in pract. tom. 1. p. 3. temp. 8. m. 124.

4 Vtrum autem minor læsus in renunciatione beneficii ecclesiastici restituitur ad illud si iam alteri est collatum, vide Boër. decif. 370. n. 4. Couar. lib. 1. var. cap. 5. à princ. Emman. Costa in l. Gallus, §. quid sitantum, p. 2. n. 63. Menoch. remed. 10. recuper. n. 104. Pute. p. 1. decif. 437. alias 427. in correctis, & p. 3. de cifo. 3. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsus, n. 38. & 39. Cardos in l. si in præci iudicium & Advocat. verbo minor, num. 48. Peregrin. de iure fisci, lib. 5. tit. 2. num. 46. Flamin. Paris. de resignat. benef. tom. 1. lib. 3. quest. 7. n. 10. cum seqq. Morl. in emporio iuris p. 1. tit. 3. quest. 8. per tot. Azot. in iust. moral. p. 2. lib. 7. cap. 20. q. 9. in fin. Nicol. Garc. de benef. p. 1. cap. 3. n. 61.

5 In gloss. *Cadere*, pen. Notatur ad hoc quod recutitur, qui intra tempus præfixum non facit, ut per Tiraq. de retractu, tit. 2. §. 1. gloss. 2. n. 51.

6 In ead. gloss. ibi, *propriè & improprie ponitur*, &c. Notatur ad hoc quod verbum vnum eodem loco diaetris respectibus diversimodè accipi potest, ut per Tiraq. de retractu leg. §. 1. gloss. 18. num. 22.

L. Eo tempore. II.

Imp. GORDIANVS A. Alexandro.

1 Liberorum numerus non supplet ætatem ad priuationem beneficii in integrum restitutionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

SUMMARYM.

1 Minor habens curatorem, dum eo absente contrahit, contractus est nullus; si contraxit sine curatore constituto, rescinditur contractus per restitutionem, & mon. 2.

2 Adultus habens curatorem non potest donare, aut contrahere sine auctoritate curatoris: potest tamen liberè donare causa mortis ipso curatore inconsulto in sciencia.

3 Adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non potest contrahere absque auctoritate ipsius curatoris, amplius ut mon. 5.

4 Quod minor habens curatorem non obligatur ex contractu à se gesto absque illo, intelligendum trique

de obligatione civilis.

7 Contractus celebratus inconsulto curatore, non tenet ex parte minoris, ut minor ipse non maneat obligatus, obligetur verò alter cum illo contrahens.

8 Venditio facta à minore sine solemnitate requisita valet, si ille suam conditionem fecerit meliorem.

9 Adultus relictus testator sine licentia sui curatoris, & potest donare causa mortis sine auctoritate curatoris, & eo contradicente, num. 10.

11 Contra Testamentum adulti non potest peti restitutio in integrum.

L. Si curatorem. III.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Attiano.

Minor habens curatorem, dum eo absente contrahit, contractus est nullus, sine curatore constituto si contraxit, rescinditur contractus per restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & super hunc text. insignem & doctissimam edidit repetitionem omnibus numeris absolutam noster Lusitanus Franciscus de Caldas Pereira, vir fide doctus.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 1. l. Hiss. 3. tit. 11. part. 3. vbi gloss. 2. & l. 4. tit. 11. part. 5. vbi gloss. 5. in princ. Corral. lib. 6. miscel. cap. 21. n. 3. Iaf. in l. 2. n. 13. & l. 4. ff. de legat. 3. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. n. 1. Emman. Costa selsci. lib. 2. cap. 10. num. 8. Tiraq. in l. si iniqua, verbo donatione largitus, num. 253. vbi ait quod licet adultus habens curatorem non possit donare, aut contrahere sine auctoritate curatoris, potest tamen liberè donare causa mortis inconsulto in sciencia ipso curatore, Spin. in speculo testam. gloss. sub. 9. n. 2. vbi dicit quod dispositio huius l. verificatur solum in illo cui datur curator propter fragilitatem iudicii, & sic non habet locum in tuto, Donel. in comment. ad l. 2. num. 7. de rescind. vend. & ad l. puberes 101. n. 4. ff. de verb. oblig. & comment. iuris civilis lib. 21. cap. 9. col. 5. Montan. de tutel. & curis c. 36. reg. 7. n. 16. Fachin. controuerf. lib. 3. cap. 1. & 9. Gu-tier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 13. n. 3. vbi dicit quod adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non potest contrahere absque ipsius curatoris auctoritate, Molin. de primogen. lib. 2. cap. 9. n. 37. vbi refert quod æquiparatio, quæ in hac lege dicitur esse inter prodigum & minorem curatorem habentem, solum in actibus viuentium, non autem in vltimis voluntatibus intelligenda est, Anton. Gom. l. 1. Tauri, n. 5. vbi tenet æquiparationem huius text. de adulto habente curatorem cum minore impubere tutorem habente intelligit debere quoad contractum, & obligationem, per quam ipse tenetur aletis, secus verò quoad testamentum, quia potest liberè testari sicut maior, & bona sua etiam immobilia alienare, legare, & super eis ad libitum disponere, immo ipsum curatorem instituere, & licentiam executoribus dare vendendi bona immobilia sine decreto, Aloyf. Ricc. in collect. decif. part. 3. collect. 683. latè Benedic. Aegid. in repet. l. ex hoc iure ff. de instit. & iure, part. 2. cap. 5. num. 10. vbi num. 19. resolutionem illam quod adultus curatorem habens, & sine illo contrahens minime obligatur, extendit tam eadem minor contrahit circa castitiam, quam cum circa alia aliunde conquisita.

Hunc contractum seruari non oportet.] Aduertit Benedic. Aegid. in repet. ad l. ex hoc iure, p. 2. num. 20. illud, quod dicitur in presenti, minorem scilicet habentem

bentem curatorem ex contractu à se sine illo gesto non obligari, de cuius vique obligatione esse intelligendum.

In gloss. *Res. ibi, scil. mobilis, vel hodie qua seruando seruari non possunt*, &c. Notatur ad hoc quod distinctio huius l. locum etiam habet quando minor alienat mobilia, quæ seruando seruari non possunt, vt per Campeg. *de dote part. 2. q. 10. Mench. de success. creat. §. 10. num. 81. Sarment. de redditib. eccles. pag. 3. à num. 14.* Contrarium tamen sustinent Cald. *Pereira in repet. huius l. verbo res. Bened. Aegid. vbi sup. num. 10. D. Barbol. in l. si ante 6. num. 14. in fine. ff. soluto matrim. vbi num. 15. respondet regulam generalem huius l. procedere in his quæ contineri curatur sub auctoritate curatoris; nam hæc tacite videntur interdicta minori ne illa faciat sine curatoris auctoritate. Ceterum in his ad quæ non pertinet auctoritas curatoris, nulla potest videri facta interdictio, ac ita quasi quoad illa sibi non fuerit datus curator, quod ipse solus fecerit, mero iure valebit. Et hinc hanc glossam intelligendam asserit in resolutione supra posita quando mobilia quæ seruando seruari non possunt alienantur per minorem per tale genus alienationis, quod cadat sub iure administrando concessio curatoris, nam alias quasi curatorem non haberet, mero iure valebit alienatio.*

7 In gloss. *Abfamilis. ibi, quantum ad hoc, item quantum ad aliud vt se non obliget, sed alias sibi, sic.* Notatur ad hoc quod contractus à pubere celebratus inconsulto curatore non tenet ex parte minoris, vt minor ipse non maneat obligatus, obligetur verò minori alter cum illo contrahens, vt per Benedict. 8 *Aegid. in repet. d. l. ex hoc iure, part. 2. num. 21.* Venditio enim à minore facta sine solemnitate requisita valet, si ille suam conditionem meliorem fecerit, vt resoluit Cardin. Mantie. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 6. num. 63.* prout etiam generale est, vt qui contrahere prohibentur, propter interdictam bonorum administrationem, possint solemnitate legis omnia meliorè facere conditionem suam, ad tradita per Titacq. *post leges canonicas. gloss. 8. q. 8. num. 67. cum seqq. Pinel. in l. 1. de bonis mater. pag. 3. num. 30. cum seqq. Matienz. l. 2. gloss. 1. num. 14. cum seqq. tit. 3. lib. 5. nota Recopil.*

In ead. gloss. ibi, *quia adultus restitutor.* Notatur ad hoc quod adultus potest testari sine licentia sui curatoris, vt per Cald. *Pereira in repet. huius l. verbo hinc contractum, num. 20. Gutier. de iuram. confirm. part. 1. cap. 1. num. 1. & de intel. part. 2. cap. 14. n. 15.* vbi etiam tenet quod potest donare causa mortis sine auctoritate curatoris, & eo contradicente, & 11 num. 17. resoluit quod contra testamentum adulti non potest peti in integrum restitutio.

SYMMARIUM.

- 1 Restitutio in integrum petens ratione minoris ætatis, necesse habet probare ætatem quam allegat, aduersarius verò quod tempus petenda restitutionis sit elapsum, & non. 2. & 4.
- 2 Minor probatur per dationem curatoris cum decreto.
- 3 Ætatis probatio per assestum.

L. Si minorem. IV.

Idem AA. & CC. Isidoro.

1 **Q**ui petit restitutionem in integrum ratione minoris ætatis, necesse habet ætatem probare Barbof. *Collect. in Cod. Tom. 1.*

quam allegat, aduersarius verò qui vult ipsum excludere, necesse habet probare quod tempus petenda restitutionis in integrum sit elapsum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. post omnes Giphani. *ad hanc l. tom. 1. pag. 92.*

Cum contraheres, ostenderis, &c. Notatur ad hoc quod cum minor debeat esse is, qui restitutionem petit, & aliter audiri nequeat, vtique cum ætas sit fundamentum suæ intentionis, debet illam probare, vt per l. *Hisp. 4. tit. 14. part. 3. vbi gloss. 2. & l. 2. tit. 19. part. 6. vbi gloss. fin. Duen. reg. 258. Alciat. de presumpt. reg. 2. presumpt. 14. in princip. Hippol. in l. si quis ne questio, num. 50. & seqq. ff. de questib. Turzan. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 12. num. 27. pag. 532. Viui. ibidem lib. 4. tit. 9. de probat. n. 59. pag. 480. Ioseph. Ludou. tom. 3. tit. de probation. concl. unica c. 124. & Pernfina decis. 56. Mautit. de in integ. restitut. cap. 316. Sfort. Odd. *cod. tract. p. 1. q. 37.* Cald. *Pereira in l. si curatorem, verbo minoribus, n. 10. & verbo infra legitimum, mon. 19. Malfard. de probat. conclus. 666. num. 2. & concl. 1059. mon. 8. Menoch. de presumpt. lib. 2. presumpt. 50. num. 18. Falui. Pacian. de probation. lib. 2. cap. 24. num. 14. & 15. Brunor. à Sole in locis communib. verbo etas. Sanch. de marru. lib. 2. disp. 41. num. 59. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 573. vers. parò, Nicol. Garc. de benefec. part. 6. cap. 2. num. 181. cum seqq.**

Minor probatur per dationem curatoris cum decreto, Turzan. d. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 12. num. 28. & 29. pag. 532. Iaffred. Balb. decis. 193. Hieron. de Laurent. Auenien. decis. 63.

Et tempora restitutionis, &c. Ergo aduersarius, qui excipit de lapsu temporis, debet illud probare, vt per Emman. *Costan. repet. l. si ex cautione, num. 4. vers. quæro igitur, de non num. pecun. Sfort. Odd. in d. tract. p. 1. q. 39. art. 1. num. 1.* Cald. *Pereira verbo infra legitimum, sub num. 19. vers. sed contrarium sententiam, Malfard. de probat. concl. 1282. num. 2. in noua edit.*

In gloss. *Comparaturum. ibi, secus autem si esse assestum appareat contrarium, &c.* Notatur ad hoc quod ætas probatur per assestum, vt per Cald. *Pereira in l. si curatorem, verbo minoribus, num. 14. Malfard. de probat. concl. 1194. alias 1200. num. 46.*

SYMMARIUM.

- 1 Ætas minor & læsio vbi reperiuntur, ibi in integrum restitutio competit, & non. 2.
- 2 Lætionem allegare quibus casibus sufficit, absque eius probatione, remissum.
- 3 Negligentia sola non sufficit, sed requiritur & dolus aduersarii.
- 4 Ætas 25. annorum tam in masculis, quam feminis excludit restitutionem.

L. Minoribus. V.

Idem AA. & CC. Ruffo.

Vbi reperitur minor ætas & læsio, ibi competit in integrum restitutio. Colligunt ex Ord. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Probat hic text. ad concedendam in integrum restitutionem non sufficere aliquem minorem esse, nisi & læsum & circumscriptum se doceat, vt per l. *Hisp. 4. in fine, tit. 14. p. 3. l. 2. & l. 6. in fin. tit. 19. pag. 6. Octavian. Pedem. decis. 157. n. 9. Donell. comment. in ris ciuilib. lib. 2. cap. 9. & 10. in princ. Malfard. de probat. concl. 63. & concl. 1273. alias 1279. à princip. vbi*

Bb 3 resolutio

resoluit quoddam petens restitutionem in integrum lationem probare debet, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, vel adversarij dolo, num. 1. cum segg. Pichard. in §. extraneis, num. 53. cum segg. Instit. de hered. qualitat. Mort. in emporio iuris, pag. 1. tit. 5. in pralud. num. 7. vbi num. 8. sex casus enumerat in quibus sufficit tantum lationem allegare, absque eo quod quis obstringatur ad eius probationem.

4 Etiam si sine dolo adversarij, &c. Ergo non sufficit negligentia propria, sed requiritur etiam dolus aduersarij, vt per Sfort. Odd. de iur. integr. restit. pag. 1. quæst. 4. art. 2. num. 8.

5 Ante impletum etiam quantum & vigesimum annum. Ergo ætas 25. annorum tam in masculis, quam in feminis restitutionem excludit, vt per Ordin. Regiam Lusitan. lib. 3. tit. 4. §. 2. Mort. d. tit. 5. in pralud. num. 9. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo minoribus, num. 1.

S Y M M A R I V M.

- 1 Iudicium restitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, sed ad heredem transit, & num. 2.
- 3 Lix quando dicatur inchoari.

L. Si intra ætatem. VI.

Idem AA. & CC. Sententia.

1 Iudicium restitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, sed ad heredem transit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bart. in l. ult. num. 3. in fine ad Senat. conf. Fellesian. Sebast. Medic. in tract. Adors omnia soluit, concl. 97. fol. mibi 173.

3 Lix inchoata est. Quando dicatur lis inchoata, vide l. si fundus, §. in venditione, ff. de pignori l. i. cunctis, ff. de vicijs, l. i. et autem 12. ff. ex quibus causis maioris, vbi gloss. verbo inchoata, dicit, id est, ordinata per libellum, licet non sit lis contestata, refert parens meus Emman. Barbosa in comment. ad Ordin. Reg. Instit. lib. 3. tit. 2. in princ. num. 3.

S Y M M A R I V M.

1 Tutela assumptio, sanguinisque coniunctio presumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut consanguineum excitant.

2 Scientia presumitur in factis consanguineorum. Limitatur num. 3. & 4. presumitur etiam in minore coniunctio, num. 5. non autem in consanguineo puero, vel infante, num. 6. nisi agatur de errore iuris, num. 7.

8 Scientia presumpta ex consanguinitate non est sufficiens ad impediendam restitutionem in integrum ex capite ignorantia.

9 Scientia presumptio in consanguineo locum habet etiam in coniunctis remoti gradus.

10 Dispositio quantumcumque exorbitans ac correctoria loquens in contractu habet locum in distractu.

11 Contractus & distractus à pari procedunt, & eiusdem naturæ sunt.

12 Testis si deponat primo loco per verbum credo, in secundo per verbum affirmum veritatis, eo casu standum est dicto secundo.

L. De tutela. VII.

Idem AA. & CC. Seuera.

A Ssumptio tutelæ, & sanguinis coniunctio presumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut consanguineum excitant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. post omnes Giphani. ad hanc legem tom. 1. pag. 92.

Quam sanguinis proximitas, &c.] Notatur ad hoc quod scientia presumitur in factis consanguineorum, vt per Duen. reg. 125. Socini. reg. 98. Tiraquel de penis temper. causa 23. n. 2. Menoch. remed. 16. recaper. n. 41. cum segg. & consil. 1. num. 182. Viui. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. num. 352. pag. 511. Mascard. de probat. concl. 407. n. 1. & concl. 413. etiam n. 1. Cardini. Tusch. prati. concl. lit. C. concl. 741. n. 1. late Farin. frug. crim. p. 2. lit. I. m. 168. cum segg. vbi n. 195. limitat in coniuncto qui non conuerfatur cum coniuncto, & n. 196. 4 limitat etiam in coniuncto, qui ægrotabat tempore actus gesti in consanguineo, & n. 198. restringit quoque in coniuncto nouo.

Et nuncupatum quod scientia presumatur in minore coniuncto, resolunt Anton. Gabr. commun. opin. lib. 1. tit. de presumpt. concl. 6. n. 14. Mascard. d. conclus. 407. n. 3. & concl. 413. n. 19. vbi declarat hoc non procedere in consanguineo puero, vel infante. Menoch. de presumpt. lib. 6. pref. 24. n. 36. vbi intelligit nisi de iuris errore agatur, Farin. d. p. 2. lit. I. n. 184. & n. 206. post Sura. conf. 25. n. 15. & Ioan. Bapt. Costa de factis scientia, & ignor. inspect. 73. n. 12. resoluit quod ad impediendum restitutionem in integrum ex capite ignorantie presumpta scientia ex consanguinitate non sufficit.

Quæ quidem scientiæ presumptio in consanguineo locum habet etiam quoad coniunctos remoti gradus, vt per Duen. d. reg. 125. limit. 4. Anton. Gabr. d. concl. 6. n. 12. & 43. Mascard. d. concl. 413. n. 7. Menoch. d. presumpt. 24. n. 35. Farin. d. lit. I. n. 183. vbi extendit vique ad gradus iuris ciuili.

Præstijfij liberationem, &c.] Notatur ad hoc quod dispositio quantumcumque exorbitans atque etiam correctoria, loquens in contractu habet locum in distractu, vt per Tiraq. de iure mariti gloss. §. n. 6. A pari enim procedunt, & eiusdem sunt naturæ contractus, & distractus, vt per Sura. de alim. tit. 8. prinil. 22. n. 6. Cald. Pereira de potest. eligendi cap. 7. num. 15. Escobar de ratiocin. cap. 14. n. 42. Stephan. Gratian. discipuli forens. cap. 168. n. 7. & 10. cum segg. Cenall. commun. contra commun. tom. 4. q. 897. n. 386. Cardini. Mantie de tacit. & ambig. comment. lib. 1. tit. 2. n. 15. cum segg. D. Barbofin liberos absens, §. prouide, num. 13. ff. de iudic. quos refero ego ipse de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 59. num. 4.

In gloss. Probata. ibi, vel tunc credidit se maiorem, & nunc aliter exigit, &c. Notatur ad hoc quod quando testis primo loco deposuit per verbum, credo, in secundo deponit per verbum affirmum veritatis, eo casu semper standum est secundo dicto, vt per Crot. de testib. num. 343. Clar. lib. 5. §. fin. q. 53. n. 16.

L. Minoribus. VIII.

Imp. HONOR. & THEOD. AA. Iuliano Proconsuli Africa.

I N omiffis ex certa scientia, vel sine, minor restituitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

S Y M

SVM MARIVM.

- 1 Minor læsus non sui facilitate, nec etiam dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circumscriptus, & ideo non restituitur in integrum, & n. 2.
 2 Minor non videtur deceptus iure communi vsus.
 3 Minor ut restitutor probare debet quod aduersarij dolo, suæ facilitate suis circumuentus.
 4 Videtur pro presumitur.
 5 Læsus gerens se ut prudens paterfamilias, an teneatur probare remissionem.

L. Non videtur. IX. & vlt.

Imp. ZENO A. Æliano P. P.

1 Minor læsus non sui facilitate, quia facit id, quod diligens paterfamilias faceret, nec etiam læsus dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circumscriptus, & ideo non restituitur in integrum. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* post omnes Giphian. ad hanc l. tom. 1. pag. 93.

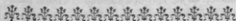
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 15. Mathesil. sing. 58. Alciat. de presumption. reg. 1. pres. 42. num. 6. Cuiac. lib. 16. obseru. 14. Vezin. tom. 1. communium opin. lib. 12. tit. 12. num. 57. pag. 332. vbi quod minori ex accidenti læso non succutitur, Tiraquel. ad finem tit. de retractu ligni. num. 51. vbi quod non videtur deceptus minor iure communi vsus, & n. 54. & segg. Malcard. de probas. concl. 1058. aliis 1062.

3 *mon. 25. in fine*, vbi quod non videtur circumscriptus minor, qui iure fit vsus communi. Morl. in *emporio iuris civilis* p. 1. tit. 10. q. 4. num. 8. Anton. Gom. l. 50. Taurinum 14. in princip. vbi quod minor non restituitur si fecerit quod quilibet maior & prudens fecisset. Valasc. *conclus.* 138. num. 26. D. Barbof. in l. 1. part. 4. num. 118. ff. *soluto matrim.* vbi ait quod minor, qui iure communi vsus est, restitutionem petere non potest.

4 Notatur ad hoc quod minor debet probare ad hoc ut restitutor, quod aduersarij dolo, suæ facilitate fuit circumuentus, vt per Mandol. de *etate min.* q. 4. Rebuff. tom. 2. ad *legem Gallia tit. de restitut.* art. 1. gloss. 3. num. 26. Menoch. *conf.* 100. num. 189. Malcard. *dict.* *conclus.* 1062. num. 25. in *prim.* Cald. Pereira in l. *si curatorem*, verbo *sua facilitate* n. 1.

5 Videtur. Id est, presumitur, secundum Innoc. in *cap. auditis*, num. 3. de *restitu.* in integrum.

6 In gloss. *Qui, vlt.* Vtrum læsus gerens se ut prudens paterfamilias, teneatur probare læsionem? vide Alciat. de *pres.* 42. n. 6. Mauri. de *restitu.* c. 174. Rebuff. d. gloss. 3. num. 16.

De filiofamilias minore.

Tit. XXIII.

Vtm tractatus de restitutione minorum latè pateat, ideoque generali titulo subiiciuntur multi speciales: ex quibus hic 23. & tres qui proximè sequuntur ad personas respiciunt, id est, ad minorem, ad eius fideiussores, vel tutores, siue curatores, vel socios & consortes. Hic igitur tit. agi-

tur de filiofam. minore, quia dubitabatur, an ei succurrendum esset, ne per eum prospiciatur patri perfectæ ætatis, contra scopum edicti prætorij. Et responsum fuit ipsum filiofam. esse restitutum: eius autem patri, si de peculio conueniatur, restitutionem denegendam, *infra. si minor se maior dix. l. vlt.* Scripserunt in hanc tubricam Angel. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebast. Nauil. item Cuiac. Pac. & VVe sembec.

SVM MARIVM.

- 1 Patrie auctoritas non firmat contractum filiofam. vt non sit locus restitutioni in integrum.
 2 Filiofam. minor fideiussoribus pro patre, ex successione omilla ad hoc petit restitutionem in integrum, & num. 3. fallit si fideiubeat pro liberando patre à carceribus, num. 4.

L. Filiusfamilias. I.

Imp. GORDIANVS A. Gaudiano militi.

Auctoritas patris non firmat contractum filiofam. vt restitutioni in integram non sit locus. Item filiofam. minor pro parte fideiubens ex successione omilla, in integram restitutionem adhuc petit. Colligitur ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Catr. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebastian. Nauil. remissio Casal. in *annot.* & Ximen. in *concord.*

Vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 15. num. 19.* vbi citato hoc text. dicit quod si minor 25. annis pro alio fideiubeat, licet merito iure teneatur, potest restitui, modò sit fideiussor extranei, modò coniunctæ personæ, & modò debitor principalis sit soluendo, modò non, immo, quod magis est, hoc casu presumitur læsio, subditque hoc singulariter limitari præterquam si fideiubeat pro patre incarcerato, quæ tunc teneretur, & efficaciter obligatur, cum quilibet maior, & prudens hoc faceret. Rebuff. ad *legem Gallia tom. 2. tract. de restitu. art. 2. gloss. 3. num. 4.* vbi per hunc text. tenet quod restitutor minoris non prodest fideiussori, & quamvis minor restitutor sit aduersus principalem, tamen cogetur fideiussor soluere, & postea ager contra minorem. Sfort. Odd. de *in integ. restitu. part. 2. q. 54. art. 2.* Aldouin. *conf.* 1. num. 24. Gam. *Lusitan. decis.* 162. num. 5. vbi tenet per se solum sine alia probatione læsionis læsum fideiussorem esse demonstrat, Gutier. *practi. lib. 2. q. 128. num. 3. vers. in contrarium, in fine*, vbi ait quod minor fideiubens, & intercedens pro alio, eo ipso dicitur læsus, & potest restitui aduersus fideiussionem sine alia probatione læsionis; optimè Molin. de *iust. tract. 2. disp. 540. num. 25. vers. minor*, vbi dicit haberi in hoc text. quod minor 25. annis, quantum sit fideiussor pro aliquo existat, non est ea obligatio ipso iure nulla, per beneficium tamen restitutionis in integram eliditur, atque annullatur, esto sit fideiussor patris, & esto debitor principalis non sit soluendo, quia eo ipso quod talis minor soluere debet pro debitore principali, censetur læsus ea fideiussione. Idem dicit Rebello de *oblig. iust. part. 2. lib. 16. de contract. fideiuss. quest. vnic. num. 14.*

Sed *casu pro patre, &c.* Fallit si fideiubeat pro liberando patre à carceribus, Anton. Gom. *vbi supr.* Molin. & Rebello *dictis locis*, Stephan. Grati *an. disp. forens.* 108. num. 4. *et. cum segg.*

Bb 4

SVM

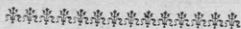
SVM MARIVM.

- 1 Filius adversus mutuum restituitur, nisi interven-
rit iussu patris, & num. 2.
3 Minor ex etate lapsus restitutionem in integrum
postulat.

L. Si frater tuus. II. & ult.

Idem A. Triphoni militi.

- 1 Filius adversus mutuum restituitur, nisi iussu pa-
tris intervenierit. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Mathesil. notab. 58. Sfort. Odd. de in integr. re-
stit. p. 2. g. 51. num. 39. cum segg. Donell. comment. iu-
ris civilis lib. 21. cap. 7. vol. 3. Ioan. Gac. de nobilit.
gloss. 6. §. 1. num. 2. col. 2. vbi dicit quod minor *impra-*
sens, destitutus erat omnino omni remedio iuris
ordinario, quia, vt text. dicit, excipere nihil poterat,
nec item agere, vnde minor laesus remedio iuris ordi-
nario destitutus reperiebatur, quapropter vt laeso
restauraretur, merito recurrendum erat ex bono &
aequo, quod in restitutione versatur ad beneficium
iuris indultum minoribus, atque adeo ad restitutio-
nis auxilium; subditque hunc text. rectissime alle-
gari posse ad id, vt scilicet restituitur ita demum
concedatur si nullum aliud, remedium subit ordi-
narium.
3 *Lubricum atatis*, &c.] Vide Donell. *dist. lib. 21.*
cap. 10. col. 1. in princip. vbi ait quod sic per metapho-
ram imbecillitas consilij, qua tanquam in loco lu-
brico versans facile labatur, & ibi in notatis Ofual-
dus Hilligerus *lit. A.*

De fideiussoribus minorum.

TIT. XXIV.

MINOR cum vendit praedium sine aucto-
ritate curatoris, & decreto iudicis, ven-
ditio ipso iure nulla est: venditione au-
tem recte facta, ita vt ipso iure valeat,
ac fideiussor accessit, hic casus pertinet
ad hunc tit. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel.
Aretin. Alex. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Naui. item
Cuiac. Pac. & VVelschm.

SVM MARIVM.

- 1 Restitutio minorem liberat ab onere euictionis, &
num. 2. de eius fideiussore quid, num. 3.

L. Postquam. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Mironi.

- 1 Restitutio minorem liberat ab euictionis onere,
ac praestatione. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet.
Bart. Angel. Castr. Aretin. Bald. Alex. Fulgos.
Aloys. Leo, Sebast. Naui. remissive Casal. *in annot.*
& Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, il-
ludque materiam late explicant & praecipue ad hoc
quodd licet minori laeso per restitutionis in integrum
beneficium succurratur, eius tamen fideiussori non
semper succurritur, Roman. *song. 551.* Hippolin. *repet.*
rubr. de fideiussor. n. 267. Mynsing. *cent. 4. obsen. 18.* &
19. Rebuff. ad *leges Gallia tom. 2. tit. de restitut. art. 2.*
gloss. 3. num. 4. Duem. *reg. 330. à princip.* Canon. *commentar.*
iuris civilis lib. 6. cap. 7. mon. 8. Mauric. de *re-*
stitut. in integ. cap. 14. Sfort. Odd. *in simili tract. 9. 57.*
art. 6. num. 47. Donell. *commentar. iuris civilis lib. 21.*
cap. 14. col. 3. cum segg. Anton. Fab. *lib. 8. coniectur. cap. 3.*
Gregor. Lop. *4. in gloss. por. razon. tit. 12. part. 5. vbi* ex
Bart. dicit quod si minor vendens praedium promit-
tat de euictione, & det fideiussorem, tunc fideiussor
non tenebitur, ex quo vendens sine decreto non
remanet obligatus euicilliter, nec naturaliter; sed si
extraneus promittit de euictione, & det fideiussor-
em, tunc tenebitur fideiussor. Menoch. *conf. 179.*
num. 1. vbi citato hoc text. dicit quod minore libe-
rato mediante restitutione in integrum, non libera-
ri eius fideiussorem, quia huiusmodi restitutionis in
integrum beneficium personae minoris concessum
non extenditur ad eius fideiussorem. Guicet. de *iuram.*
confirm. part. 3. cap. 1. §. 1. num. 16. vbi tenet quod minor
non poterit in se suscipere iudicium habitum contra
suum fideiussorem ad utilitatem ipsius fideiussoris, cum
adversus suum fideiussorem comparat sibi restituitio.
Baëga de *non meliorandis cap. 35. num. 11.* vbi dicit con-
clusionem textus procedere, quia hic minor pecu-
liari personae privilegio se tuerit, si autem iure
communis se defenderet, etiam fideiussor eodem iure
tutus esset. Gam. *Lusit. decif. 79. num. 2.* vbi quod fide-
iussio accedens venditioni rei minoris factae sine
decreto iudicis, & curatoris auctoritate, non valet. D.
Barbosa in *legua tale. mon. 68. ff. soluto matrimonio.* vbi ad-
uertit vt fideiussor minoris videat quid sibi sit vi-
lius, an tueri se ex sua persona ope exceptionis, vel
expectare quod minor impetret restitutionem, quae
etiam ei proderit. & in l. *maritum, cod. tit. num. 83.*
vbi admonet quod fideiussor conuentus debet de-
nuntiare principali, vt veniat ad eius defensio-
nem, qui veniens ex propria persona poterit oppo-
nere exceptionem personalem sibi competentem,
& fauet eam prodesse fideiussori ne alias praedicta
exceptio sibi competens reddatur inutilis, & n. 87.
per hunc text. resoluit fideiussorem adversus mino-
rem non posse habere recursum. Cardos. in *praxi*
iudicium. & Aduoc. verbo *fideiussor, num. 6. vers. fideiuf-*
sori, vbi dicit quod illi pro minore non competit re-
stitutio in integrum, quauis minori competeret,
Cald. Pereira in l. *fi curatorem, verbo minoribus n. 42.*
ad fin. vbi ait Imperatoris in presenti rescriptis re-
stitutionis beneficium minori concessum eius fide-
iussori nullatenus prodesse, & *quest. forens. lib. 1. g. 15.*
num. 13. ad fin. vbi quod fideiussor minoris contra
eum non habet recursum, & de *empt. & vendit. c. 32.*
num. 14. vbi resoluit quod licet minori laeso per re-
stitutionis in integrum beneficium succurratur, eius
tamen fideiussori non semper succurritur, quia be-
neficium huiusmodi est personale, ac proinde fide-
iussori non prodest. & n. 15. limitat quando reme-
dio ordinario minori succurritur, puta quia dolo
aduersarij minor fuit deceptus, quoniam tunc fide-
iussor etiam ex persona sua de dolo agere posset, &
num. 16. limitat etiam quando creditor posset habere
regressum contra alium quam fideiussorem, tunc
minoris restitutio proderet fideiussori, & n. 17. limitat
quoque quando fideiussor conuentus, qui esset ha-
biturus regressum contra minorem debitorem prin-
cipalem.

capalem, ipse minor compareret vt defensor necessarius in iudicio pro ipso fideiussore, & peteret restitutionem in integrum, tunc restitutor etiam fideiussori proderit, & *num. 19.* limitat pariter quando restitutor nullum esset allatura commodum minori, si restitutor sua non proderet fideiussori, scilicet quia esset casus in quo minor aduersus fideiussorem restitutionem petere non posset, tunc enim restitutor minori concessa transiret ad eius fideiussorem & *num. 20.* denique limitat quando fideiussor pro re minoris stipularetur, & fideiuberet, vt pote si minor rem venderet, in qua est deceptus, si aliquis fideiussor pro eo illi fideiussori, post minoris restitutionem succurritur, idem si satisfecerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideiussor minoris ex persona minoris non gaudet beneficio restitutionis, excepto dolo aduersarij, & *num. 2.*
- 2 Decretum iudicis in contractibus minorum non supplet auctoritatem tutoris, vel curatoris, & *dist. 2. n. 4.*
- 3 Restitutio minoris prodest fideiussori quando propter hoc creditor non remanet in damno.

L. Si ea quæ tibi. II. & vlt.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
A A. Curioni.

- 1 Fideiussor minoris ex persona minoris restitutionis beneficio non gaudet, excepto aduersarij dolo. Colligunt ex Ordinarij. Doctores citati ad l. 1. *num. 1.* supra hoc tit.
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & præcipue ad hoc quod vbiunque dolo aduersarij minor fuit deceptus, tunc fideiussor etiam ex persona sua de dolo agere posset, l. Hispan. 4. tit. 21. part. 5. vbi gloss. 2. Duen. reg. 330. limit. 1. Titag. in l. s. vbi gloss. in fine, *num. 6.* Ioseph. Ludou. Perus. decis. 27. *num. 10.* Stort. Odd. de restitu. in integrum, pag. 1. q. 48. art. 2. Cald. Pereira in l. si curatoris, verbo minoris, *num. 51.* vbi rationem præstat, quia æquus est aduersarij, qui dolum commisit, damnum pati, quàm fideiussorem, qui bona fide intercessit, de proprio matrimonio soluere, & de empt. & vendit. cap. 32. *num. 15.* vbi subdit quod fideiussor prohibetur tantum agere ratione ætatis, non alia ex causa, vt pote si deceptus fuit minor vltra dimidium, vel dolo, aut metu inductus, quia hoc casu minoris restitutor etiam fideiussori proderit, D. Barbof. in l. quia tale, *num. 67.* ff. soluto matrim. vbi ait textum in præfenti sub distinctione decidere, quod si minor sit læsus sua facilitate, tunc restitutor minoris non prodest fideiussori; si verò sit læsus dolo aduersarij, tunc restitutor etiam prodest fideiussori: & deinde querit de quo dolo textus iste intelligi debeat. latè Molin. de Justit. tract. 2. disp. 540. *num. 16.* vbi dicit quod quando aliquis pro minore fideiussor extitit, & minor se inuenit læsum, aut interuenit dolo in eo, in quo minor est læsus, sicut materialis, atque re ipsa, ita quod quamuis dolo non fuerit inuentus, læsus tamen est talis vt quoad eam neque obligatio civilis, neque naturalis oriatur ex eo contractu ex parte minoris, vt si minor vendidit rem vltra dimidium iusti pretij, vel eam emit vltra dimidium iusti pretij, non intendente altero contahente eum decipere: aut non interuenit dolo etiam materia-

lis explicatus, sed minor obligatus non sit saltem naturaliter, ceterum minor propter læsionem beneficium restitutionis in integrum rescindendi contractum: tunc in priori euentu siue dolo interuenit formaliter, siue materialiter solum, vtique quoad id, quoad quod nec naturalis obligatio confutur ex parte minoris si minori subueniatur quocunque modo etiam beneficio restitutionis in integrum, fideiussor pro eo adhibitus quod id præcise quoad quod neque naturalis obligatio confutur ex parte minoris, ad nihil tenetur creditor: quoniam obligatio fideiussoris semper nititur alicui obligationi saltem naturali, principalis debitoris, cuius pro quo fideiussor extitit; quare si illa non extitit ex parte illius, pro quo fideiussor, neque ipse quoad id tenetur. Additque idem Molina id intelligendum esse non solum quando interuenit dolo formaliter, sed etiam quando interuenit solum materialiter modo explicato, & non solum in obligatione fideiussoria, sed etiam in principali, vt si quis post contractum minoris debitum illius in se suscepisset, confirmando contractum, quia enim hæc obligatio etiam nititur primæ obligationi minoris, vtique si illa nulla fuit omnino, hæc quoque nulla omnino esse censenda. Rebello de obligat. in fin. p. 2. lib. 16. de contractu fideiuss. q. vnic. *num. 15.* vbi resoluit quod minoris fideiussor non tenetur si eius obligatio non fuit valida saltem naturaliter, semper enim obligatio fideiussoria obligationi alterius innititur, vnde si prior ista obligatio nulla est, neque etiam obligatio fideiussoris, qualis esset si dato fideiussore minor vendidisset sine decreto iudicis rem immobilem, vel rem pretiosam, quæ seruando feruari poterat, vel enim venditio hæc est ipso iure nulla ex parte minoris, ita etiam fideiussio exhibita pro ea.

In gloss. Præfatis. ibi, item & curatoris, &c. Notatur ad hoc quod iudicis decretum in contractibus minorum non supplet tutoris, vel curatoris auctoritatem, cuius contrarium tenere videtur gloss. in l. si curatoris, sup. de in integ. restitu. minor. pro quarum concordia laborat Farinac. in praxi crimin. p. 1. q. 15. *num. 37.* cum segg. vbi *num. 39.* post Simoncel. in tract. de decretis lib. 3. tit. 7. in fine. *num. 25.* cum segg. distinguit quod scilicet si sumus in actu, qui vltra tutoris & curatoris auctoritatem, requirit etiam iudicis decretum, & sic in alienationibus mobilium minoris, & tunc vtique concludi debet quod iudex nec tutoris, nec curatoris defectum supplere possit, quo casu procedit resolutio huius glossæ. Secus verò vbi sumus in actu, qui per solum tutorem, seu curatorem absque iudicis decreto expediri potest, tunc iudex valebit defectum tutoris, vel curatoris supplere, siue sumus in actu necessario, vt puta liberationis, & sic in solutione faciendi, siue etiam in actu voluntario, & ita procedit dictum glossæ in citata l. si curatoris.

Ad gloss. Vtrique. fin. Notatur ad hoc quod restitutio minoris, prodest fideiussori quando propter hoc creditor non remanet in damno, quia scilicet superest debitor principalis, a quo id, quod sibi debetur, possit exigere, vt per Rebuffum ad legem Gallica tom. 2. tit. de restitu. art. 2. gloss. 3. *num. 11.* Duen. reg. 330. limit. 2. D. Barbof. in l. quia tale, *num. 70.* in princ. ff. soluto matrim. vbi subdit ideo restitutionem minoris non prodest fideiussori, quia si proderet, hoc esset in necesse, & manifestum damnum creditoris; & a cessante ratione inferri quod si creditor non remanet in damno, quia adhuc habet a quo suum debitum exigit, restitutio minoris non solum illi proderit, sed & fideiussori.

Si tutor, vel curator intervenierit.

TIT. XXV.

TUTOR, vel curator tribus modis intervenire potest, 1. si minor tutore, vel curatore auctore, vel in iudicio, vel extra iudicium aliquid gessit. 2. cum tutor tutorio, vel curator curatorio nomine aliquid gessit. 3. cum tutor, vel curator suo nomine contrahit. nihilominus restitutio conceditur, sed tutori, vel curatori non prodest. Scripserunt in hac rubr. Angel. Alexand. Fulgos. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. item Caiac. Pac. & VVe-fembec.

SUMMARIVM.

- Minor adversus aditam hereditatem infra legitimum tempus restituitur.
- Minor si legitimam aetatem adimplevit ob lesionem per aditionem hereditatis factam convenit curatorem.

L. Si iam puberes. I.

Imp. ANTONINVS A. Martiana, & alijs.

- Minor adversus aditam hereditatem infra legitimum tempus restituitur. Item minor si legitimam aetatem adimplevit, ob lesionem per aditionem hereditatis factam convenit curatorem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castr. Alex. Fulgos. Bald. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissioe Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Vide Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo lesio, sub num. 50. de in integrum restitut. minor. ubi dicit quod Imper. in praesentis, filiis aduentibus hereditatem paternam, in integrum restitutionem pollicetur.

SUMMARIVM.

- Minoribus circumventis in iudicio non obest praesentia tutoris in impetrando beneficio restitutionis.
- Minoribus lesio tam in iudicialibus, quam extra iudicialibus concedenda restitutio.
- Tutoris auctoritas atque consensus licet expressis interponi debeant in actibus extrajudicialibus, in iudicialibus tamen eius praesentia sufficit, qui debet consentire, vel auctoritatem prestare si non contradicat.

L. Minoribus. II.

Imp. ALEXANDER A. eidem.

- Circumventis in iudicio minoribus tutoris praesentia non obest in impetrando restitutionis beneficio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- Vide Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo lesio, sub num. 50. de in integrum restitut. minor. ubi asserit textum in praesentis probare minoribus lesio tam in iudicialibus, quam extrajudicialibus concedendam esse restitutionem, nulla consideratione facta laedatur

ex contractu, seu quasi, vel distractu. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 38. num. 11. ubi per hunc text. & l. 1. supra proximam resolvit quod minor etsi auctoritate tutoris contrahat, si laesus sit, potest petere restitutionem; & addit idem dicendum esse quando interveniente iudicis decreto contraheret.

Notatur ad hoc quod licet auctoritas, aut consensus solemnitate debeant expressis interponi in actibus extrajudicialibus, videlicet contractibus, & similibus; at in iudicialibus sufficit eius praesentia, qui debet consentire, vel auctoritatem prestare si non contradicat, ut per Tiraquel. de iure maris, gloss. 7. num. 37.

SUMMARIVM.

- Restitutionis remedium et extraordinarium, si sit pinguis, minor omisso ordinario, actionem tutelae intentare potest.
- Minor adversus contractum gestum cum tutore, aut curatore, potest restitui, in quo ille male negotium gessit, & sic quando lesio intervenit.
- Remedium extraordinarium si est vilis ordinario, omisso isto potest intentari illud.
- Minori non denegatur restitutio, quoties per hanc plenius seu pinguis illi succurritur.

L. Ad invidiam. III.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Nicomedi.

Restitutionis remedium ut extraordinarium si sit pinguis, minor omisso ordinario, actionem tutelae intentare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Male gessisse probari possunt, &c.] His verbis innuit Imper. eo casu adversus contractum cum tutore, aut curatore gestum posse minorem restitui, in quo ille male negotium gessit, & sic quando lesio intervenit. Ita textum hunc intelligunt Menchae contrarios, v. sup. part. 2. cap. 66. num. 4. Cald. Pereira in l. si curatorem, de in integr. restit. min. verbo lesio, num. 61. in princ.

Licet personalis actio, &c.] Notatur ad hoc quod si remedium extraordinarium vilis sit ordinario, omisso isto potest illud intentari, ut per Za. lib. 1. respons. cap. 10. num. 20. Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 19. Maur. de restitut. in integrum, cap. 11. num. 7. Sfort. Odd. in simili tract. p. 1. quest. 17. num. 33. Morl. in emptio iuris part. 1. tit. 5. q. 3. n. 12. Unde provenit ut minori non denegetur restitutio quoties per hunc plenius, seu pinguis illi succurritur, ad not. per Tiraquel. in l. si unquam, verbo libertis, num. 114. de renovand. donat. Maur. d. cap. 1. n. 7. Cald. Pereira d. verbo lesio, n. 11. quos refero ego ipse de Axiom. iuris v. sup. part. 2. cap. 102. n. 2.]

L. Si creditor. IV.

Idem AA. & CC. Isidoro.

Minor non restituitur aduersus obligationem quam in se recipit eiusdem curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

De intellectu huius text. agit Donel. ad l. qui 7. n. 2. v. hinc nonnulli, inf. quod cum eo, ubi citat Bart. in princ. & num. 2.

SPM

SVM MARIVM.

- 1 Minor quamvis possit restitui, contra administratorem tamen potest experiri, nec eidem praiudicari electio.
- 2 Contractus & distractus à pari procedunt, & eiusdem sunt nature.
- 3 Instantia perempta, & lata sententia ab observatione iudicij non percutit effectus indulti per litem contestationem.
- 4 Minor potest vel agere ad interesse contra tutorem, vel etiam petere restitutionem in integrum quando fuit læsus in actu tutoris.

L. Etiam tutoribus. V. & vlt.

Idem AA. & CC. Valentino.

Quamvis minor possit restitui, tamen contra administratorem potest experiri, nec eidem praiudicari electio. Colligunt ex Ordin. Dōctores citati ad l. i. num. 1. sup. hoc tit.

Diffrahentibus, vel alias contrahentibus, &c.) Ergo contractus, & distractus à pari procedunt, & eiusdem sunt nature, de quo vide. Surd. de aliment. tit. 8. prinil. 22. num. 6. Cald. Perita de potest. eligen. cap. 7. num. 15. Elcob. de ratiocin. cap. 14. num. 42. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 168. n. 7. & 10. cum segg. Ceuall. commun. contra commun. tom. 4. quæst. 897. num. 886. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. comment. lib. 1. tit. 2. num. 15. cum segg. D. Barbof. in l. heres absens, §. proinde, num. 15. ff. de iudic. quos refero de appellatiua verbor. utriusque iuris signif. ap. pell. §. 9. num. 4.

In gloss. Generando, fin. ibi, sol. speciale in iudicij, &c. Notatur ad hoc quoddam perempta instantia, & lata sententia ab observatione iudicij non percutit effectus indulti per litem contestationem, ut per Anton. Gom. var. tom. 1. cap. 3. num. 31. vers. quario facit.

Notatur etiam ad hoc quoddam minor potest vel agere ad interesse contra tutorem, vel etiam petere restitutionem in integrum, quando fuit læsus in actu tutoris, ut per Roland. conf. 72. num. 47. vol. 3. Surd. decif. 253. num. 18.

Si in communi, eadēque causa restitutio postuletur.

TIT. XXVI.

sem bec.

In communi causa minor pro sua tantum parte restituitur, sed ea restitutio non prodest consorti. Scripserunt in hanc rubr. Fulgos. Aloyf. de Leo, Sebass. Nazui. item Cuia. Pac. & VVe-

SVM MARIVM.

- 1 Pactum sororis natu maioris non praiudicat fratri.
- 2 Restitutio minoris non prodest maiori habenti causam communem.
- 3 Minore restituito in sua parte, non censetur restitui alij socij.
- 4 Restitutio minoris, etiam in re communi, & indiuisa

consorti non prodest.

Ius sororitatē, vel fraternitatē nihil operatur, quo magis frater possit transigere in causa communi sui & fratris.

Bona minorum communia si sunt ab altero minore alienata sine suo consensu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, & qui vendidit restitui petat, non poterit etiam qui ratificauit, restitui.

Ratificari potest quod nostro nomine gestum est quantum ad ipsius ratificantis praiudicium.

Minor si rem propriam alienauit, observatio iuris solemnibus, non potest maior factus contra alienationem huiusmodi beneficio minoris ætatis amplius restitui, si illam iam ratificauit.

Res vel causa quando est indiuisa, ut seruitus, tunc restitutio concessa minori, prodest maiori.

L. Nec si maior. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Aphobio, & alijs.

Pactum sororis natu maioris non praiudicat fratri. Item restitutio minoris non prodest maiori communem causam habenti. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bald. Angel. Jacob. de S. Georgio, Castr. Fulgos. Alex. Aloyf. Leo, Sebass. Nazui. remissive Calal. in annot. & Ximen. in concord. part. 1. & 2.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Alex. conf. §. 5. num. 17. lib. 5. Alphan. collect. 437. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 10. vbi quoddam restituito minore in sua parte non censetur alij socij restitui, D. Barbof. in l. i. ff. soluto matr. p. 3. n. 63. vbi ait certum esse restitutionem minoris etiam in re communi, & indiuisa, consorti non prodesse. Mench. controuerf. susus seg. part. 2. cap. 23. num. 12. in princip. vbi ex hoc text. colligit ius sororitatē, vel fraternitatē nihil operari, quo magis frater possit transigere in causa communi sui & fratris, Menoch. remed. 15. recap. num. 129. & segg. vbi dicit in præsentem esse casum notabilem, dum probatur hic quoddam si minorum bona communia sint ab altero minore alienata sine suo consensu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, qui vendidit restitui petat, non poterit qui ratificauit, restitui. Donell. comment. iuris civilis lib. 21. cap. vlt. vers. qua de re, vbi sic dicit: quæ si cum alio communis, pro parte sua restituitur, nec ætas eius ceteris patrocinatur. Paul. Montan. de tutel. & curis, cap. 3. num. 517.

Notatur ad hoc quoddam potest ratificari quod nostro nomine gestum est quantum ad ipsius ratificantis praiudicium, ut per Tiraquel. de retractu lig. §. 1. gloss. 9. num. 248. & citatos per me ad reg. ratum 9. de regul. iuris lib. 6.

Nam si cognitis, &c.) Notatur ad hoc quoddam si minor rem alienauit propriam, observatis iuris solemnibus, non potest maior factus contra alienationem huiusmodi beneficio minori ætatis amplius restitui, si illam iam confirmauit, ratamque habuit, ut per Menoch. de remed. 15. recap. num. 101. Simoncel. de decretis lib. 3. tit. 9. in præfat. Scott. de in integ. restitut. quæst. 25. num. 5. cum segg.

In gloss. Patrocinari, fin. ibi, si autem esset indiuisa, puta seruatus forte, &c. Notatur ad hoc quando res vel causa est indiuisa, ut seruatus, tunc restitutio concessa minori prodest maiori, quia si plures habent ius seruatus in fundo alieno, qui remiserunt seruatum, & vnus eorum est minor, & restituitur, eius

eius restitutio prodest aliis maioribus, ut per Gam. *Lysit. decif. 291. num. 1.* vbi dicit quod in indiuiduis, & in quali indiuiduis, restitutio minorum prodest maiori consorti litis, Afflict. *decif. 213. vbi num. 3.* inquit fuisse per factum Consilium conclusum quod in indiuiduis & connexis beneficium quod competit minori, extenditur ad consortes eiusdem litis maiores, Menoch. *remed. 15. recuper. num. 131. & conf. 123. num. 15. & conf. 136. num. 23.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 1. 4. num. 1.* Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, num. 25. cum segg. D. Barbof. in d. l. 1. part. 3. num. 63. latè Gutier. *practic. lib. 1. q. 67. per tot. vbi in vers. quid tenendum;* ait hanc opinionem veram esse si causa verè indiuidua, & connexa sit, ita quod separari commodè non possit, per text. in l. si communem, ff. quemadmod. seruit. amitt. cui congruè responderi non potest. Quamuis contrarium, immo quod indistinctè talis restitutio tantum proffit minori, non verò consorti maiori etiam in indiuiduis, aduersus hanc gloss. post omnes ordinarios in presentia teneat Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 10.* dicens hanc esse veriorè, & communiorè opinionem, quia licet seruitus sit indiuidua, & pro parte constitui non possit, in casu tamen supraposito non restituitur minori pro parte, sed in solidum, & si alij focij maiores vti velint seruitute, obstat eis exceptio, & repellentur, argum. text. in l. si per fundum, ff. de seruit. restit. præd.

*Si aduersus rem indicatam
restitutio postuletur.*

TIT. XXVII

ACTVS de personis, consequenter agitur de negotijs & factis, aduersus quos mihi restitui petit. & primum de re indicata hoc tit. Scripserunt in hanc rubr. Fulgof. Aloyf. de Leo, Sebastian. Næui item Cuiac. Pac. & VVeseembec.

De materia tituli vide Ordinat. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 41. & l. Hispan. 1. cum segg. tit. 25. part. 3. Vezin. Villalob. Donat. à Fina & alios tom. 1. commun. opia. lib. 2. tit. 15. pag. 334. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 5. vers. 11.* Myning. *cent. 7. obseruat. 80.* Odauian. *de stylo Curia lib. 8. cap. 3. num. 3.* cum segg. Zoanet. *rerum quotidian. cap. 21.* Rebuff. *ad legem Gallica tom. 2. tit. de restitut. art. 10. num. 20.* cum segg. Mauric. *de in integ. restit. cap. 192.* Scort. *Odd. eod. tract. p. 2. quest. 81.* Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorare, num. 46. Morl. in *emporio iuris part. 1. tit. 5. q. 4. num. 11.* Ioan. Bapt. Costa in *tract. de ratione quæta num. 137.* Flores de Mena *var. quest. lib. 1. quest. 5. à princip.*

S Y M M A R I V M.

- 1 Minor contra sententiam condemnatoriam restitutionem peti in tantum, quantum probat grauatum.
- 2 Minori contra sententiam latam post legitimam ætatem, ætatis prætextu non competit restitutio, & num. 3.
- 4 Expensa vbi fuerint petita, & index omiserit eorum condemnationem, non censetur absoluisse ab expensis, imò iure omiffa est eorum condemnatio.

- 5 Sententia est stricti iuris, strictèque intelligenda est.
- 6 Solidum licet quis intenet, si probat iustitiam habere tantum in parte, super illa parte obtinere debet.
- 7 Restitutio non competit, quoties actus de quo agitur, licet captus sit in minore ætate, in maiore tamen fuerit perfectus.
- 8 Sententia tres vbi lata fuit, quarum prima condemnatur in 100. secundum in 80. tertia in 60. aureis, illa sunt conformes in summa minori.

L. Minus ex tutelæ. I.

Imp. ALEXANDER A. Vilijs.

Contra sententiam condemnatoriam minor petit restitutionem tantum quantum se grauatum probat. Item minori contra sententiam post legitimam ætatem latam ætatis prætextu non competit restitutio. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Cast. Bald. Aloyf. Leo, Sebastian. Næui, post omnes Giphani. *tom. 1. pag. 94. remissivè Casal. in notis.* & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *Hisp. 6. tit. 25. part. 3. vbi gloss. 2. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 5. vers. vnde cum inferitur,* vbi per hunc text. tenet quod si minor sit condemnatus per sententiam diffinitivam in causa civili, vel criminali, & in ea sit læsus errore, vel imperitia iudicis, vel culpa & facultate minoris, quia non opposuit, vel probatur exceptionem sibi competentem, vel aliam iuris defensionem, potest restitui, quod tamen intelligit, & declarat isto modo: nam si minor est læsus in ipsa sententia, quia plenè de iure suo probauit, & index eum iniuste condemnauit, debet intentionem suam fundare in hoc, & petere vt restituiatur, & iterum rectè iudicetur ex eisdem actis: si verò non est læsus in ipsa sententia, sed ex eo quod omisit aliquam exceptionem peremptoriam, vel probationem necessariam pro victoria causæ, tunc debet restitui aduersus sententiam, & omnia alia acta processus vsque ad illam tantum partem in qua fuit læsus, vt reponatur in illo statu. Scort. *Odd. de in integ. restitut. quest. 72. art. 1. num. 2.* Donell. *comment. iuris civilis lib. 2. cap. 7. col. ult.* Garcia Mastrill. *Sicilia decif. 44. per tot.*

Notatur ad hoc quod vbi petita sunt expensæ, & index omisit earum condemnationem, non censetur absoluisse ab expensis, imò iure omiffa est eorum condemnatio, vt per Couar. *practic. cap. 25. n. 6.*

Notatur etiam ad hoc quod sententia est stricti iuris, & strictè quoque est intelligenda, vt per Tiraq. *de retractu lig. 5. 1. gloss. 9. num. 184.* Sigilim. Scacc. *de appell. quest. 17. limit. 21. num. 49.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 5. num. 10.* Monter. *à Cueva decif. 36. n. 32.* Cacheran. *decif. 65. num. 11. & decif. 145. num. 10.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 214. n. 11.*

Notatur etiam ad hoc quod licet quis intenet solidum, si probet iustitiam habere tantum in parte, super illa parte debet obtinere, vt per Tiraq. *de retractu comment. ad finem tit. num. 99. vers. verum,* Brunot. *à Sole in locis communib. verbo solidum, fol. 181.*

Ceterum si post, &c. An autem restitutio competit, quoties actus de quo agitur licet exscriptus sit in minore ætate, in maiore tamen fuerit perfectus vide Afflict. *decif. 210. num. 2. cum segg. Goucan. var. lib. 1. cap. 12.* Mauric. *de in integ. restitut. cap. 196.* Scort. *Odd. in simili tract. q. 25. num. 31. cum segg. Menoch. remed. 15. recuper. num. 126. cum segg. Donell. comment.*

comment. iuris civilis lib. 21. cap. 7. in fine, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorare, n. 50. ubi cum aliquibus ex citatis resoluit cessare restitutionem quoad actus gestis cum minore perficitur eodem maiore facto, inspicere enim debet finis quo actus perficitur, & absoluitur, nisi dolo aduersarij actus perfectio in tempus maioris etatis fuerit producta; quod ipse intelligit procedere quando in minore etate nihil omisum est, & sic quando sententia lata in maiore etate non dependet a gestis in minore: nam si dependeret, quia scilicet minor probationes omisit, vel aliquid aliud, concedenda est restitutio.

8 In gloss. Minus 1. ibi, vel pone quod generalis, &c. Notatur ad hoc quod si latae sint tres sententiae, quarum prima condemnat in centum, secunda in octoginta, tertia in sexaginta aureis, illae sunt conformes in minori summa, ut per Abb. in cap. 1. unum. 23. col. 2. de re iudic. Capell. Tholof. decis. 178. n. 6. 215. Couarr. lib. 1. var. cap. 2. num. 6. & pract. cap. 25. n. 6. in fine, ubi subdit hanc opinionem tunc obtinere cum ille, cui praedicta diminutio quantitas, consensit expresse, aut tacite sententiae latae in minori summa, & denique omnibus quoad illam minorem quantitatem.

SVMMARIVM.

- 1 Minor restituitur contra sententiam latam pro parte respectu potestatis patris, & num. 2.
- 3 contra factum proprium qui venire potest, si pretendat factum fuisse minus solemniter.
- 4 Statum si prohiberet fieri alienationem in alios, quam in consanguineos, & quis extraneo venderet, posset forte venditor restitui pretio hanc alienationem a se factam contra prohibitionem statuti retractare.
- 5 Minor aduersus sententiam iam latam audiri, & restituitur.

L. Si cum pater. II.

Imp. GORDIANVS A. Serena.

- 1 Minor potest restitui contra sententiam latam pro parte respectu patris potestatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. in tract. de integritate restit. p. 2. q. 55. art. 1. num. 7.
- 3 Minimeque emancipationem a se factam valere diceret, &c.] Notatur ad hoc quod quis potest venire contra proprium factum, si pretendat minus solemniter fuisse factum, ut per D. Barbof. in l. 1. si soluto matrimonio, part. 5. num. 18. vers. non obstat secundum. Et per hunc textum tenet Tiraquel. de retract. lign.
- 4 §. 1. gloss. 9. num. 42. quod si statutum prohiberet fieri alienationem in alios, quam in consanguineos, & quis extraneo venderet, posset forte venditor restitui pretio hanc alienationem a se factam contra prohibitionem statuti retractare.
- 5 Cum aduersus eam sententiam, &c.] Notatur ad hoc quod aduersus sententiam iam latam potest minor audiri & restitui, ut per l. 8. in fine, ibi, fueras enim si ei plebis fuisse de huiusmodi minor, &c. ubi Gregor. Lopez.

Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

SVMMARIVM.

- 1 Aduersus sententiam vicarij, & delegati Principis solus Princeps cognoscit, & restituit, num. 2.
- 3 de Nullitate sententiae latae a delegato Principis solus Princeps cognoscit. intellige ut num. 4.
- 5 Index inferior non potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententiae superioris, & maxime delegati a Principe, sed solus Princeps cognoscit.

L. Aduersus sententiam. III.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS
Cas. Eliane.

Aduersus sententiam vicarij, & delegati Principis solus Princeps cognoscit, & restituit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Maur. de restit. in integr. cap. 37. Rebuff. tom. ad leges Gallic. tit. de litter. civilib. in praesent. num. 5. Viget. in metodo iuris. p. 7. lib. 24. cap. 2. §. 4. Sfort. Odd. in tract. de integritate restit. p. 2. q. 32. art. 21. num. 154. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 29. vers. in contrarium, ubi cum Maur. cit. loco firmat hanc leg. minime probare delegabilem non esse restitutionis causam, quamvis illam ad solum Principem spectare probet quando ea petitur aduersus sententiam sui delegati; recurrendum autem fore ad principem putat, quando delegatus negat illam postulant concedere, quo casu, inquit, Ordinarius tanquam inferior adiri non potest, per l. minor ff. de minorib. & proinde necessarii est Princeps ad eundem quasi superior, sibi que referauerit.

Nequaquam poterit, &c.] Ex hoc text. colligit lacob. Buttig. in praesent. quod de nullitate sententiae latae a delegato Principis solus Princeps cognoscit, hoc tamen procedere ait Tiraq. in tractat. inter alias actus, in princ. n. 13. quando principaliter de ipsa nullitate ageretur, quod si incidenter agatur, poterit etiam alius quam princeps cognoscere, quia ratione incidentium questionum augetur iurisdiclio. vide Flores de Mena var. lib. 1. q. 5. num. 76.

Et notari solet ad hoc quod index inferior non potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententiae superioris, & maxime delegati a Principe, sed solus Princeps cognoscit, ut per Marant. diss. 1. num. 2.

SVMMARIVM.

- 1 Sententia lata aduersus minores indefensas est ipso iure nulla, & n. 2. secus si pro eis, n. 3.
- 4 Iudicium agnatum cum pupillo sine tutoris auctoritate est nullum.
- 5 Sententia lata in causa criminali contra minorem curatorem suo non vocato, nulla est. amplius etiam si sententia sit interlocutoria, num. 6.
- 7 Confessio minori non nocet si curatore carens deliquisse fateatur.
- 8 Minor etsi laeget per Procuratorem, si damnus illi resultet, restituitur lésione probata.
- 9 Sententia lata contra minorem, non habentem curatorem, nulla est. contrarium vide n. 10.
- 11 contra Sententiam alias nullam, ut pote latam contra minorem non habentem curatorem, non est necessaria restitutio.

Cc L. Cum

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. Urbinio, & alijs.

- ¹ Sententia lata aduersus minores indefensos est ipso iure nulla. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *sup. hoc tit.*
- ² Hanc eandem conf. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 41. §. 2. ibi, *sera per directio non huius, &c.* l. Hispan. 1. tit. 25. part. 3. ubi gloss. 5. Bernard. reg. 219. *vers. tertio fallit*, Matant. de ordine iudic. part. 6. aliu 1. num. 105. vbi num. 106. secus dicit si pro eis, quia tunc bene valet, & p. 4. dist. 16.
- ⁴ num. 45. vbi similiter dicit iudicium agitarum cum pupillo sine tutoris auctoritate esse nullum, Hippol. in l. de minore, in princip. num. 55. & 56. ff. de quaest. Zul. lib. 2. sing. intellect. cap. 16. ad fin. Anton. Gom. tom. 3. var. cap. 1. num. 64. cum seqq. Clar. §. fin. q. 50. num. 2. Menoch. conf. 100. à num. 120. vbi quod si militet non valeat sententia lata in causa criminali contra minorem curatorem suo non vocato, & conf.
- ⁶ 79. o. mon. 3. decis. 108. num. 1. vbi ampliat etiam si sententia sit interlocutoria, Peregr. conf. 75. num. 2. cum seqq. lib. 4. Sfort. Odd. de in integ. restit. q. 17. ex n. 66. & q. 72. ex num. 80. Gutier. in auth. Sacramenta puerum n. 128. & de tutel. p. 2. cap. 4. num. 11. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *lesus*, num. 167. & latius in princip. eiusdem l. n. 9. cum seq. Don. Garc. Mastrill. Sicilia decis. 44. num. 2.
- ⁷ Notatur etiam ad hoc quod confessio minori non nocet si curatore carens deliquisse fateatur, vt per Menoch. de arbit. casu 168. num. 1. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, in princip. num. 10. Soar. de Paz in pract. tom. 1. pag. 5. cap. 3. §. 4. num. 2. Fr. Ludou. Miranda de ordine iudic. q. 17. art. 1. concl. 2. in fine.
- ⁸ Etiam si per Procuratorem vestrum, &c.] Notatur ad hoc quod et si minor litiget per Procuratorem, si tamen damnus illi resultet, restituitur minor aduersus actus gestos cum suo Procuratore probata lesione, vt per Azucd. l. 3. n. 21. tit. 8. lib. 4. noua Recop. Flores de Mena var. lib. 1. q. 5. num. 10. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restit. p. 1. q. 22. n. 71. in fine.
- ⁹ In gloss. Nullum 2. ibi, sed dic contra secundum omnes, &c. Vult hæc gloss. iure non probati sententiam latam contra minorem, curatorem non habentem, nullam esse, sed illam improbant Thom. Gramm. conf. civilis 124. à n. 8. Cald. Pereira in l. si curatorem, in princip. n. 10. *vers. facit etiam*, Surd. de aliment. tit. 8. primileg. 8. num. 1. vbi ait omnia acta reddi nulla si gesta sint sine curatore, siue habeat, siue non.
- ¹⁰ In ead. gloss. ibi, & ideo non est necessaria restitutio. Notatur ad hoc quod contra sententiam aliàs nullam, vt pote latam contra minorem non habentem curatorem, non est necessaria restitutio, vt per Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 41. §. 2. Maurit. de restit. in integram cap. 189. Sfort. cod. tract. q. 17. à n. 66. & q. 72. num. 80. cum seqq.

- ⁴ Minori non denegatur restitutio quoties per hanc plenius illi succurritur.
- ⁵ Appellandi facultas, aut nullius, etsi denegata, aut submotum iudicis officium, non est negata in integram restitutio.
- ⁶ Minor potest petere restitutionem aduersus sententiam, etiam si Procurator suus appellauerit.

L. In rem. pupilli. V. & vlt.

Idem AA. & CC. Martiano.

Sententia contra tutorem in causa pupilli lata i prodest pupillo ad restitutionis petitionem. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. *sup. hoc tit.*

In gloss. Constat, etc. ibi, *Vnde dicunt hodie non dandum restitutionem contra sententiam, cum iure communis possit appellari.* Notatur ad hoc quod vbi datur remedium ordinarium, scilicet appellacionis, denegatur extraordinarium, videlicet restitutio, vt per Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 41. §. 2. ibi, *per que regra geral he que ad que tem remedio ordinario, &c.* Zul. lib. 1. reiss. cap. 20. Tiraq. in l. si vnguan, verbo *libertus*, num. 114. de renocand. donat. Martill. sing. 99. Alphan. collectan. 755. Menoch. remed. 15. recap. n. 12. Maurit. de restit. in integram, cap. 12. Sfort. cod. tract. p. 1. q. 17. & 18. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *per quod pristinum*, n. 16. & verbo *implorare* n. 9. & verbo *lesus* n. 99. Morla in empirio iuris civilis p. 1. tit. 5. in pralud. n. 26. & 27. q. 3. n. 2. Christoff. de Paz in schoolis ad leges styl. l. 171. num. 1. Cardin. Tusch. practic. conclus. tom. 5. lit. O. concl. 182. D. Barbof. in l. quia tale, num. 65. ff. soluto matr.

Limita si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, secundum Zaf. d. s. 10. n. 20. Pinel. in l. 2. de rescind. vend. pag. 3. cap. 1. num. 19. Maurit. d. cap. 11. num. 7. Sfort. d. q. 17. num. 33. Morla d. q. 3. num. 12. Ex quo procedit vt minori non denegetur restitutio quoties per hanc plenius, seu pinguis illi succurritur, vt notant Doctores in l. in pinguialis, ff. de noui oper. nuntiati. Tiraq. in l. si vnguan, verbo *libertus*, n. 114. de renocand. donat. Maurit. dist. cap. 11. num. 7. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo *lesus*, num. 11. D. Barbof. in l. quia tale, num. 68. in fine, ff. soluto matr.

In ead. gloss. ibi, *tamen plus est restitui, &c.* Notatur ad hoc quod etiam si lex neget appellandi facultatem, aut nullitatem, aut officium iudicis submoueat, non est negata in integram restitutio, vt per Maurit. d. tract. cap. 292. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo *implorare*, num. 46. qui hoc idem probant stante statuto quod aduersus sententiam non possit quis reclamare, aut lo lesum dicere.

In ead. gloss. ibi, *unde etiam si appellauit curator pro adulto, &c.* Notatur ad hoc quod minor potest petere restitutionem aduersus sententiam, etiam si suus Procurator appellauerit, vt per Flores de Mena var. lib. 1. q. 5. num. 11.

Si aduersus venditionem.

TIT. XXVIII.

SI aduersus venditionem. Id est, si minor rem suam vendidit. Regulariter autem minor aduersus venditionem restituitur, *supra de restitu. min. l. 1. & 2. & ff. de minor. l. 7. §. 1.* Scripserunt

SVMMARIVM.

- ¹ Sententia contra tutorem lata in causa pupilli prodest pupillo ad petitionem restitutionis.
- ² Remedium ordinarium vbi datur, scil. appellacionis, denegatur extraordinarium, videlicet restitutio. Limita si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, num. 3.

Si aduersus venditionem. Tit. XXVIII. 303

in hanc rubr. Angel. l. al. Aloys. de Leo, Sebasti. Nauil.
item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia vide Sfort. Odd. de integ. restitut.
p. 2. q. 57. Viui. Soar. Kircho. & alios tom. 1. commun.
opinion. lib. 2. tit. 14. Xuar. alleg. 2.1. num. 5. vbi ex do-
ctrina Bart. ait quod quodcumque minor est de-
ceptus in eo, quod vendidit, quia non expediebat si-
bi vendere, tunc restituitur aduersus venditionem
per hunc tit. vti ipse habeat rem sicut si venditio fa-
cta non fuisset.

SUMMARIVM.

- 1 Minor vbi mediante iuramento renuntiavit restituti-
oni, perfidia ac peritij auxilium frustra im-
plorat a Cesare, & num. 2.
- 3 Restitutionem petere potest qui promissit se controuer-
siam non moturum.
- 4 71 Controuerfia comprehendit restitutionem in in-
tegrum.

L. Si minor. I.

Imp. ALEXANDER A. Florentino militi.

Vbi mediante iuramento minor restitutioni re-
nuntiavit, perfidia, ac peritij auxilium a Ce-
sare frustra implorat. Colligitur ex Ordin. Bart. Salicet.
Bald. Castr. Aloys. de Leo, Sebasti. Nauil. post omnes
Giphani. tom. 1. pag. 95. remissus Casaf. in auctor. &
Ximen. in concordant.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Bart. in l. omnes populi, num. 32. in fine, ff. de iustit. &
iure, Fortun. Garc. de ultimo fine, num. 459. Pinel. in
l. 2. de rescind. venditione, p. 3. cap. 1. num. 4. & 6. in fine,
Donell. comment. iuris civilis lib. 21. cap. 12. col.
fin. Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 96. Gutier.
in Auth. sacramenta puberum, num. 9. vbi querit an
illa Auth. addat aliquid dispositioni huius l. vbi
præter resolutionem glossæ 1. in præsent. addit quod
illa Auth. amplius disponit, quia hæc lex loquitur in
iuramento accedente venditioni prædij minoris, &
sic in hoc casu specialiter dicta verò Auth. loquitur ge-
neraliter in contractibus rerum minorum, dum ta-
men puberes sunt qui iurant, non venire contra
suam alienationem, necque eam retractare, & n. 27.
Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 1. vers. ex quo
primo, vbi tenet quod si talis minor sit læsus in con-
tractu emptionis, vel quolibet alio oneroso, potest
restituere, sic declarando quod vbi minor vendidit
rem quam non debebat, nec expediebat sibi ven-
dere, & sic in tali contractu fuit læsus, restituitur
aduersus ipsum contractum ut habeatur pro non
facto; si vero læsus in pretio, quia vendidit, vel lo-
cauit minori pretio quam res valeret, vel emit, aut
conduxit maiori pretio, licet læsio non excedat di-
midiam iusti pretij, restituitur non aduersus contra-
ctum, sed aduersus pretium, Ioan. Garc. de expensis
cap. 8. num. 44. Sanchez. de matrim. lib. 6. disp. 38.
num. 13. vbi ait expresse probari in hac l. venditio-
nem prædij factam a minore firmari iuramento, Be-
nedict. Capra commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 14. num.
6. vbi per hunc text. tenet quod iuramentum præ-
stitum super contractu solemniter inito tollit be-
neficium restitutionis aduersus eundem, Doard.
Caldeira de errorib. pragmat. lib. 2. cap. 4.

Nullam de cetero te esse controuerfiam falliturum.]
Notatur ad hoc quod restitutionem petere potest
qui promissit se controuerfiam non moturum, ut per

Barbof. Collect. in Cud. Tom. I.

Rebuff. in comment. ad l. restituere 75. ff. de verb. sign.
vers. item dicitur moueri controuerfia, pag. 321. quic-
quid dicat Tiracq. de retract. sign. 3. 5. gloss. 4. n. 40. vbi
dicit quod verbum, controuerfia, de quo in hoc text.
comprehendit etiam restitutionem in integrum, ut
qui promissit nullam se controuerfiam moturum,
non possit in integrum restituere.

SUMMARIVM.

- 1 Contractus puberum confirmati iuramento non re-
solvuntur per restitutionem, nisi vis ac metus in-
teruenierit.
- 2 Auth. sacramenta puberum, si aduersus venditio-
nem, non servatur in Gallia, facileque gratis in-
rivorandi ab Episcopo sit minoribus læsis.
- 3 Sacramenta, pro iuramentis, & quare sic dicta.
- 4 Pubertati desideratur in minore iurante ut iura-
mentum confirmet contractum. extendit ad iura-
mentum Hebræi minoris, num. 5. limita in prodi-
ge, cui bonis per iudicem interdictum est, num. 6.
extenditur hæc constitutio ad omnes contractus
minoris, num. 7. 8. 9. & 11. nisi minor ignoraret
quod donat, vel voluit donare modicum, & dona-
ti plus, & c. num. 10. limita quoque ut num. 12.
locum habet etiam in iudicijs, num. 25. in Ecce-
sie autem contractibus quid statuendum sit, vide
num. 13. limita ad pariter hæc constitutio in con-
fessione minoris iurata etiam sine curatore, n. 14.
- 5 Iuramentum ut vinum habeat confirmandi contractus,
nihil attinet per minorem proprium præstiter,
sed satis est si per Procuratorem cum speciali
mandato iurandi, dummodo in ea commissione in-
terueniat iuramentum minoris; si vero minor in
contractibus, seu conventionibus per illum iuratis
fuerit enormissime læsus, poterit restitutionem pe-
tere aduersus contractus, etiam si læsio huiusmo-
di renuntiaverit, num. 16. satis etiam quod iura-
mentum præstetur in ipso contractu, aut ante, vel
post, num. 26.
- 7 Minor, vel alius vbi enormissime læsus, an sit neces-
saria iuramenti relaxatio, & num. 18.
- 9 Absolutio a iuramento ut obineatur an necessaria
citatio partis.
- 20 Iuramentum interponere in contractibus, sub graui-
ssimis penis interdictum, etiam in quasi contra-
ctibus, num. 21. limita tamen ut num. 22. opinio-
nem disoritur vide num. 23.
- 24 Iuramentum per vinum, aut metum extortum obligat
relaxationeque indiget.

Auth. Sacramenta puberum.

Contractus puberum iuramento confirmati per
restitutionem non rescinduntur, nisi ius ac me-
tus interuenierit. Colligitur ex Ordin. Doctores cita-
ti ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & post omnes Giphani.
tom. 1. pag. 95. ex repetitis tom. 7. Philippus Cor-
neus, Franciscus Curtius, Ioannes Igneus, Vbertus
de Bonenco, Ioannes Gutierrez.

De materia & intellectu huius text. vide l. Hiss.
16. tit. 11. p. 3. vbi gloss. 1. & l. 6. tit. 19. pag. 6. vbi gloss.
2. l. 1. in 9. item si quis, n. 10. Infr. de ass. Boet. decis. 150.
n. 4. col. 3. Capell. Thol. decis. 45. 49. & 161. Mantu.
lib. 3. locorum, cap. 49. Mathesil. sing. 164. n. 2. Afflic-
decis. 322. Gail lib. 2. obfern. 41. n. 6. cum segg. & ob-
fern. 65. à n. 5. Marant. de ord. iud. p. 6. n. 91. cum segg.
Anton. Gom. tom. 3. var. c. 1. n. 66. Sarnient. de reddit.
eccl. p. 1. cap. 4. n. 7. Rimin. conf. 5. lib. 1. & conf. 28.

Cc 2 num.

num. 18. lib. 2. Handed. conf. 42. a. num. 9. & conf. 18. ex num. 58. lib. 1. Achil. Pedroch. conf. 26. a. princip. Mandel. conf. 11. num. 4. Turret. conf. 50. lib. 1. Alphan. collect. 16. Simoncel. de decretis, lib. 3. tit. 8. infest. 18. num. 13. & cum segg. Donell. ad l. 2. num. 8. de rescind. vendit. latè comment. iuris civilis lib. 21. cap. 12. per totam, vbi Ofwaldus, Anton. Gabr. commun. tit. de minorib. concl. 5. Joseph. Ludov. Persu. decif. 18. ex n. 50. & num. 70. Brunor. à Sole in locis communib. verbo dispofitio 4. & verbo iuramentum 22. & var. quæst. 22. Cordab. de Lara in lfi quis à liberis, §. parens, n. 115. ff. de liber. agnos. Azueud. l. 6. tit. 10. lib. 9. noua Recopilat. Parlad. verum quotid. lib. 2. cap. 4. princip. Fachinez. lib. 3. controuerf. cap. 10. & 11. Horat. Carpan. in fust. Mediolanen. cap. 43. vol. 1. Azin. de execution. §. 9. cap. 125. cum segg. & cap. 326. cum segg. Celf. Battagli. lib. 3. de delo cap. 14. Sfort. Odd. de integrum refitut. part. 1. quæst. 26. ex num. 32. Mauric. cod. tractat. cap. 19. & cap. 118. cum segg. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 10. num. 648. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 3. ex num. 14. Ioan. Botta conf. 51. num. 13. cum multis segg. Marc. Anton. Eugen. conf. 3. num. 6. cum multis segg. lib. 1. D. Barbof. in l. 1. ff. foluto matrimon. part. 5. num. 44. Duard. Caldeira de erroribus pragm. lib. 2. cap. 1. cum segg. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo minoribus, num. 2. cum segg. & verbo laici, num. 8. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 83. & 88. Paul. Montan. in tract. de tutel. cap. 33. num. 577. Gutier. in similit. tract. part. 2. cap. 5. num. 72. & cap. 15. num. 25. Alexand. Tientacinq. variarium refolut. tit. de minorib. refolut. 1. Burg. de Paz. conf. 3. tit. 1. cum segg. Aldouin. conf. 1. per tot. Anton. Fab. in suo Codice sub hoc tit. definit. 2. num. 1. Sayr. in claus. Regia lib. 5. cap. 6. n. 21. Soar. de Relig. tom. 2. tractat. 5. de iurament. lib. 2. cap. 11. num. 13. cum segg. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 21. tit. 8. num. 3. & lib. 24. tit. 5. num. 11. dat. Castill. quotidian. lib. 3. cap. 2. per tot. Bernard. Gtauze. ad præflic. Camere Imperialis lib. 2. concl. 41. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 32. num. 6. & lib. 6. disp. 38. num. 13. & in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 3. disp. 12. Viui. Soar. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 14. a. num. 1. & seg. ad num. 9. Hermosil. ad l. 4. gloss. 7. num. 41. tit. 5. part. 5. fol. 34. verso. & l. 56. gloss. 11. & 12. ex n. 60. eod. tit. & part. 5. fol. 126. verso.

2 Apud Gallos hanc Authenticam non feruati, facileque gratiam iurifurandi ab Episcopo fieri minoribus laicis, referunt Rebuff. ad leges Gallie, tom. 1. in proem. gloss. 5. num. 50. Paul. Montan. de tutel. cap. 33. num. 577. Ofwald. ad Donell. lib. 21. cap. 13. lit. A. vers. ac apud Gallos.

3 Sacramenta.] Id est, iuramenta, sic dicta, quia iurifurandi sacratione interposita geruntur, de quo vide S. Thom. 2. 2. pag. 3. q. 10. art. 1. Couart. in cap. quamuis pactum, pag. 1. in initio num. 2. Sayr. de sacramenti in genere, lib. 1. cap. 1. art. 1. pag. 8. & in sua claus. Regia lib. 5. cap. 1. num. 2. Et habet locum in iuramento promissorio relato ad futurum, non autem in assertorio relato ad præsens, vel præteritum, secundum Hippol. segg. 299. D. Barbof. in l. 1. ff. foluto matrimon. p. 5. num. 44. vbi subdit quod si contractus fuerit aliis nullus ætiam ratione minoris ætatis, non confirmabitur per illud iuramentum assertorium, Sanchez d. cap. 12. num. 16.

4 Puberum.] Ergo desideratur pubertas in minore iurante vt iuramentum confirmet contractum; de quo aut verum sit, sufficiatque quod iurans huiusmodi tibi puberati proximus, aut doli capax, vide Afflic. decif. 322. num. 5. & ibi Vrsin. addit. num. 1. Gregor. Lop. d. l. 6. verbo maior tit. 19. part. 6. Couart. de spons. sol. part. 1. cap. 5. §. 1. num. 4. & in cap. quamuis pa-

Emp. p. 3. §. 1. n. 3. Anton. Gabr. commun. d. tit. de minorib. concl. 5. num. 39. Donell. d. lib. 21. cap. 13. vers. Aut auth. Sacramenta puberum, Peteg. conf. 77. n. 4. lib. 3. Vicent. Mancin. de iurament. part. 4. effectus 1. q. 13. num. 20. Fachin. controuerf. lib. 3. cap. 10. Cardin. Tulch. præflic. conclus. tom. 4. lit. I. concl. 528. num. 50. & 51. Ioan. Garc. reg. 1. num. 4. Ceual. commun. contra commun. q. 123. num. 8. Sured. conf. 25. num. 22. Seraphin. d. prinil. 81. num. 24. & prinil. 164. num. 61. Corneus de absolut. iuram. p. 4. cap. 7. Camill. Borell. in summ. decif. part. 1. tit. de iurament. num. 100. Peteg. de Lata de vita hominis, cap. 20. n. 3. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 38. n. 15. & 16. & in præcept. Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 12. a. num. 27.

Extende ad iuramentum Hebræi minoris, quia 5 Index addituntur constitutionibus ciuilibus dispontentibus super iuramento, licet non Canonici, & lex ciuilibus mandet iuramenta puberum feruari, inde tamen Tiraq. de iure primogen. q. 66. n. 24. & segg. Mancin. de iuram. p. 4. effectus 1. q. 7. num. 5. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 233. num. 26. & segg. Sanchez d. lib. 3. cap. 12. num. 14. Sured. conf. 112. num. 11. cum segg. lib. 1.

Limita in prodigo, cui bonis periuicem interdictum est, nam eius contractum non firmari ipsius iuramento, resoluunt Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. num. 52. Couart. in cap. quamuis pactum, p. 2. §. 4. n. 8. Anton. de Padilla in l. 1. n. 36. de rescind. vend. quos refert & sequitur Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 32. n. 6. vbi respondet textum in præfenti non obflare, quia loquitur in adultis iurantibus, qui licet aliquam intellectus imbecillitatem habeant, negari non potest, quin eo non careant ficti prodigus, qui nullam habet discretionem, nec iudicium, ac proinde iuramentum in prodigo deficit in substantia sua sicut in furioso, cui æquiparatur prodigus, cui bonis interdictum est.

Super contractibus verum suorum, & c.] Locum obtinet in omnibus contractibus minoris, Aldouin. conf. 1. n. 4. & seg. Castill. quotidian. lib. 3. cap. 2. n. 4. in princip. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 233. n. 8. vbi extendit ad contractus venditionum, permutationum, & similibus, nec non ad fideiussiones, ita vt prætextu læsionis stante iuramento non detur illarum rescissio, nec restitutio. Ratio est, quia hæc Auth. non est restringenda tanquam odiosa, sed tanquam fauorabilis ad quoscunque contractus debet extendi, quippe quoties lex aliqua agit de obseruantia iuramenti est fauorabilis, & extendenda etsi sit correctoria, Anton. Padill. in l. si quis maior, n. 4. de transact. Sfort. Odd. de integ. resp. p. 1. q. 26. art. 6. n. 31. Sanchez in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 12. n. 30. Vnde

Ad quasi contractus, & distractus extendunt Guilelm. Bened. in cap. Raynuius, verbo testamentum 3. n. 36. de testam. Anton. Gom. d. cap. 14. n. 18. Tiraq. de iure mariti gloss. 5. num. 7. Anton. Padill. in l. sine apud acta, n. 6. & in l. si quis maior, n. 73. de transact. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo laici, n. 9. vers. neque, Seraph. de prinil. iuram. prin. 83. n. 35. Peteg. conf. 77. n. 1. vol. 1. Sanchez. d. cap. 12. n. 30. in fine.

Et non ad solos contractus onerosos, sed etiam ad gratiosos, vt donationes minorum, & fideiussiones, extendunt, etiam Gregor. l. 6. verbo la postura, tit. 18. part. 6. Anton. Gomez. d. cap. 14. num. 18. Gutier. in præfenti num. 118. & 123. Sured. conf. 114. n. 11. lib. 1. Sanchez dicit. cap. 12. num. 30. in med. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 233. n. 25. & 28. vbi num. 29. aliud esse dicit quando minor ignoraret quod donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, vel vbi ad effect. læsio ultra dimidiam facultatem minoris,

minoris, vel si quando dolo patris esset seductus ad donandum, vel si non esset simplex donatio, sed ob causam, vel correspectiua, vel quando donaretur hereditas, aut ius aliquod vniuersale, & non probaretur scientia estimationis bonorum, de quo etiam Honded. *conf. 42. num. 16. 21. 23. & 24. lib. 1. Surd. conf. 42. à num. 9. vsque ad num. 17. & per tot. lib. 1. Castill. d. lib. 3. cap. 12. num. 6. Et addit idem Gratian. vbi sup. num. 31. quod per iuramentum tollitur beneficium restitutionis in donatione simplici, ita vt neque absolutio à iuramento sit concedenda minori donandi ob lationem, & consideretur, solum faceret vt minor non incurreret in periculum agendo, non tamen remoueret vinculum iuramenti respectu obseruantie contractus iurati.*

11 Et cum dubitari posset an iuramenta huiusmodi à minoribus præstita super contractibus rerum suarum non retractandis solum comprehendant contractus sua natura à principio validos; communis fere omnium, maxime recentiorum sententia obtinuit in hac quest. constitutionem huius Auth. indistinctè accipiendam esse in omnibus contractibus etiam inualidis, & ipso iure nullis. Ita Donel. *d. lib. 2. cap. 13. col. 5. vers. ait super*, Gutier. in *presenti n. 11. cum seqq.* Morl. in *emporio iuris part. 1. tit. 5. quest. 1. num. 29.* Valac. *conf. 16. num. 14.* Quod adeo verum est vt contractus à minore gestus et si alio respectu quam minoris ætatis nulli sit, iuramento ab eo præstito confirmetur, & virtute iuramenti obseruandus sit, quamuis ob solemnitatis defectum aliis inualidis esset, de quo Couar. in *cap. quomodo pactum p. 2. §. 1. n. 7. Molin. de primog. lib. 2. c. 13. n. 23.* Simoncel. *lib. 3. tit. 8. d. inspect. 18. n. 137. & 225. vers. 7. casus*, Anton. Gom. d. c. 14. n. 18. *vers. tertio extendit*, vbi quamuis sit nullus ipso iure, Mauric. *de integ. restit. cap. 309.* Cald. *Pereira in d. §. i. curatorem, verbo minoribus, num. 2. §. 4. Anchar. Regien. lib. 1. quest. fam. §. 50. num. 17.* Gutier. in *presenti, num. 23. cum seqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 61. vbi Benechend. & in addit. ad priuileg. 129. num. 2.* vbi contractum minoris inualidum iuramento firmari, & suppleri omnem solemnitatum defectum multis comprobatur, quicquid dicant glo. *verb. sacramenta in l. 3. si minor se mai. dix.* Griuel. & ab eo citati *decis. 14. à num. 36.*

12 Limita quando contractus minoris alio respectu, quam ætatis contrahitis, & defectus solemnitatis esset nullus, vt quia res erat dotalis, vel ex alia causa prohibita alienari, & tunc iuramentum non conuallidat contractum; ita in *presenti, l. as. num. 46.* Corne. *num. 30.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 83. à num. 43. & ibi Benechen. num. 8.* ex aliis hanc limitationem veram esse dicit quando minor iurauit non contrahere contractui ratione minoris ætatis, vel quando minor solum iurauit confirmando contractum; secus vero quando promisit non contrahere ratione minoris ætatis, vel alia quacunque causa, quia tunc beneficium *l. 2. de rescind. vendit.* & minoris ætatis priuatur, secundum Barr. *num. 13.* Cast. *num. 10.* & *l. as. num. 46. in presenti*, Gregor. *Lop. l. 16. gloss. 2. tit. 1. part. 3.* Anton. Gom. d. c. 14. *num. 20.* Couar. in *cap. quomodo pactum p. 3. §. 4. n. 6.* Gutier. in *presenti num. 31. & 88.* Simoncel. d. *lib. 3. tit. 8. inspect. 18. num. 229. vers. 8.* Cald. *Pereira in l. si curatorem, verbo lasus num. 1.* Surd. *conf. 283. à n. 3.* Seraphin. d. *priuileg. 83. & ibi Benechen. n. 34. & 35.*

13 In Ecclesia vero contractibus, & conuentionibus diuersum ius statuendum est; nam quamuis omnes Prælati iuramento promiserint non petere in integrum restitutionem, nihilominus vel ipse, vel eius

successor poterit restitutionem petere, etiam propter modicam, vel ordinariam lationem; quia Ecclesia non iurat, & ita restitutionem petens non venit contra iuramentum, ac proinde poterit restituere, sic Anton. Gabr. d. *concl. 5. n. 11.* Gutier. in *presenti num. 141.* Seraphin. d. *priuileg. 83. n. 76.* Morla d. *tit. 5. q. 1. n. 53.*

Prout etiam in confessione minoris iurata etiam sine curatore limitanda venit huius text. constitutio, quippe quod illa procedit in contractibus, non autem in iudiciis, & sic minor, qui promisit & iurauit non venire contra confessionem, potest non obstante iuramento contra suam confessionem venire, & annullare illam, si respectu ætatis, vel defectu alicuius solemnitatis nulla sit, ita Marian in *cap. qualiter & quando d. 2. n. 99. & seqq. de accusat.* Ioseph Ludou. *L. mensis decis. 17. n. 2. p. 1. Viril. in addit. ad Afflic. decis. 208. post n. 2.* Roland. *conf. 53. n. 37. lib. 1.* *Scit. de restit. in integrum q. 6. §. n. 19. cum seqq.* Vulpel. *conf. 34. n. 1.* Decian. *conf. 18. num. 175. lib. 1.* Gutier. in *presenti n. 132.* Farin. in *praxi crimin. p. 3. q. 81. num. 359.*

Quamuis plures Doctores petant ad contractuum confirmationem & vt iuramentum noceat ipsi minori, vt ille sit certior factus de beneficio restitutionis sibi competenti, at verius est id non requiri; sed quia in hac enodanda questione adeo pugnat inter se interpretes nostri, vt vix dignosci possit vtra harum opinionum crebrior sit, & receptior, ideo remittendum duxi beneuolam lectionem ad Gregor. *Lop. d. l. 6. verbo iurasse*, Anton. Gom. d. *tom. 2. cap. 14. num. 18.* Anton. de Padilla d. *l. 2. num. 34. de rescind. vendit.* Gail. *lib. 2. obser. 41.* Mauric. in *tract. de restit. in integ. cap. 113. per tot. latè Achil. Pedroch. conf. 26. ex num. 8. vsque ad num. 23.* Gutier. in *presenti ex n. 114. vsque ad n. 116.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 63. & 99.* Simoncel. d. *lib. 3. tit. 8. inspect. 18. num. 159.* Ceuall. *commun. contra commun. quest. 723.* Paul. Montan. d. *cap. 31. num. 386.* Castill. d. *lib. 3. cap. 2. ex n. 8.* Sanch. d. *lib. 3. cap. 12. num. 29.*

Non est opus vt iuramentum vim confirmandi contractus habeat, id per proprium iuramentum præstari, sed satis est per Procuratorem cum speciali iurandi mandato, dummodo in ea commissione interueniat minoris iuramentum; si enim id non interueniat, & lædatur eo mandato, poterit aduersus illud restituere, & consequenter rescindetur contractus, quia cum nullum sit iuramentum illi mandato adiectum, nihil est iuramentum restitutionis beneficio implorandum obstant; ita Alber. in *presenti num. 6.* Anton. Gom. d. *cap. 14. n. 18.* Sanch. d. *lib. 3. cap. 12. n. 25.*

Si vero minor in contractibus, seu conuentionibus per illum iuratis fuerit enormissimè, aut grauiter læsus, poterit restitutionem petere aduersus contractus, etiam si læsioni huiusmodi renuntiauerit, aut iurauerit se illos ratione cuiuscunque læsionis non impugnaturum; ratio est, quia ex nulla renuntiatione quantuncunque specifica atque amplissima, non censetur exclusæ ea læsio, quæ enormis, aut enormissima fuerit, tum quia tales clausule, quæ huiusmodi renuntiationes continent, dolose sunt, ad facioremque fraudibus paratam aditum apponuntur, ac ita quemadmodum & contractus ipsi vti principalia dolosi sunt, ita & clausule ipsæ vti accessorie ad ipsum contractum eiusdem naturæ esse presumuntur. vide Couar. in *cap. quomodo pactum, p. 3. §. ult. n. 3. & lib. 2. var. cap. 4. n. 5.* Anton. Gom. d. *tom. 2. cap. 14. n. 20.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 3. n. 19. & 20.* Ioseph Ludou. *decis. Persu. 18. n. 66.* Marc. Ant. *Eug. conf. 12. n. 70. lib. 1.* Simoncel. *de decretis, lib. 3. tit. 8. ins. l. 8. ex n. 207. à fol. 474. & præcipue n. 230. & 231.* Menoch. *conf. 371. n. 25. & 26.* Burgos de Paz *conf. 3.*

n. 20. & conf. 5. n. 7. Mozz. de contrah. tit. de mutuo, cap. quomodo deficiat, seu quomodo resoluitur, num. 18. Vincent. de Franchis dec. 127. in fine, Seraphin. de priuilegiis. priuilegiis. 61. num. 2. Aldouin. conf. 1. n. 97. Gutier. in repetit. huius authentic. num. 92. cum seqq. Cald. Pereira in l. si caraturum, verbo lesus, num. 1. in fine, Gam. Lusit. dec. 94. num. 3. & dec. 323. n. 4. & dec. 257. num. 2. Flores de Mena ad eundem dec. 66. in fine, Paul. Montan. de tutel. & curat. cap. 33. num. 579. cum seqq. Peregrin. var. lib. 6. num. 82. vers. sed contra, D. Barbosa l. 1. ff. solutio matrimon. p. 5. n. 33. Valasc. consult. 150. num. 25. Castill. d. lib. 3. cap. 2. ex num. 28.

- 17 Sed dubium est, an in hoc casu, quando scilicet minor, vel alius est enormiter, aut enormissime laesus, sit necessaria iuramenti absolutio, seu relaxatio necessaria non esse, ita vt ea non obtenta absque metu periculi, possit contrahente, tenent Roland. conf. 59. num. 27. lib. 1. & conf. 60. num. 68. vers. & ideo lib. 4. Malfard. de probat. cond. 532. n. 26. Marienz. l. 1. gloss. 8. num. 49. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat. Ioseph. Ludou. Lucenfi dec. 27. num. 18. & 20. Mancini de iurament. part. 6. quest. 4. num. 1. Caroc. de locato, & conductu p. 1. cap. de rescind. locat. num. 55. & 36. Farin. fragm. crim. lit. l. n. 1290. Ceual. commun. contra commun. q. 171. n. 1. & 2. Benech. in addit. ad Seraph. de priuilegiis. priuilegiis. 1. num. 16. & 17. & priuilegiis. 61. num. 55.

- 18 Contrarium vero, in quo quod absque relaxatione & absolute iuramenti minor, siue alius sic enormissime, seu enormiter laesus non sit audiendus sustinent Afflicti. dec. 322. num. 9. Capyc. dec. 159. Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. p. 3. cap. 1. n. 8. vers. alijs quibus, Couar. in cap. quatuor pactum, p. 3. §. 4. n. 5. & 5. Gutier. in presenti, n. 96. Azueu. l. 4. n. 137. tit. 21. lib. 4. noua Recopilat. Fachin. controuerf. lib. 8. cap. 69. in fine, Cancr. var. part. 1. cap. 13. de empt. num. 11. vers. ex quibus, Castill. d. cap. 2. n. 26. & seq. Marecot. lib. 2. var. cap. 24. num. 16. Et secundum hanc opinionem consulendum tutius mihi videtur ob periculum animarum sed si relaxatione huiusmodi omnia lis cepta fuerit ab incurfu in periculum actor recte defendi poterit. Quod si iuramento promissum fuerit non petere iuramenti relaxationem, & petita non vti, adhuc non obstante huiusmodi promissione eam petere, & impetrate valebit; dummodo etiam relaxationem ab hac promissione de non petendo relaxationem iuramenti, & ab alijs iuramentis, & promissionibus impetret, Molin. d. lib. 2. cap. 3. num. 25. in fine, Caroc. de locato, p. 1. cap. de rescind. locat. n. 38. n. 38. Marienz. l. 1. gloss. 8. n. 51. in fine tit. 11. lib. 5. noua Recop. Gutier. in presenti, num. 109. & seq. Marecot. lib. 2. var. cap. 84. num. 4. cum seqq. Parlat. lib. 2. rerum quotid. cap. 4. n. 49. vers. quam quidem, Ceual. commun. contra commun. q. 171. n. 3. & 4. Seraphin. de priuilegiis. priuilegiis. 83. n. 46. Farinac. d. lib. l. n. 1298. Corn. de absolut. iuran. p. 4. casu 2. per tot.

- 19 In illa quest. an ad obtinendam absoluteionem à iuramento sit necessaria partis citatio, ita est distinguendum. Aut absolutio iuramenti simplex & plena petitur, quatenus est remotio, seu ruptio eius vinculi, & tunc non est concedenda absque partis citatione. Aut petitur ad effectum agendi, vel excipiendi, quo casu absolute villa partis citatione concedi potest: & ita distinguunt Bernard. reg. 5. Couar. num. 5. Gutier. n. 11. & 12. d. l. loci, Azueu. l. 4. num. 138. tit. 21. lib. 4. noua recop. Rot. Genuen. dec. 197. Caroc. d. cap. de rescind. locat. n. 38. vers. maxime, Cardin. Tusch. pract. concl. lit. A. concl. 61. Cachera. dec. 35. n. 7. Ioseph. Ludou. Peruff. dec. 18. Thom. Triuinan.

Venesia dec. 64. p. 1. Leo Valentina dec. 94. n. 6. & 9. Stephan. Gratian. Marchia dec. 165. Aloyf. Ricc. in collect. dec. p. 1. collect. 39. Marecot. lib. 2. var. 84. n. 19. & 20. Vtrum autem index secularis possit compellere laicum sufficientem iuramentum illicitum ad faciendam eius remissionem, seu relaxationem vide Afflicti. dec. 380. n. 5. Couar. lib. 1. var. cap. 4. n. 5. Gutier. in presenti, n. 160. Bobadil. in sua politica lib. 2. cap. 18. num. 175. qui affirmatiue respondunt quando non dubitatur de nullitate & iniustitia iuramenti.

Iniuslabilitate custodiantur. De iure Lusitano per Ordinam Regiam lib. 4. tit. 73. & apud Hispanos per l. 11. tit. 1. lib. 4. noua Recopilat. lib. grauius pennis prohibito est iuramentum in contractibus interponere, & si de facto apponantur, contractus annullantur, & executioni mandari non possunt, & tam pacificos, quam tabelliones grauius puniuntur: de quarum legum veritate & intellectu multat cumulant, & quae per Principes seculares de iure rogati posse defendunt ex alienigenis Azin. de execut. §. 9. n. 165. Olvvald. ad Donell. comment. iur. ciuili lib. 2. cap. 13. lit. A. in fine, Malfard. de probat. concl. 1059. num. 14. Decian. in tract. crimin. lib. 2. cap. 34. num. 6. Fachina. controuerf. lib. 3. cap. 13. per tot. Ex Hispanis Gregor. Lopez l. 6. gloss. 1. tit. 4. part. 6. Fortun. Garc. de ultimo fine, illat. 20. num. 270. Palat. Rub. in repet. cap. per vestras §. fin. mon. 30. de donat. inter vir. & uxor. Azias in l. 6. Titul. num. 64. cum seq. Segut. in l. 1. §. fin. verbo uxori, num. 133. ff. de acquir. possess. Anton. Gomez var. tom. 2. cap. 14. num. 22. Couar. in cap. quatuor pactum, p. 1. §. 3. num. 8. Menel. in l. 2. de rescind. vendit. num. 35. Olan. in redit. anim. lib. 1. num. 28. Salzed. ad Bernard. reg. 386. Aucnd. de exequend. mand. p. 2. cap. 27. num. 14. Parlat. lib. 2. rerum quotid. cap. 4. num. 52. & 53. Azueu. in d. l. 11. num. 1. cum seqq. tit. 1. lib. 4. noua Recop. Marienz. l. 2. gloss. 3. n. 7. & 8. tit. 2. l. 1. gloss. 8. n. 52. & l. 2. gloss. 8. n. 1. cum seqq. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 474. & lib. 1. tit. 8. pag. 602. Gutier. in presenti, num. 45. & 46. & in num. 151. & in l. nemo potest ff. de legat. 1. num. 46. & 47. & de iuram. confirm. p. 3. cap. 12. num. 9. Ceual. commun. contra communes, q. 188. num. 5. Pradil. in summ. legum penal. part. 2. casu 13. & casu 54. num. 10. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 271. vers. addidimus, Azor. in iustit. moral. part. 2. lib. 10. cap. 7. Francisc. Suarez de Religione, tom. 2. tract. 5. lib. 2. cap. 38. num. 15.

Ex Regni ARAGONIAE Iureconsultis, Bellug. in speculo Principum, rubr. 12. §. quadam, num. 61. cum seqq. Cened. part. 3. collect. 12. §. 4. Morta in empiria iuris part. 1. tit. 9. de contrabenda empt. quest. 24. num. 7. Cancr. part. 1. variaram resolut. cap. 6. de donat. n. 40. & part. 2. cap. 1. de minorib. num. 5. cum seqq. Fontanel. de pactis nuptialib. clausul. 3. gloss. 3. num. 13. vers. hic nobis.

Ex nostris LVISITANTIS doctiss. Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 11. Subtil. Accotia in l. si ex cautione, de non numerata pecunia, fallent. 10. num. 4. & in §. cum in bello, verbo agnati, num. 8. insign. D. Barbosa in l. 1. ff. solutio matrimon. part. 1. num. 78. Gam. Lusit. dec. 247. num. 2. Cald. Pereira in l. si caraturum, verbo minoribus, num. 4. & 6. & quest. foref. lib. 1. q. 23. n. 12. & de empt. & vendit. cap. 30. num. 20. Aluar. Valasc. consult. 16. n. 14. & conf. 99. & conf. 132. n. 7. & de partit. cap. 16. n. 8. Thom. Valasc. alleg. innotum. 1. alleg. 72. 31. Rebello de oblig. instit. p. 2. lib. 1. q. 9. a princ. Gabr. Pereira de manu Regia, p. 2. cap. 19. per totum. Emman. Barbosa, quem non minus naturae, quam doctrinae meae reuerent auctorem, in remiss. ad Ordin. Regiam d. tit. 73.

Ampliat

Si aduersus venditionem, &c. Tit. XXIX. 3 07

Ampliat Aluar. Valasc. d. conf. 99. num. 11. legem Lusitanam procedere in quasi contractibus, & Azeg. ued. in d. l. 11. num. 26. extendit aliam Hispanam ad contractus innominatos. Limitat eadem lex Hispana 11. in fine, in locationibus reddituum Ecclesiarum, monasteriorum, Prelatorum, & Clericorum, ut refert Gutier. in presenti. num. 157. In compromissis etiam, contractibus dotum, promissionibus archarum, venditionibus, donationibus, & alienationibus perpetuis, & ceteris contractibus, pro quorum validitate iuramentum requiritur, ut sunt contractus minorum & mulierum nuptiarum, ex ead. l. 11. de quibus omnibus Gutier. in presenti a. n. 156. Matien. in l. 1. gloss. 8. num. 52. in fine, tit. 1. lib. 5. noua Recop. Monteros. in sua praxi de Escripturas publicas tract. 7. cap. en que casos los Escripturas publicas. Denique in testamentis, & codicillis iuramentum interponi posse tenent Auenda. lib. 2. cap. 29. num. 12. vers. quisto ex supradictis, Perez in l. 1. vers. hodie tamen, tit. 2. lib. 5. Ordin. Gutier. in presenti num. 159. D. Barbof. in d. l. 1. ff. soluto matrim. part. 1. num. 80. licet de hoc dubitet Azegued. d. l. 11. m. 20.

Et quamuis praxis Hispanie & Lusitanie ita obferuet ut de illarum legum iustificatione non sit amplius dubitandum, nihilominus tamen contra hæc & similia statuta insurgunt Mart. de iurisd. p. 4. cent. v. casu 72. Marefcol. lib. 1. var. cap. 62. a. num. 10. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 66. vbi Benechen. & priuileg. 76. num. 18. Sahag. in cap. decernimus. num. 128. de iudic. vbi addit pro bono publico huiusmodi constitutiones recte sustineri posse quoad Notarij penam, sed quoad nullitatem contractus ex defectu potestatis nullas esse.

Per vim autem, vel metum, &c.] Notatur ad hoc quod iuramentum per vim, seu metum extortum obligat, relaxationeque indiget, nam text. in presenti dum dicit huiusmodi iuramentum in contractibus maiotum, qui alijs validi erant, esse nullius momenti, intelligitur quoad obligationem homini acquisitam, & quoad eius firmitatem, nam ratione metus potest facile relaxari. vide Coude. spanfal. p. 2. cap. 3. §. 5. num. 2. & in cap. quatuor pactum, p. 5. §. 4. num. 2. & lib. 1. var. cap. 4. mon. 7. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 3. num. 12. & 13. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 57. num. 19. Fachin. controuerf. lib. 8. cap. 102. Soar. de Relig. tom. 2. tract. de iurament. lib. 2. cap. 11. a. num. 14. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 149. vers. quatuor, Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 110. n. 16. Sayr. in claus. Regia lib. 5. cap. 6. num. 14. cum seqq. Paul. Comitol. respos. moral. lib. 2. q. 2. Lessi. de iustitia lib. 2. cap. 42. dub. 6. num. 50. & 51. & cap. 42. dub. 6. num. 32. Castill. controuerf. lib. 3. cap. 2. num. 7. Sanchez in precepta Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 12. num. 20. Farin. fragment. crimin. part. 2. lit. l. ex n. 1270.

In gloss. Contractibus ibi, item quod in iudicio, &c. Ergo locum habet etiam in iudicijs, quia in eis quocumque contrahitur, ita Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. num. 18. vers. octauo, Marten. de ordine iudic. p. 6. tit. de appellat. num. 103. Tiraq. de iure marii, gloss. 5. num. 208. Vandi. de nullitat. sit. ex defectu mandati, num. 35. Et ita minor ratione prædicti iuramenti non potest venire contra sententiam, etiam si indefensus proponatur, Curt. iun. in presenti, num. 154. & Gutier. num. 228. Gerard. sing. 66. Boët. decis. 92. num. 1. Maurir. de in integ. restitut. cap. 261. & 280. Anton. Gabr. d. tit. de minorib. concl. 5. num. 12. Auenda. resp. 4. num. 4. Seraphin. priuileg. 133. Cald. Perelra in l. p. curatorem, in princip. num. 35. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 27. num. 30. Farin. in praxi criminis part. 1. quæst. 15. num. 32. cum seqq.

In gloss. Super. ibi, siue in ipso contractu, siue 26 prius, siue post, etiam quandoque. Notatur ad hoc quod ad hoc ut locum habeat dispositio huius Auth. satis est iuramentum præstati in ipso contractu, aut ante, aut post, ut per Gregor. Lop. l. 6. verbo inraffes, in fine, tit. 19. part. 6. Anton. Gom. d. cap. 14. n. 18. Sfort. Odd. de in integ. restitut. part. 1. quæst. 24. art. 3. num. 13. in fine, Seraphin. priuileg. 61. num. 8. Sanchez d. lib. 3. cap. 12. num. 29.

SVMMARIVM.

- 1 Minor restituitur aduersus venditiones nocuas tam sibi, quam tutori factas.
- 2 Venditio qua pupillum lædit, presumitur ficta, & simulata.

L. In integrum. II. & ult.

Imppp. CONSTANTIN. CONSTANTIVS
& CONSTANS AAA. Ad populum.

Minor restituitur aduersus venditiones nocuas tam sibi, quam tutori factas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Notatur ad hoc quod venditio, quæ pupillum lædit, ficta & simulata præsumitur, ut per Alciat. in tract. de prescript. reg. 1. pref. 42. num. 2. Menoch. in simili tract. lib. 3. pref. 82. n. 3. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. p. 2. q. 57. art. 2. a. num. 8.

Si aduersus venditionem pignorum, &c.

TIT. XXIX.

Si aduersus venditionem pignorum,] Id est, si creditor minoris rem sibi pignoratam, aut si rei iudicæ executor rem minoris ex causa iudicati captam distrahxerit. Scripserunt in hanc rubr. Salicet. Ias. Aloyf. Leo, Sebast. Neui. item Cuiac. Pac. & VVetembec.

De materia tituli vide in l. 9. ff. de minorib. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. part. 2. quæst. 53. art. 3. cum seqq.

SVMMARIVM.

- 1 Aduersus pignus pratorium, quod incipit à minore, si vendatur, restitutionis locus est.
- 2 per Pignoris alienationem damnum obuiens enorme, datur restitutio.
- 3 Restitutionis beneficium competit minori non solum contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si scitis rem esse minoris; si vero ignorauit, in subsidium.
- 4 Minor illam restituitur in bona alienata. excipit v. c. num. 5.
- 6 Hæredi minori licet non succurratur ratione ætatis, subuenitur tamen propter ignorantiam.
- 7 Minoribus competit in integrum restitutio aduersus bonorum additionem.

C c 4

S Minervæ

- 8 Minoris damnum si sit minus graue, datur ei restitutio in integrum contra emptorem sui pignoris, secus si sit modicum, resolue ut non. 9.
- 10 Damnum paruum seu leue, magnum, vel graue quod, iudicis arbitrio relinquatur.
- 11 Latio modica, seu minima, item maior, seu enormis, & maxima, que vocatur enormissima, que sit.

L. Etiam. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Sabina, & alij.

1 Aduersus pignus prætorium, quod incipit à minore, si vendatur, restitutionis locus est. Ob enorme damnum minori per pignoris alienationem obueniens restitutio datur. Colligunt ex Ordinari. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloy. Leo, Sebast. Næui. post omnes Giphani. tom. 1. pag. 99. remissiue Casalini annot. & Ximeni in concordant.

3 Vulgo allegari solet hic text. ad hoc quòd restitutionis beneficium competit minori non solum contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem minoris esse; si verò ignorauerit, in subsidium; vide Fabian. de Monte in trakt. de empti. & vend. quest. 4. num. 32. Roder. Xuat. alleg. 2. 1. num. 7. Anton. Gom. tom. 2. variat. cap. 2. num. 41. & cap. 14. num. 7. Couart. lib. 2. var. cap. 3. à mon. 10. Acosta in repet. §. & quid si tantum, part. 2. à mon. 49. Sfort. Odd. de in integrum restitut. part. 1. quest. 31. art. 17. à num. 85. Canalcian. de tutorib. & curatorib. num. 123. & 151. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorare, num. 15. & de empti. & vendit. cap. 8. num. 52. vbi tradit minorem illæsum restitui aduersus alienationem bonorum maiorum, Morl. in emptorio iuris ciuili, part. 1. tit. 5. quest. 2. per totum, & præcipue num. 4. vbi tenet quòd minor potest in integrum restitui in bona alienata, etiam si ipsa alienatio transferit iam in tertios possessores quamuis cum eis minor non contraxerit, dummodo ille, qui cum minore contraxerit, non habet bona, quibus soluere possit. Excipit tamen duos casus, in quibus necessaria est restitutio indistinctè, & directè contra tertios possessores. Primus casus est quando minor fuit deceptus, & læsus non pretio, sed in venditione; secundus quando tertius possessor sciens, & prudens emit rem minoris.

6 Notatur etiam ad hoc hic text. quòd licet hæredi minori non succurratur ratione minoris ætatis in casu huius text. tamen ei subuenitur propter ignorantiam, ex claus. si qua mihi iusta causa videbitur, vt per Tiraquell. de retractu lignag. §. 35. gloss. 4. num. 50.

7 Notatur denique ad hoc quòd in integrum restitutio aduersus bonorum additionem minoribus competit, vt per Guid. Pap. decis. 31. Parlad. rerum quorid. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 16. num. 9. vbi intelligit, modò graue damnum, aut certe non minimum exinde eos sequatur.

8 Si tamen magno detrimento afficiantur.] Notatur ad hoc quòd si damnum minoris sit nimis graue, & enorme, datur ei restitutio in integrum contra emptorem fui pignoris, secus si modicum sit, vt per Sfort. Odd. in trakt. de in integrum restitut. part. 2. §. 53. ex numer. 27. vbi à num. 22. idem resoluit quando pignus esset conuenzionale. Idem Sfort. Odd. d. tractat. part. 1. §. 4. art. 12. n. 97. Quod autem dicatur paruum, & leue, aut magnum, & graue incommodum, siue damnum, iudicis arbitrio relinquatur, vt per

Tiraq. in l. si onquam, verbo omnia, num. 31. vbi allegat textum in præfenti. Et similitur quæ dicatur læsio in modica, seu minima; item maior, seu enormis, & quæ maxima, quæ vocatur enormissima, non bene constât inter Doctores, vide tamen de hoc Maurici. de in integr. restit. cap. 124. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 3. num. 18. in fine, Ioan. Garc. de expensu. lib. 2. num. 21. ad fin. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 83. num. 86. cum seqq. Farin. fragm. crimin. part. 2. lit. I. num. 1289. Escobat. de ratiocin. comput. 6. num. 10. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. quest. 96. num. 45. Castill. quorid. lib. 3. cap. 2. num. 13. & 42. Giub. decis. 110. num. 3. vers. consilium, Valalc. de partit. cap. 35. num. 37. Sigism. Scacc. de appell. q. 19. n. 16. & 17. latè Sfort. Odd. d. tract. de in integr. restit. p. 1. §. 4. art. 13. ex n. 110. vsque ad n. 125.

SVMMARIVM.

- 1 si Pignus, quod à maiore minor accepit, venditur, nullo modo minor restituitur.
- 2 Minor succedens extraneo in re per hereditatem acquisita, restitutionis beneficium non gaudet, & num. 3.
- 3 Prescriptions conuentionales à prædecessore incipiunt currere contra maiores absque restitutionis auxilio, ex capite scil. de minoribus restitui tamen poterunt ex clausula generali.
- 4 Minor succedens maiori non restituitur aduersus actus dependentes à facto, vel contractu maiori, etiam si damnum suo tempore accepit perfectionem.
- 5 Restitutio minori, Ecclesie, & similibus, quibus de iure competit, pro modica læsione competit.

L. Rem quam. II. & fin.

Idem AA. & CC. Sæuere, Clementina.

Si pignus, quod à maiore minor accepit, venditur, 1 nullo modo minor restituitur. Item minor succedens extraneo in re per hereditatem acquisita restitutionis beneficium non gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & post omnes Giphani. tom. 1. pag. 99.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. comment. iuris ciuili lib. 2. 1. cap. 9. col. fin. Sfort. de in integr. restitut. q. 53. art. fin. Morl. in emptorio iuris part. 1. tit. 5. §. 5. num. 16. vbi per l. c. Enilius 19. ff. de minorib. tenet præscriptiones conuentionales à prædecessore incipientes currere contra minores absque restitutionis auxilio, ex capite scilicet de minoribus restitui tamen poterunt ex clausula generali, si quamlibet iusta causa, & ex cap. iusta ignorantia, potuit enim minor defuncti conuentionem ignorare, & hæc causæ iustæ ignorantie poterunt potissimum Imperatorem mouere in d. l. Enilius, ad restituendum minores, Flores de Mena var. lib. 1. q. 5. num. 27. & 30.

Notatur ad hoc quòd minor succedens maiori, si non restituitur aduersus actus dependentes à facto, vel contractu maioris, etiam si damnum suo tempore perfectionem accepit, vt per Afflic. decis. 212. num. 1. vbi dicit quòd minor non vititur iure suo quando succedit defuncto, cui non competebar restitutio in integrum, & Casar. de Virilis an addit. firmat restitutionem non dari minori quando succedit maiori, nisi aliquid fuisset gestum cum ipsis minoribus, Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. à num. 17. Anton.

ton. Theaur. Pedem. decif. 103. num. 1. cum feqq. Cald. Pereira in l. si curatorum, verba sua facilitate, à num. 49. Flores de Mena d. g. 5. num. 15. inducens textum in presenti, dum probare dicit quòd si creditor ex pacto appofito cum defuncto ob non folutionem debiti à defuncto contracti vendat pignus, licet id acciderit tempore minoris, quia minor non folverat, non reftituitur minor aduersus ipfam venditionem.

In gloss. Versatur, ibi, quia si ceperit conuentionale pignus à minore, reftituitur pro medico damno, &c. Notatur ad hoc quòd pro modica latione reftitutio minori, Ecclefie, & fimilibus, quibus de iure competit, concedi debet, vt per Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. part. 1. cap. 1. num. 26. Acofta in l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 2. num. 77. & 78. ff. de liber. & posth. Coulib. i. var. cap. 3. num. 11. Sfort. Odd. in tract. de integ. reftitut. quæst. 4. num. 105. vers. 3. Donell. comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col. pen. & cap. 12. vers. 9. Mascard. de probat. concl. 1058. num. 5. Flamin. Patif. de resignat. benefic. lib. 3. q. 7. num. 27. & 28. & lib. 11. q. 4. num. 66. & 67. Cald. Pereira in l. si curatorum, verbo, vel aduersarij dolo, num. 7. Valac. consulti. 109. num. 10. & de partitionib. cap. 39. & 38.

Si aduersus donationem.

TIT. XXX.

DONATIO à minore facta quandoque ipso iure non valet: quandoque valet, sed per reftitutionem rescinditur, quandoque valet, nec datur contra eam reftitutio. Scripserunt in hanc rubr. Iaf. Salicet. Sebastian. Neui. item Cuiac. Pac. & VVefemb. Sfort. Odd. in tract. de integ. reftitut. p. 2. quæst. 58.

SVMMARIVM.

- 1 Minor non reftituitur contra donationem propter nuptias congruam.
- 2 Donatio fponfalitatis non immoderata pretextu ætatis minime reuocatur, & num. 3.
- 4 in Donatione minoris necessaria est curatorie auctoritas, procedi in donatione propter nuptias, numer. 5.

L. Si quæ res. I.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN
AA. Theodora.

MINOR non reftituitur contra donationem propter nuptias congruam. Siue, donatio fponfalitatis non immoderata pretextu ætatis minime reuocatur. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Cattr. Sebast. Neui. remiffiue Cafal. in annot. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. defumunt Gregor. Lop. l. 14. gloss. 2. ante fin. tit. 1. part. 4. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 1. vers. fecundo inferitur, vbi per hunc text. dicit quòd si minor faciat donationem ante nuptias, vel propter nuptias, aut fponfalitatem largitatem, attenta qualitate personarum, & consuetudine regionis, valebit talis do-

natio, & non potest reftitui, Perez de Pax. conf. 3. num. 33. Maurit. in tract. de integ. reftitut. cap. 107. cum feqq. Donell. comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 10. col. 2. Molin. de iustit. tract. 2. dist. 573. vers. si minor. Sfort. Odd. in tract. de integ. reftitut. part. 2. q. 58. num. 5. & art. 5. à num. 32.

Curatore presente.] Ergo in donatione necessaria est auctoritas curatoris, vt per Cald. Pereira in l. si curatorum, verbo hunc contractum, num. 19. vers. inferitur etiam, vbi ait procedere in donatione propter nuptias, quæ habet separatam naturam ab aliis donationibus, cum accedat contractui oneroso.

SVMMARIVM.

- 1 Consensus patris non obest minori in re, quæ sine decreto alienari non potuit, & num. 2.
- 2 Vir & vxor si in eodem instrumentum donauerunt rem viri, ipse vir tantum donasse censetur.
- 3 Donatio remuneratoria facta per minorem valet, etiam si fiat de rebus immobilibus.
- 4 Minor non habens curatorem, solus ex causa dotis bona sua alienare poterit.

L. Si in te. II. & vlt.

Jidem AA. & CC. Medea.

Consensus patris non obest minori in re, quæ sine decreto alienari non potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. defumunt Rodet. Xuar. in l. quoniam in prioribus, ampl. 10. num. 69. vers. Et si dicas, vbi colligit quòd qui non potest alienare sine decreto, ita nec alienari consentire, & extendit ex Bald. hic ad statutum disponens quòd minor non possit aliquam venditionem facere sine consensu consanguineorum etiam si iurauerit, non potest vendenti consentire, & super declaratione leg. Regni limit. 5. num. 13. col. 3. in fine, Tiraq. in l. si quoniam, in princip. num. 30. vbi quòd patet tutor, vel curator filij emancipati non potest sine decreto illius bona alienare, etiam si illa à patre fuerint ante filio donata, & de iure mariti, gloss. 5. num. 54. vbi textum allegat ad hoc quòd minor potest sine decreto consentire patri alienanti rem immobilem ipsius filij minoris. quam ante à patre ipse dono habuerat. Maurit. de integ. reftitut. cap. 225. Burg. de Paz. conf. 3. num. 38. Donell. comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 12. col. 8. in fine, Pinel. in l. 1. de bonis matern. p. 3. num. 18. vers. sed contrarium, vbi citato hoc text. tenet solemnitatem legis, vel statuti in alienatione mulieris, vel minoris necessariam esse, etiam si alienatio fiat in eum, à quo res obuenerat, & num. 60. col. 5. vers. probatur sexto, idem dicens ait eum, cui res aliqua donata fuit, non posse eam libere redonare primo donatori etiam parenti, sed tunc eandem solemnitatem exigere, quæ requiritur in vera donatione.

Pater vester donationem fecit, &c.] Notatur ad hoc quòd si vir & vxor in eodem instrumentum donauerunt rem viri, ipse vir tantum censetur donasse, vt per Tiraque. de re tractu lig. 3. gloff. 1. num. 2.

Quæ etiam sine decreti recitatione, &c.] Ergo à contratio sensu interueniente decreto valebit donatio remuneratoria facta per minorem, etiam si fiat de rebus immobilibus, & sic probat minores sine decreto non posse remunerationis causa donationem facere,

facere, vt per Mench. *de success. resolut. lib. 1. §. 5. num. 8. D. Barbof. in l. si ante 6. num. 21. in med. ff. soluto matrim. vbi ex Paul. de Castro hic n. 5. aduertit textum in presenti loqui de donatione remuneratoria.*

- 5 Notatur etiam ad hoc quod minor curatorem non habens poterit solus ex causa dotis bona sua alienare, vt per D. Barbof. *in d. l. si ante n. 13.*

Si aduersus libertatem.

TIT. XXXI.

ADVERSUS libertatem minor restituitur vel à Principe ex magna causa, vel per actionem de dolo aduersus manumissum. Prætor autem non rescindit libertatem, quæ semel competit, *l. §. ult. & l. segg. ff. de minorib. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. Cuiac. Pac. & VVeselemb.*

De materia tituli vide Cald. *Pereira in l. si curatorum, verbo, lasus, num. 158. cum segg. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restit. p. 2. q. 55. & Pilatum q. 130.*

SVMMARIVM.

- 1 Minor restituitur contra sententiam, qua promittitur aliquem liberandum, non autem restituitur aduersus sententiam libertatis, & n. 2.
- 3 Condemnare, vel absolvere aliud, aliud condemnandum, vel absolvendum promittitur.
- 4 ex Reclusionis petitione contra sententiam consequitur quis rescissionem iudicij.
- 5 Restitucionem petens aduersus sententiam non petit per beneficium restitutionis reformari sententiam.
- 6 Consulatur si dicat in consilio aliquem fore condemnandum, vel absolvendum, & iudex in sententia dicat, Pronuntio secundum formam consilij, non valet sententia.

L. Si post. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Hamnia.

1 **M**INOR restituitur contra sententiam, qua promittitur aliquem liberandum, non autem restituitur aduersus sententiam libertatis. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Cast. Sebast. Næui. remissimè Casal. in annot. & Ximenis in concord.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Mauric. in tract. de in integ. restit. cap. 250. num. 1. Sfort. Odd. in simili tract. q. 72. num. 26. Donnell. comment. in iuris civilis lib. 2. cap. 12. col. 1. Cald. *Pereira in l. si curatorem, verbo lasus num. 161. in fine*, vbi dicit citato hoc text. quod minor aduersus sententiam pro libertate non restituitur, quando scilicet per sententiam servus qui erat, pronuntiatur liber, secus verò si pronuntiatur manumittendus, quoniam aduersus eam sententiam datur restitutio; quemadmodum etiam aduersus dandam libertatem minor restitui potest, quia adhuc mutatus status non est, ita etiam aduersus sententiam qua pronuntiatur libertatem dandam esse. Mortl. in emporio iuris

civilis p. 1. tit. 5. q. 31. num. 31. vers. non obstat sextum, vbi dicit quod si pronuntietur aliquem liberum esse, non restituitur minor; at si pronuntietur esse manumittendum, vel liberandum, restituitur minor, quia tunc non est data libertas.

Notatur ad hoc quod aliud est condemnare, vel absolvere, aliud condemnandum, vel absolvendum pronuntiare, vt per Sarmien. lib. 1. select. cap. 14. de princip.

Notatur ad hoc quod ex petitione rescissionis contra sententiam consequitur quis rescissionem iudicij, vt per Gregor. Lop. in l. 3. per text. ibi gloss. ult. tit. 15. part. 3.

Actus tua liti instantaneum admittit. Vide Bart. in l. diuus, num. 7. ff. de in integ. restit. vbi sciendum aduertit quod ille, qui petit restitutionem in integrum aduersus sententiam, non petit per beneficium restitutionis sententiam reformari, vt puta si fuerit reus absolutus cum deberet condemnari, non petam restitutionem in integrum vt condemnetur, sed petam quod per beneficium restitutionis rescindatur illa sententia, & ego reponar in eo statu, in quo eram prius, & sic quando fui laesus solum in ipsa sententia processus, aut ille fuit legitime factus vique ad conclusionem, tunc restituitur vt rescissa sententia iterum sententietur ex eisdem actis: secus verò quando lesio contingit non solum in sententia, sed in toto processu, veluti quando pendente iudicio post litem contestatam incepti esse absens, & sic non potuit producere defensiones & iura mea, quia tunc restituitur vt possim vi defensionibus, & iuribus meis.

In gloss. *Admittit*, ibi, *vel vt solus utrumque dicat*, &c. Notatur ad hoc quod si consultor dicat in consilio aliquem fore condemnandum, vel absolvendum, & iudex in sententia dicat, Pronuntio secundum formam consilij, non valet sententia, vt per Balb. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 14. de re iudicata, num. 4 pag. 260.

SVMMARIVM.

- 1 Minor aduersus libertatem manumisso ex dolo præstitam non restituitur, manumissum autem convenit ex dolo, & non 2.
- 3 Libertas semel acquisita reuocari non debet.

L. Etsi minor. II.

Imp. GORDIANVS A. Solonia.

1 **M**INOR aduersus libertatem manumisso ex dolo præstitam non restituitur, manumissum autem ob dolum convenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. *Pereira in l. si curatorem, verbo lasus, n. 159. in princip.* vbi dicit quod licet aduersus libertatem restitui minor non possit, quia servus manumissus omnino mutat statum, nouique efficitur homo, propter quod cessare debet restitutio, nihilominus tamen hoc casu minori succurritur per actionem de dolo, vel in factum, quod inducitur ex ratione est, vt minor indemnus consequatur: constat namque aliquando minoris plurimum interesse servum manumissum non esse.

Notatur etiam ad hoc quod libertas semel acquisita reuocari non debet, vt per Sanchez. in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 24. num. 12.

S Y M M A R I V M.

- 1 de Libertatis nullitate cognitio, non rescissio nullitatis licita, & n. 2. procedit in libertate iam concessa, secus in concedenda, n. 3.
- 4 Minor restituitur aduersus manumissionem quando ex magna causa Principi ita videatur.

L. Quos retrahii. III.

Imp. VALERIAN. & GALLIEN. AA.
Marthone, & Sabinilla.

- 1 DE Libertate libertatis cognitio, non rescissio nullitatis licita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. comment. iuris civilis lib. 2. cap. 12. col. 1. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. p. 2. q. 55. art. 3. per tot. vbi num. 38. ait procedere in libertate iam concessa, secus autem in concedenda, & num. 40. assert exemplum in l. si verum, §. quod si minor, ff. de minor. vbi si minor vendiderit seruum hac lege ut manumittatur, potest restitui minor si manumissio sequita non sit, si vero sit sequita, secus. Et art. 4. resoluit quod minor restituitur aduersus manumissionem quando ex magna causa Principi ita videatur, vbi plura exempla huius magnae causae adducit.

S Y M M A R I V M.

- 1 Contra sententiam libertatis licita est appellatio, sed non restitutio in integrum, & n. 2.
- 3 In Libertate index aliquando pronuntiat quem liberum, aliquando manumittendum.

L. In iudicio. IV. & ult.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Iuliano.

- 1 COntra sententiam libertatis licita est appellatio, sed non in integrum restitutio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt l. Hispan. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 13. Maurit. de in integ. restitut. cap. 202. & cap. 249. cum segg. vbi super differentie ratione insinuat quare minor hoc casu audiat appellans, non restitutionem petens, Sfort. Odd. in similis tract. p. 2. q. 15. num. 41. & q. 73. num. 15. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo latus num. 161. vbi aduertit minorem cauere debere cum sententia fertur in fauorem libertatis, ut statim suo loco & tempore appellationem ab ea interponat, Franc. ad rubr. de appell. num. 2. Sigism. Scacc. de appell. q. 17. in princ. num. 11.
- 3 Et obseruat per hunc text. Sarmient. lib. 1. select. cap. 14. num. 10. quod in libertate index aliquando pronuntiat quem liberum, quia vel est ingenuus, vel à lege, vel ab homine manumissus, aliquando manumittendum, quia ex testamento, vel contractu à domino est manumittendum, ut priori specie sententia ipsa secum executionem trahat, altera vero eius executio à domino fieri debeat.

Si aduersus transactionem, vel diuisionem minor restitui velis.

TIT. XXXII.

IN OR. etiam aduersus transactionem, vel diuisionem restituitur. Is autem contra quem minor restituitur, actionibus, quæ sibi contra minorem competeant, uti poterit. non si nudo pacto transactionem fuit, & agenti minor opponat exceptionem pacti; hæc exceptio per doli mali reprobationem eliditur, atque ita actio contra minorem efficax reddetur; sin autem per acceptilationem actio sublata fuit, à Prætoris restituetur, l. 1. & 2. Scripserunt in hanc rubr. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. item Quia Pac. & V. Velembec.

De materia tituli, & de restitutione concedenda ex læsione in transactione contingente, vide Maurit. in tract. de in integ. restitut. cap. 210. Rebuff. tom. 2. ad leges Gallia tit. de resissione contrahitum art. 1. gloss. 11. num. 18. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo latus num. 153. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. p. 2. q. 66. art. 4. cum segg. & Tiraq. in tract. de legib. censub. gloss. 3. num. 216. q. 22.

S Y M M A R I V M.

- 1 Minore restituto contra transactionem, actio pristina aduersario remanet, & num. 2.
- 3 Minori transigenti restitutio concedenda est, si constet de læsione.
- 4 Restitutio in pristinum statum reponit.
- 5 Minor non potest sine decreto cedere actionem, quam ipse habet ad rem immobilem.
- 6 In transactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, necesse est iudicis decretum interueniat.

L. Cùm in integrum. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Antonio.

MINORE restituto contra transactionem actio pristina aduersario remanet. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissive Casal. in amor. & Ximen. in concord. Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 2. tit. 25. part. 3. vbi gloss. 4. Tiraquel. de retractu lib. 5. 1. gloss. 14. num. 74. vbi textum probare ait quod si minor restituitur aduersus transactionem, competunt veteres actiones, quæ scilicet ante transactionem competeant, quasi scilicet partes in eundem statum reponantur, in quo erant tempore transactionis, Donell. comment. iuris civilis lib. 2. cap. 14. col. pen.

Rescindit transactionem, &c.] Notatur ad hoc quod minori transigenti restitutio concedenda est si de læsione constat, ut per Maurit. in tract. de in integ. restitut. cap. 210. & 233. col. 1. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo latus, num. 153. vbi num. 154. aduertit gloss. in l. minoribus, 6. ff. de minorib. afferentem minori negandam esse restitutionem aduersus transactionem, intelligendam esse si modica sit læsio,

lætio, quæ et si in cæteris contractibus sufficiat, in transactione tamen non sufficit, subditque transactionem hoc speciale habere, vt rescindi à minore non debeat nisi enormis accedat lætio; ex ea ratione, quia transactio per quam litior à lite recessit sua natura est utilis eo solo quod litorem extinguit, quæ utilitas cum aliquo damno compensari debet, ac proinde, vt nihilominus minor lætio maneat, necessaria est grandis, & enormis lætio, non qualis qualis, latè Sfort. Odd. in tract. de integ. restit. p. 2. q. 66. art. 4. ex num. 16. vbi num. 18. intelligit etiam si ex transactione sequuta sit sententia contra minorem, & num. 20. etiam intelligit si minor probet se enormiter fuisse læsum, modica enim lætio hoc casu non sufficit, & n. 21. querit quæ lætio necessaria sit, & quanta sufficiat, & art. 5. ex num. 26. disputat an minor restituitur aduersus transactionem à se fieri omittam.

4. Quæ pridem habuisti, veteris.] Notatur ad hoc quod restitutio in pristinum statum reponit, vt per Tiraquel. de retractu lig. §. 32. gloss. 1. num. 69. Menoch. de arbit. casu 171. num. 35. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsus, num. 153. Sfort. Odd. dict. part. 1. q. 44.

5. In gloss. Tu quoque ibi, solubis habebat actionem, &c. Notatur ad hoc quod minor sine decreto non potest cedere actionem quam ipse habet ad rem immobilem, quia de actione idem est iudicandum, quod de ipsamet re, vt per Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. num. 14. vers. quarto extende, Pinel. in rubr. de bonis mater. p. 1. num. 33. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 7. in princip. & de resolut. emphyt. cap. 16. num. 75. & de empt. & vendit. cap. 17. num. 11. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 7. num. 11. Auendani, de censib. cap. 56. num. 36. Gutier. de tutel. part. 2. cap. 5. num. 27. Montan. in simili tract. cap. 33. num. 150. Ratio etiam est, quia huiusmodi actio ad rem immobilem connumeratur inter bona immobilia minoris. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 7. num. 1. & 2. & de iure primogen. q. 81. n. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præf. 142. num. 16. cum seqq. Coler. de processib. execut. p. 1. cap. 3. à num. 236. Valasc. consult. 77. in in princip. Cald. Pereira de resolut. emphyt. cap. 12. num. 9. & 10. & de empt. cap. 15. n. 11.

6. In gloss. Uterus fin. ibi, & tunc ipso iure nulla sit sine decreto. Notatur ad hoc quod iudicis decretum interuenire debet in transactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, vt per Tiraquel. de retractu lig. §. 1. gloss. 14. num. 70. & 71. & de iure mariti, gloss. 5. num. 205. Anton. Gom. tom. 2. var. c. 14. num. 15. vers. octauo, Hieron. Gabr. conf. §. 6. n. 23. vol. 1. Mench. de success. creat. iii. de test. potent. §. 10. sub num. 72. ampl. ampl. 20. Menoch. de arbit. casu 171. num. 41. & 42. quos omnes & alios refert Fatim. in praxi crimin. p. 1. quæst. 15. num. 8.

SVM MARIVM.

1. Actio per restitutionem elisa roboratur, vel denouitur, si prima ipso iure erat extincta.
2. Minore restituito aduersarius per restitutionem ius replicandi acquirit, & ex eadem restitutione, quæ conceditur minori, succurritur eius aduersario, etsi ipse etiam restitutionem non impleret.

L. Si ex persona. II. & vlt.

Jmpp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
& CC. Hymnoda.

Per restitutionem actio elisa roboratur, vel denouitur, si prima ipso iure erat extincta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. n. 1. sup. hoc tit.

Notatur ad hoc quod restituito minore aduersarius per restitutionem ius replicandi acquirit, vt per Hieron. Magon. Florent. decis. 1. num. 38. Et ex eadem restitutione, quæ conceditur minori, succurritur eius aduersario, etsi ipse aliam restitutionem non imploret, l. Elifan. 2. tit. 25. part. 3. ibi, Essa misma denen facer y otorgar a su contendor, & trinac el pleito en aquel estado que antes era, vbi Gregor. Lop. gloss. 4. verbo essa misma, hunc text. allegat. Aequalitas enim (vt dicit gloss. verbo inflammatione in presenti) seruanda est ad not. per me de Axiomat. inu. resseq. axiom. 16.

Si aduersus solutionem à tutore, vel a se factam.

TIT. XXXIII.

Væ sunt partes huius rubricæ, & sub ea duæ leges: quarum prior decidit priorem casum, posterioriorem: vtroque autem casu restituito minori conceditur causâ cognita. Vide Cuiac. Pac. & VVelemb. Viui. & Kirch. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 15. Sfort. Odd. in tract. de integ. restitut. p. 2. q. 52.

SVM MARIVM.

1. Minor causa cognita restituitur aduersus solutionem factam eius curatori.
2. Debitor soluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris ipso iure remanes liberatus, sed restituitur minor si pecunia sit perperda, vel consumpta facilitate, aut culpa ipsorum, & num. 3. plura num. 3. 4. & 6.
7. Debitor minoris plenissimam liberationem consequitur quando soluit precedente iudicis præcepto.

L. Exemplo. I.

Jmpp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
& CC. Soterica.

Minor causa cognita restituitur aduersus solutionem factam eius curatori. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet Bald. Castr. Aloyf. Leo, Sebastian. Naui. post omnes Giphani. tom. 1. pag. 10. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

De materia huius text. vide Donell. comment. iuri civilis lib. 21. cap. 11. ad fin. & cap. 12. §. 5. Anton. Gom. varior. tom. 2. cap. 14. num. 4. vbi dicit quod debitor soluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, ipso iure remanet liberatus, sed restituitur minor si pecunia sit dispersa, vel consumpta facilitate, aut culpa ipsorum. Si verò debitor soluat

soluat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, & etiam coactus, & compulsus per iudicem, quia allegauit creditorem esse minorem, & non esse tutum ei soluere, & hoc non obstante iudex percipit ei soluere, tunc perfectè remanet debitor liberatus, adeo vt licet postea sit perempta, vel consumpta pecunia, culpa, aut facilitate eorum, perfectè remanet liberatus, & nulla competit restitutio. Sfort. de in integrum restitut. part. 2. quest. 72. art. 2. Acolta in l. Gallos, §. & quid si tantum, part. 5. n. 26. & 27. ff. de liberis, & posth. Mauriti. de in integr. restitut. cap. 176. & seqq.

3 Vincent. de Francis Neapol. decis. 206. num. 11. cum seqq. vbi dicit in hoc text. probari aduersus solutionem factam minori cum auctoritate tutoris, seu curatoris, si minor est læsus sua facilitate, dari in integrum restitutionem; subdicit idem & fortius quando dolo curatoris, quia licet text. in præfenti loquatur quando est facta solutio minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, procedit tamen, & idem est quando est facta solutio ipsi tutori, vel curatoris, vt data læsione competat restitutio in integrum, & num. 19. tenet ex hoc text. vt quis plenissimam consequatur liberationem super solutione faciendâ iudicis decretaum requirit, ita ut simplex præceptum non sufficiat, & n. 14. dixerat quod licet huius text. decisio dura videatur, seruanda tamen erit, quia debet imputari debitori, qui non expectat iussum iudicis postquam lex ei dat hoc remedium vt plenissimè libereur.

4 Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsi, num. 60. & 61. vbi ait verba huius text. concedere posse tutori, aut curatori debita solui, salua tamen in integrum restitutione, cum plurius per eum ibi relatis, quæ maxime conducat ad intellectum huius text.

5 Latè Menchac. controuers. vsus seq. cap. 66. & 67. per totum, vbi in principio adducit ex hac l. secundum aliquos probari soluentem minori tutore vel curatore auctore, consequi plenam liberationem, nisi læsio, quæ à principio non interuenit, ex postfacto contingat, quia scilicet pecunia soluta perempta fuit, vel à curatore malè consumpta hoc enim casu concedunt isti minor, aduersus debitorem actionem ex beneficio restitutionis in integrum, vt sic denovo soluat, semelque extinctâ liberatione actio reuiuifcat, in quo tamen affertur hanc legem imitationem omnino esse, & exalati iubendam ab omni Republ. puniretur enim rectè ab initio soluens ex amissione postea contingente, cum tempus contractus an fuerit læsus necne, considerandum sit, nam emergentia post contractum contingentia ad eam rem non spectant, l. verum 12. §. sciendum, ff. de minorib. & videtur secundum eundem dict. cap. 77. num. 2. & cap. 66. post num. 3. textum hunc concedentem minori restitutionem, intelligendum esse per alia iura quando in ipsa solutione debiti, & sic ab ipso primordio solutionis receptæ læsus fuit minor quod fortè minus re, aut tempore, aut loco, aut causa, vel conditione recepit, aut iuris solemnitas seruata non fuit.

6 Gutier. de tutel. & curat. part. 2. cap. 22. per tot. vbi latè agit de solutione debiti minoris, & quomodo fit faciendâ vt secus soluat, & demum n. 26. Menchac. & Cald. Pereira rectè intellectu ad hanc lætetur quod illa aperte non disponit passim debere minorem restitui aduersus debitorem soluentem tutorem, vel curatoris eiusdem minoris perdituro, sed tantum si iusta causa accesserit, vt patet ex illis verbis ibi, & an sit tribuendum (scilicet beneficium restitutionis), de quo ibi in præcedentibus proximis verbis fit mentio, per cognitionem examinari potest

Barros. Collect. in Cod. Tom. I.

vide si debitor soluens tutori, vel curatori minoris præsciret cum consumpturum pecuniam, quia nouerat illius qualitatem malè versantis in re pupilli, cum eius substantiam prodigeret, minùque bene esse ex hoc succursum minori, tunc quidem debitor hic soluens nihilominus huiusmodi tutori, vel curatori debitum pupilli absque auctoritate iudicis in culpa prorsus esset, cum sincerius cum minore versari & iudicis mandato ad minus talem solutionem facere debuisset; meritò tunc contra ipsum aliter soluentem competit restitutio in integrum, in hoc autem causâ cognitio interuenire debet, vt sciatur an sit tribuendum beneficium restitutionis, vt concedatur omnino si de prædictis constiterit præiudice examine per causæ cognitionem. Si autem probetur bene impenfam eam pecuniam, quæ soluta fuit tutori, vel curatori, aut in minoris utilitatem conuersam, aut curatorem soluendo esse, vel ignoratum fuisse qualitatem tutoris, vel curatoris, cessare debet restitutio; & ideo consultus erit si de curatoris vel tutoris qualitate dubitetur, vt iubente Prætoris fiat à debitore solutio: alias enim si læsus fuerit minori tempore solutionis ex solutione facta ipsius tutori, vel curatori, veluti si aliquid remisit, quod re vera minori debetur, & in præiudicium illius eam remissionem minimè facere potuerit, tunc restitui quidem poterit aduersus præfatam læsionem.

In gloss. Potest, vlt. ibi, plenissimam quando cum iudice, &c. Notatur ad hoc quod plenissimam debitor minoris liberationem consequitur quando soluit præcedente iudicis præcepto, cuius auctoritas efficit vt omnino liberetur, nec restitutio in integrum aduersus eam solutionem sic factam competat, nec concedenda sit, vt per Guid. Papæ sing. 99. Anton. Gom. d. cap. 14. num. 4. Mench. d. c. 77. num. 3. Cald. Pereira d. verbo læsi, num. 59. Sfort. Odd. d. p. 2. quest. 52. art. 3. num. 20. cum seqq. Gutier. d. p. 1. cap. 22. num. 4.

SVM MARIVM.

- Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis, quam facit ex lapsu erroris, & n. 2.
- Repetitio, pro restitutione.
- Minor integra legata, persolvens per errorem non deducta quarta falcidia, quam deducere poterat.
- Minor soluenti legatum indebitum, quia scil. restituentum erat imperfectum, negatur repetitio iure directo pro conditionem indebiti, sed magis per extraordinariam restitutionis in integrum ei succurritur.

L. Indebito legato. II. & vlt.

Idem AA. & CC. Laurine.

Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis quam facit ex erroris lapsu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsi, n. 69. vbi colligit minori soluenti debitum tantum naturaliter concedendam esse restitutionem, aliter per hanc leg. intelligenda esse alia iura negantia huic minori repetitionem, vt solum procedant in agente remedio ordinatio conditionis indebiti, quam negare oportet, & sic procedere ait l. si pupillus, ff. ad leg. Falcid. & l. si eius, ff. ad Trebell. latè Benedic. Regid. in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 1. cap. 10. num. 23.

D d

CIV

cum multis seqq. ubi dicit quod si minor, siue pupillus, siue adultus errans soluisset, tamen si quod naturaliter debebat soluisset, & errore iuris soluisset, aduersus solutionem huiusmodi tanquam latus restituitur. Et rationem assignat, quia quamuis bonum & æquum sit naturale debitum persolvere, & fidem datam seruare, unde deneganda videbatur restitutio ei, qui quod æquum, & bonum naturaliter erat, præstitit, siue sciens, siue ignorans; nihilominus tamen, quia actus agendum non debent operari ultra eorum intentionem, non omnis, ff. si certum petitur; & minor, qui naturale debitum persoluit, putans se ad id efficaciter teneri, non habuit intentionem naturalis æquitatis, ac fidei seruandæ, quam iure ciuili seruare non tenebatur; sed eius intentio fuit ut liberetur à debito, quod à se inuito extorqueri posse credebatur: merito solutio, quam præstitit, naturali æquitati, ac bonæ fidei agnitioni, quam non intendit, referenda non erit, sed potius errori iuris, quo ductus soluit; qui error cum non cadat in virum prudentem, non ut vir prudens censeri debet minor dum hoc errore soluit, sed potius ut circumscriptus siue dolo aduersarij, siue facilitate sua, idcirco tanquam læso succurretur ei restitutionis auxilio.

3 *Repetitionem ei decerni.* Id est, restitutionem, secundum Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. mon. 9. ante finem.

4 In gloss. In debito 1. ibi, & quia poterat per legem Falcidiam retineri. Notatur ad hoc quod minor integra legata persolvens per errorem, non deducta quarta Falcidia quam deducere poterat, restitui potest, ut tenent plures, quos refert Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo latus, num. 71. sed ibidem num. 73. contrarium probabiliter defendit, per text. in l. 1. ad legem Falcidiam, ex cuius decisione apparet eum, qui integra legata persoluit, cum quartam potuit detrachere, plus debito non soluisse, ac proinde si is minor sit, quasi non læso negari debet restitutionis auxilium; & respondet textum in præsentis non per obare contrarium, cum intelligi debeat quando minor soluit ex testamento imperfecto, quo casu de iure ciuili legata non sunt debita, & mon. 74. admonet cauendum esse ab hac gloss. & sequacibus dum intelligunt hunc textum procedere in minore solvente legata integra absque quartæ detrachione, nisi dicamus eum intellectum defendi posse habito pro constanti hanc legem procedere in minore errante in iure, & existimante quartam sibi non licere detrachere, quo casu aduersus integram solutionem legatorum restitui potest, ut voluit gloss. in d. l. 1. ad legem Falcidiam.

5 In eadem gloss. ibi, vel quia non erat solenne testamentum. Notatur ad hoc quod minori soluenti legatum indebitum, quia scilicet testamentum erat imperfectum, negatur repetitio iure directo, & ordinario per conditionem indebiti, sed magis per extraordinarium restitutionis in integrum ei succentritur, ut per Cald. Pereira d. verbo latus, num. 71. Si autem vellet scire an relictæ in minus solenni testamento debeantur naturaliter? consulte Gregor. Lopez l. 1. verbo acabadamente, tit. 1. 4. part. 5. Itaque post leges conuulsi gloss. 4. num. 20. cum seqq. Padil. in l. cum quis in 7. cum seqq. de iuris & facti ignorant. Menchac. de success. creat. §. 1. n. 22. & §. 2. n. 1. Menochi. de presumpt. lib. 1. præf. 30. n. 4. Spin. in speculo testamenti. gloss. 3. princ. n. 69. Gutier. in l. nemo potest n. 45. 7. cum seqq. ff. de legat. 1. Cardin. Mantica de consuet. vlt. volunt. lib. 2. tit. 1. per tot. Cessall. commun. contra consuetudines q. 137. Saye. in claus. Regia lib. 3. cap. 7. num. 9.

Si aduersus dotem restitutio postuletur.

TIT. XXXIV.

Dueria, dotem. A minore datam, vel promissam. Veluti si puella minor 25. annis dotem viro promiserit ultra vires patrimonij sui, restitui poterit: & si prius quam restitutionem petat, decesserit heres eius intra statuta tempora restitutionem recte petet, l. vnic. hoc tit.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Sfort. Odd. de integ. rest. §. 9. Motl. in empirio iuris ciuili part. 1. sit. 5. quæst. 4.

SVMMARIVM.

- 1 Virgo minor circumueta in dotis nimia assignatione, qua maritus est indignus, restitui potest, & beneficium restitutionis ad heredes transmittitur, & num. 2.
- 3 In Dote constituta nobilitas viri consideranda est, ut scilicet maior dos constitutur propter ipsius nobilitatem, & num. 5.
- 4 Mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus constituere potest.

L. Quoniam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. Valenti.

Virgo minor circumueta in dotis nimia assignatione, qua maritus indignus est, potest restitui, & beneficium restitutionis ad heredes transmittitur. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Cast. Sebalt. Naui. remissius Casali. in annos. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Couart. lib. 2. variarum, cap. 5. num. 8. vers. rursus, ubi dicit ex hac lege probari minorem restitui in integrum posse ac debere si circa dotem in contractu matrimonij læsus fuerit, quia licet in matrimonij contractu minor etiam enormiter læsus nequaquam sit restituendus, quoad substantiam scilicet ipsius matrimonij, propter eius indissolubile vinculum à consensu procedens; non tamen per hoc excluditur minor quin restitui in integrum iure debeat quoties in matrimonio, & aliis spiritualibus læsus fuerit, circa ea que vel accidentaliter sunt, aut semel statuta reparari per in integrum restitutionem possunt, prout est dotis nimia assignatio, in terminis huius text. Negulant. de pignori. part. 8. membr. 1. n. 26. & p. 1. membr. 4. n. 75. Donell. comment. iuris ciuili lib. 22. cap. 10. col. 2. Anton. Gom. l. 50. Tami. num. 46. in fine, ubi postquam firmat conclusionem quod dos potest heri de omnibus bonis, respondet text. in præsentis, in contrarium non facere, quia hic minor restituitur non ex eo quod omnia bona dedit in dotem, sed quia maritus non fuit dignus tanta dote secundum qualitatem suæ personæ, loci, & patrimonij, idem Anton. Gomez variarum tom. 2. cap. 14. num. 2. in princ. ubi per hunc textum resoluit quod si mulier minor 25. annorum nubat, & dedit amplam dotem secundum qualitatem & conditionem mariti, & consuetudinem loci, potest restitui, maxime si fecit pactum de dote, vel parte eius lucranda, vel

facit

fecit aliud pactum quod sibi noceat. Roland. de lu-
cro dotis. quest. 46. Phamic. cod. tract. gloss. 20. num. 11.
Sfort. Odd. de in integr. restit. quest. 59. a. num. 13. Lo-
rior. de tutel. axion. 31. & 32. Pinel. in l. 2. de rescind.
vendit. pag. 1. cap. 1. num. 11. in fine. Cuiac. lib. 7. obseru. 1.
Surd. de alim. tit. 9. quest. 44. num. 58. vbi dicit quod
si mulier sit minor, non datur tacita hypotheca in
eius bonis pro restituenda dote, additque promissio-
nem dotis factam a muliere minore haberi pro in-
difereta, nisi prius per iudicis solertiam discussum
fuerit an in ea quantitate, vel in eis bonis dotem
constituere expediret minori. Idem Surd. decis. 178.
num. 1. vbi citato hoc textu ex eo colligit mulierem
minorem non posse sine decreto immobilia in do-
tem constituere, quod asserit sine dubitatione pro-
cedere quando adisset pactum de dote lucranda, vel
etiam quando extaret statutum quod maritus do-
tem lucretur. & decis. 287. num. 8. vbi tenet mulierem
minorem, quæ maiorem dedit dotem quam viri
qualitas exigeret, vel ipsius patrimonium ferre pos-
set restitui debere. D. Barbof. in l. si ante 6. num. 13.
ff. soluto matrim. & in l. si estimatis, num. 23. cum segg.
ff. cod. latè Morl. in compario iuris civilis p. 1. tit. 5. q. 4.
vbi disputat an mulieri, quæ in dotis constitutione
lesæ fuerit, restitutionis auxilio succurri debeat, &
agat de intellectu & conciliatione text. in l. siue ge-
neralis, ff. de iure dot. dum probat quod si mulier
decepta ultra patrimonium dotem promiserit, ipso
iure promissionem illam nullius esse ponderis, atque
momenti, in quo videtur cōtrariari dispositioni hu-
ius text. & l. si ex causa, §. in dotibus de minoribus,
dum fatentur mulierem in dote deceptam adiuvandam
esse remedio restitutionis in integrum, ac proinde
supponunt huiusmodi promissionem fuisse validam;
sed num. 3. præpe. fin. c. cetera communi interpretatione,
& conciliatione, ait quod in d. l. siue generalis, ideo
promissio dotis ultra patrimonium mulieris facta
ipso iure non valeat, quia dolo malo in tam effusa
dote constitutione curator auctoritatem suam in-
terposuit, vt ex verbis eiusdem legis constat, ibi *qua-*
nium lege rata non habetur auctoritas dolo malo facta;
quibus verbis planè significatur quod si dolus cura-
toris non interuenisset, promissio mero iure valeret,
quanius restitutio concedenda esset, vt in d. §. in do-
tis, & in hac l. Multipliciter hanc materiam declarat
Sfort. Odd. d. q. 59. an. 13. & resoluit puellam mi-
norem 25. annis restitui in integrum aduersus excel-
sivam quantitatem dotis marito suo datam, & n. 30.
ait dicta in dotibus, & restitutione in integrum ad-
uersus illas habere locum in donationibus propter
nuptias, & in sponsalitiis largitibus, & a. num. 31.
tenet dicta in restitutione mulierum aduersus dotes
habere locum in hæreditibus earum.

3 In gloss. Sororem 2. ibi, quia cum nobiliori, & disti-
ncti, &c. Notatur ad hoc quod in constituenda dote
nobilitas vtrius consideranda est, vt scilicet maior dos
constituatur propter ipsius nobilitatem, vt per Ti-
taq. de nobilit. cap. 20. n. 164.

4 In gloss. Omnia bona. ibi, sed ex prædici possunt dari
in dotem, &c. Notatur ad hoc quod mulier minor
contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus
immobilibus constituere potest, vt per Tiraquel. de
iure mariti, gloss. 8. num. 198. Cald. Pereira in l. si cura-
torem, verbo contractum fecisti, num. 13.

5 In gloss. Peritum. ibi, cum vir non esset dignus, &c.
Ergo dignitas mariti attenditur in dote constituenda,
de quo vide Palat. in repet. cap. per vestras, de dona-
tion. inter virum & uxorem, notab. 3. §. 2. 3. num. 3. vers. con-
siderabit.

Barbof. Colloq. in Cod. Tom. I.

Si aduersus delictum.

TIT. XXXV.

MINOR restituitur aduersus delictum per
ignorantiam commissum: secus, si dolo
malo; quia malos mores infirmitas ætatis
non excusat. l. 1. hoc tit. & l. auxilium, ff. de minor.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesembec.
Maurit. de in integr. restituit. cap. 153. Sfort. Odd. in
simili tract. p. 2. q. 80. Fatin. in praxi crimin. tit. de pa-
nis temper. q. 92. n. 171. cum multis segg. Duen. reg. 259.
à princip. Morl. in compario iuris civilis part. 1. tit. 5.
quest. 7. per tot.

SVM MARIVM.

- 1 in Delictis non dolo, sed culpa commissis restituitur
minori patrocinator. & num. 2.
- 3 Minor in criminibus non excusatur in totum: at ve-
rum est illam aliquanto mitius puniri.
- 4 in Delictis dolo commissis minor atas non excusat,
nec est per restitutionem subuenitur.
- 5 Dolus verus, & dolus præsumptus quis, & an in de-
lictis dolo præsumpto commissis restituitur minor,
remissus.
- 6 Minor reus si in processu accusatus læsus fuerit, re-
stituendus erit, & consequenter audiendus si alle-
ganda non allegauit, aut probanda non probauit.
Vel per imprudentiam, facilitatem, vel aliam
causam confessus fuit delictum, num. 7.
- 8 Crimen, delictum, maleficium quomodo accipiantur
apud Iureconsultos, remissus.

L. In criminibus. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
A A. Longino.

IN delictis non dolo, sed culpa commissis restitui-
tio minori patrocinator. Colligit ex Ordin. Barr.
Salic. Bald. Castr. Aloyf. Leo, Sebast. Næqi. remissus
Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
1. Hispan. 4. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 2. Boët. decis. 63.
num. 6. cum segg. Duen. reg. 259. à princ. Donell. com-
ment. iuris civilis lib. 1. cap. 10. vers. in delictis, Anton.
Gom. var. tom. 3. cap. 1. num. 58. ad fin. Menoch. re-
med. 9. recuper. num. 44. vbi quod minor restituitur
cum dat operam rei, quam licitam credit, & quod
debet huiusmodi credulitatem probare, & ostendere
se dolo carere. idem Menoch. conf. 100. n. 82. dicens
quod vbi delictum est commissum per culpam, non
autem dolo, vt putat si omitendo minor delinquit
restituatur in integrum, & n. 127. Cald. Pereira in l. si
curatorem, verbo vel aduersarij dolo, n. 62. vbi ait quod
in delictis sola culpa, non verò dolo perpetratis mi-
nori concedenda est restitutio, hinc inferens ad ca-
sum notabilem de minore violenter ingresso posses-
sionem rei communis, quam ipse pro indiufo possi-
debat vt excusetur saltem per restitutionem in inte-
grum, quia potuit arbitrari id sibi licere propter par-
tem rei, quam habebat.

In criminibus quidem ætatis suffragio minores non 3
iunguntur.] Intellige vt in totum excusentur, quia
ad hunc effectum non datur eis restitutio, secus vt
D d 2 illi

illi delinquentes mitius puniuntur; vide Tiraq. de penis temper. causa 7. num. 8. vers. nam in criminibus, Petr. à Plaça in epis. delicti, cap. 3. num. 6. post vers. ext. que hodie, Mauriti. de integ. res. cap. 153. num. 1. cum segg. Sfort. Odd. in simili tract. p. 2. q. 80. n. 57. cum segg. Farin. in praxi crim. tit. de penis temp. q. 92. num. 172.

4 Et enim malorum mures infirmitas animi non excusat. J Notatur ad hoc quod in delictis dolo commissis minor ætas non excusat, nec ei per restitutionem subuenitur, vt per Bonacol. commun. opin. part. 1. verbo minori nunquam subuenitur, fol. 114. Clar. in pract. §. fin. ad finem princip. ibi, quando autem minor, Petr. à Plaça d. c. 3. n. 4. in fin. vers. quibus & illud subiiciam. Duen. reg. 259. in 1. limit. Farin. d. c. 92. n. 173. Morl. in tempore iuris p. 1. tit. 5. q. 7. per tot. & præcipue n. 6. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorare n. 4. vers. hoc tamen, vbi ait quod minor de dolo conuictus non restituatur, quamvis delictum sit in omitendo, seu negligendo: subditque minorem de dolo conuinci si monitus non satisfaciatur, vel clam quid faciat. Vnde minorem non restituatur aduersus dolum verum, scripserunt Mauriti. d. tract. cap. 163. in princ. Sfort. Odd. d. p. 4. q. 83. n. 1. cum segg. Menoch. de pref. lib. 5. pref. 3. n. 11. Qui autem dicatur doli verus, & doli præsumptus, & an in delictis dolo præsumpto commissis restituatur minor, vide Morlam d. q. 7. n. 10. Cald. Pereira d. verbo, vel aduersary dolo, n. 63. vbi tenet quod in casibus in quibus de iure præsumitur doli in maioribus, in eisdem illum in minoribus cessare, nisi essent de prohibitis ratione naturalis.

6 Quamuis in delictis non excusetur minor, quia malos mores, & facta ætatis imbecillitas non excusat, vt probat hic text. tamen si in processu reus accusatus lesus fuerit, restituendus erit, & consequenter audiendus si alleganda non allegauit, aut probanda non probauit, Gregor. Lop. l. 4. gloss. 2. tit. 19. part. 6. Cald. Pereira d. verbo, vel aduersary dolo, n. 39. in princ.

7 Vel per imprudenciam, faciliatem, vel aliam causam confessus fuit delictum, de quo Afflict. decis. 208. n. 5. Sarmient. lib. 3. sect. cap. 13. Menoch. de arbit. casu 268. num. 3. Cald. Pereira d. verbo, vel aduersary dolo, num. 38. in med. vbi tenet minori eo ipso quod est confessus delictum aliter non probatum, concedendam esse in integrum restitutionem aduersus illam confessionem, etsi non errore prolapsus doceatur, quia sola confessione fuit lesus, Fachinaz. lib. 1. controuers. cap. 72. Sfort. Odd. de res. tit. in integ. q. 65. n. 37. Gutier. in Amb. Sacramenta puerum, n. 131. Morla d. tit. 5. q. 7. n. 12. Farin. in praxi crimin. q. 92. n. 374. cum segg. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 112. num. 17.

8 In gloss. Delictum. Vide Cald. Pereira in comment. ad l. vnic. ex delictis defunctor. p. 1. n. 1. vbi citato hoc textu agit qualiter hæc nomina crimen, delictum, maleficium, accipiantur apud Iureconsultos.

in omitendo, non verò si in committendo, nisi esset in dolo, num. 8.

9 Pæna an, & quando minenda minoribus ratione ætatis.

L. Licet in delictis. II. & vlt.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Procula.

Mater minor non petens tutorem filio impuberi, ipso iure illa conservanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Tiraq. cessante causa, limit. 4. num. 7. & 8. Vini. tam. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 48. num. 5. vers. limita nisi esset, pag. 297. vbi dicit quod mater tutrix testamentaria tenetur facere inuentarium, aliàs non succedit filio nisi esset minor 25. annis, Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip. Azueved. l. 2. num. 20. tit. 1. lib. 2. non Recop. vbi quod excusatur mater minor contrahens secundas nuptias non petito prius tutore filii primi matrimonij, quia in omitendo deliquit, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo contractum, num. 22. vers. prædicta, & verbo implorare num. 40. cum seg. ibi in vers. obstat tamen, vbi huius text. conclusionem non procedere ait quando mater priuilegio, vel statuto esset facta maior, quia tunc tanquam minor non excusabitur, & verbo, vel aduersary dolo num. 64. vers. que iura, vbi asserit hanc legem etiam in masculis procedere, Morl. in tempore iuris civilis p. 1. tit. 1. q. 7. in fin.

Notatur ad hoc quod restituatur minor aduersus delictum, quod consistit in omitendo, non autem si consistit in committendo, vt per Corsec. sing. 15. in verbo pæna, Hippol. sing. 628. Menoch. conf. 100. num. 282. Tiraq. de penis temper. causa 44. num. 43. vbi num. 44. addit quod pupillus si omitendo deliquit, non solum non est opus restitutione in integrum, sed meto iure non punitur, Anton. Gom. d. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip. vbi tunc minor ex delicto tenetur quando delictum consistit in faciendo, secus tamen est si consistit in omitendo, vel negligendo, Sarmient. sect. lib. 3. cap. 12. n. 9. D. Barbo. in l. si mora n. 29. ff. soluto matrim. Cald. Pereira d. verbo, vel aduersary dolo, n. 64. vers. interpreta nostri, vbi tenet in delicto in omitendo dolum non præsumi, latè Sfort. Odd. de integ. res. tit. p. 2. q. 80. ex n. 9. vbi n. 15. limita, nisi minor esset in dolo, & an. 21. latè declarat.

Neminem excusari constet, &c. J An & quando ratione ætatis pæna minoribus sit minuenda vide Tiraq. de penis temper. causa 7. Duen. reg. 259. Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 1. num. 62. cum segg. Menoch. de arbit. casu 329. Morla d. q. 7. n. 7. & duobus segg. latè Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 92. num. 41. cum segg.

Cum hoc in maioribus matribus, &c. J Aduertit 10 Cald. Pereira d. verbo, vel aduersary dolo, n. 66. quod hæc lex, quæ matrem minorem filii tutorem non petentem excusat, in his Regnis obseruandam non fore in matre, quæ vigesimum annum excedit, & non pete intelligit resolutionem illam de matre minore excusanda non petente tutore filii procedere etiam infra annum, quem habet à morte viri ad petendum tutorem maior fiat, quia scilicet erat tempore mortis mariti ætatis 19. annorum cum dimidio, & non pete tutorem antequam excederet annum vigesimum, & sic antequam esset per leges Regias maior facta, nihilominus enim excusari debet, quia hoc casu initium est attendendum.

SVMMARIVM.

- 1 Mater minor non petens tutorem filio impuberi, ipso iure illa conservanda est, & n. 2. resolut. v. n. 10.
- 2 Mater tutrix testamentaria tenetur facere inuentarium, aliàs non succedit filio nisi esset minor 25. annis.
- 3 Mater minor excusatur contrahens secundas nuptias non petito prius tutore filii primi matrimonij, non excusatur facta maior priuilegio, vel statuto, num. 5. procedit etiam in masculis, n. 6.
- 4 Minor restituatur aduersus delictum quod consistit

Si aduersus vfucapionem.

TIT. XXXVI.

MINOR restituitur etiam aduersus vfucapionem, qua alius rem eius adquisiuit, l. vnica. hoc tit.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVefembec. Viui. Soar. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 16. Titap. de retrah. tit. 2. §. 1. gloss. 2. n. 56. & seg. Donell. comment. iuris ciuilib. lib. 2. cap. 9. vers. ad res quas suas. Motl. in empirio iuris ciuilib. p. 1. tit. 5. §. 5. Sfort. Odd. in tract. de in integr. restit. p. 2. q. 90.

SUMMARIVM.

- 1 Minor restituitur aduersus vfucapionem, & n. 2.
- 2 Vfucapio non currit contra prohibitum alienare.
- 3 Res qua seruando seruari non possunt, quantum sunt.
- 4 Fructus solo triennio seruari possunt.
- 6 Praescriptio quando incipit tempore alterius, cui minor successit, tunc illa mero iure currit, & nocet.
- 7 Praescriptio inchoata contra defunctum, currit contra heredem.

L. Contra. Vnic.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.

AA. & CC. Isidora.

CONTRA vfucapionis vfum minor restituitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissus Cafal. in annot. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 9. tit. 19. part. 3. vbi gloss. 4. Bald. de praescript. 1. pag. 6. num. 33. & seg. Bernard. reg. 467. vbi quod minori etiam pupillo currit praescriptio legalis inchoata cum defuncto, sed datur restitutio, Anton. Gomez. variarum tom. 2. c. 14. n. 3. vbi dicit quod si est impubes minor quatuordecim annorum, nulla praescriptio, nec vfucapio contra eum currit, neque est opus restitutione, l. bona fidei, ff. de acquir. re. non domin. Si vero sit adultus, & sic maior quatuordecim annorum, vfucapio rei mobilis currit, sed restitutio secundum hanc leg. Mench. lib. 1. de testat. potentia, §. 10. num. 41. 61. & 64. Petr. Gilchen de praescript. part. 3. cap. 1. num. 77. Flores de Mena var. lib. 1. quast. 5. num. 37. vbi quod praescriptio contra praedecessorem currit contra minorem successorem, licet restituitur aduersus tempus, quod suo tempore completum est, affirmans hanc legem non esse correctam per l. fin. in quibus causis in integ. restit. & num. 39. resoluit quod minor succedens maiori restituitur aduersus dilationem iudicalem, aut legalem, quae incipit currere tempore praedecessoris, & finita est suo tempore, dum tamen damnum restituitur ipsi minori, & causa ad illum spectet saltem re ipsa. Menoch. conf. 361. n. 2. Molin. de iustis. tract. 2. disp. 80. a. prime.

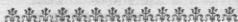
In gloss. Vfucapione 1. & omic. ibi, nec in praedictis adultis, &c. Notatur ad hoc quod vfucapio non currit contra prohibitum alienare, vt per Tiraquel. de retrah. lign. §. 1. gloss. 9. num. 251.

Barbof. Coll. & in Cod. Tom. I.

In eadem gloss. ibi, quia tanto tempore, &c. Notatur ad hoc quod illae dicuntur res, quae seruando seruari non possunt, quae non possunt durare triennio, vt per Tiraquel. de retrah. lign. §. 1. gloss. 7. num. 52. Anton. Gomez. var. tom. 2. cap. 14. num. 13. col. 1. Negusant. de pignori. 5. part. membr. 5. num. 12. Viui. decif. 22. num. 3. in fine. Montan. de tuel. cap. 33. num. 166. Pinel. in l. 1. de bonis maternis, part. 2. n. 43. vers. ex praedictis, Sord. decif. 81. num. 1. & decif. 187. n. 12. vbi ideo resoluit posse minorem habere fructus bonorum immobilium sine deceto, quia sunt ex iis rebus, quae seruando seruari non possunt, & reputantur mobilia.

Notatur etiam ad hoc quod fructus solo triennio seruari possunt, hoc enim elapso consumpti presumuntur, vt per Geminian. de vsur. commento 3. §. 6. num. 144. D. Barbof. in l. diuortio, §. interduum, n. 43. ff. solut. matrim. Sanchez in precepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 74.

In eadem gloss. ibi, sed in die quemlibet, &c. Notatur ad hoc quod quando praescriptio incipit tempore alterius, cui minor successit, tunc illa mero iure currit, & nocet, vt per Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo sua facultate, num. 46. & de ruuacat. emphyt. quast. 6. num. 27. in fine, vbi ait quod inchoata contra defunctum praescriptio currit contra heredem, & de extinct. emphyt. cap. 14. num. 29. per hanc gloss. tenet quod si contingat minoris patrem requirit, vt consensum praestet alienationi emphyteusis, sique intra triginta dies moriatur, nec minor illi succedens quicquam respondeat, huiusmodi tempus currit, quod viuo patre cepit, illudque sine dubio aduersus minorem eius successorem continuatur.

Si aduersus fiscum restitutio postuletur.

TIT. XXXVII.

MINOR non tantum contra priuatos, sed etiam contra fiscum restituitur. De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVefembec. Peregrin. de iure fisci lib. 6. tit. 8. de praescriptionibus fiscalibus, Mauris. de in integr. restitut. cap. 217. cum seq. Sfort. Odd. in simili tract. d. 1. q. 18. art. 11. cum seqq.

SUMMARIVM.

- 1 Minor restituitur si laesus fuit in venditione facta per fiscalem, & num. 2.
- 3 Minor decepto ultra dimidium in fisci pretij negandum remedium restitutionis. competit vero si laesus sit ultra dimidium circa rem & pretium, num. 4.

L. Si probus. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS

AA. Longino.

MINOR restituitur si in venditione per fiscalem facta fuit laesus. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissus Cafal. in annot. & Ximen. in concord.

¶ Hanc

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. defumunt Sfort. Odd. in *tratt. de integ. restit.* p. 1. *quest.* 18. art. 1. ex num. 65. Cald. Pereira in l. *si curatorem, verbo laesio*, num. 170. ubi ait ex hac l. probati minori aduersus alienationem factam in fauorem fisci concedendam esse restitutionem si laesus reperiatur, quod ex eo procedere subiungit, quia minor damnum vitare, fiscus verò lucrum facere cōtendit.

In gloss. *Minor. libi, non tamen ultra dimidiam iusti pretij*, &c. Notatur ad hoc quòd minori decepto ultra dimidiam iusti pretij negandum est remedium restitutionis, quoniam ad illam venditionem rescindendam remedium fit ordinarium. l. 2. *de rescind. vendit.* Ita Roland. *conf.* 33. num. 3. vol. 1. Guid. Pap. *sing.* 351. Rodan. in *tratt. de reb. eccl.* non alienand. in *quest. de restit.* in integ. in princip. num. 1. & 2. Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de empt. & vendit. conclus.* 1. num. 11. Perez de Lata *de vita hominis cap.* 25. num. 98. Contrarium tamen resoluunt Couar. lib. 1. *variarian cap.* 3. num. 11. *vers. tertio*, Pinel in l. 2. *de rescind. vendit. part.* 3. cap. 1. num. 19. Mauric. *de integ. restit. cap.* 289. Sfort. Odd. in *simili tratt.* q. 17. num. 111. *vers. in contrarium*, Cald. Pereira in d. *si curatorem, verbo implorare*, num. 32. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 83. num. 58. Iacob. Cancr. *var. resolut.* lib. 2. cap. 1. num. 16. ubi ait quòd si minor sit laesus solum in pretio & laesio excedat dimidiam iustae estimationis, non potest agere nisi remedio ordinatio dñi. l. 2. cum per illud omnino ei subueniatur: si verò circa rem & pretium sit laesus ultra dimidiam, tunc ei competere etiam remedium restitutionis in integrum.

SVMMARIVM.

- 1 inter Priuatum ex parte vna, & fiscum ex parte altera, cognoscit Procurator Caesaris adiuncto Praefide, & num. 2. hodie contra fiscum solus Princeps restituit, num. 3. Princeps tenetur ad hoc venire Principis, seu Caesaris Procuratorem, & patrimonium fisci, nisi isti duo iudices essent in locis diuersis, num. 4. loco Procuratoris fisci hodie successerunt Praesides provinciae, vel iudices Camerae summaria, num. 5.
- 6 Aduocatus fisci non habet iurisdictionem, sed tantum proponit, & Procurator Caesaris non debet causam dicere absente Aduocato fisci, aliàs sententia rescinditur.
- 7 Aduocatus fisci debet interesse in causis fiscalibus, adeò vt sententia lata aduersus fiscum eo absente sit nulla, & inualida.
- 8 Sententia pro fisco lata, quamuis absente eius Aduocato & Procuratore, valet.
- 9 Fiscus ubi nihil interest, & l. mouetur inter priuatos, vtiq. competens erit Praefes provinciae.
- 10 Fiscus quamuis sit actor, non agit nisi coram suo iudice, & multo magis si vti reus conuenitur. Eius autem iudex competens est Procurator Caesaris, qui si non adsit in provincia, eius loco cognoscit Praefes provinciae, num. 11.

L. Si aduersus. II.

Imp. ALEXANDER A. Antiocho, & alijs.

Inter priuatum ex parte vna, & fiscum ex parte altera, cognoscit Procurator Caesaris, Praefide adiuncto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. defumunt 2 Sfort. Odd. in *tratt. de integ. restit. p.* 1. q. 18. num. 67. ubi num. 68. aduertit quòd hodie contra fiscum solus Princeps restituit, & num. 69. quòd Princeps tenetur ad hoc venire Principis, seu Caesaris Procuratorem, & patrimonium fisci, nisi isti duo iudices essent in diuersis locis. Vtill. ad *Affili. decis.* 4. num. 1. ubi num. 3. aduertit quòd loco Procuratoris fisci hodie successerunt Praesides provinciae, vel iudices Camerae summaria, & num. 4. quòd Aduocatus fisci non habet iurisdictionem, sed tantum proponit, & Procurator Caesaris non debet causam dicere absente Aduocato fisci, aliàs sententia rescinditur, idem Vtill. ad *decis.* 366. num. 2. & 3. Petegrin. *de Priuileg. fisci lib.* 7. tit. 2. num. 2. ubi citato hoc text. dicit quòd fisci Aduocatus debet interesse in fiscalibus causis, adeò vt sententia aduersus fiscum lata eo absente sit nulla & inualida, & 3. resoluti sententiam pro fisco laram, quamuis absente eius Aduocato & Procuratore, valere, quia priuilegium suum sibi nocere non debet. Alphar. *de officio fiscali, gloss.* 18. num. 15. & gloss. 34. num. 229. Cabed. p. 2. *decisionum Lusitanie, aresio* 67.

Notatur ad hoc quòd si fisci non interfit, & lis inter priuatos moueatur, vtiq. competens erit Praefes provinciae, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 31. num. 99. in fine.

Quòd si aduersus fiscum, &c. Notatur ad hoc quòd fiscus quamuis sit actor, non agit nisi coram suo iudice, & multo magis si vti reus conuenitur, ita Affili. in *cap. si duo fratres*, num. 44. *de fratre de nouo inuestiendo*, Bossi. in *tit. de fisco, & eius priuileg.* num. 43. Franc. Lucan. *de Parma in tratt. de fisco, & eius priuileg.* pag. 1. num. 86. Eius autem iudex competens est Procurator Caesaris, qui si in provincia non adsit, eius loco cognoscit provinciae Praefes, vide Petegrin. *de iure fisci lib.* 7. tit. 1. a princip. Facin. *fragm. crimin. p.* 1. lit. F. num. 180. cum seqq.

SVMMARIVM.

- 1 Fiscus quando vendit rem minoris tanquam sui debitor, nisi fraudi interceperit, vel solemnitas debita neglecta sit, non est locus restitutioni, & num. 2.
- 3 Princeps si vendat rem alienam iure proprio, tunc emptores sunt securi.
- 4 Fiscus si vendat, sed minus solemniter, rem sui debitoris, potest debitor remota venditione rem suam rehabere. resolut. ut num. 5.
- 6 Emptores & causam habentes a fisco, pro re a fisco proveniente petunt remissionem causae ad iudices fiscales.
- 7 Procurator fiscalis non habet ius, nec manus potest immittere, si debita solemnitas fuit observata, & cessauit laesio.
- 8 Ad iudicium non retrotrahitur nisi reddito prius pretio.
- 9 Debitor volens annullare subhastrationem, debet pretium solum per licitatore rem restituere.
- 10 Minor si non peteret pretium a fisco infra quadriennium, posses elapsi quadriennii adhuc illud petere.
- 11 Minor restituendus est contra dispositionem l. bene à Zenone, ad rem ipsam, etiam post quadriennium recuperandam, contrarium quoque legitur, remissum num. 12.

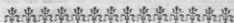
Si aduersus creditorem Tit. XXXVIII. 319

L. Edicto quidem. III. & ult.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Laurentio.

- Q**uando fiscus vendit rem minoris tanquam sui debitoris, nisi fraus intercesserit, vel solemnitas debita neglecta sit, restitutio non est locus. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. n. i. sup. hoc tit.
- Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Deci. conf. 357. num. 7. in medio, Duen. reg. 338. limit. 1. & 7. Sfort. Odd. de integ. restitut. q. 18. num. 73. cum segg. Donell. commentar. iuris civilis lib. 21. cap. 12. cel. 6. Mozz. de contractib. tit. de empt. cap. de rebu. qua emi, vel vendi possunt, num. 42. vers. item limita, Menoch. conf. 2. num. 333. Cenali. commun. contra commun. q. 82.1. num. 29. vbi quod si Princeps vendat rem alienam iure proprio, tunc emptores sunt securi. Peregrin. de iure fisci lib. 6. tit. 4. num. 18. vbi citato hoc text. tenet quod si fiscus vendat, sed minus solemniter, rem sui debitoris, potest debitor reuocata venditione rem suam rehabere, & lib. 7. tit. 1. n. 5. etiam per hanc text. resoluit emptores & causam a fisco habentes iudices habere fiscales, & ideo coram alio iudice conuenitos pro re a fisco empti petere posse remissionem ad iudices ipsos fiscales, Surd. decis. 46. n. 7. vbi ait hunc text. mandare rem venditam non seruatis solemnitatibus restitui, ipso tamen domino, & debitor satisfaciente, & de alimentis tit. 9. q. 32. num. 49. vbi quod re alienata a fisco sine debitis solemnitatibus non admittitur dominus ad eam reuocandam nisi soluto pretio pro quo facta est alienatio. latè Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 12. n. 29. vbi concludit quod hodie emptor, vel alio modo acquirens a fisco, vel Imperatore statim securus est, nec vllam a vero domino maiore etate controuersiam timere debet, secus quoad minorem, cui etiam lapsu quadrienni ad vindicandam salua actio supersit, hanc leg. quae correctionis expertem remanere asserit, & n. 30. in fine, adiungit nouam mutationem edicti D. Marci quoad rei recuperationem tantum, non minores respexisse.
- 6** Procuratoris nostri, &c. [Notatur ad hoc quod emptores & causam habentes a fisco, pro re a fisco proueniente possunt petere remissionem causae ad iudices fiscales, vt per Martin. Laudem in tract. de fisco. q. 191. Franc. Lucan. de Parma in simili tract. n. 31. Bossi. in tit. de fisco & eius priuileg. num. 43. vers. & pariter inter priuatos, Peregr. d. lib. 7. tit. 1. num. 5. Farin. fragm. crimin. part. 1. lit. F. num. 182. vbi num. 184. cum segg. multipliciter ampliat.
- 7** Nec seruata solemnitate hactenus, &c. [Ergo si debita solemnitas fuit obseruata, & cessauit lesio, tunc non habet Procurator fiscalis vllum ius, nec manum inmittere potest, vt per Mauric. de integ. restitut. 119. in fine, Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 21. num. 99.]
- 8** Fisco re satisfacta, &c. [Notatur ad hoc quod additionem retractat nemo potest nisi redditio prius pretio, vt per Gam. Lusit. decis. 40. num. 1. & de cis. 77. num. 1. Debitor enim volens annullare subhastationem, debet pretium solutum per licitorem restituere. Bald. hic num. 3. vers. nota ex hac leg. Nauiz. conf. 57. num. 12. Stephan. Gratian. discept. forens. 7. num. 29. Ex post Gregor. Lop. l. 13. in gloss. verbo causa agena, in princ. tit. 5. part. 5. dicit Castill. lib. 2. q. 102. d. cap. 5. num. 22. in fine, quod si minor non peteret pretium a fisco infra quadriennium, posset elapsio quadrienni adhuc illud petere.

In gloss. Debi. ibi, sed neque ram minoris intellige. **11** batur excepta, &c. Notatur ad hoc quod minor restitutus est contra dispositionem l. bene a Zenone, ad rem ipsam, etiam post quadriennium recuperandam, vt per Duen. reg. 238. limit. 10. Castill. lib. 2. q. 102. d. cap. 5. a num. 20. vbi num. 21. plures refert tenentes contrarium, immo minorem ad pretium tantum restituendum esse, etiam post quadriennium, & non ad rem ipsam. **12**

Si aduersus creditorem.

TIT. XXXVIII.

Si minor mutuum acceperit, nisi in rem eius versum sit, adeo vt inde factus sit locupletior, etiam si se locuturum creditori cauerit, in integrum restituitur. l. 1. §. 2. hoc tit.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Giphon. super Codicem tom. 1. pag. 102. Mauric. de integ. restitut. cap. 221. & segg. Pinel in l. 2. de rescind. vend. part. 3. cap. 1. num. 30. cum segg. vbi latè disputat, an hic text. specialiter intelligatur in creditore sub vsuris mutante, ita vt diuerfum sit in alio creditore non feneratorio.

S Y M M A R I V M.

- 1** Minor restituitur aduersus feneratorum non probantem locupletiores factum ex mutuo minore, & num. 2. intellige vt num. 3.
- 4** Minor non tenetur, etiam si ei mutuetur cum tutoris, vel curatoris scientia, seu interposita eorum auctoritate, nisi in id quod probetur versum in eius utilitatem. nec si tutor, vel curator eius nomine recepit mutuum, etiam maior factus tenebitur ad satisfactionem, num. 5. procedit etiam si factum sit mutuum minori adulto, qui nullum habebat creditorem, num. 6.
- 7** Minor tenetur ex mutuo sibi etiam ab alio minore facto, si in eius utilitatem sit versum, secus vero e contra.
- 8** Probandi onus cui incumbit, mutuum versum fuisse in utilitatem minoris, vel non.

L. Cùm & ipse. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. PRINICO.

Minor restituitur aduersus feneratorum non probantem locupletiores factum ex mutuo minore. Colligitur ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Castr. Aloyf. Leo, Sebast. Naui. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Ex eo contractu locupletiorum. [Notatur ad hoc quod minor non obligatur ex mutuo, nisi in eius utilitatem versum fuisse probetur, vt per Ioan. Petr. Ferrar. in praxi tit. de forma libell. in act. hypotec. 45. gloss. 2. num. 10. Mauric. de integ. restitut. cap. 221. 222. & 281. Rebuff. tom. 2. ad leges Gallic. tractat. de restit. art. 1. gloss. 1. num. 21. Pinel in l. 2. de rescindend. vendit. part. 2. cap. ult. num. 67. & part. 3. cap. 1. num. 30. Gregor. Lopez per tex. ibi in l. 5. gloss. 2. tit. 1. part. 5. vbi dicit quod hæc lex intelligitur de mutuo feneratorio, Couar. lib. 2. var. cap. 17. num. 3. latè Mascard. de probat. concl. 1162. alias 1167. m. 1. cum multis segg.

DD 4 Mea

Menchac. *usque* cap. 66. num. 6. Cald. Peteira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 30. vbi tenet minorem aduersus mutuum esse restituendum, etsi non probet se ex illo laesum, Felician. de censib. lib. 2. cap. 2. num. 6. Aeuand. in simili tractat. cap. 64. num. 4. & 7. Nicol. Mozz. de contract. in tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, resolutur, seu fin. mutuum num. 6. Sfort. Odd. de integ. resitut. p. 2. q. 51. art. 4. §. 6. Ioan. Matienz. l. 2. gloss. 2. num. 1. & 2. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. quast. 14. num. 33. Bobadill. in sua politica lib. 3. cap. 8. num. 87. Matth. Coler. de processib. execut. p. 1. cap. 10. num. 29. Petr. Francil. Linglois decis. 1. q. 1. g. 1. num. 6. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 1. resol. 6. de actionib. num. 2. Marcel. Cala in tract. de modo articulandi, gloss. vnic. §. 2. num. 467. Narbon. in comment. in 3. p. noua Recop. lib. 4. tit. 21. l. 2. §. 10. num. 20. Cardin. Mantie. de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 6. num. 3. cum segg. & tit. 13. num. 14. vbi quod minor restituitur aduersus creditorem, nisi probauerit versionem in eius vitilitatem. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 27. num. 12. vbi quod laesio praesumitur nisi probetur minorem factum locupletiorum, & cap. 196. num. 10. Benedic. Aegid. ad l. ex hoc iure ff. de iustit. & iure. p. 2. cap. 5. num. 16.

4 Amplia primò minorem non tenet etiam si ei mutetur cum tutoris, vel curatoris scientia, seu interposita eorum auctoritate, nisi in id quod probetur verum in eius vitilitatem, Matienz. in dict. l. 22. §. gloss. 2. num. 8. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Nec fit tutor, vel curator eius nomine mutuum recepit, etiam maior factus tenebitur ad solutionem, Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. p. 3. cap. 1. num. 32. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 300. vers. minor tutorem, Less. etiam de iustit. lib. 2. cap. 20. de mutuo & usura, dub. 2. num. 13. vbi addit in hoc casu teneri tutorem, vel curatorem.

6 Amplia secundò eandem conclusionem vt procedat etiam si factum fit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, quia etsi mero iure valeat mutui contractus, datur tamen in minore restitutio in integrum, vt non restituere compellatur, nisi quatenus in eius emolumentum probatum fuerit mutuatam fuisse conuersum, ex Pinel. in dict. l. 2. part. 2. cap. vlt. num. 67. & part. 3. cap. 1. num. 32. vers. probari efficaciter, Matienz. dict. l. 22. gloss. 2. num. 8. Marcel. Cala d. tract. de modo articulandi & probandi, gloss. vnic. §. 2. num. 467. cum tribus segg. Mantie. d. lib. 8. tit. 6. num. 6. Alexand. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de minorib. resol. 6. num. 1. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. q. 14. num. 33. Sfort. Odd. de integren resitut. part. 2. q. 51. art. 4. Molin. d. disp. 200. vers. quando minor, Less. d. dub. 2. n. 17.

7 Amplia tertio minorem tenet ex mutuo sibi etiam ab alio minore facto si in eius vitilitatem sit verum, secus verò è contra, Nicol. Vigel. in metodo iuris ciuilib. p. 5. lib. 17. cap. 2. replicat. 2. vers. huius replicationis, & replicat. 3. Azcued. l. 10. num. 15. & 24. tit. 3. lib. 5. noua Recop. & l. 2. num. 247. tit. 10. lib. 8. Pichard. in §. illud proprie, num. 5. in fine, Insit. quod cum eo. Cardin. Mantie. d. lib. 8. tit. 7. num. 26. in posteriori, quia est duplicatus, Motl. in empirio iuris p. 1. tit. 5. in prelat. num. 27. vers. neque his, Nouat. de elect. & variat. fori. q. 21. num. 5. sect. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 196. num. 20. vbi ponit casum in minore qui alteri minori mutauit, & mutuum perdidit, & dicit vnum aduersus alterum non restitui, quia vterque aequè agit de damno vitando.

8 Quæstio est in hac materia multum controuersa, cui scilicet incumbat onus probandi, an creditori

mutuo fuisse verum in vitilitatem minoris, vel minori non versionem in eius vitilitatem: Vna sententia tenet quod in mutuo fœneratio creditor teneatur probare versionem; in mutuo verò gratuito quod minor non versionem in eius vitilitatem: ita Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 2. vers. quind insertur, Sfort. Odd. d. p. 2. q. 51. art. 5. ex num. 46. cum segg. Cardin. Mantie. d. lib. 8. tit. 6. num. 6. cum duobus segg. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 300. in fine, vers. quod si is, Malfard. de probat. concl. 1167. num. 5. cum segg. Rebelle. de obligat. insit. lib. 8. tit. de contrah. mutui & usura, quast. 1. sect. 3. num. 12. Benedic. Aegid. d. part. 2. cap. 16. vbi in mutuo tantum fœneratio intelligit hanc l. & seq. subditque quando mutuum tenet, quia rectè factum fuit, & tamen aduersus illud restitutionis auxilio vitur minor, si fœneratitium fuit, onus probandi incumbere creditori, iuxta intellectum huius text. si sine fœnore mutuatam fuit, penes minorem onus probandi esse. Denique concludit quod si mutuum non tenuit, itavt aduersus illud restitutionis auxilio opus non sit, in vitilitatem verum probare debet creditor, siue fœneratitium sit, siue sine fœnore datum. Et hinc dicit Menoch. de presump. lib. 3. praef. 82. num. 22. citato hoc text. minorem cum fœneratore contrahentem præsumi laesum, nisi probetur factus locupletior.

Altera sententia contraria tenet quod in mutuo siue fœneratio, siue gratuito debet creditor probare verum fuisse mutuum in vitilitatem minoris, ita Mathefil. sing. 58. incip. Nota vnum casum quiddam Pinel. in d. l. 2. p. 3. cap. 1. ex num. 30. vbi n. 32. & 33. resoluit hanc l. & totum tit. generaliter procedere in omni creditore ex causa mutui, non tantum in fœneratitio, sed etiam in gratuito, Rebuff. ad leges Gallie tom. 2. in tract. de resitut. art. 1. gloss. 3. num. 21. Menchac. contron. usque. lib. 3. cap. 66. per tot. & in num. 6. in vers. quid dicendum, inquit hanc esse longè veriorum, Cald. Peteira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 30. Prima est verior.

SYMMARIUM.

- 1 Minor pro pecunia saniori accepta cauens, pecunia in vitilitatem huius non conuertitur, aduersus cautionem restituitur. quibus autem modis, & coniecturis probari possit versio mutui in vitilitatem minoris, vel similis privilegiati, vide remissioe num. 2.
- 2 Mutuum si à principio verum sit in vitilitatem Ecclesie, vel minoris Ecclesie, vel minor tenebitur, quamvis vitilitas non duet, etiam si fortuito pereat antequam in vitilitatem conuertatur, n. 4. si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem misse, debet attendi tempus litis contestate, & sententia, num. 5.

L. Si (vt allegas) II. & vlt.

Imp. GORDIANVS A. Caiano.

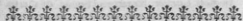
Minor pro pecunia saniori accepta cauens, pecunia in vitilitatem huius non conuertitur, aduersus cautionem restituitur. Colligant ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Vide notata ad eandem l. 1. sup. hoc tit.

Nec ex in rem tuam versa est, &c. Quibus autem modis, & coniecturis probari possit versio mutui in vitilitatem minoris, vel similis privilegiati, vide Pinel.

Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. p. 2. cap. 4. num. 64. cum seq. ubi quærit, an sufficiat probare pretium, seu mutuum semel ad minorem peruenisse, Surd. conf. 290. num. 11. Mascard. de probat. concl. 1166. per tit. Menoch. de arbit. casu 432. à num. 35. Fachinaz. lib. 2. controuers. iuris cap. 46. Paul. Montan. de tutel. cap. 33. à num. 117. Rota post tract. Ludouici Cencij de consensu, decis. 29. num. 3. ubi dicit quoddam versio in causam expressam probatur coniecturis & probationibus, Alex. Trentacian. var. resolut. lib. 2. tit. de minorib. resol. 6. num. 7. ubi dicit non sufficere probare ad minorem peruenisse pecuniam, vt dicatur locupletatus. Card. Mantica. de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 14. & 15. Heft. Felic. in tract. de societ. cap. 31. à num. 29. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. cap. 14. num. 31.

At si à principio mutuum versum sit in utilitatem Ecclesiæ, vel minoris, Ecclesiæ vel minor tenebitur, quamuis utilitas non duret, Menoch. dist. casu 432. num. 40. & 41. Mascard. d. concl. 116. num. 36. id iam plianthes, etiam si fortuito pereat antequam in utilitatem conuertatur, Alex. Trentacian. dist. tit. de minorib. resol. 6. num. 7. vers. & si probatur, ubi docet quoddam si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emisse, debet attendi tempus litis contestatae, & tempus sententiae.

Si minor ab hæreditate se absteineat.

TIT. XXXIX.

Hæc rubr. concipitur per verbum *absteineat*. quod differt à verbo *repudiare*, nam absteine- re dicuntur non sui solum, verum & extranei, qui hæredes extiterunt; repudiare verò proprium est extraneorum hæredum, ita Anton. Gouean. de lusionum iuris var. lib. 1. cap. 25. qui Lusitanæ genti, à qua ipse originem ducit, summa sua eruditione & mirabili ingenio, honor est summè à nostris amplectendus, sicut & ipse suos vocat Lusitanos, illòque quamuis à se distantes, & iam à propria patria exul factus, maximo semper prosequutus fuit amore, vt ex eod. lib. 1. c. 24. in princ. deprehenditur, dum ibi ait, caput hoc meis potissimum Lusitanis scribitur, &c. Minor autem si temere se immiscuit bonis paternis, potest impetrare restitutionem vt absteineat; & similiter, si adiuit hæreditatem extranei, potest restitu- tiui, vt eam repudet. Eadem est ratio bonorum pos- sessionis petite.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Mauit. de in integ. restit. cap. 126. cum seq. Sfort. Odd. in finis tract. p. 2. q. 62. art. 2. Morl. in empirio iuris p. 1. tit. 5. q. 9. per tot.

SVMMARIVM.

- 1 Minor immiscens se hereditati paterna damnum sentiens, per restitutionem in integrum id re- parat.
- 2 Minor læsus aduersus hereditatis aditionem, vocatis ad hoc creditoribus hereditarijs restitu-endus est.
- 3 Filijs aduentibus hereditatem paternam in integrum restituendo concedenda est.
- 4 Minor aduersus inconsulto aditam heredita-

tem non restituitur, nisi quatenus se immis- cuit.

- 5 Minor propter ætatem beneficium restitutionis concedendum est, etsi non probet hereditatem esse damnosam.
- 6 Herosum potest renovare immixtionem.
- 7 Aditio, vel immixtio hereditatis non presumitur in hærede suo ex quo est quid facti.
- 8 Filius, ergo hæres.
- 9 Filius an mortuo patre conveniri possit à creditori- bus hereditarijs antequam constet hereditati pa- ternæ se immiscuisse.

L. Si vos paternæ. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Florentio, & alijs.

Minor immiscens se hereditati paternæ dam- num sentiens per restitutionem in integrum id reparat. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Cast. Aloyf. Leo. Sebast. Nzui. remississe Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Vide l. Hispan. 7. tit. 19. par. 6. quæ probat mi- norem læsum aduersus hereditatis aditionem voca- tis ad hoc creditoribus hereditarijs esse restituend- um, ubi Gregor. Lop. gloss. 1. verbo *para de ampara- rias*, addit debere fieri causa cognita, considerato non tantum eo, an sit lucrosa hereditas, vel non, sed etiam eo an intersit minoris litibus & sumpti- bus non vexari, item an in hereditate sint multæ mortales res, vel prædia ruinæ subiecta, Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 4. vers. *ostendit inserto*, ubi tenet quod si minor solus, vel cum auctoritate tu- toris, aut curatoris adiuit & acceptauit hereditatem damnosam sibi delatam ex testamento, vel abinte- stato, aut lucrosam omisit, & repudiavit, potest restitui. Cald. Petreia in l. si curatorem, verbo *læsi*, n. 50. ubi ex hac l. resolut filijs aduentibus hereditatem paternam in integrum restitutionem esse conce- dendam.

Non immiscuisti.] Ergo minor aduersus incon- sulto aditam hereditatem non restituitur, nisi qua- tenus se immiscuerit, vt per Sfort. Odd. de in integ. restit. p. 2. q. 62. art. 2. num. 45.

Propter ætatem, &c.] Ergo propter ætatem mi- nori beneficium restitutionis est concedendum, etsi non probet hereditatem esse damnosam, de quo vide l. Hispan. 13. tit. 6. par. 6. ubi Greg. Lop. gloss. ult. l. 18. cod. tit. & par. ibi, *fuera ende, &c.* Cam. Lu- sit. decis. 218. num. 6. ubi quoddam satis ex ipsa absten- tione presumitur læsus minor. Mench. de success. resol. lib. 1. §. 8. num. 7. ubi dicit quod si minor annis 25. institutus adiuit hereditatem, & postea per restitu- tionem in integrum eam hereditatem omisit, testa- mentum huiusmodi infirmari potest; additque quod licet testamentum principale ipsimetur, tamen pu- pillare testamentum, quod semel minoris ætate hæ- reditis aditione confirmatum fuit, non evanescit, Francisc. de Barry de succession. testat. ac intestat. lib. 1. tit. 23. num. 5. ubi tenet quod si hæres adierit hereditatem cum esset minor, licet postea per restitu- tionem factus continuaverit actus herediticos, nihilomi- nus restitui potest aduersus aditionem initio in spe- cto, per l. 3. ff. de minorib. quoddam verum esse asserit quando actus, qui in maiore ætate factus est, pende- bat à primo actu aditionis factæ in minori ætate, & in eius consequentiam factus esset, secus si esset di- stinctus & separatus à primo.

Nota

6 Notatur ad hoc quòd sius hæres potest reuocare immisionem, cuius reuocatio vt valeat requiritur vt tempore reuocationis veniant omnes, quos negotium tangebatur, & reuocationi consentiant, vt per Gam. *L. si filius ad dec. 2. 18. num. 5. & seq.*

7 In gloss. *Ob eam rem.* 2. ibi, quòd sius hæres presumitur adisse, & teneri statim creditoribus, &c. Notatur ad hoc quòd additio, vel immixtio hæreditatis non presumitur in hærede suo, ex quo est quid facti, vt per Tiraq. in *trac. le mort. p. 7. declar. 2. ad fin. Crauet. conf. 33. num. 2. Menoch. conf. 115. num. 25. & conf. 124. num. 121. & conf. 320. num. 7. hinc inferens quòd qui asserit hæreditatem fuisse aditam, probare debet.*

8 In ead. gloss. ibi, si filius, ergo hæres, &c. Notatur ad illud vulgare dictum, Si filius, ergo hæres, de quo vide Tiraq. de *retrac. lig. 9. 1. gloss. 9. num. 51. & in trac. le mort. p. 7. declar. 2. Anton. Gom. var. tom. 1. cap. 1. numer. 2. in med. vbi citat Apostol. ad Galat. cap. 4. si filius, ergo hæres per Deum, & intelligit cum Theologis quòd si quis est filius Dei per adoptionem, & facit eius voluntatem, consequetur hæreditatem cæli & gloriæ, Ioseph. Ludou. tom. 3. commun. opin. tit. de hæreditibus concl. 1. corol. 82. vers. quinto modo, pag. 489. vbi declarat illam propositionem Apostoli de hærede sanguinis, & deinceps multipliciter declarat, Menoch. *remed. 4. ad ipse. n. 76. & 80. & conf. 116. num. 41.* vbi quòd filius dicitur hæres patris, etiam si se abstinere ab hæreditate, ita ut qui asserit filium esse hæredem, probare debeat eum se hæreditatem paternam immiscuisse, & de *presumpt. lib. 4. pref. 76. num. 17.* vbi tenet quòd est falsum, iuris esse presumptionem quòd filius sit hæres patris, & verius asserit eum probare debere qui asserit filium esse hæredem, Mascard. de *probat. concl. 804. per tot.* vbi probat quòd qui dicit filium hæreditati paternæ se immiscuisse, probare debet. Cald. Pereira de *nominat. emphyt. quest. 7. num. 57.* vbi ex Couar. intelligit procedere vulgare illud dictum, si modò filius se dicat hæredem.*

9 Notatur etiam ad hoc quòd filius mortuo patre potest conueniri à creditoribus hæreditatis antiquam constet hæreditati paternæ se immiscuisse, de quo an verum sit, vide gloss. in *l. si cum dotem 23. §. transgrediamur, ff. soluto matrim.* Socin. in *l. si filius, qui patitur, num. 2. ff. de vulgari, & ibi Alciat. num. 19. Guillem. in cap. Raynatus, verbo mortuo itaque testatore in 2. num. 87. Tiraq. in *d. trac. le mort. part. 7. de clar. 2. num. 8.**

SVM MARI VM.

- 1 Restitutio aduersus hæreditatem conceditur post tres menses si citati non comparuerunt, & n. 2.
- 3 ad Restitutionem concedendam exigitur quòd citentur ij, quorum interest restitutionem non concedi, resolu. vt num. 4. per quòd tempus expectandi huiusmodi citati, num. 5.
- 6 in Restitutione aduersus aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, seu qui prætere de possunt interesse.

AVTH. Si omnes.

1 **R**estitutio aduersus hæreditatem conceditur post tres menses si citati non comparuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad *l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt

l. Hispan. 7. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 2. & 3. Guid. Pap. dec. 141. & 143. Deci. conf. 700. incip. in causa n. 2. Alphan. collect. 14. Valasc. conf. 87. num. 3.

A indice vocentur, &c.] Notatur ad hoc quòd 3 ad restitutionem concedendam exigitur quòd citentur ij, quorum interest restitutionem non concedi, vt per Maurit. de *in integ. restitut. cap. 134. & 137. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 14. in incip. latè Sfort. Odd. in trac. de in integ. restitut. part. 1. quest. 34. art. 8. vbi resoluit citationem huiusmodi ad eam esse necessariam, vt si omittatur iudicium sit nullum, & art. 9. resoluit necessariam non esse citationem quando ij, qui citari deberent, sunt prætenses, intelligens, hunc textum dum probat vt creditores si prætenses sunt, à Prætoribus in ciuitate, ad differentiam eorum, qui abfunt à ciuitate, qui citari debent solemniter, vt hic dicitur.*

Quamuis intra tres menses non apparentibus, &c.] Ergo tres menses assignari debent, & tanto tempore expectandi huiusmodi citari, vt per Marant. de *ordine iudic. p. 6. tit. de citat. num. 103. Sfort. Odd. dist. 9. 34. art. 12. num. 56. vbi num. 57. limitat, nisi à statuto tale tempus abbreviatum foret, vel prolongatum, & num. 58. limitat etiam, nisi iudici videretur hoc tempus vel breuius, vel longius assignandum esse.*

In gloss. *Citentur.* Notatur ad hoc quòd in restitutione aduersus aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, seu qui prætere de possunt interesse, vt sunt omnes legatarii, & creditores hæreditarii, Franc. Marc. Delphin. *dec. 449. p. 1. Borgnin. in trac. de tutore & curat. num. 103. Sfort. Odd. dist. 9. 24. art. 10. & 11. num. 50.* vbi intelligit procedere quando sunt certi hi, qui prætendunt interesse; at verò quando sunt incerti, tenet citationem huiusmodi fieri debere per generale proclama, siue voce præconis, siue aliter, secundum stylum, & consuetudinem ciuitatis, vbi facienda est, per ea quæ tradunt Marant. de *ordine iudic. part. 6. memb. 1. num. 89. Boët. dec. 255. num. 5. Callan. in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 2. gloss. 5. num. 3.*

SVM MARI VM.

- 1 ab Hæreditate paternâ quis abstinere potest per restitutionem, & amplecti autem, & n. 2.
- 3 Minor restituitur aduersus inconfutid aditam hæreditatem.

L. Si cum auitui. II. & ult.

Imp. GORDIANVS A. Herodote.

Potest quis ab hæreditate paternâ per restitutionem abstinere, & autem amplecti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad *l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. in *trac. de in integ. restitut. p. 2. q. 62. art. 2. num. 22.* vbi dicit restitui minorem aduersus inconfutid aditam hæreditatem, etiam quoad separationem bonorum, id est, vt ope restitutionis in integrum liceat ipsi minori separate hodie hæreditatem paternam ab auita, & vnam amplecti, alteram verò repudiare, prout sibi magis expedierit.

Si vt omiffam hæreditatem, vel bonorum poffeffionem, vel quid aliud acquirat.

TIT. XL.

MINOR reftituitur, non folùm fi, quod habuit, amiffit: verùm etiam fi, quod potuit acquirere, non acquifiuit: vt hæreditatem, l. 1. vel bonorum poffeffionem, l. 2. hoc tit.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVefemb. Sfort. Odd. in trakt. de in integ. reftitut. part. 2. q. 63. Bellacomb. Kirchou. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 17.

SVMMARIVM.

- 1 Minor contra omiffam hæreditatem, & damna inde exiftentia regulariter reftituitur, & n. 2. amplius, & limita vt num. 3.

L. Minores. I.

Imp. GORDIANVS A. Prote.

- 1 Minor contra omiffam hæreditatem, & damna inde exiftentia reftituitur. Colligunt ex Ord. Bart. Salicet Bald. Caft. Sebaft. Naui. Iacob. de S. Georgio, remiffiue Cafal. in annot. & Ximen. in concordant.

- 2 Hanc eandem conclufionem ex hoc text. defumit l. Hispan. 18. tit. 6. part. 6. vbi gloff. 3. Sfort. Odd. de in integ. reftitut. p. 2. q. 63. art. 1. vbi refoluit minorem regulariter reftitui aduersus omiffam hæreditatem, & numeris feqq. diuerfimodè ampliat, & limitat, & præcipue num. 9. extendit vt procedat abfq. alia probatione læfionis, & art. 2. difputat, an fupradicta conclusio locum habeat quando res non eft amplius integra; quia felicit. hæreditas diftracta fuerit à fubftituti, vel gradu proximis, à quibus adita fuerat, & art. 8. & 9. an concessa reftitutione in integ. aduersus omiffam hæreditatem, fubftitutiones, quæ expirauerant, reuiuifcant, & legata, fideicommissa, ac cætera, in testamento difpofita conualefcant.

SVMMARIVM.

- 1 Reftitutio minori læfo circa remedium fuccelfionis Prætoriorum fuccurrit cum collationis onere.
- 2 Reftitutio concessa aduersus omiffam hæreditatem, an locus fit collationi bonorum.

L. Ad bonorum. II. & vlt.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
& CC. Sarapiadi.

- 1 Reftitutio minori læfo circa remedium fuccelfionis Prætoriorum fuccurrit cum collationis onere. Colligunt ex Ord. Doctores citati ad l. 1. n. 1. fup. hoc tit.
- 2 Vide Sfort. Odd. in trakt. de in integ. reftitut. part. 2.

quæft. 63. art. 10. vbi quærit an reftitutione concessa aduersus omiffam hæreditatem fit locus collationi bonorum?

In quibus caufis reftitutio in integrum non eft neceffaria.

TIT. XLI.

SEQVNTVR cafus, in quibus adolefcentes ipfo iure tuti funt, nec egent reftitutione.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVefembec.

SVMMARIVM.

- 1 Pena inulta mortis defuncti non habet locum in minoribus, & mon. 2. amplia & refolue vt n. 3.

L. Minoribus. I.

Imp. ALEXANDER A. Mutato.

PENA multa mortis defuncti non habet locum 1 in minoribus. Colligunt ex Ord. Bart. Salicet. Bald. Caft. Iacob. de S. Georgio, Aloyf. Leo, Sebaft. Næui. remiffiue Cafal. in annot. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclufionem defumunt ex alio 2 fimili text. in l. minoribus, inf. de bis, quibus vt indign. Petr. à Plac. in epit. delict. lib. 1. cap. 59. num. 24. verf. fecundus fubijcitur cafus, Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 3. num. 53. & 59. Farin. in praxi crimin. part. 1. q. 13. num. 9. qui fimiliter refolunt minorem huiusmodi non teneri etiam in maiori ætate accusare & vindicare mortem defuncti, cuius hæreditatem habuit abfq. metu illius priuatione, quia femel tale ius accusandi in eius persona fuit extimtum, quod etiam eleganter refoluit Tiraq. in trakt. de effante caufa limit. 4. num. 6. per gloff. quam dicte notabilem in præfenti text. verbo vlticantur, latè Sfort. Odd. in trakt. de in integ. reftit. part. 2. quæft. 82. art. 3.

SVMMARIVM.

- 1 Tempus mouendi querelam inofficiofi ipfo iure non currit minoribus, & mon. 2.
- 3 Prescriptio quinquennij, quia repellitur quis à querela inofficiofi, non currit minoribus ipfo iure.
- 4 Reftitutio in integ. definitio, remiffiue.
- 5 Minor remittenti exprefse, vel tacite querelam inofficiofi, an fuccurrendum fit.

L. Adolefcentia. II.

Imp. VALERIAN. & GALLIEN. AA.
Theodora.

TEMPUS mouendi querelam inofficiofi testamenti ipfo iure non currit minoribus. Colligunt ex Ord. Doctores citati ad l. 1. n. 1. fup. hoc tit. Hanc eandem conclufionem ex hoc text. defumunt l. 4. tit. 8. part. 6. vbi gloff. fin. Cald. Petreia in l. f. curatorem, verbo læfo, num. 29. vbi ait per hunc text.

text. tempus quinquennij, per cuius lapsum à querelandi potestate maiores submouentur, minoribus non currere, & consequenter necessariam non esse restitutionem, vide Sfort. Odd. in *tratt. de integ. restit. p. 2. §. 8. art. 5.* vbi disputat an minor restituatur aduersus renuntiationem querela inofficioli testamenti, & *g. 88. art. 1. num. 13.* vbi quod præscriptio quinquennij, quia repellitur quis à querela inofficioli testamenti, non currit minoribus ipso iure.

4 Quia non redintegratio, &c.] De diffinitione restitutionis in integrum vide Rebuff. *tom. 2. ad leges Gallia tit. de restitut. in præfat. num. 3.* Mauric. de *integ. restit. cap. 2. à princ.* Sfort. Odd. in *simili tract. p. 1. g. 1. num. 44.* Donell. *comment. iuris ciuili lib. 2. 1. cap. 4.* Moil. in *emporio iuris part. 1. tit. 5. in præfat. n. 3.* Cald. Pereira in *l. si curatorem, verbo implorare, num. 3.* Cardos. in *praxi indicum, & Advocat. verbo restitutio num. 1.*

5 Vtrum autem minori remittenti expressè, vel tacitè querelam inofficioli testamenti sit succurrendum? quæstio dubia, in qua pro parte affirmatiua est text. expressus in *l. 1. de integ. restit. minor.* dum manifeste probat aduersus expressum, vel etiam tacitam renuntiationem pro lapsum temporis inductam succurrendum esse minori. Pro negatiua verò extat expressa decisio textus in *presenti*, de quorum iurium conciliatione agunt Mauric. in *tratt. de integ. restit. cap. 149.* Cald. Pereira *d. verbo lasis, num. 29.* vbi ait arduam esse ac difficilem horum iurium repugnantiam: & illa conciliare nititur.

S V M M A R I V M.

- 1 Mora fauore minoris ætatis re ipsa sine interpellatione committitur in bonæ fidei contractibus fideicommissis, legatis, & n. 2.
- 2 Minor re ipsa, & sine interpellatione constituit suos debitores in mora, de Ecclesia quid, ibid.
- 3 Pauperas debitori nota expressa interpellationis desoluitur supplet.
- 4 Mora re ipsa, qua videtur contracta fauore minoris ætatis, operatur eisdem effectus, quos operatur mora regularis in contractibus bonæ fidei.

L. In minorum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Decimo.

- 1 Mora fauore minoris ætatis re ipsa sine interpellatione committitur in bonæ fidei contractibus, fideicommissis, & legatis. Colligitur ex Ord. Doctores citati ad *l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. 4. Hæpian. tit. 19. part. 2. vbi gloss. 3. in fine, Capell. Tholof. decis. 407. col. 2. Roman. singul. 116.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Gallia tit. de dilation. art. 5. gloss. unic. num. 3.* Bernard. *reg. 219. vers. sexto falsis*, vbi quod minor re ipsa, & sine interpellatione constituit suos debitores in mora, & addit secus esse in Ecclesia, *Coba. var. lib. 3. cap. 17. num. 4. in princip.* vbi dicit fauore Ecclesie sicut & minorum constitui debitorem in mora abque interpellatione, *Tiraq. de primis pie causa, priuileg. 141.* vbi tenet minorem, cui quidquam debetur, constituere debitorem in mora abque interpellatione, *Bauer. tract. de mora p. 2. num. 15. vers. 7. Socin. sen. conf. 53. n. 43. lib. 4. Menochi. de arbit. casu 220. num. 17.* vbi di-

cit quod in hac leg. cautum est fauore minorum, vt debitor, qui non soluit absque alia interpellatione, sit in mora, & *conf. 8. num. 22. & conf. 81. num. 64.* Bæg. de *decima tutor. cap. 15. num. 3.* Menchac. *conuersionis, vñfreq. cap. 9. num. 5.* vbi quod eodem modo Ecclesie sit mora re ipsa, Sfort. Odd. in *tratt. de integ. restit. part. 2. §. 72. art. 9. num. 109.* vbi asserit quod quando aduersarius minoris fuit in mora, tunc si à minore non interpellatur, fauore minoris tenetur ad vñras, sed non ope restitutionis, quia non est necessaria hoc casu, sed ipso iure minor illas consequitur, & à *num. 110.* quærit an minor restituatur aduersus moram à se commissam in non solendo. Sim. de *Præcis de interpret. ultim. volunt. lib. 3. interp. 3. dub. 5. solut. 2. num. 10. fol. 348. alias fol. 136. verso*, vbi quod mora ipsa fideicommissario absenti, pupillo, vel furioso per hanc l. non est necessaria, *Surd. decis. 579. num. 6.* vbi quod mora ipso iure contrahitur fauore minoris abque interpellatione aliqua, & addit idem esse fauore Ecclesie, sicut, absentium, & aliarum personarum priuilegiatarum, præcipue pauperum, *Theaur. decis. 80. ad fin. Vincent. de Franch. part. 1. decis. 16. num. 1.* vbi tenet regulam huius text. limitari quando minor non habet personam legitimam, cui solueretur, vbi *Amondol. in addit. num. 4.* limitat si ex parte minoris non adimpletur adimplendum vt ei soluator, *Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 52. num. 14.* vbi quod speciale est in minore quod debitor illius sit re ipsa in mora sine interpellatione. idem dicunt *Hercul. Marefcot. var. resolut. lib. 2. cap. 12. 4. num. 16.* Muñoz de Escobas in *tratt. de ratiocin. cap. 15. num. 32.* Gabr. Alvarez. de *priuileg. pauperum, g. 25. num. 13.* vbi *n. 14.* idem in Ecclesiis dicit, & *n. 12.* post *Surd. decis. 240. num. 4. & decis. 341. num. 4.* tenet quod pauperas debitori nota expressè interpellationis defectum supplet. *Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 23. n. 46.* vbi dicit hunc text. specialiter procedere fauore minoris, & *num. 49.* tenet hanc l. esse extendendam ad Ecclesiam, in cuius fauorem citra ullam interpellationem debitor in mora constituitur, & *cap. 3. i. num. 68.* D. Barbof. in *l. de diuisione 5. num. 55. prope fin. ff. soluto matr.* vbi asserit quod speciale est fauore minoris vt semper cum illo contrahens videatur esse in mora re ipsa.

Tarda pretij solutionis, &c.] Ergo cum in præsentibus fiat mentio de pretio, satis innuitur in hoc text. agi de venditione, ac proinde cum addat eo casu fauore minoris moram re ipsa videtur contractam, significat in eisdem terminis diuersum esse in maiore, cuius tamen contrarium probat *l. curabit, de action. empti.* de quo latè *Barbof. in d. l. de diuisione 5. ex num. 55.* vbi ad hanc l. resert intellectus, eosque reprobat, & demum *num. 57. post med. ait* veriore esse intellectum, quod morare ipsa, qua videtur contracta fauore minoris ætatis, operabitur eisdem effectus, quos operatur mora regularis in contractibus bonæ fidei, vt colligitur ex generalitate huius text. & est expressum in *l. Titia Seio, §. vñras, ff. de legat. 2.* vnde pro vt mora regularis obligat ad fructus perceptos & percipiendos, *l. apud Iulianum 40. §. 1. de legat. 1.* patet & ad hoc obligabit mora irregularis contracta fauore minoris. Cui intellectus non repugnat *d. l. curabit*, dum etiam loquitur in minore, quia est aduertendum textum illum dicere illo casu duplici ratione deberi vñras pretij, scilicet quia emptor percepit fructus, & quia venditor, qui tradidit, erit minor: cum autem certum sit ad prædictum effectum alterum ex his sufficere non debent intelligi prædicta requiri copulatiue, sed disiunctiue.

in hoc sensu; vt quamvis emptor non teneatur ad vfuras pretij ratione fructuum, quia illos non percepit, tamen ad illas tenebitur si venditor etat minor; nam cum huiusmodi mora habeat effectus moræ regularis, prout regularis obligat ad vfuras pretij & ad interesse, et si non interueniat fructuum perceptio, per suprà traditã, idem etiam recipietur in mora contracta fauore minoris ætatis.

SUMMARIVM.

- 1 Sententia lata contra tutorem, qui non habet administrationem, vel non cauet rem pupilli saluam fore, nulla per se est, & tali casu restitutionis remedium erit superfluum, & num. 2.
- 2 Iudicium est nullum quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit solemnia.
- 3 Satisfactionis omisso inducit nullitatem tutelæ.
- 4 Tutor qui nondum satisfecit, potest obtinere sententiam pro minore.
- 5 Minor potest ratificare gesta per falsum Procuratorem, quando secuta est sententia fauorabilis.

L. Si tutor. IV.

Idem AA. & CC. Stratonice.

- 1 Sententia lata contra tutorem, qui non habet administrationem, vel non cauet rem pupilli saluam fore, nulla per se est, & tali casu restitutionis remedium superfluum erit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.
- 2 Hanc eandem conclusi. ex hoc text. desumunt Bart. in l. licet § 6. ff. de iudic. Gregor. Lop. l. 99. gloss. 1. in med. tit. 18. part. 3. Marant. de ordine iudic. part. 4. dist. 16. num. 52. vbi tenet iudicium esse nullum quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit solemnia, vt quia non satisfecit rem pupilli saluam fore, non fecit inuentarium, non fuit sibi decreta administratio per iudicem; nam in isto casu dato quod talis gereret se pro tutore, si tamen fuit lata sententia contra eum, talis sententia est ipso iure nulla, & non nocet pupillo. Gütier. de tutel. & curis
- 4 p. 1. cap. 12. num. 30. in fine, vbi quod omisso satisfactionis inducit nullitatem tutelæ, Marc. Anton. Eugen. tom. 1. conf. 19. num. 17. vbi num. 18. hoc limitat intestamentario tutore.
- Ullam firmitatem obinent.] id est, ipso iure, vt per Tiraq. in l. si conuincam, verbo reuertatur, num. 234. de reuoc. donat.
- 5 In gloss. Non potui. ibi, sed si pro te, &c. Notatur ad hoc, quod tutor, qui nondum satisfecit, potest obtinere sententiam pro minore, vt per Tiraq. de iure mariti gloss. 3. num. 79. et per hanc gloss. tenet
- 6 Surt. decis. 70. num. 24. quod minor potest ratificare gesta per falsum Procuratorem, quando sequuta est sententia fauorabilis.

SUMMARIVM.

- 1 Prescriptiones temporales, que olim currebant minoribus cum beneficio restitutionis, hodie ipso iure non currunt, excepta prescriptione 30. annorum, & num. 1. & 4.
- 2 Prescriptio legalis, vel statutaria, aut etiam conuentionalis, an, quomodo & quando currat aduersus minores, remissive, & num. 5. 6.
- Barbol. Collec. in Cod. Tom. I.

- 7 Prescriptiones iudiciales ipso iure currunt contra minores, licet contra illas possint restitui, amplius vt num. 8.
- 9 Prescriptio quando incipit à prædecessore minoris, quid?
- 10 Exceptionis non numerata pecunia tempus non currit minoribus.
- 11 Tempus datum ad appellandum an currat minoribus.
- 12 Axioma, Melius est intacta iura seruari, quam post vulneratam causam remedium quaerere, remissive.
- 13 Prescriptionum dispositio in l. sancimus, non procedit in Ecclesia, que in hoc vice minoris non fungitur.
- 14 l. non est ignotum, quibus non obijciuntur longi temp. præscr. & l. sancimus, in quib. caus. restit. conciliantur.
- 15 Alii in loco immobilium computantur.
- 16 Alienatio prohibita an prohibeat etiam prescriptio.

L. Sancimus. V. & vl.

Imp. IUSTINIANVS A. Ioanni. P.P.

Prescriptiones temporales, que olim currebant minoribus cū restitutionis beneficio, hodie ipso iure non currunt, excepta prescriptione triginta annorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. & post omnes Giphant. tom. 1. pag. 103. Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. 8. Hispan. tit. 29. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 9. tit. 19. part. 6. Balb. de prescript. 1. part. 6. princip. quest. 6. num. 38. Bernard. reg. 219. vers. limita primo, vbi quod prescriptiones non currunt contra minorem, & reg. 468. vbi quod hodie prescriptio decem, vel viginti annorum, aut minoris temporis nõ currit contra minorem, latè Tiraq. de reuoc. leg. § 35. gloss. 2. à princip. vbi an, quomodo, & quando currat aduersus minores vsu capio legalis, vel statutaria, vel etiam conuentionalis, latè & eleganter Mench. lib. 1. de testatoris potentia § 10. n. 38. in fine, cum multis seqq. & n. 44. ait hanc l. semper allegari ad hoc quod res minoris que olim præscribebantur, & ad quos dabatur restitutio, hodie non præscribuntur, & minor seruetur illæsus, & n. 45. ait veram esse opinionem quod ista l. habeat locum in furioso, & prodigo, & licet dicat ab ea non esse recedendum, subdit gratia disputationis se attentare istam legem habere locum solum in casu, quo loquitur, puta in minoribus. Donell. comment. iuris civilis lib. 21. cap. 9. col. fin. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 12. vbi quod longi temporis, vel minoris prescriptio non incipit à minore, & num. 15. quod prescriptio triginta annorum, & longioris temporis contra minorem inchoata sustinetur, & semelcepta currit, dummodo à pupillari ætate non incipiat, quia si à defuncto incipit, dormit toto pupillari ætate, & continuatur adueniente pubertate, & num. 17. quod tempus conuentionale statutum à prædecessore minoris, currit minori sine spe restitutionis, Cald. Pereira de extinc. empti. cap. 15. num. 21. vbi intelligit huius text. conclusionem quod minoribus non currat tempus lapsum, vt resecatur ad temporales prescriptiones per antiquiora iura, non per constitutiones Iustiniani, aut nouiores stabilitas, quas comprehendere minores fatetur ex hoc text. ibi, vetera iura currere, latissime Sfort. Odd. in tract. de integ. restitut. p. 2. quest. 88. art. 2. cum seqq.

5. An dispositio huius legis procedat in prescriptionibus statutariis, seu consuetudinariis? In quodubio negatiue respondeo; nam vera est resolutio quod aduersus prescriptiones statutarias & consuetudinarias, huiusmodi etiam temporales minores non sunt ipso iure tuti, sed restitutione in integrum indigent, de quo vide Boër. decis. 140. num. 3. Balb. de prescript. l. 6. princ. num. 42. Tiraquel. in simili tractat. gloss. 9. pag. 123. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 3. §. 2. vers. nunquid autem, num. 7. Flamin. Patif. de resign. benefic. lib. 1. quæst. 4. num. 46. & 57. Cald. Pereira de renouat. emptor. quæst. 5. num. 22. latè Sfort. Odd. d. q. 88. art. 5.
6. Et an procedat in prescriptionibus conuentionalibus? vide Bernard. reg. 466. Tiraq. de retrat. comment. §. 1. gloss. 2. num. 56. cum segg. & in tract. de prescript. §. 1. gloss. 9. Mench. d. §. 10. num. 65. Cald. Pereira in dict. l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 49. qui resoluunt minori etiam pupillo currere prescriptionem conuentionalem procedentem ex contractu defuncti, sicut cucurisset contra defunctum sine spe restitutionis. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 2. num. 27. vers. quæso, ubi ait dispositionem huius l. procedere in prescriptione legali, non verò in conuentionali.
7. Et quid in iudicialibus? Negatiue est respondendum, vt resoluunt, Cassan. d. rubr. 3. §. 2. vers. adde quando, num. 10. Mench. d. §. 10. num. 51. Flamin. d. lib. 1. §. 4. num. 54. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate num. 37. Sfort. Odd. d. q. 88. art. 3. num. 41. cum segg. dicentes quod prescriptiones iudiciales ipso iure currunt contra minores, licet contra illas possint restitui, & idem Sfort. citato loco, num. 49. ampliat ad Ecclesias, pia loca, ciuitates, & alias vniuersitates.
9. Et quid quando prescriptio incepta à prædecessore minoris? Negant Balb. ubi sup. num. 33. & 35. Mench. d. §. 10. num. 58. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 48. Sfort. Odd. d. q. 88. art. 4. num. 51. cum segg. resoluentes quod hoc casu minor ipso iure tuus non est, & num. 52. limitat vt non procedat quando defunctus fuisset impeditus impedimento tali, quod neque ipsi tempora cucurissent, vt propter bellum, vel pestem in ciuitate ius non fuit redditum.
10. Exceptionem non numerata pecunia, &c.] Notatur ad hoc quod exceptionis non numerate pecunie tempus minoribus non currit, vt per Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 44. vbi id sanè intelligendum asserit ita procedere, vt minores elapso biennio ad probandum pecuniam non fuisse numeratam minime adstringuntur, quod innuere videtur text. in l. in contrahentibus, ibi, eodem auxilio, de non numer. pecun. aliter enim nihil specialiter esset statutum in minoribus.
11. Ipso iure non currere.] Non procedit in tempore dato ad appellandum propter auctoritatem iudiciorum, vt per Sfort. Odd. de integ. restitut. quæst. 69. num. 10. q. 70-71. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 36. Ceual. commun. contra commun. tom. 3. q. 837.
12. Quam post causam vulneratam remedium querere.] Allegatur ad illud vulgare dictum quodd, Adelus est instans iura seruare, quam post vulneratam causam remedium querere, vt per Card. Mantie. de tacitis & ambig. comment. lib. 21. tit. 8. num. 30. in fine. Card. Tulch. pract. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 648. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de discipl. cleric. §. 5. n. 105. quos refert de Actem. iuris vltimè sequent. actio. 146. num. 1.

Demum aduerte huius l. dispositionem in Ecclesia non procedere, quæ in hoc vice minoris non fungitur, vt per Mench. d. §. 10. num. 63. & contrarius. vsusque. cap. 9. num. 2. quem refert & sequitur Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 45.

In gloss. Querere ibi, vel secundum Placentin. bibent hic Iustinianum. Hec gloss. ex Placentini sententia non dubitauit asserere Iustinianum vino & crapula victum non aduertisse ad iura antiquiora, & temere à se inductum illud asseruisse; quæ quidem verba contumeliosa sunt, & digna viris cordatis, nec de Imperatore Augusto, pio & forti audiri patienter debent. ita Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 12. Tiraq. de nobilit. cap. 31. num. 336.

In ead. gloss. ibi, sed quomodo Iustinianus hoc sibi attribuit, &c. Miratur gloss. quomodo Iustinianus in hac l. asseruerit id à se nouè in fauorem minorum fuisse inductum, vt longi temporis, vel minoris prescriptionis à minore non incipiat, quod omnino repugnat decisioni text. in l. non est ignorant. 3. quibus non obicitur longi temporis prescriptio. Non defuerunt, qui opinarentur Iustinianum cum promulgaret hanc l. immemorem fuisse alterius decisionis d. l. 3. Alij verò intellexerunt in d. 3. currere prescriptionem mero iure, sed sine effectu, propter restitutionem concedendam, & hoc voluisset ibi Diocletianum, Iustinianum verò oppositum dispositum, scilicet nullo modo eam prescriptionem currere durante minori ætate. At his explosis intellectibus rectius dicendum arbitror decisionem d. l. 3. procedere quando agitur de prescribendo dominio, vt innuit littera ibi, res dominus, Iustinianum verò in presenti quando agitur de prescribendis actionibus prætoris, quæ breuiori spatio circumscribuntur, anno scilicet, vel biennio ita Paul. de Castro hic col. 1. num. 3. Balb. de prescript. p. 6. num. 37. Mench. d. §. 10. num. 42. cum seg. Greg. Lop. l. 9. gloss. 1. in fine, tit. 19. part. 6. Cald. Pereira d. verbo sua facilitate, num. 47. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 12.

In ead. gloss. ibi, quia actiones loco immobilium computantur, ita Pinel. in rubr. de bonis materni. pag. 1. num. 25.

In ead. gloss. ibi, dic ergo tu quod non valet dicta 16 argumentatio, non potest alienari, ergo nec oscupari. Vtrum prohibita alienatione prohibeatur etiam prescriptio? vide Socin. reg. 13. Afflict. decis. 13. n. 4. Balb. de prescript. ff. §. num. 33. Alphan. collect. 814. Anton. Gom. l. 40. Tauri num. 90. Pinel. in auth. nisi, de bonis mat. num. 28. Anton. Gabr. commun. tit. de prescript. concl. 13. in princip. Gam. Lulit. decis. 344. num. 2. Molin. de primog. lib. 4. cap. 10. num. 10. D. Barbol. in rubr. de prescript. 30. num. 206. cum segg. Fufar. de substitut. q. 528. Flores de Menz ad Gam. decis. 27. & 84. Castill. controuers. tom. 5. cap. 93. §. 8. num. 47. quo resoluunt quod bona maioratus ac feodalia, & fideicommissio inducta tempore immemoriali non minus prescribuntur, quia initium prescriptionis contra sequentem vocatum nunquam oritur nisi à morte præcedentis, & saltem respectu eorum, qui nati sunt, fieri non debet computatio temporis iam decursi, sed omne illud de decedendo est tanquam si nullo modo elapsum fuisset. Idcirco prædicta bona tempore ordinario impræscripibilia sunt, tempore verò immemoriali prescribuntur, cum ex tanti temporis lapsu omnia ad actus confirmationem necessaria intercessisse credendum est.

Qui & aduersus quos in integrum restitui non possunt.

TIT. XLII.

Nunc dicitur, quibus ex causis minori denegatur restitutio.
De hac rubrica vide Cuiac. Pac. & VVese-
sembec. Sfort. Odd. in tract. de in integr. restit. part. 1.
q. 23. art. 3. cum seqq.

SVM MARI VM.

1. Restitutio minori non subuenit ubi verisimile non est minorem lesam intuitu sagacitatis, industriæ, quam ostendit in administratione rerum publicarum, & privatarum.
2. Minor prudens sagax, vel industrius, non excluditur à beneficio restitutionis in integrum lesione probata.
3. Doctor minor annis 25. restituitur ex lesione capite.
4. Index in notariis supplet absque alia allegatione si petatur.
5. Notarium non eget probatione.
6. Iuramentum nunquam deferitur in supplementum probationis, cum id quod quis vult probare, non est verisimile. deferri potest plenissime probanti in supplementum probationis, num. 7.

L. In consilio. I.

Imp. ALEXANDER A. Cononidi.

Vbi verisimile non est minorem lesam intuitu sagacitatis, industriæ, quam in administratione rerum publicarum, & privatarum ostendit, ibi restitutio minori non subuenit. Colligitur ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Naui. Petr. de Bellap. Giphani. tom. 1. pag. 109. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

Vide Donel. comment. iuris civilis lib. 22. cap. 11. col. 1. & 2. Sarmien. selsit. lib. 3. cap. 12. num. 7. cum seqq. ubi quod minor prudens, sagax, vel industrius non excluditur à beneficio restitutionis in integrum lesione probata, latè Sfort. Odd. in tract. de in integr. restit. part. 1. quest. 23. art. 3. ubi resoluit quod industria minoris simplex, & non publicè in actis redacta, non impedit beneficium restitutionis ex hoc capite, & art. 4. post Strach. Hippol. Roman. Alciat. Viuium & alios tenet industrium minoris publicè in actis redactam impedire beneficium restitutionis, quando scilicet minor fuit in matricula eius artis descriptus, in qua nunc se lesam sui facilitate pretendit, nisi deceptus esse euomiter, & sic presumpto dolo aduersarii, dum tamen lesionem suam non semiplenè probet, sed plenè testibus, vel scripturis, & art. 5. post Sarmient. citatq. loca, tenet quod si minor lapsus sit circa negotia eius artis, quam publicè profiteatur, & cuius exercitium notoriè & palam facit, non auditur restitutionem petens; si verò sit deceptus in alia arte quam ea, quam profiteatur, nihil impedit quin restitui possit.

Verum autem Doctor minor annis 25. restituitur in integrum ex hoc capite lesionis? Negatiua pars verior est quoad ea, quæ conueniunt iuris periti-
Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

ritiam, turpe enim est patrio vito ius in quo versatur ignorare, l. 2. §. Quintus Mutus ff. de origine iuris; ita Mantu. sing. 520. Stracii de mercat. part. 3. cap. 27. Boët. decis. 350. num. 46. Mauris. de restit. in integrum, cap. 123. laffred. decis. 195. cent. 4. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 5. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo lesi num. 35. Sfort. Odd. dist. q. 23. art. 7.

In gloss. In consilio 1. ibi, & nota quid index, &c. 4. Notatur ad hoc quod in notariis index supplet absque alia allegatione si petatur, vt per Malfard. de probat. concl. 1104. num. 1. aliis 1109. eod. num. 2. ubi hanc gloss. allegat, & concl. 1108. num. 1. ex ea colligit quod notarium non est probandum.

In gloss. Non sit. ibi, & sic sunt argumenta probabilia, &c. Notatur ad hoc quod nunquam deferitur iuramentum in supplementum probationis, cum id, quod quis vult probare, non est verisimile, vt per Tirac. in l. si unquam, in prin. num. 39. Malfard. de probat. conclus. 1402. aliis 1409. num. 11.

In ead. gloss. ibi, quo casu deferitur ei iuramentum, &c. Notatur ad hoc quod semiplenè probanti in supplementum probationis iuramentum deferri potest, vt per Doctores, quos plena manu citauit in collecta ad cap. 1. num. 4. de probation. in Decretal.

SVM MARI VM.

1. Restitutio non datur minori contra parentes, & patronos ob verecundiam, & reuerentiam, & num. 2. contra omnes ascendentes, quibus debita est reuerentia de iure communi, num. 3. secus quous filius aduersus patrem nititur iuris communis remedio, non speciali ætatis auxilio, quod est de iure speciali, num. 4.
5. Minor restituitur contra patrem in causa status.
6. Minori aliquando succurritur ex tit. quod metus causa.
7. Contractus valet inter patrem & filium, aded quod non competit restitutio, nisi minor velit restitui contra contractum factum ab eo cui pater eius successerit, vel cuius quibus ipsi successerunt, n. 8.

L. Cum apud. II. & ult.

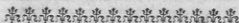
Imp. IULIANVS A. Iohanni P. P.

Contra parentes, & patronos ob verecundiam & reuerentiam restitutio minori non datur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & post omnes Giphani. tom. 1. pag. 110.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Duen. reg. 357. Emman. Costa in l. Gallus. §. & quid si tantum part. 2. num. 126. Moel. in emporio iuris civilis, part. 1. tit. 5. q. 1. num. 53. latè & eleganter Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo lesi num. 155. cum seqq. ubi in vers. ex quo, ex Bald. hic resoluit hanc l. in omnibus ascendentes procedere, quibus debita est reuerentia de iure communi, & in vers. usqueque etiam, patet resoluit hunc text. non procedere quoties filius aduersus patrem nititur iuris communis remedio, non speciali ætatis auxilio, quod est de iure speciali, latè Sfort. de in integr. restit. p. 1. q. 18. art. 1. & 2.

Vel aduersus turpem, &c. J Notatur ad hoc quod in causa status minor restituitur contra patrem, vt per Sfort. Odd. q. 18. art. 2. n. 24. ubi n. 18. resoluit audiendum esse minorem si velit restitui contra sententiam laram in fauorem patris sui super causa status inter eos ventente.

- 6 *Omnia eis excludit restitutionem.* Poterit tamen aliquando succuri ex tit. *quod metui causa*, eo quod in presenti solum negatur auxilium etatis, & sic remedium extraordinarium, & non actio, & sic ordinatum à iure communi procedens, vt per Cald. Pereira d. verbo *lasi*, num. 1. 6. *ver. chic etiam.*
- 7 Notatur ad hoc quod valet, & tenet contractus inter patrem & filium, aded quod non competit restitutio, quia non præsumentur lasio, vt per Anton. Gom. tom. 2. *variarum cap. 14. num. 27. vers. secundo*, limitat tamen Sfort. Odd. d. *quest. 18. art. 1. num. 21.*
- 8 quando minor velit restitui contra contractum factum ab eo, cui parer eis successerit, vel eis, quibus ipsi successerunt, quia hoc casu possunt restitutiones procedere: & num. 31. ait conclusionem huius text. procedere quando concurrunt ista duo copulatiue, videlicet quod restitutio veniat concedenda contra personam patris, vel patroni, & contra factum eorum simul: nam si contra personas, & non contra factum eorum concedenda veniret, vel è contra, non pet hoc denegari debet.

Si minor se maiorem dixerit.

TIT. XLIII.

ET hoc titulo non restituitur minor, càm malitia suppleat etatem, l. 3. in princip. hoc tit.

Vide Cuiae. Pac. & VVesembec. Kirchou. Viui. Soar. & alios tom. 1. *commun. opin. lib. 2. tit. 19. latè* Sfort. Odd. in *tract. de integ. restit. quest. 24.* de impedimento restitutionis in integrum, ex eo quia minor se maiorem dixit, Bernard. Græna. *ad pract. Cameria Imper. lib. 2. concl. 65.* vbi quærit, an accedente iuramento sibi præiudicet, & verum possit restitui. Benedic. Aëgi. in l. ex hoc iure, ff. de iustit. p. 2. cap. 3. ex num. 27.

SVMMARIVM.

- 1 *Maioem se asserens per errorem, nihilominus iuuatur auxilio restitutionis, & num. 3.*
- 2 *Minor dolo aduersarii maioem se pronuntians, restitutionis remedium minime amittit.*
- 4 *Falsum committere non dicitur qui ignoranter falsis estior probationibus.*

L. Si cum minor. I.

Imp. ALEXANDER A. Maximiana.

- 1 **M**Aioem se asserens per errorem, restitutionis auxilio nihilominus iuuatur. Item minor dolo aduersarii maioem se pronuntians, restitutionis remedium minime amittit. Colligant ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Cast. Aloy. Leo, Sebast. Næui. Petr. de Bellapert. Ioan. de S. Georgio, remissive Casal. in *annot. & Ximen. in concord.*
- 3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. 1. tit. 10. part. 3. vbi gloss. 9. Tiraquel. *de iure mariti*, gloss. 8. num. 135. cum segg. Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 11. num. 41. Malcard. de probat. concl. 1141. num. 21.* Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *lasi*, num. 7. *vers. dissonon*, vbi tenet restitutionem indulgendam quando minor non dolo, sed ex-

rore deceptus se maioem asseruit, omni penitus dolo, & machinatione fémora, aduerrens in casu huius legis eas tabulas, quibus minor fuit deceptus, ab aduersario fuisse productas, quibus visis minor iustè potuit existimare veram esse tabularum fidem & testimonium, vnde cum iusto errore fuerit deceptus minor, æquum est rei restitutionem impetiri, Sfort. Odd. in *tract. de integ. restit. p. 1. quest. 24. art. 1.* vbi quod non impeditur restitutio, vbi minor se maiorem dixit, & neque ipse, nec eius aduersarius dolum adhibuit. Benedic. Aëgi. in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 5. n. 27.

In gloss. *Probasti tibi, id est probatum credidisti*, &c. 4 Notatur ad hoc quod ignoranter vtens falsis probationibus falsum committere non dicitur, vt per Menoch. *de arbit. casu 315. num. 6.* vbi hanc gloss. dicit admodum notabilem, & summopere commendatam à Baldo num. 3. qui ob id infert non sequi, sunt falsi testes, ergo producens falsum commisit, & quo producti possunt ab eo, qui credit capitula vera esse ac etiam testes.

SVMMARIVM.

- 1 *Maioem se asserens per fallaciam, non potest petere restitutionem, & num. 2. Quid si minor me dicit iuramento asseruerit se esse maioem, an semper & vbiue impediat propter iuramenti religionem, num. 3.*
- 4 *Mulier si consentias alienationi animo decipiendi emptorem, tunc in prauadicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida.*
- 5 *Axioma, Deceptis, & non decipientibus iura subueniunt remissive.*

L. Si si qui. II.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Vitaliano.

PER fallaciam se maioem asserens non potest petere restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt l. 6. *Hisp. tit. 19. part. 6.* Cremenf. *sig. 155.* Afflic. *decif. 393. num. 12.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 2. num. 3.* Tiraquel. *de iure mariti gloss. 8. num. 135.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 1. num. 41.* Gutier. in *authent. Sacramenta puerum*, si aduersarius vendit num. 56. vbi quod minor 25. annis, qui gratia decipiendi aduersarium, vt cum eo contraheret, dixit se esse maioem, si lædatur ex eo contractu, & probet se minorem, non debet restitui, quia hoc casu malitia sua, hoc est, dolo, supplet etatem, & sibi patrocinari non debet, & num. 57. hoc restringit vt procedat eo casu, quo minor qui se maioem per mendacium dicit, eo tempore pet suum aspectum id appareat, scilicet esse maioem; nam & clarè constaret eum esse minorem, licet ipse se dolo maioem diceret, tunc hoc casu posset restitui, quia secum contrahens potuit id præuidere, & cum illo non contrahere. Sfort. Odd. in *tract. de integ. restit. part. 1. quest. 24. art. 6.* vbi quod restitutio impeditur si in hac assertionem ipse minor tantum, non etiam aduersarius eius dolum adhibuit. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *lasi*, num. 7. in *princ.* vbi quod minori restitutio denegatur, qui animo & intentione decipiendi aduersarium

vt cum eo contraheret falsò se maiorem dixit, Benedic. *Agid. in Lex hoc iure ff. de iustis & iure, part. 2. cap. 5. num. 27. in princip. vbi ait quòd si minor alterius circumueniendi causa maiorem se esse fallaciter asseuerauerit, restitutionis beneficium in negotio illo perdit.*

³ Quid autem dicendum si minor medio iuramento asseuerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem in integrum restitutionem postulare? In quo dubio est distinguendum, aut minor dolose maiorem se esse iurauit, sciens se minorem, aut cum aduersarij dolo maiorem se dixit, hoc iureiurando corporaliter prestitio affirmans: vel aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilibus atatis consilio maiorem se esse cum iuramento asseuerauit. In primo casu dicendum est huiusmodi dolo iura non subuenire, & malitiam supplere etatem iuramento non obstante, secundum Malcar. de probat. concl. 1059. alias 1063. num. 82. In secundo est resoluendum minori non obitare iuramentum; nam cum dolo aduersarij inductus sit ad credendum se maiorem, cum non esset, eadem quoque facilitate inductum fuisse ad iurandum existimandum est. Ita contra Mauric. de in integrum restit. cap. 170. defendunt Sfort. Odd. d. g. 24. art. 5. num. 43. Cald. Pereira d. verbo *lesus*, num. 8. Benedic. *Agid. in d. lex hoc iure, p. 2. cap. 5. num. 27. in med. In tertio verò casu recurrendum erit ad decisionem l. si alterius; inf. hoc tit. vbi dicemus.*

⁴ Notatur hic text. ad hoc quòd si mulier consensit alienationi animo decipientis emptorem, vt quia tempore alienationis asseuerit eam rem non esse dotalem, cum tamen re vera dotalis esset, tunc in præiudicium mulieris decipientis & alienatio habebitur pro valida, quia dolus mulier facit ne hoc casu illi competat fauor, de quo in l. unie. §. & cum lex, ff. de rei uxor. act. de quo vide Barbof. in l. 1. ff. soluto matrim. p. 5. num. 43.

⁵ Errantibus, non etiam fallentibus, &c. Ad illud vulgare dictum quòd deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, vide Thom. de Thomasset. in floribus legum reg. 88. vbi subdit procedere quando deceptio magna est, & considerabilis. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 78. à princip. quos refero de Axiomat. iuris vsusq. axiom. 227.

SVMMARIVM.

- 1 Minor alterius circumueniendi causa maiorem se venditans non restituitur. maiorem se venditans dolo aduersarij, vt malitiosus non puniatur, nec priuatur remedio restitutionis, num. 2. & 3.
- 2 Aetas per aspectum probari potest.
- 3 Malitia supplet etatem.
- 4 Restitutio non denegatur cum dolus non interuenit ex parte minoris, tamen si aduersarius in dolo non statuerit.
- 5 Minor vbi aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilibus atatis consilio maiorem se esse cum iuramento asseuerauerit, tunc ei neganda est restitutio. intellige vt num. 8. & 9. & limita vt num. 10.
- 6 Contractus nullus etiam ratione minoris atatis confirmatur per iuramentum asseueratum.
- 7 Restitutio impeditur quando tam minor, quam aduersarius eius fuerint in dolo. In dubio quisnam fuerit in dolo, an minor, vel aduersarius, tunc presumitur contra minorem, qui se maiorem dicit, num. 13. contrarium vide num. 14.

Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

Minor alterius circumueniendi causa maiorem se aspectus prætextu venditans, dum malitia etatem supplet, non restituitur. Item minor dolo aduersarij maiorem se venditans, vt malitiosus non puniatur, nec priuatur remedio restitutionis. Colligitur ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt ³ l. 6. Hispan. tit. 19. part. 6. Cremenf. sing. 162. Tiraq. de iure maris gloss. 8. num. 135. cum seqq. citati per Alphan. collect. 331. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *lesus* num. 9. Sfort. Odd. in tract. de in integrum restitut. pag. 1. g. 24. art. 5. cum seqq. Benedic. *Agid. in l. ex hoc iure, ff. de iustis & iure, p. 2. cap. 5. ex num. 27.*

Probare aspectu laboraueris. Ergo per aspectum ⁴ probati potest etas, vt Grammat. decif. 48. num. 16. Mandos. in tract. de etate minoris, quest. 2. num. 1. Sfort. Odd. de in integrum restitut. part. 1. quest. 37. num. 93. & 94. cum seq. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 50. num. 38. Mascard. de probat. concl. 667. num. 17. & 18. vbi intelligit, si concurrat publica vox & fama; latè Fatin. fragment. crimin. part. 1. lit. A. à num. 148. vsque à num. 165. vbi num. 151. asserit hanc opinionem esse veritorem quoad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium, & n. 152. post multos, & quos refert, resoluit quòd sententia, seu iudicii pronuntiatio super probatione etatis ex aspectu nunquam transiit in iudicationem.

Cum malitia suppleat etatem. Hoc dictum vice ⁵ ptonerij à nostris celebratum asserit Tiraquell. in præfat. de iure primogen. num. 181. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *hunc contractum*, num. 46. in princip. *Adus itaque, &c.* Notatur ad hoc quòd ⁶ restitutio non denegatur cum dolus ex parte minoris non interuenit, tamen si aduersarius in dolo non steterit, vt per Benedic. *Agid. d. p. 2. cap. 5. num. 28. in princip.*

Si tamen in instrumento per sacramenti religionem, ⁷ &c. Notatur ad hoc quòd vbi minor aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilibus atatis consilio maiorem se esse cum iuramento asseuerauerit, tunc ei neganda restitutio, vt per Mascard. de probat. concl. 1059. alias 1068. num. 63. cum seqq. Donel. comment. iuris ciuili lib. 21. cap. 10. vers. vt minor, Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 83. num. 3. & 4. D. Barbof. in l. 1. ff. soluto matrim. p. 4. num. 44. ante med. Suid. de aliment. tit. 7. g. 38. num. 39. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo *lesus* num. 8. & verbo *infans* num. 10. Benedic. *Agid. d. p. 2. cap. 5. num. 27. in fine*, Sfort. Odd. d. p. 1. g. 24. art. 2. n. 8. vbi asserit probare hunc text. quòd si minor prestitit hoc iuramentum corporaliter, non amplius audiretiam si clarè probare vellet se esse minorem; si verò non corporaliter, sed verbo tenus prestitit, & tunc aut minor vult probare testibus se esse minorem, & pariter non auditur, aut verò scripturis, & tunc secus; & ibi rationem præstat quare vellet text. quòd possit in hoc vltimo casu probari contrarium scripturis, & non testibus, quia contra scripturam non admittitur probatio in contrarium, nisi per aliam scripturam, & art. 3. probat dispositionem huiusmodi non procedere quando minor non quidem specificè iurauit se esse maiorem, sed tantum generaliter omnia & singula in instrumento contenta vera esse.

Intellige procedere quando minor vult venire ⁹ per restitutionem in integrum, & eo respectu mino-

rem ætatem probari, secus si vellet venire contra contractum per viam nullitatis, putà ratione solemnitatís requisitæ per statuta multis in locis existentia in contractu minoris non seruat. Ita Mandos. in addit. ad Lap. alleg. 24. lit. D. & in tractat. de ætate minore. quæst. 7. num. 3. Bognin. in tractat. de tutor. & curat. num. 266. Malcard. d. concl. 1063. num. 73. vbi
 10 num. 77. limitat quando minor iuravit se maiorem per dolum, & qui secum contraxit, erat in bona fide, tunc enim excluditur minor à probatione propter nullitatem, sicut propter restitutionem in integrum, latè Sfort. Odd. d. quæst. 24. art. 4. vbi probat dispositionem huius text. non procedere quando actus est nullus, vbi num. 40. & 41. limitat hanc vltimam resolutionem, nisi vtrumque adesset iuramentum in hoc contractu, videlicet assertorium, & confirmatorium simul, & nisi minor dolosè asseruisset & iurasset se esse maiorem.

11 Per hunc textum tenet Abb. lib. 1. conf. 73. num. 7. quòd contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per istud iuramentum assertorium, cui tamen responderet Curt. iun. conf. 119. n. 3. Socin. iun. conf. 3. a num. 26. lib. 2. & vide citatos à D. Barbof. d. l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 5. num. 44. ad finem.

12 In gloss. Probare. ibi, minor volebat decipere, & eius aduersarius enim, &c. Notatur ad hoc quòd restitutio impeditur quando tam minor, quàm aduersarius eius fuerunt in dolo, vt per Mauric. de in integron restit. cap. 172. in fine, Mynsing. cent. 4. obseru. 20. ex ea ratione, quia non dicitur decipi is, cui volenti dolus infertur, licet donationis, de transact. Sed contrarium defendit Sfort. Odd. d. g. 24. art. 7. & D. Barbof. in d. l. 1. ff. soluto matrimon. p. 5. num. 46. vers. declarando, ex ea ratione, quia in hoc casu dolus cum dolo compensatur.

13 In gloss. Per testium. ibi, si verò non apparet, fuerit animo decipiendi, vel non, &c. Tenet hæc gloss. quòd quando dubium est quis fuerit in dolo, an minor, vel aduersarius, tunc præsumitur contra minorem, qui se maiorem dicit. Sed contrarium probant Gregor. Lop. l. 6. verbo enguassamente, vers. quid autem disendum, tit. 19. part. 6. Sfort. Odd. dist. g. 24. art. 8. Benedic. & Eid. in d. l. ex hoc iure p. 2. cap. 5. num. 28. in fine, vbi distinguit inter minorem astutum, ac sagacem, & non sagacem, vt in illo dolus præsumatur secundum huius glossæ sententiam, in isto verò non, secundum contrariam, & num. 29. in princip. aduertit à causæ indice considerandum esse an tempore, quo minor se maiorem assenerauit, eius atatis erat, qua minor aspectu ipso appareret, tunc enim si cum præsentem contraxit, qui ex aspectu illius minoris ætatis eum esse facile cognoscere potuisset, restituendus semper erit, quamuis ab aduersario dolus illi in falsa assertionem opponatur, cum nec aduersarius ipse excusari à dolo possit propter minoris ætatis notitiam aspectu ipso perceptibilem.

S V M M A R I V M.

- 1 Restitutio non est necessaria si ipso iure sententia annullatur, & num. 2.
- 3 Probatio plena requiritur in probanda læsione.
- 4 Præsumptionibus & coniecturis locus non est, vbi constat de veritate.

L. Cùm circa. IV. & vlt.

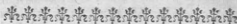
Idem AA. & CC. Labio.

Restitutio necessaria non est si ipso iure sententia annullatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. loc. tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. l. 6. gloss. 1. c. in fine tit. 19. part. 6. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. pag. 1. g. 17. art. 7. num. 70. & p. 2. g. 78. art. 5. num. 45. vbi ait hic dati restitutionem aduersus sententiam latam super ætate minoris ex falsa opinione iudicis, qui errauit circa numerum annorum, vel aspectum minoris.

Ex probationum loco cognoueris, &c. Ergo plena probatio regulariter requiritur in probanda læsione, de quo vide Sfort. Odd. dist. part. 1. quæst. 36. art. 10. n. 65. Malcard. de probat. concl. 127. 4. aliàs 128. n. 10.

Notatur ad hoc quòd præsumptionibus & coniecturis locus non est, vbi de veritate constat, de quo vide Cardin. Mantica de coniectur. vltim. volum. lib. 1. tit. 1. à num. 10. Menoch. de præsumpt. lib. 1. pref. 31. num. 2. cum seqq.

Si sæpius in integrum restitutio postuleretur.

TIT. XLIV.

RESTITUTIO semel petenti denegata, non nisi ex nouis defensionibus iterum petenti conceditur. l. vlt. hoc tit.

De materia tituli vide Mauric. in tract. de in integ. restit. cap. 258. Sfort. Odd. in simili tract. p. 1. quæst. 16. Soar. Kitchou. Viui. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 20. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, à mon. 33. item Cuiac. Pac. & VVesembec. Cabed. Lusit. de cis. 100. p. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Restitutio semel denegata, quoad appellationem denuò licitè petere & impetrare licitum est, & num. 2. amplius vt num. 3.
- 4 Restitutio non datur aduersus sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea.
- 5 Minor quando restituitur ad appellationem omisissam, quid si Procurator non appellauit, remissine num. 6. & an tempus decem dierum datum ad appellandum curat minori, num. 7.
- 8 Appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omisissam appellationem à denegata restitutione in integrum, datur restitutio ipsi quidem minori ex causa inueniendi imprudentia, maiori verò ex iusta causâ impedimenti, propter quod appellare non potuit, resolu. vi num. 9.
- 10 Restitui petere ob probationem omisissam, & ob iniustitiam eius, qua constat ex eisdem actis, differunt.

L. Si post sententiam. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
 AA. Romario, & alijs.

Restitutio semel denegata quoad appellationem, denuò licitè petere & impetrare licitum est.

est. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Castr. Aloyf. Leo, Petr. de Bellaper. Ioan. de S. Georgio, Sebalt. Navi. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord.

Frustra rursus, &c.] Notatur ad hoc quod restitutio non amplius conceditur ubi semel denegata fuit, ut per l. *Hispan. 6. tit. 19. part. 6. ubi gloss. 10. Ti. rag. de retract. lig. 3. gloss. 7. num. 11. Donell. comment. iuris civilis lib. 21. cap. 12. col. 6. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 34. ubi intelligit textum in presenti procedere quando restitutio implorata fuit à Prælide negata, quo casu amplius concedi nequit, nisi addit aliqua noua causa, & ratio propter quam semel negata restitutio concedi debeat, iuxta leges sequentes huius tit. limitantes dispositionem nostri textus, latè Sfort. Odd. in tract.*

de in integ. restit. part. 1. q. 16. art. 1. ubi num. 7. ampliat ut procedat siue petatur restitutio contra contractum, siue contra sententiam, & num. 8. intelligit locum habere quando expresse denegata fuit restitutio, secus verò si non denegata, licet concessa non fuerit, & art. 8. ex num. 34. disputat an restitutio in integrum denegetur ex eo quod semel obtenta fuit in eadem causa & articulo, & art. 9. pariter querit an restitutio in integrum denegetur si petatur contra restitutionem in integrum iam obtentam.

Appellare enim debuisti, &c.] Notatur ad hoc quod aduersus sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, non datur restitutio, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea, ita Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 5. vers. *videlicet inferitur*, Sfort. Odd. d. tract. de in integ. restit. p. 2. q. 72. art. 1. num. 40. ubi num. 41. ait procedere & loqui textum in presenti quando fuit denegata restitutio propter defectum probationis læsionis, secus verò si ex defectu probationis ætatis, ut in l. fin. sup. *si minor se maiorem dixerit*.

Quando minor restituitur ad appellationem omiffam vide Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 82. num. 8. cum segg. Malcard. de probat. concl. 960. n. 17. cum segg. & concl. 1273. num. 6. Gutier. præf. lib. 3. q. 37. num. 17. Sfort. Odd. d. part. 1. q. 16. art. 3. num. 19. vers. *aut enim loquimur*, Flamin. Patif. de resignat. benefic. lib. 11. q. 4. num. 55. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo *ubi aduersarij dolo*, num. 18. Flores de Menar. lib. 1. q. 5. num. 6. Quid si procurator non appellauit? vide Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo *ubi facillate* num. 35. Etan tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori? vide eundem Cald. Pereira de resolut. employt. cap. 14. num. 21. cum segg.

In gloss. Restitutio, ibi, sed à qua sententia, &c. Notatur ad hoc quod appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omiffam appellationem à denegata restitutione in integrum datur restitutio in integrum, ipsi quidem minori ex causa iuuenilis imprudentiæ, cum in sui præiudicium negligenter appellare omiserit; maiori verò ex iusta causa impedimenti, propter quod appellare non potuit. ita Sfort. Odd. d. l. q. 16. art. 2. num. 13. & 14. ubi num. 15. resoluit quod potest peti restitutio in integrum ob omiffam appellationem, non solum à sententia denegatoria restitutionis, sed etiam à sententia contra quam vt peteret restitutio, fuit omiffa appellatio, quæ parà iustitiæ, & congruentius poterat interponi, quam restitutio peti, idem Sfort. Odd. d. tract. p. 2. q. 69. art. 2. num. 13. aduertit quod quævis minor contra ipsam sententiam prius restitutionem petiisset, & non obtinuisset, nihilomi-

nus tamen poterit adhuc restitui ad appellandum ab illa sententia, aduersus quam restitui non potuit, etiam si interim lapsus fuit tempus appellandi.

In ead. gloss. ibi, *Item nota aliud esse restitui, &c.* Notatur ad hoc quod aliud est restitui petere ob probationem omiffam, quia tunc minor non solum restituitur aduersus solam sententiam, sed etiam aduersus totam causam, & processum, & poterit nouas probationes facere: aliud ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, & tunc retractatur ipsa sententia, & ex eisdem actis potest alia dari: vt per Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 14. num. 4. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 2. à num. 1. Flores de Menar. lib. 1. q. 5. num. 5.

SVMMARIVM.

- 1 Restitutio petitur ex noua causa, qua aliàs fuit denegata, & num. 2. ampliat ut num. 3.
- 4 Una via electa, non potest recurriri ad aliam.
- 5 Causa noua qua remissive.

L. Quamquam. II.

Imp. ALEXANDER A. Iusto militi.

EX noua causa peti potest restitutio, quæ aliàs fuit denegata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. in tract. de in integ. restit. part. 1. q. 16. art. 5. ex num. 23. ubi num. 24. ampliat ut prætextu huius nouæ causæ possit etiam bis, & tertio peti, etiam si semel & bis denegata fuerit. Gam. Lusit. decis. 110. num. 7.

Notatur ad illud vulgare dictum quod viâ vnâ electâ non potest ad aliam recurriri, vt per Turret. de effectib. claus. codicil. q. 11. num. 3. & q. 15. num. 2. Surd. conf. 273. num. 20. Stephan. Gratian. Marchia decis. 4. num. 72. metipsum de Axiomat. iuris vssussequent. axiom. 225. num. 2.

Cum tamen nouis defensionibus, &c.] Quæ autem dicatur noua causa in hac materia, dicam infra l. sequenti.

SVMMARIVM.

- 1 Restitutio sapius petitur ex noua causa defensionis, & n. 2. resolut ut num. 3.
- 4 Restitutio iterum petita dari ex causa noua, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur.
- 5 Causa noua ad restitutionem obtinendam sufficiens qua sit.

L. In vna. III. & ult.

Imp. PHILIPPVS A. Anitie.

EX noua defensionis causa restitutio in integrum sapius peti potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Pute. part. 1. decis. 79. Gam. Lusitan. decis. 110. num. 7. Cabed. Lusit. decis. 200. num. 4. part. 1. ubi resolut quod restitutio semel tantum concedi potest in vna & eadem causa, seu in eisdem articulis, &

Ec 4 non

non his, secus si sint diuersæ causæ, seu articuli, quia tunc potest concedi in vno quolibet separato, dum tamen semel, & ex noua causa concedatur.

4 *Nisi noua defensiones, &c.* Ex causa noua restitutio iterum petita dari debet, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur, ita Pute. d. part. 3. decis. 79. quam distinctionem reprobatur ipse Pute. ead. p. 2. decis. 278. dicens textum in præfenti generaliter loqui de noua causa, & non magis super ætate quam super probationibus.

5 Ex noua causa ad restitutionem obtemperandam sufficiens in materia, de qua agimus, dicitur non solum quæ ab initio aderat, sed allegata iudici non fuit, sed etiam, quæ de nouo penitus emerfit, ita Greg. Lop. d. l. 6. verbo *razones nuevas*, tit. 19. part. 6. Cald. Pereira in d. l. si *curatorem*, verbo *implorandum*, num. 15. Sfort. Odd. d. l. quest. 16. art. 6. a num. 26. vbi num. 30. limitat vt procedat quando ista causa de nouo emergens detegit grauenam ab initio latens, secus verò si grauenam de nouo induceret, & art. 7. a num. 31. resoluit quòd noua causa dicitur, etiam si allegata fuerit in prima petitione restitutionis, probata tamen fuerit, ex ea ratione, quia nouitas causæ consistit non in allegatione eius, sed in iustificatione illius, non enim datur restitutio ob causam simpliciter, sed ob istam causam, vnde iustitia, vel iniustitia causæ allegatæ, prout innouit ab initio ipsi iudici, vel non, facit causam dici veterem, vel non.

De his, qui veniam ætatis impetrauerunt.

TIT. XLV.

Impetrauerunt. scilicet à Principe, ne in iis, quæ post veniam impetratam gesserunt, restituantur. l. 1. hoc tit.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 42. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 12. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restit. part. 1. quest. 25. à num. 37. usque ad num. 50.

SVMMARIVM.

- 1 *Minores non restituntur aduersus gesta post impetratam veniam ætatis iniunctam iudici, & non. 2.*
- 3 *Minor quando veniam ætatis impetrauit, quoad omnes actus est habitus pro maiore, amplius vt num. 4. & limita vt num. 5.*
- 6 *Venia à solo Principe impetranda est.*
- 7 *Minor restituitur aduersus ipsum actum impetrationis venia, intellige vt num. 8.*

L. Eosqui. I.

Imp. AVRELIVS A. Agathocli.

1 *Aduersus gesta post veniam ætatis impetratam iudici iniunctam minores non restituntur.* Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Casti. Fulgosi. Petri de Bellap. Ioan. de S. Georgio, Sebastian. Naui. remissive Calais. in annos. & Ximen. in concord.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-

munt Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 12. Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 41. §. 1. Donell. comment. iuris civilis cap. 12. col. 10. Fortin. Garc. in l. Gallus. §. & quid si tantum, num. 121. ff. de liber. & postum. Boer. decis. 350. ante num. 5. Cald. Pereira in l. si *curatorem*, verbo *implorare*, num. 47. vbi etiam quòd minor quando veniam ætatis impetrauit, quoad omnes actus est habitus pro maiore, & verbo *minoribus*, num. 1. in fine, & verbo *infra legitimam* num. 22. Morl. in *emporio iuris civilis* part. 1. tit. 5. in *præf. num. 9. vers. quarto*, Molin. de iustis. tract. 2. disp. 224. num. 25. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restit. p. 1. quest. 25. art. 9. ex num. 37. vbi num. 41. ampliat vt procedat etiam quoad cultum quadriennij, nam ad petendam restitutionem eorum, quæ gessit minor ante impetrationem veniæ ætatis, incipit et cedere tempus petendi illam statim post impetrationem veniæ, idest, post 20. annum, & num. 42. limitat vt procedat ita demum si venia ætatis fuerit solemniter impetrata, aliis secus.

A principali clementia impetratur. Ergo venia à solo Principe impetranda, vt per Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 42. in princip. Menoch. de arbit. causa 57. num. 42. Gallin. in comment. de verb. sign. lib. 5. cap. 20. num. 125. Morl. in *emporio iuris civilis* part. 1. tit. 2. in *præf. num. 66. in fine*, Sfort. d. l. part. 1. q. 15. num. 25.

In gloss. *Principali*, vbi ibi, sed *fin eo quod impetrat veniam ætatis est lapsus, &c.* Notatur ad hoc quòd aduersus ipsum actum impetrationis veniæ potest minor restitui, vt per Sfort. Odd. d. l. quest. 21. art. 10. num. 45. vbi intelligit quando impetratio veniæ facta fuit publicè & palam, & tunc cum Mauric. de in integ. restit. cap. 126. dicit hanc restitutionem ab impetratione veniæ non trahi ad actus factos post impetrationem, & ante restitutionem ab illa.

SVMMARIVM.

- 1 *Masculus probata ætate 20. annorum, femina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt.*
- 2 *Venia ætatis non conceditur masculis nisi postquam 20. annos expleuerint, & feminis postquam impleverint 18.*
- 3 *per Procuratores, vel substitutos non potest qui tenent facere manu, voce, & persona propria.*
- 4 *Mulieres sunt verecundiores, easque suppone decet verecundia.*
- 5 *Minor qui veniam ætatis impetrauit, non potest alienare bona immobilia.*
- 6 *Minores cum non possint aspirare ad honores, ideo indigent Imperiali oraculo eis veniam ætatis concedente.*
- 7 *Veniæ impetratio non prodest ad secundam nuptiam publicam.*
- 8 *Feminas citius senescere, quam masculos.*

L. Omnes. II.

Imp. CONSTANT. A. ad Verrinum P. P.

*M*asculus probata ætate viginti annorum, femina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Cum viginti anni metui impleverint, &c. Ergo huiusmodi venia non conceditur masculis, nisi postquam 20. annos expleuerint, & feminis postquam imple-

impleverint 18. & nisi minoribus, eoque iudicio potestati iudicentur, ut idonei ad ea ministranda censeantur, tam ætas, quam reliqua coram iudice idoneis testibus comprobentur comparente masculo per se ipsum coram iudice, & femina per suum Procuratorem. ita Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 42. in princip. Anton. Gom. tom. 2. varior. cap. 14. num. 12. in princip. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25. in princip.

Idem ipsi per se, &c.] Notatur ad hoc quod ille, qui tenetur manu, voce, & persona propria aliquid facere, non potest mediante alio per Procuratores, ut per Anton. Gom. l. 8. Tauri n. 109. prope fin.

Feminas quoque, &c.] Notatur ad hoc quod mulieres sunt veraciores, eaque inprimis decet veracunda, ut per Tiraq. l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. num. 179.

Ut prædixi sine decreto, &c.] Notatur ad hoc quod minor, qui veniam ætatis impetrauit, non potest bona immobilia alienare, ut per Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 42. §. 2. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo contrahendum, num. 21. & verbo vel aduersarij dolo, n. 66. Morl. in tempore iuris part. 1. tit. 5. in preclud. num. 68. Garc. Matrill. Sicilia decif. 13. num. 24. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 224. vers. iudicis, Mendez de Castro in l. cum oportet, num. 121. de bonis que liber.

In gloss. Indigere. ibi, ides indigent Imperiali oraculo, &c. Notatur ad hoc quod minores cum non possint ad honores aspirare, ideo indigent Imperiali oraculo eis ætatis veniam concedente, ut per Xu- ar. alleg. 12. num. 6. Sed impetrationem veniæ ætatis quoad publica munera subeunda non prodesse, tenet Padil. in l. si quis maior, num. 7. de transact. Cald. Pereira in dict. l. si curatorem, verbo hunc contrahendum, num. 42. & 43. Thom. Valasc. alleg. iuris tom. 1. alleg. 8. num. 11.

In gloss. Octauum. ibi, responde, mala herba, &c. Notatur ad hoc quod femine citius dicuntur senes quam masculi, quia lagaciores, nam mala herba citò crescit. Alij dicunt quod femine cum sint minoris vitæ, quam masculi, citius perficiuntur, & ita contingit in quolibet animali, quia quanto res est brevioris vitæ, tanto citius perficitur. vide gloss. verbo completum, vers. sed quare, in l. qua ætate, ff. de testam. Tiraq. l. 4. connub. gloss. 1. p. 9. num. 45. Perez l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. pag. 310. Gutier. in auth. sacramenta puerum, num. 2. Surt. de aliment. tit. 8. prinul. §. 8. n. 1. Gam. Lusit. decif. 320. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, in princip. num. 2. Mascard. de probat. concl. 1252. num. 6. & 7. Cabed. Lusit. decif. 114. p. 1. Sanchi. de matrim. lib. 7. disp. 32. num. 16.

SYMMARIVM.

- Minor impetrata ætatis venia sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest, & num. 2. & 4.
- Statutum faciens maiorem 20. annis, non intelligitur quantum ad alienationem bonorum.
- Minori, qui veniam ætatis impetrauit alienandi bona immobilia, necessarium decretum, lege Lusitana.
- Minor si post veniam ætatis alienet bona immobilia cum decreto, adhuc potest restituere, limita ut numer. 7. & 8.

Inor impetrata venia ætatis sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Lusitana lib. 3. tit. 42. §. 2. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 12. in princip. ibi, bona tamen immobilia non poterit alienare sine decreto, & si cum decreto alienet, potest restituere, Garc. Matrill. Sicilia decif. 13. num. 24. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25. vers. si tamen bonum immobilia, Morl. in tempore iuris p. 1. tit. 2. in preclud. num. 68. Strach. de mercat. p. 3. num. 29. & 30. Emmam. Costa in l. Gallus, §. quid si tantum, p. 4. num. 47. ff. de liber. & posth. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo hunc contrahendum, n. 21. Gutier. de tutel. & curis p. 2. cap. 5. num. 71.

Notatur etiam ad hoc quod statutum faciens maiorem 20. annis, censeri, non intelligi quantum ad alienationem bonorum, ut ex Socin. & Franc. Curt. tenet per hunc text. Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 42.

Vel hypotheca.] Notatur ad hoc quod minor ob tenta venia ætatis non potest bona immobilia pignori, vel hypothecæ dare, ut per Neguzant. de pignori. part. 2. memb. 1. n. 3.

Qui nec dum veniam ætatis meruerunt, &c.] Adversus Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo hunc contrahendum, num. 21. quod attenta lege Lusitana decretum est necessarium illi, qui veniam ætatis impetrauit ad alienanda bona immobilia, nisi in eadem veniæ concessione exprimat quod deinceps bona sua possit libere alienare, quasi maior esset annis 25. ex dictione illa libere, quæ alterius excludit consensum, & auctoritatem, & quod magis est, existimat nec etiam sufficere quod in veniæ concessione dicatur, quod possit deinceps bona, quamvis immobilia, alienare, nisi addit illud verbum, libere, vel aliud æquipollens, per quod induci possit concedentem voluisse excludere decretum aliis semper necessarium.

In gloss. Similis. ibi, ergo & cum decreto alienato prædixi debitor restituat. Notatur ad hoc quod minor si post veniam ætatis impetratam bona immobilia cum decreto alienet, adhuc potest restituere, quia licet in hoc text. nihil specialiter de restitutione dicatur, tamen habetur hic regula quod quoad alienationem prædiorum cum decreto omnes minores similes sunt, vel impetrauerint, vel non impetrauerint veniam ætatis; atqui vel decretem requiritur in alienatione bonorum minorum, si opponatur, & minor lædatur, ipse restituitur; ergo quoad restitutionem quoque debet procedere similitudo, de qua in hoc text. ita Anton. Gom. d. cap. 14. num. 12. ante med. Simoncel. de decret. lib. 3. tit. 8. num. 23. cum seq. Sfort. Odd. d. q. 13. art. 11. num. 47. & 48. vbi num. 49. limitat ut non procedat quando a statuto prohibetur minor contrahere sine aliqua alia solemnitate, excepto enim casu alienationis prædiorum, si sine illa solemnitate contraheret minor, qui veniam ætatis impetrasset, non restitueretur, & num. 50. etiam limitat quando statutum concederet veniam ætatis, abbreviando scilicet ætatem minorem, & redigendo ad annos, puta 20. secus si voluisset maiores 20. & minores 25. fingere maiores, quasi beneficium ætatis concedendo, ut solet facere Princeps causa cognita.

SVM MARIVM.

- 1 *Ætas legitima, & perfecta de ætate 25. annorum, non de suppletia per gratiam. Imperatoris, intelligenda, & num. 2.*
 3 *Axioma. Verba debent intelligi naturaliter, & propriè, non civiliter, & siccè, remissive.*

L. Si quis. IV. & ult.

Idem A ad Senatam.

- 1 *Legitima, & perfecta ætas intelligitur de ætate viginti quinque annorum, non de ætate per Imperatoris gratiam suppleta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
 2 *Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Emman. Costa in l. Gallus, §. & quid sit tantum, part. 5. ad num. 96. ff. de liberis, & posth. & lib. 2. sect. 2. cap. 13. Sfort. Odd. in tract. de integritate restitu. part. 1. q. 23. num. 44. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 22. vers. hinc nos sumpta, in fine. Rebuff. in comment. ad l. 130. vers. legitima ætas, ff. de verb. significat. Roland. à Valle cons. 100. num. 35. lib. 2. Menoch. conf. 266. num. 31. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 7. lit. V. conclus. 91. num. 6. Molin. de Instit. tract. 2. disput. 224. num. 25. in fine, Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 22. num. 29. vbi aperte dicit quod cum de ætate legitima sit mentio, intelligitur de ea ætate, quæ legibus constituta est, scilicet ætas viginti quinque annorum, qui annos & veteribus, & novioribus terminis constitutus est, & veluti finis facilitatis, quæ adolescens facile decipi potest, ego ipse in tractat. de appellat. in verborum viris sine iuris signif. appell. 10.*
 3 *Ad illud vulgare dictum de quo in summario huius text. videlicet quod verba debent intelligi naturaliter & propriè, non civiliter, & siccè, vide Doctores, quos plena manu retuli in tract. de Axiomat. iuris vsus seq. axiom. 222. num. 27. vbi extendo procedere in contractibus, sententia, & statutis.*

Si maior factus ratur habueris.

TIT. XLVI.

 Vi post legitimam 25. annorum ætatem rata habet, qui in minore ætate constitutus fuit, non restituitur. l. 2. hoc tit.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 11. Menoch. re. med. 15. recuper. num. 106. & 107. Kitchou. Soar. Viui. & alios tom. 1. common. opus. lib. 2. tit. 21. Mauric. in tract. de integ. restitu. cap. 312. Sfort. Odd. in simili tract. p. 1. q. 25. per tot.

Quæ autem sit differentia inter hunc tit. & alium similem libri 5. huius Codicis, si maior factus alienationem ratam habuerit, solet à Doctores in dubium renocari. Et illa est magis communis & receptor quod hic titulus loquatur de ratificatione minoris, quæ venit ad confirmandum contractum, itavt non possit ope exceptionis rescindi; titulus verò libri 5. de ratificatione actus inualidi, & sic quæ venit ad confirmandum contractum, itavt non possit nec de nullitate dici, nec de latione ope restitutionis, ita Paul. de Castro in l. 1. hoc eod. tit. in

fine, Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 14. num. 11. Menoch. d. remed. 15. recuper. sub num. 106. Simoncel. de decretis, lib. 3. tit. 9. in prefat. col. 3. Sfort. Odd. d. part. 1. quasi. 25. art. 3. num. 26. vbi num. 29. addit aliam differentiam effectuale inter dictos titulos, quia ille, de quo in libro 3. inducit vt cursu qui quinquenni præscribatur remedio nullitatis, & remedio restitutionis in integrum præscribitur quadriennio tantum, quæ autem ratio sit, potest dici, quia ad convalidandum contractum omnino nullum longius tempus requiritur, quam ad reddendum intractabilem contractum de se quidem validum, sed ope restitutionis retractabilem.

SVM MARIVM.

- 1 *Ratificatio minoris reconciliat contractum in minore ætate celebratum, & ipsum efficacem reddit, & inextinguibilem, & num. 2.*
 3 *Ratificatio illa quomodo sienda.*
 4 *Minor ratificans & approbens factum aliquod in minore ætate celebratum, non amittit beneficium restitutionis, dolo aduersarij lesu. limita vt num. 6.*
 5 *in Dolo est qui emitt à minore, non servatis solemnitatibus iuri.*
 7 *Dolus presumptus sufficit.*
 8 *Contractus ipso iure nullus an confirmetur ratificatione minoris facti, etiam quoad beneficium restitutionis in integrum, remissive. Et quid si maior factus ignorans nullitatem contractus, numer. 9.*
 10 *Ratificatio, & approbens tacita ipsius minoris videtur ex aliis subsentis, ita vt ei auferatur beneficium restitutionis in integrum. Referuntur exempla, num. 11. 12. 13.*

L. Si inter minores. I.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN.
AA. & CC. Eutychiano.

Ratificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipsum reddit efficacem, & inextinguibilem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Jacob. de S. Georgio, Aloy. Leo, Sebast. Nzui. remissive Casal. in avnot. & Ximen. in concordant.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 11. vbi agit de contractu, qui iure iuravit, sed minor fuit lesus, & poterat restitu. Donell. in comment. ad l. 2. mem. 10. de rescind. vendit. pag. 325. Tiraq. de iure constituti, limit. 30. num. 11. vbi quod sufficit tacita ratificatio, Rebuff. in comment. ad leges Gallie in proem. gloss. 5. num. 73. latè Menoch. remed. 15. recuper. num. 110. cum multis seqq. vbi declarat hanc ratihabitionem tribus modis fieri posse, vel verbis expressis, vel tacite, vel facto aliquo. Calvacan. de iure, & curat. num. 75. Sfort. Odd. in tract. de integ. restitu. part. 1. q. 15. art. 5. ex num. 39. vbi num. 47. ampliat vt procedat etiam in hære ipsius minoris, qui si ratificet scilicet id quod minor eius auctor gessit, non potest nomine minoris restitutionem petere. Paul. Montan. de iure tutel. cap. 13. à num. 516. cum seqq.

Facta sine dolo, &c. Notatur ad hoc quod minor ratificans & approbens factum aliquod in minori ætate celebratum, non amittit beneficium restitutionis.

tionis in integrum si dolo aduersarij latus fuit, vt per Malcard. de probat. concl. 1255. alijs 1261. n. 56. Mautr. de in integ. restit. cap. 312. in fine, Roland. à Valle conf. 70. d. num. 42. lib. 4. & in num. 44. ait in dolo esse qui emit à minore, non seruatis iuris solemnitatibus, Montan. dict. cap. 53. num. 519. cum seqq. Menoch. d. remed. 15. recap. num. 132. & seqq. Simoncel. de decretis lib. 3. tit. 9. num. 32. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. tit. de minorib. resolut. 10. num. 8. Mari. Antonin. var. resolut. lib. 2. resolut. 3. num. 20. Cachet. decif. 58. num. 32. Stephan. Gratian. discip. forens. cap. 513. num. 12. Ludou. Cenci. de censib. part. 1. cap. 2. quæst. 1. art. 2. num. 26. Perez de Lara de vita hominis cap. 22. num. 49. latè Sfort. Odd. dict. part. 1. quæst. 25. art. 7. ex num. 72. vbi num. 63. limitat vt non procedat quando ratificatio fuit facta ab eo, qui ciebat dolosè se circumuentum fuisse, nisi dulus peruenierit ad notitiam minoris post approbationem, de quo Perez de Lara dict. cap. 22. num. 53. cum Cachetano ait nunquam ratificationem conualidare actum dolo inirum, siue ratificatio sit tacita, sine expressa, quæ opinio intelligenda est de ratificatione generali expressa, non verò speciali expressa, nam data plena scientia doli, potest verus dulus de præterito remitti, & ex Stephan. Gratiano dict. cap. 513. num. 27. Et sufficere dolum presumptum defendunt Roman. consil. 57. Simoncel. dict. tit. 9. num. 44. Stephan. Gratian. dict. cap. 513. num. 12. Sfort. Odd. dict. q. 25. num. 75.

8 Autem ratificatione minoris maioris facti confirmetur contractus ipso iure nullus, etiam quoad beneficium restitutionis in integrum, vide Simoncel. dict. tit. 9. in præf. 2. num. 26. Caluacan. de tutor. & curat. sub num. 146. Montan. d. cap. 33. num. 556. Menoch. d. remed. 15. num. 143. & 138. & conf. 13. n. 10. 4. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. tit. de minorib. resolut. 10. num. 7. vers. contrarium, Griuel. Dolana decif. 14. num. 63. Ludou. Cenci. d. art. 2. n. 23. Sfort. Odd. d. p. 1. q. 25. art. 8. Malcard. d. concl. 1261. n. 57. Et quid si maior factus ignorauit nullitatem contractus, Menoch. d. remed. 15. num. 185. Cachetan. decif. 79. num. 15. Sfort. d. q. 25. num. 69. Montan. dict. cap. 33. num. 571. Mallrill. Sicil. decif. 121. à num. 57. Stephan. Gratian. dict. cap. 513. num. 11. Muta decif. 105. num. 82. Perez de Lara dict. cap. 22. num. 43. & 53.

10 In gloss. Ratan fecerint, vlt. ibi, vel aliquid faciendi, per quod videbantur habere ratum, &c. Notatur ad hoc quod ratificatio & approbatio tacita ipsius minoris inducitur ex actis subsecutis, itaut ei auferatur beneficium restitutionis in integrum. Vide Montan. d. cap. 33. num. 537. Surd. conf. 104. num. 1. cum seqq. Menoch. d. remed. 15. ex num. 150. Perez de Lara de vita hominis cap. 22. num. 45. Sfort. Odd. d. p. 1. q. 25. art. 6. ex num. 58. vbi num. 61. notat quod quando istud factum subsecutum, est quadam executio necessaria actus facti in minori ætate, tunc restitutio non impeditur, secus verò quando ex voluntaria penitus, & n. 63. exemplificat quando minor transigit in minore ætate, & postea factus maior aliqua capitula transactionis adimpleuit, tunc enim non ampliùs restitui potest.

12 Exemplum deinde est tacite ratificationis, quæ in contractibus onerosis inducitur per quinquennium, in lucratui per decennium inter præsentis & vicennium inter absentes, postquam vigesimum sextum annum attingit, vt per Menoch. d. remed. 15. recap. n. 1. & 156. cum seq. Gam. Lusit. decif. 76. n. 1. Galp. Anton. Thesaur. quæst. forens. lib. 4. cap. 17. n. 10.

Alex. Trentacinq. d. resolut. 10. n. 17. & 15. Montan. d. cap. 33. num. 360. Garc. Mallrill. decif. 131. mon. 22. Cæf. Batz. decif. 75. num. 13. & decif. 96. num. 47. Iacob. Cancet. var. tom. 2. cap. 1. num. 29. Cardin. Martie de tacitis & ambig. comment. lib. 4. tit. 6. n. 65. Ludou. Cenci. d. art. 2. n. 23. Perez de Lara de vita hominis cap. 22. n. 45. & 46.

Aliud exemplum est quando minor locauit fundum, vel domum, & postea factus maior ipse, vel hæres eius censum, aut pensionem receperunt, quia tunc amittunt beneficium restitutionis in integrum, ita Tiraq. de iure constituti limit. 30. num. 12. Olasch. decif. 58. num. 11. Menoch. d. remed. 15. recap. num. 128. Caualecan. de tut. & curat. num. 147. Et in indiuiduo quod per exactionem reddituum minor iam maior factus videatur censum ratificare, tenent Menoch. d. remed. 15. num. 120. & conf. 439. num. 34. vers. quæritur, Surd. conf. 60. num. 11. & conf. 331. num. 4. Alex. Trentacinq. d. resolut. 10. num. 1. vers. hinc inferitur, Muta decif. 67. num. 11.

L. Qui post. II. & vlt.

Iidem AA. & CC. Sortiri.

Restitutio post 25. ætatis annum facta tollit restitutionis in integrum petitionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rebuff. ad leges Gallicæ in præm. gloss. 5. num. 73. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. 11. in princip. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. num. 48. Ioan. Bapt. Costa de fælli sententia & ignorat. cent. 2. distinct. 59. n. 2. & concludunt posita ad l. 1. sup. hoc tit.

Vbi & apud quem cognitio restitutionis agianda sit.

TIT. XLVII.

Hic titulus est de foro competenti; & hic quoque obtinet ea regula, *Actus sequitur forum rei.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesem. Bellacomb. Villalob. & Kirchou. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 22. latè Sfort. Odd. de in integ. restit. q. 32. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, & num. 17. de in integ. restit. min.

SVMMARIVM.

- 1 Contra sententiam delegati, Vicarij, & Procuratoris, solus Princeps restituit, & num. 2. resoluit vt num. 3.
- 4 Et solus omnium aliorum excusio.

L. Si quid. I.

Jmp. ANTONINVS A. Seuero.

Contra sententiam delegati, Vicarij, & Procuratoris Princeps solus restituit. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloyf. Leo, Sebast. Næui. remissus Calal. in annis. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclusionem tenent Cald. Pereira

teita in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 2. 6. vers. in contrarium, Sfort. Odd. in trakt. de in integrum restitut. q. 32. art. 21. num. 144. vbi quod contra sententiam delegati à Principe solus Princeps restituere potest, vel, vt moris est, causam restitutionis suis Proceribus committere, & art. 22. à num. 155. resoluit quod contra sententiam Vicarij Episcopi solus Episcopus restituere potest. & ead. quest. 32. art. 3. ex num. 33. vbi dicit quod contra sententiam latam à Procuratore, vel delegato suo solus Princeps restituere potest.

4 Princeps enim solus, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. verbo solus, ibi, vel ipse qui indicauit, &c. colligitur per illam dict. solus, excludi omnes alios iudices præter illos, quibus antea competeat iurisdictio generalis in eisdem causis, vt per Dec. conf. 3. num. 3. Menoch. de arbit. lib. 1. q. 40. num. 8. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 1. num. 5. vers. præterea facit, Cott. in memorab. verbo solus, pag. 764. D. Barbof. in l. 1. artic. 4. num. 100. cum seqq. ff. de iudic.

SVMMARIVM.

- 1 Agens in causa restitutionis forum rei sequitur, & num. 2. & 5. limita vt num. 6.
- 3 Minor quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij.
- 4 Minor & Ecclesia differunt.
- 7 Propinquantur plura questiones.
- 8 in Contractibus distractis, resolutione, & rescissione conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractis forum rei sequitur, limita vt num. 9.

L. Quoniam ea. II.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.

& CC. Aquilina.

- 1 A Gens causa restitutionis forum rei sequitur. Colligunt ex Ordinarij Doctores citati ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
- 2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hufpar. §. tit. 19. part. 6. Roman. sing. 470. Bernard. reg. 219. vers. secundo fallit, vbi quod minor quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij, Couar. lib. 1. var. cap. 4. à princip. & lib. 2. etiam var. cap. 12. à num. 1. Mauric. in trakt. de in integ. restitut. cap. 3. 1. Molin. de Instit. tract. 2. disp. 573. vers. interrogabis, Motl. in emporio iuris civilis part. 1. tit. 5. prælud. num. 11. vers. quarta & vltima, vbi post Bernard. citato loco, & Couar. cap. 4. num. 2. necnon Bernuff. ad leges Gallic. tom. 2. tit. de restitut. in præfat. num. 18. ac Marant. de ordine iudic. part. 6. §. & quandoque appellatur, num. 118. vers. vltimo, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 32.
- 4 in princip. resoluit discrimen in hoc esse inter minorem & Ecclesiam, quia Ecclesia censetur oppressa in illa l. sione, & in oppressione causa huiusmodi competens est etiam inter seculares ecclesiasticus. latè Sfort. Odd. in trakt. de in integrum restitut. part. 1. quest. 32. art. 11. ex num. 109. vbi latè probat quod quando petitur restitutio in integrum, siue agatur ad rescissionem contractus, siue ad obseruantiam illius, actor debet sequi forum rei, & num. 114. limitat quando reus repetiretur in loco vbi contraxit, nam aduersus contractum illum, vel ad illius obseruantiam restitutio peti potest coram iudi-

ce loci vbi contractus fuit celebratus, & num. 115. limitat etiam ex consuetudine in Francia, vbi electio est actoris, vt impetret litteras Regias, vel coram iudice domicilij defensoris, vel rei petitæ vbi sita est.

Materiam prosequitur idem Sfort. Odd. d. p. 1. 7. q. 32. art. 14. plures questiones disputando, an scilicet in decidenda causa restitutionis in integrum debet attendi ius municipale ipsius actoris, vel rei, vel loci, vbi contractus fuit celebratus, vel vbi sita est res. & art. 15. an & quando restitutio in integrum coram iudice ecclesiastico peti debeat, quando venit petenda inter Ecclesiam & priuatum secularem, vel inter Ecclesiam & Ecclesiam? & art. 16. an restitutio in integrum aduersus sententiam debeat peti coram iudice à quo, an verò coram iudice ad quem?

Notatur hic text. ad hoc quod pro distractis, resolutione, & rescissione contractus conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractis forum rei sequitur, vide Tiracq. de re tractu lig. §. 8. gloss. 5. num. 2. Lap. alleg. 10. Anchar. Regien. lib. 1. q. 14. num. 12. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 14. num. 21. vbi num. 22. post Cou. d. cap. 4. num. 1. circa med. & Coler. de processib. execution. part. 2. cap. 1. num. 24. & 44. ait textum in præfatis procedere quando reus non adest in loco contractus, secus si ibi adest, quia de hoc ibi non agitur. latè Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 30. vbi tenet quod ad rescissionem ipsius contractus remedio restitutionis in integrum in loco contractus, & coram iudice illius loci, si aduersarij ibi reperiebatur, agi potest, aliter verò si in loco contractus reperitur, quia hoc casu nihil obstat quominus in eo conueniri possit, & in integrum restitutio postulari, & in vers. nec obstat, respondet quod hic text. debet intelligi in casu, in quo reus non reperiretur in loco contractus.

SVMMARIVM.

- 1 Restitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinarijs, & delegatis, tam ad causas speciales, quam vniuersales, non coram arbitris, aut iudicibus chartularijs.
- 2 Restituere possunt omnes illi, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione.
- 3 Partes possunt componere, & in aliquem compromittere vt cognoscant, & definiat an l. sione prætendens restituendus sit.
- 4 Arbitrari non potest restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere.
- 5 Iurisdictionis ordinaria vt dicatur competere alicui, oportet quod habeat iurisdictionem cum territorio.
- 6 Causa restitutionis in integrum omni iure delegari potest, tam antiquo, quam nouo.
- 7 Delegatus à Principe an, & qualiter possit restituere.
- 8 Delegatus qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantum beneficio alieno, non potest cognoscere de causa restitutionis in integrum.
- 9 Delegatus datus ab ordinario, & datus ab eo, cui mandata erit iurisdictionis, differunt.

L. Cùm

L. Cùm scimus. III. & ult.

Imp. IUSTINIANVS A. Joanni P. P.

Restitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad speciales, quam vniuersales causas, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supr. hoc tit.* post eos Ioan. Petr. de Monte Sperello, & Giphani. tom. 1. pag. 111.

² *Sancimus non solum apud iudices, &c.* Notatur ad hoc quòd omnes illi restituere possunt, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione, vt per Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum n. 57. vers. tamen in hac materia, Sfort. Odd. in tract. de integ. restitut. p. 1. q. 32. art. 3. num. 28. vers. sed contra est veritas, & art. 17. a num. 131. probat quemlibet iudicem ordinarium posse restituere contra propriam sententiam, Morla in emporio iuris p. 1. tit. 5. in prelu. num. 10. in princip.

³ *Vi etiam apud compromissarios iudices, &c.* Ex his verbis, iuncta gloss. verbo compromissarios, colligitur posse partes componere, & in aliquem compromittere vt cognoscat, & definat an lationem præstendens restituendus sit, vt per Cald. Pereira d. verbo implorandum, num. 27. an princip. & saltem iubente statuto compromitti omnes causas cuiuscunque quantitas sint, &c. admittit Sfort. Odd. dist. q. 32. art. 11. a n. 95. Bernard. reg. 47. limit. 3.

⁴ *Vel arbitros ex communis sententia electos.* Notatur ad hoc quòd arbitri non possunt restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere, vt per Bernard. reg. 47. a princip. Alciat. lib. 2. paradox. cap. 5. in princip. Bapt. de S. Blasio in tract. de arbit. & arbitrat. q. 20. in 2. vel. tract. Ioan. Garcian. reg. 408. Mauric. in tract. de integ. restitut. cap. 36. alias 38. Morla dist. tit. 5. in prelu. num. 10. vers. tertia conclusio, vbi tenet decisionem huius text. prohibentis, nec etiam incidenter arbitros de restitutione cognoscere posse, interpretandam esse ex decisione cap. causa, de integ. restitut. Cald. Pereira dist. verbo implorandum, num. 15. vbi num. 26. latè agit an idem sit si incidenter petatur restitutio, latè etiam Sfort. Odd. dist. quest. 32. art. 7. ex num. 64. vbi concludit quòd arbitri non possunt in integrum restituere, & art. 11. ex num. 83. resoluit arbitrum quamuis non possit restituere in integrum, posse saltem renuntiare restituendum, & art. 10. a num. 92. tractans de arbitratore, sic distinguit, aut arbitratore vult in integrum restituere, tunc eius laudam habeat vim sententiae latæ super hac causa restitutionis, & hoc casu non potest: aut vult componere controvertentiam ortam super restitutione in integrum, & super eam laudam suam per viam amicabilis compositionis pronuntiare, & determinare illam, & tunc bene potest.

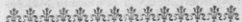
⁵ *Cui iurisdictioni adhaeret, &c.* Ergo vt iurisdictioni ordinaria dicatur alicui competere, oportet quòd habeat iurisdictionem cum territorio, de quo an verum sit, vide latè D. Barbo. in l. cum preator, §. 1. ex num. 41.

⁶ *Sed ne quid penitus dabitur, &c.* Ex hoc text. colligit Vacon. lib. 6. declarat. iuris civilis, declar. 80. num. 1. quòd omni iure tam antiquo, quàm nouo, & quomodocumque delegati potest causa restitutionis in integrum. Sed Morl. dist. tit. 5. in prelu. num. 10. vers. secunda conclusio, tenet quòd delegati siue à Principe, siue ab Ordinario fuerint delegati, eodem modo possunt restituere, quo poterant

Barbo. Collect. in Cod. Tom. I.

ipsi Ordinarij. Cald. Pereira in d. verbo implorandum n. 19. vers. qua ratione, vbi resoluit delegatum à Principe non posse restituere, & responder ad hunc text. quòd procedit in delegato ad vniuersitatem causarum, vel in delegato, cui specialiter commissa est in integrum restitutionis questio: & deinde tenet delegatum ab Ordinario non habente administrationem non posse cognoscere, de causa restitutionis, quamvis ei specialiter hæc causa committatur, latè Sfort. Odd. d. q. 32. art. 6. a num. 52. vbi firmat delegatum à Principe restituere posse, in delegato vero ab Ordinario sic distinguit. Aut querimus an incidenter possit causam restitutionis restitutionis iste cognoscere, & tunc dicendum quòd sic. Aut querimus an possit principaliter, & tunc subdistinguendum. Aut querimus, an hæc causa in specie possit ab Ordinario delegari, & tunc tam de iure veteri, quàm nouo dicendum quòd sic. Aut fuit delegata in genere, id est, sub generalitate aliarum causarum, & tunc ab hisce delegatis cognosci potest, & postea responder ad text. in presenti.

In gloss. Non habet. ibi, vel dic propriam, id est, ordinariam non habent, sed delegatam, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus, qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantum alieno beneficio, non potest cognoscere de causa restitutionis in integrum, vt per Longaul. in Imperium, num. 128. ff. de iurisdict. omnium iudic. Vacca. d. declar. 81. num. 2. D. Barbo. in l. cum preator, §. 1. ex num. 199. ff. de iudic. vbi n. 201. colligit notabilem differentiam inter delegatum datum ab Ordinario, & datum ab eo, cui mandata erit iurisdictioni, nam primus poterit cognoscere de restitutione in integrum, non sic secundus.

De reputationibus, que sunt in iudicio in integrum restitutionis.

TIT. XLVIII.

MINORI petenti restitutionem reputantur ea, quæ accepit; veluti cùm rescindit venditionem, debet restituere pretium, aut compensare cum fructibus, ab emptore perceptis.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVeseemb.

SUMMARIUM.

- 1 Restitutio in integrum reponit omnia in pristinum statum, & num. 2. nisi in latione ex dolo, num. 3.
- 4 Minor si ex transactione aliquid recepit ab adversario, & illam impugnare velit ex aliqua causa, non aliter audietur quam reddita quantitate quam accepit, quatenus ex illa factus sit completior intellige vt num. 5. & 6. & amplius vt num. 7. nec sufficit oblatio verbalis, sed debet esse actualis, & realis, aut per verum depositum, num. 8.

L. Qui restituitur. Vnic.

Imp. ANTONINVS A. Tatiano.

Restitutio in integrum reponit omnia in pristinum statum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Sebali. Naui. remissus Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

FF

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. 1. tit. 25. part. 3. Bernard. regol. 219. vers. tertius est qui describitur, vbi declarat. Tiraquel. de retractu lign. §. 32. gloss. 1. num. 68. Emman. Costa in l. Galus, §. & quid si tantum, part. 2. num. 55. ff. de liber. & posthum. Cald. in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, num. 2. vbi ait regulam huius text. non habere locum in latione ex dolo procedente, Morl. in emptorio iuris civilis part. 1. tit. 4. in prelad. num. 3. vers. secunda promittendum, latet Sfort. Odd. in tractat. de in integrum restitut. part. 1. quest. 47. ex num. 1. & part. 1. quest. 62. art. 7. num. 91. vbi ex hoc textu colligit quod restitutio sit repositio in pristino statu hinc inde quoad ea quæ fauent, & profunt minori, quam quoad ea quæ nocent; & addit hoc procedere quoad id aduersus quod specialiter petitur restitutio, vt scilicet si petatur aduersus venditionem à minore factam, quemadmodum prodest minori quoad rei suæ recuperationem, illa nocet quoad pretij restitutionem; secus verò quoad alia quæ non sunt communia, vel connexa, aut correlatiua illi actui aduersus quem petitur restitutio.

4 Ita nec in lucro, &c.] Notatur ad hoc quod si minor ex transactione aliquid ab aduersario recepit, & illam ex aliqua causa impugnare velit, non aliter audietur quam reddita quantitate, quam accepit, quatenus locupletior ex illa factus sit, vt per Molin. de primogen. lib. 4. cap. 9. num. 43. Mench. questio. vsu-frequent. cap. 66. Simoncel. de decretis lib. 3. tit. 7. num. 20. Ripa observat. 501. num. 8. Magon. Florent. decis. 119. num. 8. Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. p. 3. cap. 1. num. 24. vbi quod hoc casu non tenetur minor pretium emptori restituere, nisi emptor probet illud versum fuisse in utilitatem minoris, Mari. Anton. variarum resol. lib. 2. resol. 17. num. 4. & 5. Decian. consil. 56. num. 102. vol. 4. Honded. consil. 34. num. 34. vol. 2. Giurba decis. 103. num. 10. Menoch. consil. 616. num. 14. & consil. 674. num. 15. & consil. 714. num. 9. & consil. 112. num. 66. & de presumpt. lib. 3. presump. 84. num. 1. Rot. decis. 440. num. 1. part. 1. diversif. 6 Et quod nullus etiam maior sit audiendus super rescissione contractus, quem prætendit lationis, seu metus, aut ex alia quacunque causa, nisi ante omnia accepta restituerit, secundum Afflict. decis. 230. num. 4. & 5. Cachetan. decis. 160. in fine, Cancr. var. resol. lib. 1. cap. 18. n. 23. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 27. n. 22. & gloss. 56. n. 104. & 105. Mari. Anton. variarum resol. lib. 1. resol. 11. num. 26. & resol. 16. num. 5. Surd. conf. 34. num. 24. & consil. 181. num. 47. 7 Giurba. decis. 103. num. 5. Menoch. consil. 644. num. 1. & consil. 1111. num. 112. vbi hoc procedere ait non solum in transactione, sed in quibuscunque aliis contractibus nominatis, & innominatis. Et non sufficit oblatio verbalis, sed debet esse actualis, & realis, aut per verum depositum, ad not. per Sfort. Odd. de in integrum restitut. quest. 47. num. 28. Giurba d. decis. 103. num. 12. Menoch. d. consil. 674. num. 4. & 25. & consil. 1111. num. 66. & 72.

Etiā per Procuratorem causam restitutionis in integrum agi posse.

TIT. XLIX.

PROCURATORIO nomine restitutio peti potest, dummodo Procurator speciale mandatum habeat; quia generale non sufficit: aut

fi de speciali mandato dabitur, de rato cauet.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. VVsembec. Kirchoff. Balb. Charian. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 23. Sfort. Odd. in tract. de in integrum restitut. part. 1. quest. 31. art. 9. cum seqq.

SUMMARIUM.

- 1 Restitutio in integrum petitur per Procuratorem habentem speciale mandatum ad eam petendam, & numer. 2. limita vt numer. 3. resolus vt numer. 7.
- 4 Coniunctus an petere possit restitutionem pro coniuncto absque mandato speciali, limita vt num. 5.
- 6 Pater an possit petere restitutionem in integrum pro filio absque speciali mandato.

L. Causam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. Licinio.

Restitutio in integrum potest peti per Procuratorem habentem speciale mandatum ad petendam restitutionem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castri. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio. Sebast. Naui. remissive Casal in annos. & Ximen. in concord.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt l. Hispan. fin. in med. tit. fin. part. 6. Capel. Tholof. decis. 55. Maurici. de in integ. restitut. cap. 23. Cassid. decis. 1. num. 3. de procurator Alciat. conf. 167. num. 4. Mynsing. cent. 2. observ. 26. Bellam. decis. 32. num. 2. Roland. conf. 26. num. 1. & 7. lib. 2. Couar. lib. 1. var. cap. 6. in princip. Menoch. consil. 100. num. 298. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. q. 31. art. 12. Morl. in emptorio iuris civilis p. 1. tit. 5. in prelad. num. 22. Ceuall. commun. contra commun. 3. 35. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 4. cum seqq.

Limitat multipliciter. Sfort. Odd. d. art. 12. ex n. 50. vbi num. 51. cum seqq. quando in mandato generali adessent hæc verba, *Ad agendum, defendendum, supplicandum, &c.* Vel, *Et possit facere ea omnia, quæ possunt facere illi, qui habent speciale mandatum.* Vel data esset Procuratori libera facultas ea omnia gerendi, quæ impleret dominus agere posset, & esset mandatum generale cum libera, vel Procurator de rato promitteret, vel esset Procurator fisci, qui potest eius nomine petere restitutionem in integrum absque speciali mandato, vel Procurator constitutus esset potius vt Syndicus, quam vt Procurator, videlicet ab aliqua Vniuersitate, vel petenda esset restitutio pto minore aliquo prodigo, vel esset Procurator rei, qui sine speciali mandato auditur, vel peteretur restitutio per viam exceptionis, vel nisi restitutio incidenter peteretur; in his enim casibus Procuratori petenti restitutionem in integrum, non est necessarium speciale mandatum.

Vtrum coniunctus pro coniuncto possit absque alio speciali mandato restitutionem petere? vide Rip. in cap. clem. M. num. 60. de consil. Tiraquel. de retractu lign. §. 1. gloss. 20. num. 98. & gloss. 13. num. 34. Mench. vsu-freq. cap. 23. n. 12. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 8. D. Barbof. in l. 3. num. 13. ff. soluto matrim. Couar. d. lib. 1. cap. 6. num. 5. Sfort. Odd. d. quest. 31. art. 9. num. 36. vbi negativè respondet, & limitat num. 38. quando iste consanguineus, puta frater, vel alius, posset prætereundere interesse ex huiusmodi beneficio restitutionis propter re communē inter eos, & art. 10. d. n. 40. disputat in pater possit

possit petere restitutionem in integrum pro filio absque speciali mandato, & art. 14. ex num. 71. post Mauric. cap. 24. Couarr. d. cap. 6. num. 2. & alios resolu- vit hoc mandatum speciale, quod requiritur ad pe- tendam restitutionem in integrum per Procurato- rem non requiri in indiuiduo, de quo etiam late Cald. Pereira in d. verbo implorandum, num. 9.

In integrum restitutione postulata ne quid noui fiat.

TIT. L.

APPELLATIONE pendente nihil innouan- dum est. l. vnic. ff. nihil innou. appell. interp. quod autem appellatio maioribus, hoc res- titutio minoribus prestat.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVeseleb. Lancel. de attent. p. 2. cap. 18. Sfort. Odd. de in integ. restit. g. 42. & 43.

S Y M M A R I U M.

1. Restitutio in integrum postulata, omnia in statu suo permanebunt, donec causa finiat per sententiam, & num. 2. amplius ut num. 3.
4. Restitutio pendente an bona subhastari possint. res- solue ut num. 5.
6. Restitutio ad appellandum petita, an impediatur inter- executionem sententia, remissive. resolu- ut num. 8. amplius ut num. 9. & limita ut num. 10. 11. intellige ut num. 12. limita quoque ut num. 13. & 14.
7. Restitutio pendente nihil interim alienari potest.

L. Postulata. Vnic.

Imp. GORDIANVS A. Secundino militi.

1. IN integrum restitutione postulata, donec per sententiam causa finiat, omnia in suo perman- bunt statu. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio. Sebast. N. xui. remissive Casal. & Ximen. in concord.
2. Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Aloyf. singul. 173. Mauric. de in integrum restit. cap. 423. Cald. Pereira in l. si curatorem. verbo per quod, num. 14. & 18. Sfort. Odd. in simili tractatu part. 1. quest. 42. art. 1. a num. 1. vbi num. 8. ampliat ut procedat non solum quando restitutionis petito fuit a iudice admittitur, sed index tunc adhuc in suspen- so an velit admittere, & num. 9. dicit vt non solum ea, quæ a parte interim attentata fuerint, possint a minore peti vt rescindantur, & reuocentur, seu res- tituantur, sed index ex officio suo reuocare potest.
4. & art. 3. a num. 15. disputat an restitutionem in integ- rum pendente bona subhastari possint, & art. 6. post Anton. de Canar. in tractat. de execut. instrument. quest. 21. Lancel. d. part. 2. quest. 18. num. 13. cum segg. resolut quod restitutio in integrum impedit inter- executionem instrumenti, & idem Sfort. Odd. d. quest. 42. art. 7. ex num. 32. disputat an restitutio in integrum ad appellandum petita impediatur interim executionem sententia.
2. In gloss. Debere. ibi, vt nec fiat alienatio rei, &c. Notatur ad hoc quod pendente restitutione in in- Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

tegrum nihil interim alienari potest, vt per Sfort. Odd. d. quest. 21. art. 2. ex num. 10. vbi num. 11. dicit quod si interim ab eo contra quem restitutio petita est, aliquid alienetur, alienatio est ipso iure nulla, & a iudice vt de facto facta, reuocari potest.

In eadem gloss. ibi, nec sententia mandetur exe- cutioni, &c. Notatur ad hoc quod regulariter exe- cutio sententia impeditur pendente restitutione in integrum aduersus rem iudicatam, vt per Ordin. Regiam Lusitan. lib. 3. tit. 41. §. 4. l. Hispan. 2. tit. 25. part. 3. Couarr. practic. cap. 23. num. 6. & 7. Duen. regul. 1. limita. 6. Cassad. decif. 13. de rescrip. Ma- rant. de ordine iudic. part. 6. alia vlt. num. 58. Callan. in catalogo glorie mundi, part. 5. confid. 24. vers. 81. Vestr. in practic. lib. 8. cap. 3. num. 17. Lancelot. dicto cap. 18. num. 10. & segg. Suar. de Paz in sua practica tom. 1. part. 4. cap. 3. num. 9. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 2. num. 20. Atzued. l. 1. num. 174. cum segg. tit. 22. lib. 4. noue Recopilat. Parladot. verum quod, lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 11. a num. 51. Gutier. practic. lib. 1. quest. 134. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo per quod, num. 18. Aloyf. Ricc. in collectan. decif. part. 1. collectan. 188. Ceual. communium contra communes. quest. 930. Flores de Mena variarum resolut. lib. 1. quest. 5. num. 49. cum segg. late Sigilm. Scacc. de appellation. quest. 19. remed. 2. num. 64. cum segg. vbi pluribus modis ampliat & limitat, late etiam Sfort. Odd. dict. part. 1. quest. 42. art. 1. num. 1. cum segg. vbi ex num. 5. ampliat vt procedat etiam de iure Canonico, & etiam quoad restitutionem in integrum, ex clausula generali, & quamuis petatur restitutio in integrum in ipsa executione sen- tentia.

Limita vt non procedat quando resolutio in in- tegrum petitur contra sententiam a Principe la- tam, ita Couarr. practic. cap. 25. num. 7. vers. item quia, Grauat. ad Orlan. lib. 8. cap. 1. num. 29. Boer. decif. 65. num. 7. Menoch. remed. 4. adipsic. num. 831. Lancelot. dicto cap. 18. num. 10. & segg. Afflict. decif. 356. num. 3. idem Menoch. consil. 100. num. 285. late Sfort. Odd. d. part. 1. quest. 43. art. 2. ex num. 51.

Limita etiam quando petitur restitutio aduersus tres sententias conformes, de quo vide Couarr. dicto cap. 25. num. 7. Cassad. decif. 1. num. 5. de restit. in integr. Lancelot. d. cap. 18. num. 15. Anton. de Canar. in tract. de execut. instrum. quest. 21. sub num. 50. Bard. in tract. de tempore vtilit. cap. 5. num. 2. vers. sed talis, Ioan. Garc. d. §. 2. a num. 28. Mascard. de probat. coucl. 1275. num. 1. & a num. 17. Sigilm. Scacc. d. quest. 19. remed. 1. a num. 96. Gutier. d. lib. 1. pract. quest. 134. num. 2. Sfort. Odd. dict. quest. 43. art. 3. num. 55. vbi num. 57. intellige procedere quando restitutio in integrum petita fuit eo pretextu, quia victus laesus fuit imprudentia ztatis, vel iusto errore, aut igno- rantia, seu impedimento, & sic non preterit ali- cuius defectus, vel iniustitia ipsius sententia.

Limita quoque si contra preteritam restitutio- nem sit præsumptio materia, quod causa differen- de executionis hoc petat, tunc enim executio fit, præstita cautione de restituendo, si petens exe- cutionem obtinebit, ita Lancelot. dict. cap. 18. num. 55. cum segg. Ioan. Garc. dicto §. 2. num. 21. & 23. Gu- tier. dict. quest. 134. num. 30. Vestr. dict. lib. 8. cap. 3. sub num. 15. vers. at vlt. Contar. in l. vnic. limit. 8. sub num. 50. vers. sed an vlt. si de moment. possess. Sigilm. Scacc. dicta quest. 19. remed. 2. a num. 81. Sfort. Odd. dicta quest. 43. art. 5. ex num. 66. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo per quod, num. 27.

- 14 Limita denique in casu singulari, nempe ubi instrumentum, vel sententia continens aliquas annuas præstationes ac solutiones, fuisset pluries, ac per multos annos demandata executioni, & dictæ præstationes solutæ, quia tunc non est spoliandus sua possessione possessor percipiendi dictas præstationes per restitutionem in integrum de nouo postulata, sed ea non obstante exequutio fiet, alias enim diceretur attentari contra possessorem, ita Lancel. dict. cap. 18. num. 132. & 133. Sfort. Odd. d. q. 42. num. 40. Gutier. d. q. 134. num. 3. vers. est tamen casus.

*De restitutione militum, & eorum,
qui Reip. causa abfuerint.*

TIT. LI.

CVM dictum sit de tribus restitutionum causis, nempe de metu, dolo, & minore ætate, consequenter agitur de quarta causa, quæ est absentia Reipublicæ causâ. Inter eos autem qui Reipublicæ causâ abfuerint, etiam milites numerantur. Quapropter hæc rubrica non sic accipi debet, quasi milites Reipublicæ causâ absentibus opponantur, sed generale verbum speciali subiicitur, ita ut agendum proponatur specialiter de militibus, & generaliter de omnibus Reipubl. causa absentibus.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Garcia Mastrill. Sicilia decij. 167. per tot. latè Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. p. 1. q. 6. art. 2. cum seqq. a num. 5. vsque ad 50.

SVMMARIVM.

- 1 Absens laesus in bonorum possessione, præsertim si ex causa probabilis, & necessaria abfuit, transmittit beneficium restitutionis ad heredem, & n. 2. Amplia ut num. 3. & limita ut num. 4.
- 5 Restitutio in integrum an competat ipsi heredi quando defunctus tempore mortis sua non adhuc perfectè laesus fuerit, sed per mortem ipsam completa est eius læsio, remissive.
- 6 Explicatur textus.

L. Si Valerianus. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS
AA. Chiloni.

- 1 Absens laesus in bonorum possessione, præsertim si ex causa probabilis, & necessaria abfuit, transmittit restitutionis beneficium ad heredem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castri. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio. Sebast. Naui. Giphant. tom. 1. pag. 112. remissive Casal. in annot. & Xirven. in concordant.

- 2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. num. Afflict. super constitut. Regni lib. 2. rub. 40. num. 9. Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. part. 1. quæst. 50. ex num. 2. ubi latè probat beneficium restitutionis in integrum esse transitorium ad heredem eius, qui poterat in integrum restitui, ubi num. 12. ampliat ut

procedat sic quòd eadem instantia, quæ fuerat excepta à minore super hoc iudicio rescindente cum suo aduersario, transeat ad heredem minoris & num. 13. ut procedat etiam ipsi heredi non possit competere hæc restitutio, & num. 14. tam in herede ex testamento, quam ab intestato, & num. 18. limitat ut non procedat si hæres ratum habuit id, quòd à minore defuncti ratum fuit, nam aduersus illud factum amplius restitui non potest, & art. 6. cum seqq. à num. 52. disputat, an restitutio in integrum competat ipsi heredi quando defunctus tempore mortis suæ, non adhuc perfectè laesus fuerat, sed per mortem ipsam completa est læsio eius.

Post exaltos dies. Id est, post annum, secundum unam sententiam; quasi hic loquatur inter ascendentes & descendentes, non autem collaterales, quibus dantur centum dies dumtaxat. Sed hæc expositio dubia est, quia non distinguit text. an de ascendenti hereditate, an verò collateralium loquatur. Quæ rectè explicatio Sfort. Odd. dicit. tract. de in integ. restitut. p. 1. quæst. 19. art. 4. num. 42. existimat quòd hic text. non dicit simpliciter de petitione restitutionis, sed dicit quòd intra annum utilem implorari debet quòd ad effectuale consecutionem illius refertur.

SVMMARIVM.

- 1 Absens Reipubl. causa gaudet beneficio restitutionis, & num. 2. resolu. ut num. 3.

L. Si quid. I. I.

Imp. ALEXANDER A. Petronio Centurioni.

Absens Reipubl. causa restitutionis beneficio gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. i. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclus. tenet Sfort. Odd. in tract. de in integ. restitut. part. 1. quæst. 6. num. 6. & art. 10. ex num. 32. resoluit absentiam causa magistratus, vel alicuius publici muneris, esse iustam causam restitutionis in integrum expressam in edicto Prætoris, & art. 12. ex num. 46. resoluit non procedere in iis, qui subeunt munera pro ciuitate sua in ipsa met ciuitate, nisi quando magistratus, & munus istud publicum, nimis occupatum publicis negotiis detineret eum, qui eo fungeretur.

SVMMARIVM.

- 1 Absens reuersus potest restitui intra annum utilem, computandum à die reuersionis aduersus usurpationem tempore absentia, vel per annum postea perfectum, licet tempore absentia capere.
- 2 Milite absente causa Reipubl. eius res, vel vicarius effectualiter non præferuntur, & à die reuersionis vsque ad quadriennium poterit implorare restitutionem.
- 3 Restitutio in integrum cum acquiratur in primo instanti & momento læsionis consummata ob absentiam, licet postea cesset ea absentia, ob quam componebat eadem restitutio, non tamen cessat ea restitutio iam quæsita, intellige ut num. 4.

L. Quod

De restitutione militum, &c. Tit. L I. 341

L. Quod tempore. III.

Idem A. FLAVIO Aristodemo militi.

Absens reuersus potest restitui intra annum vtilem computandum a die reuersionis aduersus vfucapionem tempore absentie, vel parum postea perfectam, licet tempore absentie cepit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supra hoc tit.* & post omnes Giphani. tom. 1. pag. 114.

Vide l. Hispan. 2. 4. in fin. tit. 2. 1. part. 3. vbi quod milie absente causa Reipubl. eius res, vel vxoris effectualiter non prescribuntur, & à die reuersionis vsque ad quadriennium poterit restitutionem implorare, Mayn. lib. 2. *actionum cap. 5. pag. 2.*

Postquam in Reipubl. causa auesse desit. Notatur ad hoc quod cum restitutio in integrum acquiratur in primo instanti, & momento lationis consummata ob absentiam, licet postea cesset ea absentia ob quam competebar eadem restitutio, non tamen cessat ea restitutio iam qua sita, vt per Tiraquell. in *tract. cessante causa, limit. 1. 1. num. 2.* vbi num. 3. intelligit si illud quaesitum fuit de iure communi, secus si quodam iure irregulari, siue extraordinario & speciali fuerit quaesitum, nam tunc illud ius cessat cessante causa ipsius.

S V M M A R I V M.

1. Absentes causa Reipublica patiuntur primum, non secundum decretum quoad immisionem, & num. 2. limita vt num. 3.
2. Restitutio beneficii ipsi reuerfus aduersus secundum decretum compete.

L. Ignorare. IV.

Imp. GORDIANVS A. Mastriano.

Absentes causa Reipubl. patiuntur primum, non secundum decretum quoad immisionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippolan. l. patre num. 8. ff. de quest. Iulian. §. reuersus, num. 23. Institut. de actioib. Suar. de Paz in pract. tom. 2. part. 2. cap. vnic. num. 19. vbi ait in hoc text. citationem precessisse saltem ad domum, quia absens inueniri non poterat. latè Sfort. Odd. in *tract. de integritate restitut. part. 2. quæst. 68. art. 3. mon. 18.* vbi num. 19. limitat quando quis attipulisset iter Romam ex aliqua iusta causa, nam cum contra eum non possit deueniri ad missionem aliquam etiam ex primo decreto, sequitur quod si facta fuerit missio contra eum, sit nulla, & restitutione non indigeat, & citat Abb. in cap. inuicimus, num. 4. de appellat. dicentem quod ita limitari potest textus in *presenti.* Et idem Sfort. d. quæst. 68. art. 5. num. 26. tenet remedium restitutionis competere ipsi reuerfus aduersus secundum decretum.

S V M M A R I V M.

1. contra Prescriptionem quadriennij currentem in alienationibus factis per solum restitutio datur absenti legitime, & num. 1. resolue vt num. 3.
- Barbof. Collect. in Cod. Tom. I.

4. Maiori aduersus prescriptionem ope restitutionis succurritur. intellige vt num. 5.

L. Neque. V.

Idem A. Secundo militi.

Contra prescriptionem quadriennij currentem in alienationibus per solum factis legitime absenti restitutio datur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. in tract. de integritate restitut. p. 2. q. 89. art. 8. ex num. 62. vbi resoluit aduersus prescriptionem huiusmodi succurri maiori aduersus solum tam ad pretium recuperandum, quam aduersus emptorem ad rem recuperandam.

In gloss. Possit, fin. ibi, datur enim restitutio. Notatur ad hoc quod maiori hoc casu ope restitutionis succurri debet, vt per Sfort. d. quæst. 89. mon. 65. & 66. vbi num. 67. responderet verba huius text. ibi, *obesse non posse*, intelligi inspecto effectu, quo inspecto vtique non obest absentia, vel aliud iustum impedimentum ei, qui aduersus illud restitui potest, l. nemo ff. de restit. in integrum.

S V M M A R I V M.

1. Venditio pignoris facta à creditore, absente debitore Reipubl. causa, per restitutionem rescinditur, & num. 2.
2. Venditor si rem emptam alteri nulliter vendidit, potest illam ab emptore repetere, reddens ei secundo pretio, si minoris emerit secundus emptor, quam primus.
3. Miles absens iusta ex causa, aut etiam minor, non restituitur aduersus tempus, aut penam conventionalem, licet restituerentur aduersus legalem.

L. Si cum militaribus. VI.

Imp. VALERIAN. & GALLIEN. AA.
Germano centurioni.

Venditio pignoris facta à creditore absente debitore Reipublice causa per restitutionem rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumit Sfort. Odd. in tract. de integritate restitut. p. 2. q. 84. art. 6. ex num. 49.

Vel pretio si minus debito fuisset. Notatur ad hoc quod si rem emptam venditor nulliter alteri vendidit, venditor potest illam ab emptore repetere, reddendo ei secundo pretio si minoris emerit secundus emptor quam primus, vt per Tiraquell. de retractu lign. §. 12. gloss. 1. num. 18. vbi num. 19. citato hoc textu dicit illum locum habere quando is opponit non debere se rem restitueri nisi & sibi restituatur pretium à se datum.

In gloss. Disfraxerunt. Notatur ad hoc quod miles absens iusta ex causa, aut etiam minor, non restituitur aduersus tempus, aut penam conventionalem, licet restituerentur aduersus legalem, de quo antea verum sit, vide gloss. 2. ad fin. & gloss. 4. per tot. l. 47. tit. 1. 3. part. 5. Balb. de prescript. 1. part. 6. princip. vers. 23. & 30. Tiraquell. de retractu consuet. tit. 2.

FF 3 §. 1.